ALFRED DE MUSSET

BİR ZAMANE ÇOCUĞUNUN İTİRAFLARI

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
KENAN SARIALİOĞLU

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 5643

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ALFRED DE MUSSET
BİR ZAMANE ÇOCUĞUNUN İTİRAFLARI

ÖZGÜN ADI
LA CONFESSION D'UN ENFANT DU SIÈCLE

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
KENAN SARIALİOĞLU

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2020
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
DENİZ RESUL

DÜZELTİ
DEFNE ASAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM, AĞUSTOS 2022, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-213-2 (CİLTLİ)
ISBN 978-625-429-212-5 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

ALFRED DE MUSSET

BİR ZAMANE ÇOCUĞUNUN İTİRAFLARI

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
KENAN SARIALİOĞLU

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Sunuş

Alfred, Bir Zamane Çocuğu...

On dokuzuncu yüzyıl Fransız edebiyatının önemli yazarlarından Alfred de Musset'nin elimizdeki eseriyle hayat hikâyesi bütünlük sunar bize. Öyle ki "zamane çocuğu" umutlarıyla, acılarıyla kendisidir bir bakıma.

Musset'nin yaşamöyküsüne kısaca göz gezdirdiğimizde, İtiraflar'ın, birçok sayfasında bu öyküyü dile getirdiğini duyar gibi oluruz:

1810'da Paris'te doğan Alfred'in babası Victor de Musset de bir yazardı. Anne babası tarafından şımartılma ölçüsünde sevilen Alfred'in okuldaki başarısı da göz kamaştırıcıydı. Henüz 16 yaşındayken IV. Henri Lisesi'nin onur ödülünü kazanmış ve aynı yıl düzenlenen, bütün liselerin katıldığı bir edebiyat yarışmasında ikinci olmuştu. Ortaöğretimden sonra bir süre hukuk ve tıp fakültelerine devam etmiş ama yarıda bırakmış, ressam olmak için Louvre Müzesi'nde çalışmış, müziğe de ilgi duymuştur. Alfred maymun iştahlı mizacı yüzünden bu alanlarda başarılı olamamıştır.

Ancak genç Alfred edebiyatı seviyordu. Onun yaşadığı sanat ortamını daha iyi anlamak için, kendisinin de katıldığı, Victor Hugo'nun Cenacle (Çevre) toplantılarını,

Nodier'nin salonundaki edebiyat söyleşilerini ve bu etkinliklerde yer alan Victor Hugo, Alfred de Vigny, Alexandre Dumas père, Balzac, Sainte-Beuve, Théophile Gautier, Gérard de Nerval, Théodore de Banville, ressam David d'Angers ve Delacroix gibi o dönemin büyük yazar ve sanatçılarının isimlerini anımsamak yeterli olacaktır. Banville geleceğin şairini, "Bir çocuk zarafetiyle parıldayan genç bir tanrı" şeklinde anlatır.

Musset henüz 22 yaşındayken, 1832'de bir kolera salgını sırasında babasını kaybetti. Para sıkıntısı yüzünden zorlu günler yaşadı. Sağduyusuyla değil de, daha çok kalbiyle düşünen ve yazan Musset, hastalıklı ölçüde duyarlı ve sinirli bir adamdı. Âdeta duygularının tutsağı olan bu sanatçı ruhlu insan, cinsel zevklerinin peşinde sağlığını erken yitirmiş, sefahat içinde, anlam vermekte güçlük çektiği hayatını 1857'nin 1 Mayıs'ında, yorgun bir şekilde kaybetmiştir. Ölümünden 5 yıl önce, 1852'de Fransız Akademisi üyeliğine seçilerek en büyük takdirle onurlandırılan yazarı bu destek de yaşama ısındıramamış, "genç bir ihtiyar" olarak göçmesini engelleyememişti.

Alfred de Musset hayatının ilk depremini henüz 20 yaşında iken yaşadı; kendi deyimiyle bir "zamane hastalığı"na yakalandı. O zamana dek, dünyaya ve topluma hep güven duygusuyla bakan, ancak uğradığı bir ihanet yüzünden bir türlü toparlanamayan yazar, bir tür öç duygusuyla olacak, salt cinselliğin peşinden koşar, kadından kadına, bir sefahat âleminde yaşarken, henüz 23 yaşında, bir kurtuluş umuduyla, ünlü Fransız kadın romancı George Sand ile tanıştı. Nietzche'nin *Putların Alacakaranlığı* adlı yapıtında, büyük göğüsleri yüzünden "bereketli süt" diye betimlediği Sand, güzel ve ünlü bir kadındı. Toplumsal romantizmin ve erken sosyalizmin öncülerinden olan ve Alfred de Musset ile derin mizaç ayrılıkları bulunan bu yazar, Alfred'den 7 yaş büyüktü. Ancak aralarındaki ilişki çok geçmeden fırtınalı bir aşka

dönüştü. Bu aşkın, Fransız edebiyat ortamında bir dedikoduya dönüşen öyküsü şöyledir:

İki sevgili İtalya gezisine çıkarlar. Duygusal ve genç ruhlu Alfred'le rasyonel ve olgun mizaçlı George arasındaki ilişki coşku dolu günlerden sonra, çarçabuk bir yıkımla sona erer. Bu düş kırıklığının nedeni, kimi yorumculara göre, George Sand'ın Venedik'te genç âşığına bir İtalyan doktorla ihanet etmesidir. Bu ihanette, Musset'nin sinirli, kuşkucu ve kararsız kişiliğinin de payı olduğu anlatılır. İki sevgili Paris'e döndükten sonra da sık sık buluşup ayrılırlar. Sonunda bu birliktelik kesin sona erince Musset başka kadınlarda teselli aramayı hep sürdürür. Ancak bir türlü huzur istemeyen hastalıklı mizacı, hangi teselliyi niçin aradığına dair her yargıyı askıda bırakır.

Musset çağının karakterini yansıtan önemli yazarlardandır. Çoğu sanatçı gibi o da döneminde layık olduğu şekilde değerlendirilmemiştir. Fakat eserleri günümüzde, yayımlandığı zamanki coşku verici tazeliğini koruduğu için zevkle okunabilmektedir.

Bir aşk kırgınının romanı olan *Bir Zamane Çocuğunun İtirafları*'nın yazarı Musset, gerçek aşkı, saf aşkı yeryüzü koşullarında yaşayamayacağını *Solgun Akşam Yıldızı* başlıklı şiirinin son dizesinde şöyle dile getirir: *İnme göklerden yere, ey aşkımın yıldızı*!

Kenan SARIALİOĞLU

BİRİNCİ KISIM

Birinci Bölüm

Hayatının hikâyesini yazmak için öncelikle yaşamış olmak gerekir; yani bu yazdığım, benim hikâyem değildir.

Berbat bir ruh hastalığına yakalandığımda epeyce gençtim; bu üç yıl boyunca başıma gelenleri anlatacağım. Keşke hasta olan sadece ben olsaydım, o zaman hiç söz etmezdim bunlardan. Ama benden başka aynı acıyı çeken pek çok insan var; benim çektiklerimle ilgileneceklerini pek sanmasam da onlar için yazıyorum. Kimse aldırış etmese bile ben yine de sözlerimle, kendi kendime iyileşmiş, tuzağa yakalanmış tilki gibi kapandaki ayağımı kemirip kurtulmuş olacağım.

İkinci Bölüm

İmparatorluk savaşları sırasında kocalar ve erkek kardeşler Almanya'dayken, tedirgin anneler kızgın, solgun ve evhamlı çocuklar getirmişlerdi dünyaya. İki savaş arasında ana rahmine düşen, kolejlerde davul gürültüleri arasında yetişen binlerce çocuk, cılız kaslarını deneyerek kasvetli gözlerle bakıyordu birbirine. Zaman zaman, kanlara bulanmış babaları onları altın madalyalarla süslü göğüslerine kaldırıyor, sonra yere bırakıp tekrar atlarına biniyordu.

O zamanlar Avrupa'da tek bir adam hayatta idi, insanların geri kalanı onun solumuş olduğu havayla akciğerlerini doldurmaya çalışıyordu. Fransa bu adama her yıl üç yüz bin genç insanını hediye ediyordu; Caesar'a ödenen vergiydi bu; arkasında bu kalabalık olmasaydı, talihini izleyemezdi. Dünyayı katedebilmesi ve gidip, ıssız bir adanın küçük vadisinde, bir salkımsöğüdün altına düşmesi için bu muhafız takımı gerekiyordu ona.

Geceler hiç bu adamın zamanındaki kadar uykusuz olmadı; böyle bir sürü üzgün annenin kentlerin surlarından sarktığı görülmedi; ölümden konuşanların çevresinde böyle sessizlik de olmadı. Ama yine de bütün kalplerde bunca sevinç, bunca yaşam gücü, bunca savaş havası da olmadı. Bütün bu kanı kurutacak tertemiz güneşler de olmadı asla.

Tanrı onları bu adam için yaratıyordu sanki, onun Austerlitz Güneşleri de deniyordu onlara. Ama bu adam, her zaman gürleyen ve savaşların yarınlarına sadece bulutlar bırakan toplarıyla bu güneşleri kendisi yaratıyordu.

Bunca ihtişamın ışıdığı, çeliğin ışıldadığı bu lekesiz gökyüzünün havasıydı o zamanlar çocukların soluduğu. Onları kıyımların beklediğini çok iyi biliyorlardı ama Murat'nın[1] yenilmez olduğuna inanıyor, bunca merminin ıslık çaldığı bir köprü üzerinden geçtiği görülen imparatorun da ölebileceğini düşünmüyorlardı. Yine de ölmek zorunda kalacaktı insan; başka ne olabilirdi ki? Ölümün kendisi dumanlı kızıllığı içinde o kadar güzel, o kadar büyük, o kadar muhteşemdi o zaman! Umuda öyle çok benziyordu, öyle körpe başakları biçiyordu ki gençleşmiş gibiydi, ihtiyarlığa da artık inanılmıyordu. Fransa'nın bütün beşikleri kalkan idi, bütün tabutlar da öyleydi; gerçekte ihtiyarlar da yoktu artık, sadece cesetler ve yarı-tanrılar vardı.

O sırada ölümsüz imparator bir gün, yedi ulusun birbirini boğazladığını bir tepeden izlemekteydi; henüz dünyanın ya da sadece yarısının efendisi olup olmayacağını bilmiyorken, Azrail geçti yoldan, ona kanadının ucuyla hafifçe bir dokundu ve okyanusa itti onu. Düşüşünün gürültüsüyle, can çekişen egemenler yatakları üzerinde ağrıyla doğruldular ve bütün örümcek krallıklar çengel gibi elleriyle Avrupa'yı kesip parçaladılar ve Caesar'ın erguvan harmanisinden bir yamalı bohça edindiler.

Nasıl ki gezgin yolda olduğu sürece, uykusuzluğunu anlamadan, tehlikelerin farkına bile varmadan gece gündüz, yağmurda ve güneşte koşturup gider ama ailesinin arasına varıp da ateşin karşısına oturduğu andan itibaren sınırsız yorgunluk hissederek kendini güçlükle yatağına sürükleyebilirse, Caesar'ın dulu Fransa da öyle oldu, acısını birdenbire hissetti. Baygınlık geçirdi ve öyle derin uykuya daldı ki öldü-

1 Napoléon'un generallerinden Joachim Murat (1767-1815). (e.n.)

günü sanan eski kralları onu beyaz bir kefene sardılar. Saçları ağarmış, yaşlı askerler bitkin bir halde geri döndüler, ıssız şatoların ocakları da mahzun mahzun yeniden alevlendi.

Ne kadar koşuştularsa o kadar insan boğazlayan imparatorluğun bu adamları o zaman, bir deri bir kemik kalmış kadınlarını kucakladılar ve ilk aşklarından bahsettiler; dünyaya gözlerini açtıkları çayırların pınarlarında kendilerine baktılar, orada kendilerini öyle yaşlı, öyle hasta gördüler ki gözlerini kapatsınlar diye oğullarını hatırladılar. Nerede olduklarını sordular; çocuklar kolejlerden mezun oldu ve artık ne kılıç, ne zırh, ne piyade, ne atlı gördüklerinden, onlar da babalarının nerede olduğunu sordu. Ama savaşın bittiği, Caesar'ın öldüğü ve Wellington'la Blücher'in[2] portrelerinin konsolosluk ve elçilik sofalarında, altlarına *Salvatoribus mundi*[3] yazılmış şekilde asılı olduğu söylendi onlara.

O zaman kaygılı gençlik harabeye dönmüş bir dünyanın üzerine oturdu. Bu çocukların hepsi toprağı sulamış olan yakıcı kan damlalarıydı; savaş için, savaşın bağrında doğmuşlardı. On beş yıl boyunca Moskova'nın karlarını ve piramitlerin güneşini hayal etmişlerdi. Kentlerinden çıkmamışlardı ama bu kentlerin her duvarından bir Avrupa başkentine gidildiği söylenmişti onlara. Zihinlerinde koskoca bir dünya vardı; yeryüzüne, gökyüzüne, sokaklara ve yollara bakıyorlardı; boştu bütün bunlar, kiliselerinin çanları da uzaklardan çınlıyordu sadece.

Siyah giysilere bürünmüş solgun hayaletler ağır ağır geçiyordu kırlardan; ötekiler evlerin kapılarını çalıyor, kapılar onlara açılır açılmaz da ceplerinden çıkardıkları lime lime olmuş kocaman kâğıt parçalarını göstererek evlerin sakinlerini kapı dışarı ediyorlardı. Yirmi yıl önce yola çıkarken içlerine düşen korkuyla hâlâ tir tir titreyen insanlar geliyor-

2 Waterloo Savaşı'nda Napoléon'u yenen İngiliz ve Alman komutanlar. (ç.n.)

3 (Lat.) Dünyanın kurtarıcıları. (ç.n.)

du her taraftan. Herkes istiyor, tartışıyor ve bağırıyordu; tek bir ölünün bu sayıda kargayı çağırması şaşırtıyordu insanı.

Fransa kralı tahtındaydı; duvar halılarında bir arı[4] var mı yok mu diye bakınıp duruyordu. Birileri ona şapkasını uzatıyor, o da onlara para veriyordu; ötekiler ona bir haç gösteriyor, o da bunu öpüyordu; başkaları önemli ve büyük isimleri onun kulağına bağırmakla yetiniyor, o da onlara yankıların çın çın öttüğü büyük salona geçmelerini söylüyordu; başkaları da üzerlerinden arı resimlerini iyice sildikleri eski paltolarını ona gösteriyor, o da onlara yeni bir frak veriyordu.

Çocuklar bütün bunlara, Caesar'ın ruhunun Cannes'da karaya çıkacağını ve bu larvaları defedeceğini düşünerek bakıyorlardı ama sessizlik sürüyor, gökyüzünde zambak solgunluğundan başka bir şeyin süzüldüğü de görünmüyordu. Çocuklar ünden, şöhretten söz ettiklerinde onlara şöyle deniyordu: "Papaz olun!" Tutkudan söz ettiklerinde: "Papaz olun!" Umuttan, aşktan, güçten, yaşamdan söz ettiklerinde, hep aynı şeyi söylüyorlardı: "Papaz olun!"

Bu sırada kürsüye, elinde kral ile halk arasında bir sözleşme tutan bir adam çıktı; ünün de savaş tutkusunun da güzel olduğunu, ama bunlardan daha güzel bir şey olduğunu ve buna özgürlük dendiğini söylemeye başladı.

Çocuklar kafalarını kaldırıp büyükbabalarını hatırladılar, onlar da özgürlükten söz etmişlerdi. Babaevinin karanlık köşelerinde, uzun saçları ve üzerlerindeki Latince yazılarla gizemli bir hava taşıyan mermer büstler görmüş olduklarını hatırladılar; dedelerinin akşam yemeğinden sonra başlarını sallayıp imparatorunkinden de korkunç bir kan ırmağından bahsettiklerini de hatırladılar. Onlara göre bu özgürlük sözcüğünde hem uzak ve korkunç bir anı gibi hem de daha da uzak aziz umut gibi yürek çarptıran bir şey vardı.

Çocuklar onu dinlerken titrediler ama evlerine dönerken Clamart'a[5] yönelen üç sepet gördüler; şu özgürlük söz-

4 Arı o zamanlar imparatorluğun bir simgesiydi. (ç.n.)

5 Paris'te eski bir mezarlık. (ç.n.)

cüğünü fazla yüksek sesle dile getiren üç genç adam vardı bu sepetlerde.

Bu hazin görüntü karşısında tuhaf bir gülümseme belirdi dudaklarında ama kürsüye çıkan öteki konuşmacılar tutkunun neye mal olduğunu, ünün de çok pahalı olduğunu açıkça hesaplamaya başladılar; savaşın dehşetini gösterdiler, insan kıyımlarına da kasaplık adını verdiler. O kadar çok ve uzun süre konuştular ki bütün insanca aldanışlar, sonbaharda ağaçlar gibi yaprak yaprak düşüyordu çevrelerinde; onları dinleyenler de uykudan uyanan sıtmalılar gibi, elleriyle alınlarını ovuşturuyorlardı.

Birileri şöyle diyordu: "İmparatorun düşüşünün nedeni halkın onu artık istememesidir." Ötekiler, "Halk kralı istiyordu! Hayır, özgürlük istiyordu! Hayır, sağduyu istiyordu! Hayır, din istiyordu! Hayır, İngiliz anayasası istiyordu! Hayır, mutlakıyet istiyordu!" diye bağırırken, bir başkası da ekliyordu: "Hayır, halk bunların hiçbirini istemiyor, huzur istiyor!"

Demek ki o zaman genç insanlara sunulan hayat şu üç öğeyi barındırıyordu: arkalarında, mutlakıyet devirlerinin bütün fosilleriyle birlikte, hâlâ kendi enkazının üstünde devinen, sonsuza dek yıkılmış olan geçmiş; önlerinde, sonsuz ufkun şafağı, geleceğin ilk ışıkları ve bu iki dünya arasında... yaşlı kıtayı genç Amerika'dan ayıran okyanusa benzer, muğlak, dalgalanan bir şey; zaman zaman uzakta beyaz bir yelkenlinin ya da yoğun buharlar soluyan bir geminin aştığı, çalkantılı ve batıklarla dolu deniz; kısacası şimdiki devir, geçmişi gelecekten ayıran, ne biri ne öbürü olan ama ikisine de benzeyen ve attığımız her adımda, bir tohumun mu yoksa bir kalıntının mı üzerinde yürüdüğümüzü bilemediğimiz bu çağ.

İşte seçimi bu kaos içinde yapmaları gerekiyordu o sıralar; İmparatorluğun oğulları ve Devrim'in torunları olan bu güçlü ve yürekli çocuklara sunulan bunlardı işte.

Oysaki bu çocuklar geçmişi istemiyorlardı artık, zira yok olup gitmiş bir şeye inanmak mümkün değildir; onlar gele-

ceği seviyorlardı ama Pygmalion'un Galatée'yi[6] sevdiği gibi: Onlar için mermerden bir sevgili gibiydi gelecek, canlanmasını, kanın damarlarını renklendirmesini bekliyorlardı.

O halde onlara şimdiki an, ne gece ne de gündüz olan alacakaranlığın meleği, çağın ruhu kalıyordu; onu bencillerin hırkasına bürünmüş ve korkunç soğuktan titrer halde, kemik dolu bir kireç çuvalının üstüne oturmuş buldular. Yarı mumya, yarı cenin görünümündeki hayaleti görünce ölüm korkusu girdi ruhlarına. Strasbourg'daki, eski bir Sarvenden kontunun, nişan elbiseleri içinde mumyalanmış kızını gören gezgin gibi yaklaştılar bu hayalete: Bu çocuk iskeleti insanı ürkütür, zira incecik ve bembeyaz ellerinde evlilik yüzüğü vardır, başı da portakal çiçeklerinin ortasında toza dönüşmüştür.

Nasıl ki fırtına öncesinde, bütün ağaçları titreten korkunç rüzgâr ormandan geçer de ardından derin sessizlik gelirse, Napoléon da bu dünyadan geçerken her şeyi darmadağın etmişti; krallar da taçlarının sallandığını hissetmiş ve ellerini başlarına götürdüklerinde orada yalnızca korkudan diken diken olmuş saçlarını bulmuşlardı. Papa onu Tanrı adına kutsamak ve ona hükümdarlık tacını giydirmek için üç yüz fersah yol gitmişti ama Napoléon tacını elleriyle almıştı ondan. Böylece yaşlı Avrupa'nın bu kasvetli ormanında her şey sarsılmış; sonra sessizlik gelmişti ardından.

Hani söylenir ya, kızgın bir köpekle karşılaştığınızda, başınızı çevirmeden telaşsızca yürüme cesareti gösterebilirseniz, köpek dişleri arasından homurdanarak bir süre sizi takip etmekle yetinir; fakat korktuğunuzu ele verecek tek bir hareket yapar veya fazla hızlı bir adım atarsanız köpek üzerinize atılır ve parçalar sizi; zira bir kez ısırdı mı artık ondan kurtulmanın çaresi yoktur.

Avrupa tarihinde, bir hükümdarın korkakça davrandığı ve halkının onu parçaladığı görülmüştür ama biri böyle

---

6 Heykel sanatçısı Pygmalion, kendi eseri Galatée'ye âşıktı. Aphrodite onun yalvarmasına dayanamayarak heykele can vermişti. (ç.n.)

yapmış olsa bile, hepsi birden aynı şeyi yapmamıştı; yani ortadan kalkan tek bir kral olmuştu, yüce krallık değil. Napoléon'un karşısında o korku hareketini, sadece yüceliği değil, dini de, asaleti de, insani ve ilahi her gücü, her şeyi kaybettiren o hareketi yüce krallık yapmıştı.

Napoléon öldüğünde, ilahi ve insani güçler gerçekten eski düzenlerine kavuşmuşlardı ama bunlara inanılmıyordu artık. Muhtemel olanı bilmek korkunç derecede tehlikelidir; zira zihin daha uzağa gider her zaman. "Bu olabilirdi" ya da "Bu oldu" diye düşünmek arasında fark vardır; bu köpeğin ilk ısırmasıdır.

Napoléon despotizm lambasının son ışıltısı oldu; Voltaire'in kutsal kitaplara yaptığı gibi, Napoléon da kralları ortadan kaldırdı ve taklit etti. Ondan sonra da büyük bir gürültü duyuldu: Sainte-Hélène denen taş,[7] eski dünyanın üstüne düşmüştü. Aklın duygusuz yıldızı gökyüzünde parladı hemen, ışınları da gecenin soğuk tanrıçasının ışınları gibi ısı vermeden ışık saçarak mor kefenli dünyayı kaplayıverdi.

O zamana kadar asillerden nefret eden, papazlara verip veriştiren, krallara karşı fesat çeviren insanlar çok görülmüş, yolsuzluklara ve boş inançlara çok karşı çıkılmıştı ama halkın bunlara gülümsediğini görmek büyük yenilikti. Bir asil, papaz ya da hükümdar geçse yoldan, savaş görmüş köylüler başlarını sallayıp şöyle demeye başlıyorlardı: "Ah! Şu adam var ya, biz onu vaktiyle de görmüştük; o zaman hali bambaşkaydı." Tahttan ve mihraptan söz edildiğinde de, "Bunlar dört tahtadan ibarettir; biz çiviledik, biz söktük onları!" diyorlardı. Onlara,"Ey halk, seni yanlış yola saptıran hatalardan döndün; kendi krallarını kendi papazlarını çağırdın," dendiğinde şöyle yanıtlıyorlardı: "Biz değil, şu gevezelerdir onlar." Ve onlara, "Ey halk, geçmişi unut, toprağı sür ve itaat et," dendiği zaman iskemlelerinde doğruluyorlar ve boğuk bir sarsıntı duyuluyordu. Kulübeciğin köşesinde

7 Napoléon'un sürgün edildiği Sainte-Hélène volkanik bir adadır. (e.n.)

yerinden oynayan paslı ve kırık bir kılıçtı bu. O zaman şunu ekliyorlardı, "Hiç değilse rahat dur; sana zarar vermezlerse, sen de zarar vermeye çalışma!" Ne yazık ki onlar da bununla yetiniyordu.

Ama gençlik yetinmiyordu. İnsanın içinde ölüme dek çarpışıp duran iki karanlık güç olduğu apaçıktır: Bunlardan biri, öngörülü ve soğuk, bağlı olduğu gerçekliği hesaplayıp ölçüp biçen ve geçmişi yargılayan güç; öteki ise, gözü gelecekte olan ve bilinmeyene doğru atılan güç... Tutku insanı ele geçirdiğinde, akıl ağlayarak peşinden gelir ve onu tehlikeye karşı uyarır ama insan, aklının sesine kulak verdiğinde ve "Doğru, delirdim herhalde; nereye gidiyorum ben?" dediği anda, tutku da bağırır ona: "Peki ya ben, ben öleyim mi şimdi?"

Böylelikle bütün genç yüreklerde anlatılamaz bir huzursuzluk duygusu kaynaşmaya başladı. Dünya egemenleri tarafından ukalalığın her türüne, aylaklığa ve can sıkıntısına teslim edilmiş, rahata mahkûm olmuş genç insanlar, kollarını açtıkları köpüklü dalgaların kendilerinden uzaklaştığını görüyorlardı. Yağlarını sürünmüş bütün bu gladyatörler ruhlarının derinliğinde dayanılmaz bir mutsuzluk hissediyordu. En zengin olanları inançsız oldular; orta halli olanlar meslek sahibi oldular ve ya cübbeye ya kılıca boyun eğdiler; en yoksullar ise istemeye istemeye taşkınlığa, büyük laflara, amaçsız eylemlerin korkunç denizine daldılar. İnsani zayıflık ortaklık aradığı için, insanlar yaradılıştan sürü oldukları için, politika buralara burnunu soktu. Yasama Meclisi'nin basamaklarında özel muhafızlarla dövüşülüyor, Talma'nın[8] kendisini Caesar'a benzeten bir peruk taktığı tiyatro oyununa koşuşturuluyor, bir liberal milletvekilinin cenaze törenine akın ediliyordu. Ama karşıt iki partinin üyeleri arasında, evlerine dönerken, varoluşunun boşluğunu, elinden bir şey gelmediğini acı acı hissetmeyen biri de yoktu.

8 Ünlü Fransız tragedya oyuncusu. (ç.n.)

Dışarıdaki yaşam son derece donuk ve sıradan iken, toplumun iç yaşamı da karanlık ve sessiz bir görünüm alıyordu; ikiyüzlülük ahlaka egemen oluyordu; İngiliz fikirleri sofulukla birleşirken, sevinç de ortadan kaybolmuştu. Belki de yeni yollarını önceden hazırlayan takdiriilahiydi bu, belki de kadınların kalbine, bir gün yeniden elde edecekleri insanca bağımsızlığın tohumlarını önceden eken gelecek toplumların öncü meleğiydi. Fakat şurası kesin, Paris'in bütün salonlarında birdenbire görülmedik bir şey oldu; erkekler bir tarafa, kadınlar başka tarafa ayrıldı; böylece bir taraf gelin gibi beyazlara bürünürken, öbürü yetim gibi karalara büründü ve birbirlerini bakışlarıyla ölçüp biçmeye başladılar.

Şu konuda yanılmayalım: Günümüz erkeklerinin giydikleri şu siyah giysi korkunç bir simgedir; bu noktaya gelmek için zırhların parça parça, nakışların çiçek çiçek düşmeleri gerekti. Bütün yanılgıları altüst eden insan aklıdır ama bu akıl, avutulabilmek için içinde bir yas taşır.

Öğrencilerin ve sanatçıların âdetleri, öyle özgür, güzel ve gençlik dolu olan bu âdetler, evrensel değişime içerledi. Erkekler kadınlardan ayrılırken, öldüresiye yaralayan bir söz fısıldamışlardı: küçümseme. Şaraba ve yosmalara atılmışlardı. Öğrenciler ve sanatçılar da bunlara atıldı: Aşk, şan ve din gibi ele alınıyordu, eski bir illüzyondu. Şimdi kötü yerlere gidiliyordu; *işçi kız*, aşkı son derece tatlı ve sevecen olan o hayalperest, romansı kız kendini dükkân tezgâhlarına terk edilmiş buldu. Yoksuldu, artık sevilmiyordu da; fistanları ve şapkaları olsun istiyordu; kendini sattı. Ey sefalet! Bu kızı sevmiş olması gereken, onun da sevdiği genç adam! Bir zamanlar onu Verrières ve Romainville koruluklarına, çimlerde danslara, gölgelik altında akşam yemeklerine götüren adam; uzun kış geceleri boyunca, akşam lamba altında, dükkânın dibinde konuşmaya gelen; alın teriyle ıslattığı bir parça ekmeğini, soylu ve yoksul sevgisini onunla paylaşan adam. Bu aynı adam, onu yüzüstü bıraktıktan sonra, gene-

levin dibinde, bir zevk akşamı solgun ve külrengi yüzle, ebediyen yitmiş durumda, dudaklarındaki açlık ve kalbindeki kirlenmişlikle buluyordu yeniden!

O zamanlara doğru iki ozan, Napoléon sonrası yüzyılın en büyük iki dehâsı, yaşamlarını dünyaya dağılmış olan bütün tasa ve acı öğelerini bir araya getirmeye adamışlardı. Goethe, yeni bir edebiyatın saygın ihtiyarı, Werther'de insanı intihara sürükleyen tutkuyu betimledikten sonra, Faust'ta kötülüğü ve mutsuzluğu temsil eden gelmiş geçmiş en karanlık insan figürünü çizmişti. Yazdıkları o sıralar Almanya'dan Fransa'ya geçmeye başladı. Tablolarla ve heykellerle dolu çalışma odasının dibinden, zengin, mutlu ve huzurlu, karanlık yapıtının bize ulaşmasını seyrediyordu babacan bir tebessümle. Byron, Yunanistan'ı titreten bir acı çığlığıyla yanıt verdi ona ve sanki sarındığı korkunç muamma sözcüğü hiçlikmiş gibi, Manfred'i uçurumların kenarına bıraktı.

Bağışlayın beni, şimdi bir avuç tozdan ibaret olan ve toprağın altında dinlenen ey büyük ozanlar! Bağışlayın beni! Siz yarı-tanrılarsınız ve ben acı çeken bir çocuktan başka neyim ki? Ama bütün bunları yazarken sizi lanetlemekten de kendimi alamıyorum. Neden çiçeklerin kokusunun, doğanın sesinin, umudun ve aşkın, üzüm bağlarının ve güneşin, mavi göklerin ve güzelliğin şiirini söylemediniz ki? Kuşkusuz tanıyordunuz hayatı, kuşkusuz acı da çekmiştiniz, dünya yıkılıyordu çevrenizde, siz de yıkıntılar üzerinde ağlıyor, umutsuzluğa düşüyordunuz; sevgilileriniz de ihanet etmişlerdi size, dostlarınız kara çalmışlardı, hemşerileriniz yanlış tanımışlardı sizi; kalbinizde boşluk, gözlerinizde ölüm vardı ve ıstırap heykelleri gibiydiniz. Ama söyleyin bana, siz, yüce Goethe, Almanyanızın yaşlı ormanlarının huşu uyandıran uğultusu içinde avutucu bir ses yok muydu artık? Size göre güzel şiir bilimin kız kardeşiydi, bu ikisi, yani şiir ve bilim, gözdelerinin kalbi için şifalı bir bitki bulamıyorlar mıydı şu ölümsüz doğada? Siz ki bir panteist, eski bir Yunan ozanı, kutsal

biçimlere tutkun biriydiniz, yapabildiğiniz o güzel küplere biraz bal koyamaz mıydınız? Siz ki bir gülümsemeyle arıları dudaklarınıza toplayabilirdiniz! Ve sen, evet sen ey Byron, senin Ravenna yakınlarında, İtalya'nın portakal ağaçları altında, aziz Adriyatik'in yanında, o güzel Venedik göğünün altında bir sevgilin yok muydu? Ey Tanrım! Sana seslenen ve âciz bir çocuktan başka bir şey olmayan ben belki de senin çekmediğin acıları tattım ama yine de inanıyorum umuda, yine de şükrediyorum Tanrı'ya!

İngiliz ve Alman fikirleri kafalarımızı ezip geçtiğinde, iç karartıcı ve sessiz bir mide bulantısı yaşandı ve bunu korkunç bir çırpınış izledi. Zira genel fikirleri ifade etmek güherçileyi baruta çevirmektir, aynı şekilde o büyük Goethe'nin Homeros'unki gibi işleyen beyni, imbik gibi, yasak meyveden bütün sıvıyı emmişti. O zaman onu okumayanlar bu konuda hiçbir şey bilmediklerini sandılar. Zavallı yaratıklar! İnfilak onları toz zerreleri gibi evrensel kuşkunun uçurumuna savurdu.

Göklere ve yere dair her şeyin inkârı gibi bir şeydi olan, büyünün bozulması ya da dilerseniz, ***umutsuzluk*** olarak niteleyebileceğimiz şeydi; baygınlık halindeki insanlık, nabzını yoklayanlar tarafından ölü sanılmıştı âdeta. Vaktiyle kendisine, "Neye inanıyorsun?" diye sorduklarında cevaben "Kendime!" diyen o asker gibi, Fransa gençliğinin de bu soruyu duyunca ilk yanıtı "Hiçbir şeye!" oldu.

O andan itibaren iki kamp oluştu: Bir yanda yüce, acı çeken, sonsuzluğa ihtiyacı olan bütün duygusal ruhlar ağlayarak başlarını eğdiler; marazi düşlerle gizlediler kendilerini; kırgınlık okyanusunun üzerinde cılız kamışlardan başka şey görülmez oldu. Öbür yanda, ten insanları, gerçek hazlar ortasında ayakta, bükülmez kaldılar; sahip oldukları parayı saymaktan başka hiçbir kaygıları da olmadı onların. Bir hıçkırık ve kahkahadan başka şey duyulmadı, biri ruhtan, öbürü bedenden geliyordu.

Ruh şöyle diyordu: "Yazık! Çok yazık! Din elden gidiyor; göğün bulutları yağmur olarak iniyor; ne umudumuz ne dileğimiz var artık, haç olarak karşısında avuç açacağımız iki küçük parça odunumuz bile yok. Geleceğin yıldızı yükselmeye çabalıyor, çıkamıyor ufuktan, bulutlara saklanmış, kış güneşi gibi, 93'ten beri[9] koruduğu kan kırmızı rengiyle görünüyor ufukta. Aşk yok artık, şöhret yok. Ne karanlık gecedir bu yeryüzünde! Gün doğunca da ölmüş olacağız!"

Beden de şöyle diyordu: "İnsan şu ölümlü dünyada duyularını kullanmak için vardır; az ya da çok sarı veya beyaz metale sahiptir, az ya da çok saygınlık hak eder bunlarla. Yemek, içmek ve uyumak; yaşamak budur. İnsanlar arasındaki ilişkilere gelince, dostluk ödünç para vermekten ibarettir ama bunu yapacak kadar sevebileceğimiz bir dosta sahip olmak pek karşılaştığımız bir şey değildir. Akrabalık mirasa yarar; aşk ise beden eğitimidir; tek zihinsel haz, kibirdir."

Ganj'ın buharlarından yayılan Asya vebası gibi, korkunç *umutsuzluk* büyük adımlarla yürüyordu yeryüzünde. Şiirin prensi Chateaubriand, bu ürkütücü putu şimdiden hacı harmanisiyle sarmış, onu kutsal buhur kokuları arasında mermer bir sunağın üzerine yerleştirmişti. Daha şimdiden, bundan böyle hiçbir işe yaramayacak bir güçle dolu zamane çocukları işsiz güçsüz ellerini kasıyor, zehirli içkiyi steril kupalarından içiyorlardı. Çakallar topraktan çıktıklarında her şey batmaya başlamıştı çoktan. Biçimden, ama iğrenç bir biçimden başka şey olmayan, kadavraya benzer ve kokuşmuş bir edebiyat, doğanın bütün canavarlarını pis kokulu kanla beslemeye başladı.

O zaman kolejlerde olup bitenleri anlatmaya bir gün kim cesaret edecek? İnsanlar her şeyden kuşku duyuyor, gençler her şeyi yadsıyorlardı. Ozanlar umutsuzluk şarkıları okuyorlardı: Gençler okullardan dingin bir yüzle, canlı ve

9 1793'te Fransa'da Terör Dönemi başlamış, binlerce insan giyotine mahkûm edilmiştir. (e.n.)

sağlıklı bir çehreyle, ağızlarında küfürlerle mezun oldular. Doğası gereği neşeli ve açık olan Fransız karakteri etkisini gösterdi ve beyinler kolayca İngiliz ve Alman fikirleriyle doldu ama savaşamayacak ve acı çekemeyecek kadar hafif olan yürekler ezilmiş çiçekler gibi solup gitti. Böylece ölüm ilkesi, soğukkanlılıkla ve sarsıntısız şekilde, beyinlerden bağırsaklara indi. Kötülüğe karşı hevese sahip olmak yerine, iyilikten vazgeçtik sadece; umutsuzluk yerine duyarsızlığı seçtik. Çiçekli ağaççıklar altında uyuşuk uyuşuk oturmuş on beş yaşlarındaki çocuklar vakit geçirmek için öyle şeyler anlatıyorlardı ki sözleri Versailles'ın sakin koruluklarını korkudan ürpertirdi. İsa'nın komünyonu, mayasız ekmek, ilahi aşkın bu ebedi simgesi, mektup damgalamaya yarıyordu; çocuklar Tanrı'nın ekmeğine tükürüyordu.

Bu zamanları hatırlayamayanlara ne mutlu! Uçurumlardan göğe bakarak geçenlere ne mutlu! Böyle insanlar var kuşkusuz ve bize acıyacaklar.

Küfrün çok dolu bir yüreği yatıştıran büyük bir hafifletici gücü olduğu ne yazık ki doğru... Tanrı'ya inanmayan biri saatini çıkarıp Tanrı'ya onu yıldırımla çarpması için on beş dakika verdiğinde, bu on beş dakikanın, onun için tüyler ürpertici bir öfke ve zevk dolu olduğu kesin. Bu umutsuzluğun doruğuydu, bütün göksel güçlere karşı adsız bir çağrıydı; kendisini ezen ayakların altında kıvranan zavallı ve sefil bir yaratıktı bu; büyük bir acı çığlığıydı. Ve kim bilir? Her şeyi gören için bu bir duaydı belki de.

Böylece genç insanlar umutsuzluk sevdasında, gerçekleştiremedikleri güçlerini kullanacak bir alan buluyorlardı. Şöhrete, dine, aşka, dünyadaki her şeye burun kıvırmak, ne yapacağını bilmeyenler için büyük tesellidir; bu şekilde kendileriyle de alay ederler ve bir yandan kendilerini kınarken bir yandan da haklı çıkarlar. Dahası, boş ve sıkılmışken kendimizi mutsuz sanmak hoşumuza gider. Bundan başka, çöküş kurallarının ilk sonucu olan sefahat, güçsüzleşme söz konusu olduğunda korkunç bir değirmen taşıdır.

Zenginler şöyle düşünüyorlardı: "Zenginlikten başka gerçek yoktur, gerisi düş; keyif alalım ve çekip gidelim." Ortalama varsıllığı olanlar, "Unutmaktan başka gerçek yoktur, gerisi bir düş; unutalım ve geçip gidelim," diye düşünürken, yoksullar da şöyle diyordu: "Mutsuzluktan başka gerçek yoktur, gerisi bir düş; küfredelim ve çekip gidelim."

Bu fazla mı karanlık? Abartılmış mı? Ne düşünüyorsunuz bu konuda? İnsanları sevmeyen biri miyim ben? Düşünmem için izin verin bana.

Roma İmparatorluğu'nun çöküş tarihini okuyunca, çölde o kadar hayranlık uyandıran Hristiyanların iktidarı ele geçirir geçirmez devlete yaptığı kötülüğü fark etmemek olanaksız. "Grek rahip sınıfının laikleri içine batırdığı cehaleti düşündüğüm zaman," diyor Montesquieu, "bu sınıfı Herodotos'un sözünü ettiği İskitlerle karşılaştırmaktan kendimi alamıyorum; bu insanlar, süt çırpan kölelerinin dikkati dağılmasın, hiçbir şey onları işlerinden alıkoymasın diye gözlerini oyuyorlardı. Hiçbir devlet işi, hiçbir barış, hiçbir savaş, hiçbir ateşkes, hiçbir müzakere, hiçbir evlenme keşişlerin aracılığı olmadan yapılmadı. Bundan ne kadar çok zarar geldiğine inanmak güçtür."

Montesquieu şunu da ekleyebilirdi: Hristiyanlık imparatorları yıktı ama halkları kurtardı. Barbarlara İstanbul'un saraylarını, İsa'nın teselli edici meleklerine de kulübeciklerin kapılarını açtı. Yeryüzünün pek çok büyüğü söz konusuydu! Ve iliklerine kadar kokuşmuş bir imparatorluğun son hırıltılarından, tiranlığın iskeletinin, Elagabalus'un ve Caracalla'nın[10] mezarı üstünde hâlâ kımıldamasını sağlayan o kaygı verici galvanizmden daha da ilginç ne olabilir! Neron'un parfümlerine, Tiberius'un kefenine sarınmış Roma mumyasını korumak güzel şey! Sayın politikacılar, yoksulları bulmak ve onlara huzur içinde olmalarını söyle-

10 Roma imparatorları; ikisi de çok zalimdi. (ç.n.)

mek, böcekleri ve köstebekleri utanç anıtlarını kemirmeye bırakmak ve fakat mumyanın böğründen Kurtarıcı'nın annesi kadar güzel bir bakireyi, ezilenlerin dostu olan umudu çıkarmaktı bu.

Hristiyanlığın yaptığı şey buydu işte ama şimdi, bunca yıldır, onu ortadan kaldıranlar ne yaptı? Onlar yoksulun varsıl, güçsüzün güçlü tarafından ezilmesine kendilerinin izin verdiğini gördüler. Yoksullar ve güçsüzler şöyle düşünüyorlardı: "Zenginler ve güçlüler bana yeryüzünde zulmedecekler ama cennete girmek isteyecekleri zaman, ben kapıda olacağım ve onları Tanrı'nın mahkemesinde suçlayacağım." Ah! İşte böyle sabır gösteriyorlardı.

İsa'nın hasımları o zaman şöyle dediler yoksula: "Adalet gününe kadar sabrediyorsun: adalet diye bir şey yok; öcünü orada almak için ahireti bekliyorsun: ahiret diye bir şey yok; kendinin ve ailenin gözyaşlarını, çocuklarının çığlıklarını ve karının hıçkırıklarını biriktiriyorsun, ölüm vaktinde bunları Tanrı'nın eteklerine taşımak için: Ama Tanrı diye bir şey de yok."

O zaman yoksulun gözyaşlarını sildiği, karısına susmasını, çocuklarına onunla gelmesini söylediği ve tarlada bir boğa gücüyle doğrulduğu kesin. Yoksul zengine, "Bana zulmeden ezen sen, bir insansın sadece!"; rahibe de, "Beni avutan sen, yalan söyledin bana!" dedi. İsa'nın hasımlarının istedikleri tam da buydu. Belki de yoksulu özgürlüğün fethine göndererek insanları mutlu edeceklerini sanıyorlardı.

Ancak rahiplerin onu aldattıklarını, zenginlerin ondan çaldıklarını, bütün insanların aynı haklara sahip olduğunu, bütün iyiliklerin bu dünyada olduğunu, sefaletin de dine aykırı olduğunu bir defa anlayan ve bütün imanıyla kendine ve iki koluna güvenen yoksul, günlerden bir gün şöyle düşünürse, "Zengine savaş! Bu dünyadan zevk almak benim de hakkım, çünkü bu dünyadan başkası yok! Yeryüzü bana ait, çünkü gökyüzü boş; bana ve herkese, çünkü herkes eşit!"

İşte o zaman ey onu buna yönelten yüce bilgiçler, bu yoksul yenilirse ona ne diyeceksiniz?

Siz elbette insanseversiniz, elbette gelecek için hakkınız var, şükranla anılacağınız gün de gelecektir ama henüz değil, doğrusu biz sizi hayırla anamayız. Bir zamanlar ezen, "Toprak benim!" dediğinde, ezilen de, "Gökyüzü benim!" diye cevap veriyordu. Şimdi ne diyecek?

Şimdiki çağın bütün hastalığı iki nedenden kaynaklanıyor: 93'ü ve 1814'ü yaşayan halk kalbinde iki yara taşıyor. Vaktiyle var olan şeyler artık yok; olacak olanlar ise henüz yok. Mutsuzluklarımızın gizini başka yerde aramayın!

İşte evi harabeye dönen bir adam, yenisini yapmak için yıktı evini. Yıkıntıları tarlasına yığdı ve yeni yapısı için yeni taşlar bekliyor. Elinde kazma, kollarını sıvamış, tam taşlarını yontmaya ve harcını yapmaya hazırlandığı sırada, taşların eksik olduğu söylenir ona ve çözüm yolu olarak eski taşları temizlemesi salık verilir. Yuvasını yapmak için molozları kullanmak istemeyen bu adamın ne yapmasını istersiniz? Taş ocağı derin, aletler de oradan malzeme çıkaracak durumda değildir. "Bekleyin," derler ona, "taşlar yavaş yavaş çıkarılacak; umut edin, çalışın, ilerleyin, geri çekilin." Başka ne demezler ki? O zaman zarfında, artık eski evi de olmayan, henüz yenisini de kuramayan bu adam, yağmurdan nasıl korunacağını, akşam yemeğini nasıl hazırlayacağını, nerede çalışıp nerede dinleneceğini, nerede yaşayıp nerede öleceğini bilmez, üstelik çocukları da bebeciktir henüz.

Ya ben acayip bir şekilde yanılıyorum ya da biz bu adama benziyoruz. Ey gelecek çağların halkları! Sıcak bir yaz gününde, vatanın yeşil kırlarında sabanlarınıza eğildiğinizde; saf ve lekesiz bir güneşin altında, sabah giysileri içindeki doğurgan ananız toprağın, sevgili çocuğu işçiye gülümsediğini gördüğünüzde; kaygısız alınlarınızdan kutsal ter damlalarını silerek bakışlarınızı, insanlığın hasadı

içinde birbirinden yüksek başakların bulunmadığı, sadece sararmış buğdaylar arasında peygamberçiçekleri ve papatyaların olduğu sonsuz ufkunuzda gezdirdiğinizde; ey özgür insanlar! İşte bu hasat için doğmuş olduğunuz için Tanrı'ya şükredeceğiniz o zaman, artık orada olmayan bizi düşünün, sizin tadını çıkardığınız o huzurun bize çok pahalıya mal olduğunu hatırlayın; bütün atalarınızdan daha çok bize acıyın, çünkü onların çektiklerini biz de çekiyoruz ama biz, onları avutmuş olan şeyi yitirdik.

Üçüncü Bölüm

İlk önce çağın hastalığına hangi vesileyle yakalanmış olduğumu anlatmalıyım.

Bir maskeli balodan sonra, önemli bir akşam yemeğinde, sofradaydım. Çevremde zengin giyimli dostlarım, her yanda güzellik ve neşe saçan genç adamlar ve kadınlar vardı; sağda solda nefis yemekler, şişeler, şamdanlar, çiçekler; başımın üstünde gürültülü bir orkestra, karşımda da tapındığım çok güzel varlık, sevgilim duruyordu.

O zaman on dokuz yaşındaydım; ne acı ne de hastalık biliyordum; umutla dolu coşkun bir yüreğim, hem kibirli hem de açık, temiz bir karakterim vardı. Şarap buğuları kaynıyordu damarlarımda; duyulan, görülen her şeyin size sevgiliden söz ettiği o sarhoşluk anlarından biriydi. Bütün doğa o zaman, üzerine gizemli bir adın kazındığı binbir yanı olan değerli bir taş gibi görünüyordu. Gülümsediği görülen herkes seve seve kabul ediliyor, insanlar kendilerini var olan her şeyle kardeş gibi hissediyordu. Sevgilim bana gece için randevu vermişti; onu seyrederken kadehimi yavaşça dudaklarıma götürüyordum.

Bir tabak alayım diye dönerken çatalım düşüverdi. Onu hemen bulamadığımdan, yerden almak için eğildim ve düştüğü yeri görmek için örtüyü kaldırayım derken, o anda,

masanın altında sevgilimin ayağını yanında oturan genç adamın ayağının üstüne koymuş olduğunu fark ettim; bacakları üst üsteydi ve birbirine dolanmıştı, zaman zaman da hafifçe sıkıştırıyorlardı bacaklarını.

Sükûnetle ayağa kalktım, başka bir çatal istedim ve yemeğe devam ettim. Sevgilim ve yanındaki de çok sakindi, pek az konuşuyorlar ve birbirlerine bakmıyorlardı. Genç adamın dirsekleri masanın üzerindeydi, ona kolyesini ve bileziklerini gösteren bir başka kadınla şakalaşıyordu. Benimkisi hareketsiz, gözleri kıpırdamadan, kendinden geçmiş durumdaydı. Yemek boyunca ikisini de gözlüyordum, ne davranışlarında ne de yüzlerinde onları ele verecek bir şey gördüm. Nihayet, yemeğin sonuna gelindiğinde, peçetemi yere düşürdüm ve yeniden eğildiğimde, onları aynı konumda birbirlerine sıkıca bağlı buldum.

Sevgilime o akşam onu evine götüreceğimi söylemiştim. Sevgilim dul bir kadındı, bundan dolayı da kendisine eşlik eden ve sokağa çıkarken yanında olan yaşlı akrabası sayesinde çok özgür yaşıyordu. Avludan geçerken çağırdı beni, "Haydi, Octave," dedi, "gidelim, hazırım." Gülmeye başladım ve yanıt vermeden dışarı çıktım. Birkaç adım sonra bir taşın üzerine oturdum. Ne düşündüğümü bilmiyordum; asla kıskanmadığım ve en küçük bir kuşku duymadığım bu kadının vefasızlığından alıklaşmış ve aptallaşmış gibiydim. Az önce gördüğüm şey bende hiç şüphe bırakmadığından, beklenmedik darbeden şaşkına dönmüş olmalıyım ki bu taş üzerinde kaldığım süre boyunca bana ne olduğunu hiç hatırlamıyorum; ancak duygusuzca gökyüzüne bakarken, ozanların yıkılmış bir dünyaya benzettikleri kayan bir yıldız görmüş ve ciddiyetle şapkamı çıkararak o firari solgun ışığı selamlamıştım.

Sakin sakin evime döndüm, hiç acı çekmiyor, bir şey hissetmiyordum, düşünme yetimi yitirmiş gibiydim. Soyunmaya başladım ve kendimi yatağa attım. Başımı henüz yastığa

koymuştum ki yoğun intikam duyguları hissettim, vücudumun bütün kasları odunlaşmış gibi birdenbire duvara karşı dikildim. Çığlık atarak indim yatağımdan, kollarımı açmış vaziyette, sadece topuklarımın üstünde yürüyebiliyordum, ayak parmaklarımın bütün sinirleri kaskatı kesilmişti. Bir saate yakın böyle geçti, çıldırmıştım sanki ve bir iskelet gibi kasılıp kalmıştım. Geçirdiğim ilk öfke nöbetiydi bu.

Sevgilimin yanında yakaladığım adam en samimi dostlarımdan biriydi. Ertesi gün Desgenais adında genç bir avukatla onun evine gittim; başka bir şahitle birlikte tabancaları aldık ve Vincennes koruluklarına vardık. Yol boyunca hasmımla konuşmaktan bile sakınıyordum; ona vurmak ya da küfretmek için içimde kabaran arzuyu böyle bastırabiliyordum; yasa, kurallarıyla yapılan dövüşe izin verdiğine göre bu şiddet türleri çirkin ve yararsızdı. Ama gözlerimi onun üzerine dikmekten de kendimi alamadım. Bu adam çocukluk arkadaşlarımdan biriydi ve aramızda uzun yıllardan beri bir hizmet alışverişi vardı. Benim sevgilime olan aşkımı biliyordu ve bu tür ilişkilerin bir dost için kutsal olduğunu, benimle aynı kadını sevse bile asla ayağımı kaydırmaya çalışmayacağını birçok kez açıkça dillendirmişti bana. Gerçekten ona olan güvenim tamdı, belki de bir insanın elini hiçbir zaman onunkinden daha candan duygularla sıkmamıştım.

Dostluktan bir antikçağ kahramanı edasıyla bahsettiğini işittiğim ve kısa süre önce sevgilime sarktığını gördüğüm bu adamı merakla, heyecanla izliyordum. Hayatımda ilk kez gördüğüm bir canavardı bu; nasıl yaratıldığını gözlemek için afallamış bir bakışla süzüyordum onu. On yaşından beri tanıdığım, günbegün en mükemmel ve en sıkı dostluk içinde birlikte yaşadığım bu adamı daha önce hiç görmemiş gibiydim. Burada bir karşılaştırma yapacağım.

Herkesin bildiği bir İspanyol piyesi vardır; bu eserde taş bir heykel sefih bir adamın evine akşam yemeğine gelir, tanrısal adalet tarafından gönderilmiştir. Sefih adam iyi dayanır

ve kayıtsız görünmeye gayret eder ama heykel ondan elini vermesini ister, adam da elini verir vermez ölümcül soğukluğu hisseder ve çırpınarak yere düşer.

Hayatım boyunca, ne zaman ister bir dosta ister bir sevgiliye uzun süre güvenip inansam ve birdenbire aldatıldığımı anlasam, bu olayın bende yaratmış olduğu etkiyi, ancak bu piyesteki heykelin el sıkmasıyla karşılaştırarak anlatabilirim. Gerçekten bir mermer heykelin yarattığı etkidir bu, sanki tüm ölümcül soğukluğu içinde hakikat bir öpücükle donduruyordu beni; taştan adamın dokunuşudur bu. Ne yazık! Korkunç misafir birçok kez çaldı kapımı; birçok kez birlikte yedik akşam yemeğini.

Bu sırada, hazırlıklar yapıldı, hasmımla ben karşılıklı durduk ve yavaşça birbirimize doğru ilerledik. Silahı ilk o çekti ve beni sağ kolumdan yaraladı. Öteki elimle hemen tabancamı çektim ama doğrultamadım, gücüm tükendi ve dizimin üstüne düştüm.

Düşmanımın endişeli ve çok solgun bir yüzle çabucak bana doğru geldiğini gördüm. Tanıklarım yaralandığımı görünce aynı anda koştular ama o onları kenara itip yaralandığım taraftaki elimi tuttu. Dişlerini sıkmış, konuşamıyordu; korktuğunu anladım. İnsanın dayanabileceğinden daha korkunç bir acı çekiyordu. "Defol git!" diye bağırdım ona, "...'nın çarşafıyla sil elinin kanını!" Soluğu kesilmişti; benim de.

İçinde bir doktor olan bir faytona koydular beni. Yara tehlikeli değildi, kurşun kemiğe değmemişti ama öyle heyecanlıydım ki o anda yaramı temizlemek mümkün olmadı. Fayton hareket ettiği an kapıda titreyen bir el gördüm, geri dönen hasmımdı bu. Kesin cevap; başımla hayır dedim; öyle öfkeliydim ki onu bağışlamaya çalışsam bile boşuna olurdu, pişmanlığının samimi olduğunu hissetmeme rağmen...

Eve vardığımda kolumdan bolca akan kan beni oldukça yatıştırdı; zira bitkinlik, bana yaramdan daha çok acı veren

öfkeden kurtardı beni. Rehavet içinde yatağa girdim; bana sunulan o ilk bardak sudan daha tatlı bir şey içmemişimdir.

Kendimi yatağa atınca ateş sardı beni. İşte o zaman gözyaşlarım boşalmaya başladı. Kavrayamadığım şey sevgilimin beni sevmekten vazgeçmiş olması değil, beni aldatmış olmasıydı. Ne ödev ne de çıkar tarafından zorlanan bir kadının bir adama, başka birini sevdiği zaman nasıl olup da yalan söyleyebildiğini anlayamıyordum. Desgenais'ye bunun nasıl mümkün olduğunu günde yirmi kez soruyordum. "Kocası olsaydım," diyordum, "ya da ona para ödüyor olsaydım beni aldatmasını kabul edebilirdim; beni artık sevmiyorsa niçin söylemedi bana bunu? Niçin aldattı beni?" Aşkta yalan söylenebildiğini kavrayamıyordum bir türlü; bir çocuktum o zaman, gerçi itiraf ederim ki bugün bile anlamıyorum. Ne zaman bir kadına tutulsam, bunu ona söyledim, ne zaman bir kadını sevmemeye başlasam bunu da aynı şekilde, aynı içtenlikle söyledim ona; zira her zaman şöyle düşündüm: Bu tür konularda irademizin hiçbir gücü olmaz, dolayısıyla sadece yalan söylemek suçtur.

Desgenais söylediğim her şeye şu yanıtı veriyordu: "Bu kadın yosmanın biri, onu artık görmeyeceğinize söz verin bana." Ona bu konuda büyük bir ciddiyetle yemin ettim. Ayrıca sitem etmek için bile olsa ona asla yazmamamı, o yazsa bile cevap vermememi öğütledi bana. Hepsi için söz verdim ona, bunu benden istemesine şaşırdım neredeyse ve aksini düşünebilmesine de gücendim doğrusu.

Ne var ki yataktan kalkabilecek hale gelip odadan çıkar çıkmaz ilk yaptığım şey sevgilimin evine koşmak oldu. Onu odasının bir köşesinde koltuğa oturmuş, suratı asık ve darmadağın olmuş durumda, tek başına buldum. Şiddetli sitemlerle ezdim, bunalttım onu; umutsuzluktan sarhoştum. Bütün evi çınlatacak kadar haykırıyordum, aynı zamanda gözyaşlarım arada bir sözümü öyle şiddetli bir şekilde kesiyordu ki rahatça boşalsınlar diye yatağın üstüne düşüyor-

dum. "Ah! Vefasız! Ah! Zavallı!" diyordum ona ağlayarak. "Senin yüzünden öleceğim, bu sana zevk mi veriyor? Ne yaptım ben sana?"

Boynuma atıldı, baştan çıkarıldığını, peşinden sürüklendiğini; rakibimin o uğursuz akşam yemeğinde kendisini sarhoş ettiğini fakat kendini ona asla vermediğini; bir anda unutuşa teslim olduğunu, hata yaptığını ama suç işlemediğini; bana yaptığı bütün kötülüğü iyice anladığını ama onu bağışlamazsam, onun da bundan dolayı öleceğini söyledi bana. Samimi pişmanlığın ne kadar gözyaşı, acının ne kadar söz ustalığı varsa hepsini tüketti beni avutmak için; solgun ve dalgın, giysisi yarı aralanmış, dağınık saçları omuzlarının üzerinde, odanın ortasında diz çökmüş, onu asla bu kadar güzel görmemiştim, bütün duyularım bu görüntü karşısında kabarırken korkudan titriyordum.

Paramparça bir vaziyette dışarı çıktım, gözüm görmez olmuştu, ayakta zor duruyordum. Onu bir daha görmek istemiyordum ama on beş dakika sonra oraya döndüm. Hangi umutsuz gücün beni ona ittiğini bilmiyordum; ona bir kez daha sahip olmak, bütün bu acı gözyaşlarını onun muhteşem vücudunun üstünde içmek ve bundan sonra birlikte ölmek için yanıp tutuşuyordum âdeta. Aslında hem ondan tiksiniyor hem de tapıyordum ona; aşkının benim için yıkım olduğunu ama onsuz yaşamanın da imkânsız olduğunu hissediyordum. Şimşek gibi vardım evine; hiçbir hizmetçiye seslenmedim, evi bildiğimden dosdoğru içeri girdim ve odasının kapısını itiverdim.

Onu tuvalet masasının önünde, hareketsiz ve kıymetli taşlarla süslenmiş buldum. Hizmetçisi saçlarını tarıyordu; yanaklarında hafifçe gezdirdiği kırmızı bir tül parçası tutuyordu elinde. Düş gördüğümü sandım; az önce gördüğüm kadının bu kadın olması bana imkânsız gibi geliyordu, on beş dakika önce, acıya boğulmuş, döşemeye yığılmış o kadın bu olamazdı; heykel gibi kalakaldım. Kapısının açıl-

dığını duyunca, gülümseyerek başını çevirdi ve, "Siz misiniz?" dedi. Baloya gidecekti ve onu oraya götürecek olan rakibimi bekliyordu. Beni görünce dudaklarını büzdü ve kaşlarını çattı.

Çıkmak için adım attım. Bembeyaz ve kokular sürünmüş boynuna bakıyordum, düğümlenmiş saçlarında elmas bir tarak ışıldıyordu; bu boyun, yaşamsal gücün merkezi, cehennemden daha karanlıktı benim için; iki parlak lüle bükülmüştü orada ve gümüş başaklara benzeyen hafif bir tutam tüy salınıyordu üstünde. Omuzları ve sütten beyaz boynu sert ve gür saçlarını belirginleştiriyordu. Bu kıvrık, uzun ve gür saçlarda, onu az önce gördüğüm perişanlığa boş veriyormuş gibi görünen, ne olduğunu bilmediğim küstahça bir güzellik vardı. Birden ilerledim ve yumruğumun tersiyle ensesine vurdum. Sevgilim bağırmadı; ellerinin üzerine düştü, ardından çabucak çıktım oradan.

Evime dönünce yeniden öyle çok ateşlendim ki bir daha yatağa düştüm. Yaram açılmıştı, çok canım yanıyordu. Desgenais beni görmeye geldi; ona olup biten her şeyi anlattım. Büyük bir sessizlikle dinledi beni, sonra bir süre odada kararsız bir adam gibi gezinip durdu. Sonunda karşıma dikildi, kahkahayı patlattı ve, "Bu kadın sizin ilk sevgiliniz mi?" dedi bana. "Hayır!" dedim. "Son sevgilim."

Gece yarısına doğru huzursuzca uyurken derin bir inleme duyuyormuşum gibi geldi bana. Gözlerimi açtım ve sevgilimi ayakta, yatağımın yanında gördüm; kollarını kavuşturmuştu; hayalet gibiydi. Korkunç bir çığlık atmaktan kendimi alamadım, hasta beynimin ürettiği bir görüntü olduğunu sandım onun. Yataktan fırladım ve odanın öbür ucuna kaçtım ama o yanıma geldi. " Benim," dedi ve belimden tutarak sürükledi beni. "Ne istiyorsun?" diye bağırdım. "Bırak beni! Şu anda öldürebilirim seni!" "Peki, öldür beni," dedi, "sana ihanet ettim, yalan söyledim; rezil ve zavallıyım ama seni seviyorum ve senden vazgeçemem."

Ona bakıyordum, ne kadar da güzeldi! Bütün vücudu titriyordu; gözleri aşktan deliye dönmüş, şehvet saçıyordu; gerdanı çıplaktı, dudakları yanıyordu. Onu kollarıma aldım. "Tamam," dedim ona, "ama bizi gören Tanrı'nın huzurunda ve babamın ruhu adına sana yemin ederim ki hemen öldürürüm seni, kendimi de!" Şöminenin üstünden sofra bıçağını aldım ve yastığın altına koydum.

"Hadi Octave," dedi gülümseyerek ve beni öperek, "delilik yapma. Gel yavrum, bütün bu iğrençlikler hasta etti seni; ateşin var. Ver şu bıçağı bana."

Bıçağı almak istediğini anladım. "Dinleyin beni!" dedim o zaman. "Kim olduğunuzu ve ne oyunlar çevirdiğinizi bilmiyorum ama ben oyun oynamıyorum. Sizi o kadar sevmiştim ki yeryüzünde bir insan ancak o kadar sevebilir; mutsuzluk, ölüm pahasına sizi hâlâ çılgınca sevdiğimi bilin. Gelmiş sizin de beni sevdiğinizi söylüyorsunuz, bunu ben de çok isterim ama dünyada kutsal olan ne varsa, onların üstüne yemin ediyorum, bu akşam âşığınız olursam yarın bir başkasıyla olamazsınız. Tanrı'nın huzurunda, Tanrı'nın huzurunda," diye tekrar ettim, "yemin ederim ki yeniden sevgilim olmayacaksınız, zira sizi sevdiğim kadar da nefret ediyorum sizden. Yemin ediyorum, beni isterseniz eğer, yarın sabah öldürürüm sizi." Böyle konuşup kendimden geçerek yere yığıldım. O ise mantosunu omuzlarına attı ve koşarak çıktı.

Desgenais bu hikâyeyi öğrendiğinde bana, "Niçin istemediniz onu? Çok zevksiz bir adamsınız; o güzel bir kadın," dedi. "Şaka mı yapıyorsunuz?" dedim ona. "Böyle bir kadının sevgilim olabileceğine inanıyor musunuz? Bir gün onu bir başkasıyla paylaşmaya razı olacağımı mı sanıyorsunuz? Bir başkasının ona sahip olduğunu itiraf edecek, ben de ona sahip olmak için onu sevdiğimi unutacağım, öyle mi? Sizin aşklarınız böyleyse eğer içimi sızlatırsınız."

Desgenais, sadece yosmaları sevdiğini, onlara da çok yakından bakmadığını söyledi bana. "Azizim Octave," diye ekledi, "çok gençsiniz; çok şeyiniz, hem de güzel şeyleriniz

olsun istiyorsunuz ama var olmayan şeyler bunlar. Tek aşka inanıyorsunuz, belki de böylesini yaşayabilecek mizaçtasınız, buna inanıyorum ama sizin için istemem bunu. Başka sevgilileriniz olacak dostum ve bir gün gelecek, bu gece başınıza gelen şeye üzüleceksiniz. O kadın sizi görmeye geldiğine göre sizi sevdiği kesin; belki de şu an sevmiyor, şimdi belki bir başkasının kucağında ama o gece, o odada, sizi seviyordu; gerisinin ne önemi var sizin için? Güzel bir gece yaşayacaktınız, o geceyi özleyeceksiniz, emin olun çünkü geri gelmeyecek. Bir kadın istenmemek hariç her şeyi bağışlar. Onun sizi görmeye gelmesi için size duyduğu aşkın müthiş olması gerekiyordu, çünkü kendini biliyor, suçlu olduğunu itiraf ediyor, belki reddedileceği kuşkusunu da taşıyordu. İnanın bana bu geceyi çok arayacaksınız, çünkü bir defa daha böyle bir gece yaşayamayacağınızı size söyleyen benim."

Desgenais'nin söylediği her şeyde öyle yalın ve öyle derin bir inandırıcılık, tecrübeden kaynaklanan öyle umut kırıcı bir sükûnet vardı ki dinlerken titriyordum. O konuşurken sevgilime gitme ya da geri dönmesi için ona mektup yazma arzusu içimde şiddetle kabarıyordu. Yataktan çıkabilecek halde değildim; bu durum, onu ya rakibimi beklerken ya da onunla birlikteyken bulma utancından kurtardı beni. Ama hâlâ yazabilirdim ona, elimde olmadan eğer yazarsam gelir mi diye de kendime soruyordum.

Desgenais gittiğinde öyle korkunç bir çarpıntı hissettim ki nasıl olursa olsun bu işi bitirmeye karar verdim. Müthiş bir mücadeleden sonra, korku aşkın üstesinden geldi sonunda. Sevgilime, onu bir daha görmeyeceğimi, kapıdan kovulma tehlikesiyle yüz yüze kalmak istemiyorsa bir daha gelmemesini rica ettiğimi yazdım. Şiddetle zile basarak hizmetçimi çağırdım, mektubumun en hızlı şekilde ulaştırılmasını emrettim. Hizmetçim henüz kapıyı kapatmıştı ki onu geri çağırdım. Beni duymadı; ikinci kez çağırmaya cesaret edemedim ve ellerimi yüzüme koyarak derin bir umutsuzluğa gömülüp kaldım.

Dördüncü Bölüm

Ertesi gün, güneş doğduğunda aklıma gelen ilk düşünce kendime şunu sormak oldu: "Şimdi ne yapacağım?"

Hiçbir mesleğim, hiçbir işim yoktu. Tıp ve hukuk okumuş, bu iki meslekten hangisini seçeceğime karar verememiştim. Bir bankerin yanında altı ay öyle sarsakça çalışmıştım ki kovulmamak için istifamı vermek zorunda kalmıştım. İyi fakat yüzeysel bir öğrenim yapmıştım, zira belleğim hantaldı ve kolay öğrendiğim kadar kolay unutuyordum.

Aşktan sonra tek hazinem özgürlüktü. Ergenlik çağından itibaren özgürlüğü vahşi bir dine dönüştürmüştüm ve âdeta kalbimin içinde kutsamıştım onu. Daha o günden geleceğimi düşünen babam, bir gün bana bir sürü meslekten söz etti, seçimi bana bırakacaktı. Pencereme dayanmış, bahçede salınan incecik ve yalnız kavak ağacına bakıyordum. Bütün bu farklı meslekleri düşünüyor ve birini edinmeyi tartıyordum. Hepsini kafamda birer birer sonuna kadar evirip çevirdim; sonra hiçbirinden hoşlanmadığımı anlayınca düşüncelerimi kendi haline bıraktım. Birdenbire yer sarsılıyormuş gibi geldi bana, dünyayı uzayda sürükleyen sessiz ve görünmez gücün duyularımla algılanabilir hale geldiğini sandım; yerin göğe yükseldiğini görüyordum; sanki bir geminin üzerindeydim; gözlerimin önündeki kavak, gemi direği gibi göründü bana;

kollarımı açarak ayağa kalktım ve haykırdım: "Boşlukta yüzen şu gemide bir günlük yolcu olmak çok da önemli bir şey değil, bu geminin üzerinde bir insan, kara bir nokta olmak da önemsiz; ben bir insan olacağım ama özel bir tür insan olmayacağım!"

On dört yaşındayken, doğaya karşı ilan ettiğim ilk andım buydu; o zamandan beri de her ne denediysem babamın sözüne itaat etmek içindir, isteksizliğimi yenebildiğimden değil.

Yani başıboştum ama tembellikten değil, kendi irademle; Tanrı'nın yaptığı her şeyi, insanın yaptığı pek az şeyi severim zaten. Aşktan başka yaşam, sevgilimden başka dünya tanımamıştım; bunlardan başka şey bilmek de istemiyordum. Böylece, kolejden mezun olunca âşık olduğumdan, bunun ömrüm boyunca süreceğine içtenlikle inanmıştım; bütün diğer düşünceler beynimden silinmişti.

Dingin bir hayat yaşıyordum. Günlerimi sevgilimde geçiriyordum; en büyük zevkim onu güzel yaz günleri boyunca kırlara götürmek; koruluklarda, çayırların ya da yosunların üstünde onun yanında yatmaktı; göz kamaştırıcı güzelliğiyle doğayı seyretmek benim için her zaman en güçlü cinsel uyarıcı oldu. Kışın kadınım kalabalıkları sevdiği için balolara ve eğlencelere koşuyorduk, öyle ki bu aylak yaşamın hiç ardı kesilmiyordu; böylece, bana sadık olduğu süre boyunca ondan başkasını düşünmediğimden, bana ihanet ettiğinde düşünecek hiçbir şeyim kalmamıştı.

O zaman zihnimin ne durumda olduğuna dair bir fikir vermek için, onu bugün de çok örneğini gördüğümüz şu evlerden biriyle karşılaştırabilirim ancak; bu dairelerde her çağın ve her ülkenin mobilyaları bir arada ve karmaşık bulunur, biliyorsunuz. Çağımızın bir damgası yok. Zamanımızın damgasını ne evlerimize, ne bahçelerimize ne de herhangi bir şeye vurduk. Sokaklarda, sakalını III. Henri çağındaki gibi kırpan kişilerle karşılaşıyoruz, kimileri tıraşlı, kimileri saçına Rafaello'nun portrelerindekiler gibi şekil vermiş, ki-

mileri İsa Mesih'in dönemine özenmişler. Zenginlerin daireleri de tuhaflıklarla dolu: Antik, gotik, Rönesans tarzı, XIII. Louis tarzı, hepsi karmakarışık. Kısacası, kendi çağımızın dışında bütün çağları yaşıyoruz, bir başka çağda asla görülmeyen bir durum; eklektizm bizim tarzımız; bu güzel, şu kullanışlı, diğer bir şey eski, hatta çirkin diye, ne bulursak alıyoruz; dünyanın sonu yakınmış gibi, kırıntı döküntülerle yaşıyoruz ancak.

İşte benim düşüncelerim de böyle karmakarışıktı; çok okumuş, ayrıca resim yapmayı da öğrenmiştim. Birçok şeyi ezbere biliyordum ama dağınık, düzensiz bir şekilde; kafam, sünger gibi hem boş hem de şişkindi. Önce bir ozana, sonra öbürüne, bütün ozanlara âşık oluyordum ama kolay etkilenen bir yaradılışım olduğu için, tutkunu olduğum son ozan beni ötekilerden hemen bıktırabiliyordu. Sonunda artık yeniye ve bilinmeyene doyduğumdan kendim de büyük bir yıkıntı döküntü mağazasına dönüyor, kendimi de yıkıntı döküntü olarak görüyordum.

Ama bu harabe üzerinde hâlâ çok taze olan bir şey vardı, bir çocuktan başka bir şey olmayan yüreğimin umuduydu bu.

Bu umut, hiçbir şeyin soldurup çürütemediği, aşkın aşırılığa varıncaya kadar coşturduğu bu umut birdenbire ölümcül bir yara almıştı. Sevgilimin ihaneti, doruklarda uçarken vurmuştu umudumu ve bunu düşündüğüm zaman, ruhumda can çekişen yaralı bir kuş gibi çırpınarak tükenen bir şey olduğunu hissediyordum.

Bunca kötülük yapan toplum, hani şu yuvasını, ısırdığı yeri iyileştiren bitkinin yaprağına yapan Hint yılanına benzer; bu toplum yol açtığı acıların yanında hemen her zaman çaresini de sunar. Örneğin düzenli bir yaşamı olan, sabah kalkınca görüşmelerini, falan saatte ziyaretlerini, filan saatte işini yapan, falan saatte gönül işlerine bakan adam için sevgilisini kaybetmek tehlikeli bir şey değildir. Onun işleri ve

düşünceleri, savaşta aynı hat üzerinde sıralanmış soğukkanlı askerler gibidir; bir mermi birini götürür, yanındakiler safları sıklaştırır, onun eksikliği belli olmaz.

Yalnız yaşadığımdan böyle bir olanağım yoktu: Doğa, benim aziz annem, tam tersine bana her zamankinden daha geniş ve daha boş görünüyordu. Sevgilimi tamamen unutabilseydim, kurtulmuş olabilirdim. İyileşmek için bu kadarına ihtiyacı olmayan kaç kişi vardır! Onlar vefasız bir kadını sevemezler ve benzeri bir durumda tutumları hayranlık verici derecede katıdır. Ama on dokuz yaşında bir genç adam, dünyayı hiç tanımayan, her şeyi arzu eden ve bütün tutkuların kaynağını aynı anda hisseden adam böyle mi sever? Bu yaşta bir adam neden kuşkulanır? Sağda, solda, karşıda, ufukta, her yerde onu çağıran bir ses! Her şey arzu, her şey hülya! Gönül genç olduğunda gerçeklik önemsizdir; gövdesi ne kadar düğüm düğüm ve sert olsa da her meşe ağacından bir yabangülü çıkar; yüz kolu olsa insanın, onları boşluğa açmaktan çekinmez, yeter ki o kollar orada sevgilisini sarsın, boşluk doluverir.

Bana gelince, sevmekten başka bir şey yapılabileceğini kavrayamıyordum; başka bir şeyle uğraşmamı söylediklerinde cevap bile vermiyordum. Sevgilime olan tutkum vahşiceydi, bütün yaşamıma çilekeş ve yırtıcı bir şeyler olarak yansıyordu. Bu konuda bir örnek vermek istiyorum sadece: Sevgilim madalyon içinde küçük bir resmini vermişti bana; herkes gibi ben de kalbimin üstünde taşıyordum onu; fakat bir gün bitpazarı gibi bir yerde demirden yapılmış küçük bir kamçı bulmuştum, ucunda sivri dikenlerle kaplı bir plaka vardı, madalyonu bu plakanın üzerine tutturup öyle taşıyordum. Her hareketimde göğsüme batan bu çiviler bende öyle tuhaf bir arzu uyandırıyordu ki onları daha derinden hissedebilmek için arada bir üzerlerine bastırıyordum. Bu delilikti, biliyorum; aşk bundan daha başka delilikler de yaptırabilir.

Bu kadın bana ihanet ettiğinden beri bu zalim madalyonu çıkarmıştım. Bu demir çemberi göğsümden hangi hüzünle çıkardığımı, ondan kurtulduğum zaman kalbimin nasıl ah çektiğini anlatamam! "Vah zavallı yara izleri," dedim kendi kendime, "silinecek misiniz şimdi? Ah yaram, sevgili yaram, hangi merhemi süreceğim üstüne?"

Kin beslemeye çalışmam boşunaydı bu kadına, damarlarımdaki kan gibiydi âdeta; lanet okuyordum ona ama aklımdan çıkmıyordu. Ne yapmalıydım bu durum karşısında, bir düş karşısında? Etten ve kandan anılara karşı ne bahane bulmalıydım? Macbeth, Duncan'ı öldürdükten sonra ellerini okyanusun dahi temizleyemeyeceğini söyler; benim de yaralarımı yıkayamazdı denizler. Desgenais'ye söyledim bunu: "Neylersiniz? Ben uyur uyumaz onun başı yastığımın üstünde."

Sadece bu kadınla yaşamıştım, ondan şüphe etmek, her şeyden şüphe etmek demekti benim için; onu lanetlemek her şeyi inkâr etmek, yitirmek her şeyi yok etmekti. Evden çıkmıyordum artık, dünya bir canavar sürüsü, bir vahşi hayvan ve timsah sürüsü gibi görünüyordu bana. Zihnimi oyalamam için bana ne söylerlerse, "Evet, doğru söylüyorsunuz fakat bunu yapmayacağımdan emin olun," diyordum.

Pencereye çıkıyor ve hayallere dalıyordum: "Yakında gelir, eminim bundan; işte geliyor, sokağı dönüyor, yaklaştığını hissediyorum. Bensiz yapamaz o, ben de onsuz yapamam. Ona ne diyeceğim? Gülümseyecek miyim, surat mı asacağım?" Bunun üzerine, ihaneti aklıma geliyor, "Ah! Gelmesin," diye bağırıyordum, "yaklaşmasın! Öldürebilirim onu!"

Son mektubumdan beri hakkında bir şey gelmiyordu kulağıma. "Sahi, ne yapıyor?" diye düşünüyordum. "Bir başkasını mı seviyor? Ben de bir başkasını seveyim o zaman. Kimi sevsem?" Ben birini arayadurayım, sanki uzaktan bir ses haykırıyordu bana: "Sen, benden başka bir kadınla ha! Birbirini seven, birbirini kucaklayan iki varlık olsun da sen ve ben olmasın bunlar! Mümkün mü bu? Deli misin sen?"

"Ne pısırıksınız!" diyordu bana Desgenais. "Bu kadını ne zaman unutacaksınız? Çok mu büyük bir kayıp bu? Boş zevk onun tarafından sevilmek! Siz karşınıza ilk çıkanı alıp götürün." "Hayır!" diyordum ona. "Bu o kadar da büyük bir kayıp değil. Yapmam gerekeni yapmadım mı? Onu buradan kapı dışarı etmedim mi? Daha ne demeniz gerekiyor? Gerisi beni ilgilendirir; arenada yaralı boğalar, omzunda bir matadorun kılıcıyla bir köşede yatmakta ve huzur içinde göçüp gitmekte özgürdür. Ne yapacağımı söyleyin, hangisini seçeyim? İlk karşınıza çıkanlar dediğiniz nedir? Bana duru bir gök, ağaçlar ve evler, söyleşen, içen, şarkı söyleyen insanlar, dans eden kadınlar ve dörtnala koşan atlar göstereceksiniz. Bütün bunlar yaşam değil, yaşamın gürültü patırtısıdır. Haydi, haydi rahat bırakın beni."

Beşinci Bölüm

Desgenais derdimin devasız olduğunu, ne kimseyi dinlemek ne de odamdan çıkmak istediğimi görünce işi ciddiye aldı. Bir akşam ağırbaşlı tavır takınarak çıkageldiğini gördüm; bana sevgilimden söz etti ve acı bir alayla kadınlar hakkında sahip olduğu her olumsuz fikirden bahsederek konuşmasını sürdürdü. O konuşurken ben yatağımın üstünde dirseğime dayanmış, dikkatle dinliyordum.

Islık çalan rüzgârın can çekişen birinin iniltilerine benzediği o karanlık akşamlardan biriydi, ince bir yağmur kesik kesik camlara vuruyor, durduğunda ortalığa bir ölüm sessizliği çöküyordu. Bütün doğa böyle zamanlarda acı çeker, ağaçlar acıyla kıvranır ya da acınacak biçimde baş eğer, tarla kuşları çalılıklara toplaşır, kentin sokakları boştur. Yaram acı veriyordu bana. Daha bir önceki gün bir sevgilim ve bir dostum vardı ama sevgilim bana ihanet etmiş, dostumsa ıstırap yatağına yatırmıştı beni. Olup bitenleri kafamda hâlâ açıkça çözemiyordum. Bazen korkulu rüya görüyormuşum ve ertesi gün mutlu uyanmak için gözlerimi yummam yetecekmiş gibi geliyordu bana; bazen de bütün hayatımı, sahte olduğunu henüz anladığım gülünç ve çocukça bir düş gibi görüyordum. Desgenais karşımda oturmuş, lambanın yanındaydı; sürekli gülümsemesine karşın katı ve ciddiydi. Bu

adam açık kalpli, ama süngertaşı gibi kuru biriydi. Vakitsiz bir deneyim onu yaşından önce kel bırakmıştı; hayatı biliyordu ve zamanında ağlamıştı ama acısı bir zırh olmuştu; materyalistti ve ölümü bekliyordu.

"Octave," dedi bana, "içinizde olup bitenlerden anladığım kadarıyla siz, romancıların ve ozanların resmettiği aşka inanıyorsunuz; kısacası, bu dünyada söylenen şeye inanıyorsunuz, olan şeye değil. Bu durum sağlıklı şekilde akıl yürütememenizden kaynaklanıyor ve sizi çok büyük acılara da sürükleyebilir.

Ozanlar aşkı bize güzelliği betimleyen heykelciler gibi, ezgiyi yaratan müzisyenler gibi gösterirler; yani onlar canlı ve eşsiz bir yetenekle donatılmışlardır, yaşamın en saf öğelerini, maddenin en güzel yanlarını ve doğanın en uyumlu seslerini seçer ve yoğun bir duyguyla bir araya getirirler. Söylendiğine göre, Atina'da çok sayıda güzel kız varmış; Praxiteles hepsinin birer birer resmini yapmış, sonra da kendilerine göre kusurları olan bütün bu farklı güzelliklerden kusursuz, eşsiz bir güzellik meydana getirmiş ve Venus'ü yaratmış. İlk müzik aletini yapan ve bu sanata kurallarını veren adam, uzun zaman önce sazların fısıltısını ve çalıbülbüllerinin ezgisini dinlemişti. Yaşamı böyle tanıyan ozanlar az ya da çok süregiden birçok aşka tanık olduktan ve tutkunun bazen ne derece yüksek bir coşkuya varabildiğini derinden hissettikten sonra, insan doğasından onu bozan öğeleri çıkarıp attılar ve çağdan çağa insanların ağızlarından düşmeyen şu gizemli isimleri yarattılar: Daphnis ile Chloe, Hero ile Leandros, Pyramus ile Thisbe.

Gerçek hayatta bunlara benzer ebedî ve mutlak aşklar aramaya çalışmak, meydanlarda Venus kadar güzel kadınlar aramakla ya da bülbüllerden bir Beethoven senfonisi dinlemek istemekle aynı şeydir.

Mükemmellik yoktur; onu kavramak insan zekâsının zaferidir; mükemmelliğe sahip olmak için onu istemek, çıl-

gınlıkların en tehlikelisidir. Pencerenizi açın Octave, sonsuzluğu görmüyor musunuz? Gökyüzünün sınırsız olduğunu hissetmiyor musunuz? Aklınız da böyle söylemiyor mu size? Buna rağmen sonsuzluğu kavrayamıyorsunuz, değil mi? Bu sınırsızlık görüntüsü, dünyanın bütün ülkelerinde, en büyük delilikleri yaratır. Dinler bundan kaynaklanır; Cato'nun kendi boğazını kesmesi, Hristiyanların kendilerini aslanlara, Kalvenistlerin Katoliklere teslim etmesi sonsuzluğa sahip olmak içindir; yeryüzünün halkları kollarını bu sınırsız boşluğa açtılar ve o boşluğa katılmak istediler. Kaçık, gökyüzüne sahip olmak ister; bilgeyse ona hayran olur, diz çöker ve arzu etmez.

Mükemmellik de dostum, sınırsızlık gibi bizim harcımız değildir. Mükemmelliği hiçbir şeyde aramamak gerekir, onu aşktan da, güzellikten de, mutluluktan da, erdemden de talep etmemek gerekir ama insanın olabildiği kadar erdemli, iyi ve mutlu olması için gözetmeliyiz onu.

Çalışma odanızda mükemmel bulduğunuz bir Raffaello tablosu olduğunu varsayalım. Varsayalım ki dün akşam ona yakından bakarken, bu tablodaki kişilerden birinde, diyelim, antik gladyatörün bir kolunda önemli bir çizim hatası, kırık bir yer, yapısına aykırı bir kas gördünüz; mutlaka büyük bir hoşnutsuzluk duyacaksınız ama tablonuzu yine de ateşe atmayacak, sadece tablonun kusursuz olmadığını, ama hayranlık verici yanları olduğunu söyleyeceksiniz.

Kadınlar vardır ki doğal iyilikleri ve kalpten samimiyetleri aynı anda iki sevgiliye sahip olmalarına engeldir. Sizin sevgilinizin de öyle olduğunu sandınız; doğrusu, bu daha iyi olurdu. Onun sizi aldattığını gördünüz; bu ondan nefret etmenize neden oldu; ona kötü davranmak zorunda kaldınız, onun gerçekten nefrete layık olduğuna inandınız, değil mi?

Sevgiliniz sizi asla aldatmamış olsaydı bile, şimdilik sadece sizi sevseydi, düşünün Octave, onun aşkı yine de mükemmellikten uzak ve o denli insani olurdu, dünyanın ikiyüzlü-

lük yasalarıyla sınırlı, önemsiz bir şey olurdu; düşünün ki bir başka adam sizden önce ona sahip oldu, ve dahası, sizden sonra başkaları da sahip olacak.

Şunu düşünün: Sizi şu an umutsuzluğa sürükleyen şey, sevgiliniz hakkında edindiğiniz ve onda olmadığını gördüğünüz bu mükemmellik fikridir. Ama bu ilk fikrin bile insanca, önemsiz ve sınırlı olduğunu iyi kavrar kavramaz göreceksiniz ki az ya da çok insani kusurların, zaafların çürümüş ölçeğine vurulduğunda oldukça önemsiz bir şeydir bu.

Sevgilinizin başka erkeklerle yattığını ve yatacağını da ister istemez kabul edeceksiniz, değil mi? Kuşkusuz siz bana bunu bilmenin çok önemli olmadığını, yeter ki o beni sevsin ve beni sevdiği sürece sadece benimle olsun, diyeceksiniz. Ama ben size şunu diyorum: Mademki o başka erkeklerle yattı, bunun dün ya da iki yıl sonra olmasının ne önemi var? Mademki o başka erkeklerle yatacak, bunun dün ya da iki yıl sonra olmasının ne önemi var? Mademki sadece bir süre sizi sevmesi gerekiyor ve mademki sizi seviyor, o zaman bunun iki yıl boyunca ya da bir gece olmasının ne önemi var? İnsansınız, değil mi Octave? Yaprakların ağaçlardan düştüğünü, güneşin doğup battığını görüyorsunuz değil mi? Kalbinizin her vuruşunda hayat saatinin titrediğini duyuyor musunuz? Bir yıllık aşk ile bir saatlik aşk arasında bize göre o kadar önemli bir fark var mı? El kadar olan şu pencereden sonsuzluğu görebilen bir kaçık mısınız?

Sizi iki yıl sadakatle seven bir kadına namuslu diyorsunuz; besbelli ki erkek öpücüklerinin kadınların dudaklarında ne zaman kurumaya başladığını bilmek için özel hazırlanmış bir takviminiz var. Kendini para için veren kadınla zevk uğruna veren kadın arasında, övünç için veren kadınla sadakatten dolayı veren kadın arasında büyük ayrım yapıyorsunuz. Satın aldığınız kadınların bazılarına öbürlerinden daha çok para ödüyorsunuz; zevk duygusu için aradığınız kadınlar arasında, kendinizi birilerine ötekilerden daha gü-

venle bırakıyorsunuz; gururla sahip olduğunuz kadınlar arasında şu kadından daha çok bu kadınla övünmüş görünüyorsunuz, kendinizi adadığınız kadınlar arasında kalbinizin üçte birini vereceğiniz kadın da vardır, çeyreğini vereceğiniz, yarısını vereceğiniz kadın da; eğitimine, terbiyesine, adına, soyuna, güzelliğine, mizacına, duruma, hakkında söylenenlere, vaktine, akşam yemeğinde içtiklerinize göre değişir bunlar değil mi?

Genç ve tutku dolu olduğunuz, yüzünüz oval ve düzgün olduğu için, saçlarınız özenle tarandığı için, Octave, kadınlarla yatıyorsunuz ama sevgili dostum, aynı nedenle, bir kadının ne olduğunu bilmiyorsunuz.

Doğa her şeyden önce, varlıkların üremesini ister; dağların doruğundan okyanusların dibine kadar, her tarafta yaşam ölümden korkar. Tanrı eserini korumak için yaşayan tüm varlıkların en büyük zevkinin üreme eylemi olduğuna dair yasa koydu, hurma ağacı dölleyici tozlarını dişisine göndererek yanıp tutuşan rüzgârlarda aşktan titrer; kızışmış geyik direnen dişisinin karnını deşer; güvercin duygulu bir âşık gibi erkeğinin kanatları altında debelenir; insana gelince, o da kadirimutlak doğanın bağrında, eşini kollarına alarak, onu yaratan kutsal kıvılcımın kalbine sıçradığını hisseder.

Ey dostum! Güzel ve güçlü bir kadını çıplak kollarınıza aldığınız zaman, arzu sizi gözyaşlarınızdan kurtarıyorsa, dudaklarınızda ebedî aşk yeminleri dolu hıçkırıklar hissediyorsanız, sonsuzluk kalbinize kadar uzanıyorsa, kendinizi bırakmaktan korkmayın; bir kibar fahişeyle birlikte olun.

Ama şarapla sarhoşluğu birbirine karıştırmayın; kutsal içkiyi içtiğiniz kadehi kutsal sanmayın, bu kadehi boş ve kırık bulduğunuz akşam şaşırmayın. Bir kadındır bu, çömlekçi tarafından topraktan yapılmış kırılgan bir vazodur.

Size gökyüzünü gösterdiği için Tanrı'ya şükran duyun, kanat çırptığınız için kuş olduğunuzu sanmayın. Kuşlar bile bulutları aşamaz; nefes alamadıkları bir katman vardır; sa-

bah sisleri içinde öterek yükselen tarla kuşu da bazen ölüp saban izinin üzerine düşer.

Kanaatkâr bir adam ne kadar şarap içerse aşktan o kadar alın, ayyaş olmayın. Sevgiliniz samimi ve sadıksa onu bundan dolayı sevin, öyle değil ama genç ve güzelse, genç ve güzel olduğu için sevin onu ve eğer hoş ve nüktedansa daha da sevin; bunlardan hiçbiri değilse, sadece sizi seviyorsa yine de çok sevin onu. Sevilmek insana her akşam nasip olmaz.

Bir rakibiniz var diye saçınızı yolmayın ve kendinizi hançerlemekten söz etmeyin. Sevgilinizin sizi bir başkasıyla aldattığını söylüyorsunuz, gururunuz kırılıyor ama sözcüklerin yerini değiştirin, sevgilinizin o adamı sizinle aldatmış olduğunu söylerseniz, muzaffer olan siz olursunuz.

Bir davranış kuralı ortaya koymayın ve diğer herkesten ayrı tutularak sevilmek istediğinizi söylemeyin; zira böyle söyleyince, erkek olduğunuz ve kendiniz de sadakatsiz olduğunuz için, üstü örtülü olarak şunu eklemek zorundasınız: 'Mümkün olduğu kadar.'

Zamanı, geldiği gibi kabul edin, rüzgârı estiği gibi, kadını da olduğu gibi. Kadınların en iyileri, İspanyol kadınları, sadakatle sever, kalpleri samimi ve sıcaktır ama göğüslerinde bıçak taşırlar. İtalyan kadınları şehvetlidir ama geniş omuzlu erkek ararlar ve sevgililerini terzi ölçüsüyle ölçerler. İngilizler yoğun ve melankolik, ama soğuk ve yapmacıktırlar. Almanlar şefkatli ve tatlı, ama donuk ve sıkıcıdırlar. Fransızlar ise nükteci, zarif ve tadına doyulmazdır ama onlar da şeytan gibi yalan söylerler.

Her şeyden önce, kadınları böyle oldukları için suçlamayın, onları böyle yapan biziz, doğanın eserini her fırsatta bozan biziz.

Her şeyi düşünen doğa, sevgili olması için bakireyi yarattı ama ilk çocuğunda saçları dökülür, göğüsleri sarkar, vücudunda yara izi taşır; kadın anne olmak için yaratılmıştır. Erkek, güzelliğini yitirdiği için ondan uzaklaşmak ister belki

ama çocuğu ağlayarak bağlanır ona. İşte aile, insani yasa; bu yasadan sapan her şey doğaya aykırıdır. Kır insanının erdemini oluşturan şey, kadınlarının doğurma ve emzirme makinesi, erkeklerinin de birer çift sürme makinesi olmasıdır. Onların ne takma saçları ne de güzellik kremleri vardır ama aşklarında cüzam yoktur; doğal çiftleşmeleri sırasında, Amerika'nın keşfedildiğinin farkında bile değillerdir. Nefislerine düşkün olmadıkları için kadınları da sağlıklıdır; elleri nasırlıdır, ama kalpleri nasır tutmamıştır.

Uygarlık doğanın tersini yapar. Kentlerimizde ve törelerimizde, güneşe doğru koşmak ve Lakedemonya'da olduğu gibi, çıplak güreşçilere hayran olmak, seçmek ve sevmek için yaratılmış olan bakire, odalara kapatılıp kapılar sürgülenir ama yine de o haçının altına bir roman saklar; solgun ve aylak, aynanın karşısında çürür; orada boğulan ve açık havayı arzulayan bu güzellik gecelerin sessizliği içinde solup gider. Sonra birdenbire çıkarılır oradan, hiçbir şey bilmezken, hiçbir şeyi sevmezken, her şeyi arzu eder; yaşlı bir kadın öğütler verir ona: Kulağına edepsiz sözcükler fısıldayıp, onu iğfal edecek olan tanımadığı birinin yatağına atar. İşte evlilik, yani uygar aile bu! İşte şimdi çocuk doğuran bu zavallı kız, işte saçları, güzel göğüsleri, vücudu solup giden kız; işte bu kız yitirdi sevgililerin güzelliğini ve hiç sevmedi! Gebe kaldı işte, çocuk doğurdu, niçin diye de sormaz. Kucağına bir çocuk koyup, 'Anne oldunuz,' derler. O da cevap verir, 'Anne değilim; bu çocuğu sütü olan bir kadına versinler, memelerimde süt yok benim,' kadınlar böyle sütten kesilir. Kocası, 'Haklısın!' der ona, çocuğunun onu annesinden soğutacağını söyler. Gelirler, anneyi süslerler, kana bulanmış yatağına bir Malines dantelası sererler; bakımını yaparlar, doğum sancısını giderirler. Bir ay sonra bu kadın Tuileries'de, baloda, operadadır; çocuğu Chaillot'da, Auxerre'dedir; kocası da fuhuş yerinde. On genç adam, ona aşktan, özveriden, sempatiden, ebedî öpüşmelerden,

kısacası kadın yüreğinde ne varsa hepsinden söz eder. O bu gençlerden birini alır ve bağrına basar ama bu delikanlı onun onuruyla oynar, ona sırtını döner ve çekip borsaya gider. Şimdi, bir kenara atılan kadın bu işte, bir gece ağlar ve döktüğü yaşlardan gözlerinin kan çanağına döndüğünü görür. Teselliyi başka birinde bulur, onun kaybının tesellisini yeni birinde arar, bu iş otuz küsur yaşına kadar böyle sürer. Duyarsızlaşmış ve kangrene dönüşmüş, insani hiçbir şeyi, tiksinti yetisi bile kalmayan bu kadın, işte o zaman, siyah saçlı, gözleri çakmak çakmak, kalbi umutla çarpan yakışıklı bir delikanlıyla karşılaşınca kendi gençliği aklına gelir, çektiği ıstırapları anımsar ve ona hayatından çıkardığı dersleri anlatırken, asla sevmemeyi öğretir.

İşte bizim yarattığımız kadın bu; işte sevgililerimiz! Ne de olsa kadın değiller mi! Onlarla geçirilecek hoş anlar vardır!

Sağlam bir ruh yapınız varsa, kendinizden emin ve gerçekten erkekseniz, size şunu öğütlerim: Korkmadan kendinizi dünyanın akışına bırakın; kibar fahişelerle, dansözlerle, burjuva kadınlarla ve markizlerle yatıp kalkın. Vefalı veya vefasız, üzgün veya neşeli, aldatılmış veya saygın olun ama seviliyorsanız bunu bilin, zira sevildiğiniz andan itibaren gerisinin ne önemi var sizin için?

Sıradan ve ortalama bir adamsanız, karar vermeden önce bir süre araştırma yapmanız ama sevgilinizde bulduğunuzu sandığınız hiçbir şeye güvenmemeniz gerektiği fikrindeyim.

Zayıf bir insansanız, egemenlik altında kalmaya ve biraz toprak gördüğünüz yere kök salmaya eğilimli biriyseniz, her şeye direnen bir zırh oluşturun: Zira zayıf doğanıza boyun eğerseniz kök saldığınız yerden çıkıp boy veremeyeceksiniz, işe yaramayan bir bitki gibi kuruyacaksınız, ne çiçeğiniz ne meyveniz olacak. Yaşamınızın özsuyu yabancı bir kabuğun içinde akıp gidecek; her hareketiniz söğüt yaprağı gibi cılız olacak; sulanmanız için kendi gözyaşlarınızdan başka, beslenmeniz için de yüreğinizden başka şeyiniz olmayacak.

Ama coşkulu bir doğanız varsa, düşlere inanan ve onları gerçekleştirmek isteyen biriyseniz, o zaman çok açık bir şekilde şöyle cevap veririm size: 'Aşk yoktur!'

Zira sizinle aynı düşüncedeyim ve şöyle diyorum size: Sevmek, kendini ruhuyla, bedeniyle vermektir, ya da daha doğru bir deyişle, iki varlığın tek bir varlık olmasıdır; dört kollu, iki başlı, iki kalpli bir bedenle güneşte, rüzgârda, buğdaylar ve çayırlar ortasında gezinmektir. Aşk imandır, yeryüzünde mutluluğun dinidir, dünya dediğimiz şu tapınağın kubbesine yerleştirilmiş ışıklı bir üçgendir. Sevmek, bu tapınakta özgürce yürümek ve bir düşüncenin, bir sözcüğün, bir çiçeğin niçin sizi durdurup da başınızı o göksel üçgene doğru çevirttiğini anlayabilecek bir varlıkla birlikte olmaktır. İnsanın yüce yetilerini kullanması büyük bir iyiliktir, dehanın güzel şey olmasının nedeni budur ama insanın yeteneklerini ikiye katlaması, bir yüreği ve bir aklı, kendi yüreğinin ve aklının üzerine bastırması en büyük mutluluktur. Tanrı insan için bundan daha fazlasını yaratmadı: İşte bundan dolayı aşk dehadan yeğdir. O zaman söyleyin bana, kadınlarımızın aşkı böyle midir? Hayır, hayır, şunu kabul etmek gerekir. Kadınlar için sevmek başka şeydir. Örtünüp dışarı çıkmaktır, gizlice yazmaktır, ayaklarının ucunda titreyerek yürümektir, komplo kurmak ve dalga geçmektir, göz süzmektir, yapmacık ve süslü püslü bir elbisenin içinde derin ahlar çekmek, sonra da elbiseyi başının üstünden sıyırıp atmak için penceresinin sürgülerini çekmek, rakibini küçük düşürmek, kocayı aldatmak ve âşıklarını üzmektir. Sevmek, kadınlarımıza göre, çocuklarımızın saklambaç oynadıkları gibi yalan oyunu oynamaktır. Priapos'un Saturnus şenliklerindeki Roma şehvetperestliklerinden daha beteri, kalbin çirkin fuhuşu; hem erdemin hem de kötülük ve sefahat eğiliminin pis bir taklidi; her şeyin yan bakışlarla kulaktan kulağa fısıldandığı, her şeyin Çin'den getirilen şu porselen heykelcikler gibi küçük, zarif ve biçimsiz olduğu sağır ve bayağı bir komedya;

güzel ve çirkin, kutsal ve tamusal, dünyada ne varsa hepsine karşı bir acı alay, gövdesi olmayan gölge, Tanrı'nın yarattığı ne varsa hepsinin iskeleti!.."

Desgenais dokunaklı bir sesle böyle konuşuyordu gecenin sessizliğinde.

Altıncı Bölüm

Ertesi gün akşam yemeğinden önce Boulogne Korusu'na gittim; hava kararıyordu. Maillot Kapısı'na varınca atımı keyfince dolaşması için serbest bıraktım ve derin bir hayale dalarak Desgenais'nin bana söylediklerini yavaşça kafamda evirip çevirmeye başladım.

Korunun yolundan geçerken birinin beni adımla çağırdığını duydum. Başımı çevirdim, üstü açık bir arabada, sevgilimin en samimi dostlarından birini gördüm. "Dur!" diye bağırdı ve dostça bir tavırla elini uzattı, eğer yapacak bir işim yoksa kendisiyle akşam yemeğine gelmemi istedi.

Adı Madam Levasseur olan bu kadın, ufacık tefecik ama tombulca ve çok sarışındı, aramızda hiç nahoş bir şey yaşanmamış olmasına rağmen nedense hiçbir zaman sevememiştim onu. Yine de davetini kabul etme arzusuna direnemedim, teşekkür ederek elini sıktım, sevgilimden söz edeceğimizi hissediyordum.

Atımı götürmek için birini buldu, arabasına bindim; yalnızdı, derhal Paris yoluna koyulduk. Yağmur yağmaya başlıyordu, arabanın üstünü kapattı; kendimizi bir anda baş başa bulduk, ilkin sessiz kaldık. Anlatılmaz bir hüzünle ona bakıyordum; o sadece vefasızımın dostu değil, aynı zamanda sırdaşıydı da. O mutlu günlerde, sık sık gece eğlencelerimizde

üçüncü kişi olmuştu. O zaman nasıl sabırsızlıkla katlanıyordum ona! Bizimle olduğu dakikaları saymıştım kaç kez! Tiksintim kuşkusuz bundan kaynaklanıyordu. Aşkımızı onayladığını, dargınlık günlerinde sevgilimin yanında bazen beni savunduğunu bilmenin bile yararı yoktu, sıkı dostluğunu göz önünde tutup da nezaketsizliklerini bağışlayamıyordum; iyiliğine ve bize gösterdiği yakınlığa karşın, bana çirkin ve yorucu geliyordu. Ne yazık! Onu şimdi güzel buluyordum! Ellerine, giysilerine bakıyordum; her jesti beni duygulandırıyordu; bütün geçmiş onda da yazılıydı. Bana bakıyor, yanında neler hissettiğimi ve anıların beni nasıl da bunalttığını seziyordu. Yol akıp gitti böylece, ben ona bakıyordum, o da bana gülümsüyordu. Sonunda Paris'e girdiğimizde elimi tuttu. "Peki ya şimdi?" dedi. "Peki ya şimdi?" dedim ben de hıçkırarak. "İsterseniz bunu ona söyleyin." Ve sel gibi aktı gözyaşlarım!

Yemekten sonra ocağın köşesine çekildik. "Ama," dedi, "bu sorun çözümsüz mü? Artık çaresi yok mu?"

"Ne yazık ki madam," dedim ona. "Beni öldürecek acıdan başka çözülmeyecek hiçbir sorun yok. Hikâyem anlatacak kadar uzun değil: Ne onu ne ondan başkasını sevebilirim, ne de vazgeçebilirim ondan."

Bunun üzerine arkasına yaslandı ve yüzünde merhamet izleri gördüm. Uzun zaman düşünür, kendine yönelir gibi oldu, kalbinde bir yankı duymuştu sanki. Gözleri kapandı; anılara dalıp gitmiş gibiydi. Elini uzattı bana, yaklaştım. "Ben de," diye fısıldadı, "ben de! Ben de vaktiyle yaşamıştım aynı şeyi." Duyduğu acı kesti sözünü.

Aşkın kardeşleri arasında en güzellerinden biri merhamettir. Madam Levasseur'ün elini tuttum, neredeyse kollarımın arasındaydı; sevgilimin lehine hayal edebildiği her şeyi bana anlatmaya başladı, hem bana acımak hem onu mazur göstermek istiyordu. Üzüntüm daha da çoğaldı bu durumda; ne cevap vermeliydim? En sonunda, işi kendisinden bahsedecek noktaya getirdi.

Bana anlattığına göre, kısa bir zaman önce bir adam onu sevmiş ve terk etmiş. Büyük özverilerde bulunmuştu; adının onuru kadar servetini de tehlikeye atmıştı. Kinci olduğunu bildiği kocası tehdit etmişti onu. Kendi acılarımı unutturacak denli merakımı uyandıran acı bir hikâyeydi bu, gözyaşlarıyla karışık bir hikâye. İstemeyerek evlenmişti, uzun süre mücadele etmişti ama hiç üzülmüyordu, artık sevilmiyor olmasının dışında. Sevgilisinin gönlünü elinde tutamadığı ya da ona karşı düşüncesizce hareket ettiği için, âdeta kendini suçladığına bile inandım.

İçini iyice döktükten sonra yavaş yavaş sessiz ve kararsız kaldığında, "Hayır madam," dedim ona, "bugün beni Boulogne Korusu'na yönelten hiç de talih değil! Bırakın, insani acıların kayıp kardeşler olduğuna, ama bir yerlerde, Tanrı'ya uzanan bu zayıf titrek elleri kimi zaman birleştiren bir iyilik meleğinin olduğuna inanayım. Sizi bir kez daha gördüğüme göre, beni de davet ettiğinize göre, konuşmamızdan hiç pişman olmayın; ayrıca sizi dinleyen kim olursa olsun, gözyaşlarınızdan dolayı asla pişman olmayın. Bana açtığınız sır, gözlerinizden düşen damladır sadece ama bu bir damla gözyaşı benim kalbimin üzerinde kalmıştır. Sizi tekrar görmeme izin verin, arada bir birlikte ağlayalım."

Konuşurken öyle dokunaklı bir muhabbet duygusuna kapıldım ki ona hiç düşünmeden sarılıverdim; bundan incinebileceği aklıma gelmedi, oysa bunun farkına bile varmışa benzemiyordu.

Madam Levasseur'ün yaşadığı apartmanda derin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Kiracılardan biri hasta olduğundan, arabalar gürültü çıkarmasın diye sokağa saman serilmişti. Onun yanındaydım, kollarımın arasındaydı, yüreğin en tatlı duygularından birine, paylaşılan acı duygusuna bırakmıştım kendimi.

Konuşmamız açık yürekli dostluk havasında sürdü. O bana kendi acılarını anlatıyordu; ben ona benimkileri; ve

birbirine değen iki acı arasında ne olduğunu bilmediğim bir hoşluğun, ne olduğunu bilmediğim teselli edici bir sesin yükseldiğini hissediyordum; inleyen iki sesin birliğinden doğan saf ve ilahi ahenk gibi bir sesti bu. Bu sırada bütün bu azap sürerken Madam Levasseur'ün üstüne eğildiğim için sadece yüzünü görüyordum. Bir sessizlik anında yerimden kalkıp biraz uzaklaşınca fark ettim ki biz konuşurken, o ayağını şöminenin pervazına dayamıştı, eteği açılmış, bacakları tamamen ortadaydı. Mahcubiyetimi görünce istifini hiç bozmaması tuhaf geldi bana, kendini düzeltmesi için ona biraz zaman kazandırmak amacıyla başımı çevirerek birkaç adım attım; hiç oralı olmadı. Tekrar yanına dönünce sessizce şömineye yaslandım ve bu dağınıklığa baktım, görüntüsü dayanılmayacak kadar mide bulandırıcıydı. Sonunda göz göze geldik ve ne durumda olduğunun kendisinin de gayet farkında olduğunu açıkça gördüm, yıldırım çarpmışa döndüm, zira çok açık anladım ki acıları bile cinsel duyguların ayartılması olarak görecek kadar ürkünç bir yüzsüz kadının oyuncağı olmuştum. Tek kelime etmeden şapkamı aldım: Eteğini yavaşça indirdi, ben de ona sert bir selam vererek salondan çıktım.

Yedinci Bölüm

Eve dönünce odamın ortasında kocaman ahşap bir sandık gördüm. Halalarımdan biri ölmüştü; mirasında küçük bir payım vardı. Bu sandıktaki önemsiz eşyalar arasında birkaç tane de eski, tozlu kitap vardı. Ne yapacağımı bilemeden ve sıkıntıdan içim içimi yerken, bu kitaplardan bazılarını okuyayım dedim kendi kendime. Çoğu XV. Louis dönemine ait romanlardı; gayet sofu bir kadın olan halama da muhtemelen miras kalmıştı, belli ki okumadan saklamıştı onları zira âdeta dinsizliğin kutsal kitabıydı bunlar.

Başıma gelen her şeyi, en ufacık olayı bile düşünüp, bu olaylara mantıklı ve ahlaki nedenler bulmak gibi tuhaf bir eğilimim vardır; onları âdeta tespih tanesine çevirir ve elimde olmadan aynı ipe dizmeye çalışırım.

Çocuk gibi görüneceğim ama, kitapların gelişi, içinde bulunduğum o durumda şaşırttı beni. Buruklukla ve sınırsız bir hüzünle, kırık bir kalp ve dudaklarımda gülümsemeyle yuttum onları. "Evet, haklısınız," diyordum onlara, "yaşamın sırlarını sadece siz biliyorsunuz; hiçbir şeyin ahlaksızlıktan, ikiyüzlülükten ve çürümeden daha gerçek olmadığını sadece siz söylemeye cesaret edersiniz. Dostum olun, ruhumun yarasına yakıcı zehirlerinizi salın, size inanmayı öğretin bana."

Böylece karanlıklara daldığım sırada, gözde ozanlarım ve araştırma kitaplarım toz içinde dağınık duruyordu. Öfke nöbetlerinde ayaklar altına alıyordum onları: "Evet, siz," diyordum onlara, "acı çekmekten başka şey öğretmeyen sersem hayalciler, sefil söz ustaları, hakikati çok iyi biliyorduysanız şarlatan, iyi niyetli idiyseniz budalasınız, insan yüreği ile peri masalları yarattığınız için her iki durumda da yalancısınız; hepinizi, hepinizi yakacağım."

Bütün bunların ortasında gözyaşlarım imdadıma yetişiyor ve yaşadığım acıdan başka hakikat olmadığını görüyordum. "Pekâlâ!" diye bağırıyordum o zaman kendimi kaybederek, "söyleyin bana, iyi ve kötü cinler, iyilik ve kötülük öğütçüleri, söyleyin bana şimdi ne yapmam gerektiğini! Şimdi aranızdan bir hakem seçin."

Masamın üstünden eski bir Kitab-ı Mukaddes aldım ve rasgele açtım. "Cevap ver bana, sen, Tanrı'nın kitabı," dedim ona. "Senin fikrin nedir bilelim." Zebur kitabının IX. bölümünde yer alan şu sözlerle karşılaştım:

"Bütün bu şeyleri kalbimde evirip çevirdim ve anlamını bulmak için uğraştım. Birtakım doğrular ve bilge insanlar vardır ve bunların eserleri Tanrı'nın elindedir ama insan yine de sevgiye mi, nefrete mi layık olduğunu bilemez.

Ama her şey geleceğin kaydı altındadır ve bu gelecek de belirsizdir, çünkü her şey aynı şekilde haklıya ve haksıza, iyiye ve kötüye, günahsıza ve günahkâra, kurban kesene ve bunu hor görene varır. Masum, günahkâr gibi, yalancı da doğrucu gibi karşılanır.

Güneş altında olup bitenlerin en kötüsü de aynı şeyin herkesin başına gelebilmesidir. Bu yüzdendir ki insanoğlunun yüreği, yaşadığı sürece kötülük ve nefretle doludur hep, bundan sonra da ölüler arasına girecektir."

Bu sözleri okuduktan sonra şaşkınlıktan donakaldım. Kitab-ı Mukaddes'te böyle bir düşüncenin olacağını sanmıyordum. "Öyleyse," dedim ona, "umudun kitabı, sen de şüphe ediyorsun!"

Gezegenler arasında en düzensiz olan kuyruklu yıldızın belirtilen noktada ve söylenen saatte geçişini önceden bildiklerine göre, gökbilimciler ne düşünür bu konuda? Peki, mikroskopla bir su damlasındaki canlıları size gösteren doğabilimci ne düşünür? Gördükleri şeyi keşfettiklerini, mikroskop ve dürbünleriyle doğaya söz geçirdiklerini mi sanırlar? Peki, toplumsal yapının ilk taşının hangisi olması gerektiğini araştıran, şüphesiz sıkıcı bir hatip tarafından öfkelendirilen ilk yasa koyucu insan, tunç levhalara dokunup da göze göz, dişe diş yasasının ta yüreğinde çınladığını hissettiğinde ne düşündü acaba? Adaleti icat mı etmişti yani? Komşusunun yetiştirdiği meyveyi koparıp harmanisinin altına koyarak etrafına baktıktan sonra sıvışan ilk insan, utancı o mu keşfetmişti? Emeğinin ürününden kendisini yoksun bırakan bu hırsızı yakalayınca, onu cezalandıracağı yerde bağışlayan ve ona, "Otur şuraya ve şunu da al!" diyen insan, böylece kötülüğe iyilikle karşılık verdikten sonra, başını göklere doğru kaldırıp yüreğinin ürperdiğini, gözlerinin yaşlarla ıslandığını ve dizlerinin yere kadar büküldüğünü hissettiğinde, erdemi keşfetmiş miydi? Ey Tanrı! Ey Tanrı! İşte aşktan söz eden ama beni aldatan kadın; işte dostluktan söz eden ama bana ahlaksızlık yaparak eğlenmemi öğütleyen adam; işte ağlayan ve bacak kaslarıyla beni avutmak isteyen başka bir kadın; işte Tanrı'dan söz eden ve, "Olabilir; bunlar önemsiz şeyler," diye cevap veren bir Kutsal Kitap!

Açık pencereye koştum ve, "Bakalım boş olduğun doğru mu?" diye bağırdım. Başımın üstünde yayılan engin ve soluk göğe bakarak haykırdım, "Cevap ver, cevap ver! Ben ölmeden şu iki kolumun arasına düşten başka bir şey koyacak mısın?"

Penceremin önünde derin bir sessizlik vardı. Kollarımı açmış, bakışlarım boşlukta yitip gitmişken, bir kırlangıç acı bir çığlık attı; elimde olmadan bakışlarımla izledim onu; o uçsuz bucaksız gökte ok gibi gözden kaybolurken, küçük bir kız şarkı söyleyerek geçip gitti.

Sekizinci Bölüm

Yine de pes etmek istemiyordum. Hayatı hakikaten, bana uğursuz yanı gibi görünen hoş yanıyla almaya varacak noktaya gelmeden önce, her şeyi denemeye karar verdim. Böylece çok uzun süre sayısız üzüntüye yem oldum ve korkunç düşler içinde kıvrandım.

Beni iyileşmekten alıkoyan en önemli neden gençliğimdi. Nerede olsam, neyle meşgul olsam kadınlardan başka şey düşünemiyordum; bir kadın görmek titretiyordu beni. Kaç kez ter içinde kalktım yatağımdan, ağzımı duvarlara dayadım, soluğum kesilecek gibi olmuştu!

Mutlulukların en büyüklerinden birini, belki de en ender olanlardan birini, bekâretimi aşka teslim etme mutluluğunu yaşamıştım. Ama bundan şu sonuç çıkıyordu; duygularla ilgili her haz fikri bende aşk fikriyle birleşiyordu; beni mahveden buydu. Zira sürekli kadınları düşünmekten kendimi alıkoyamadığımdan, aklım ahlaksızlık, sahte aşklar ve kadın ihanetleri gibi düşüncelerle doluydu, bunları gece gündüz kafamda evirip çevirirken başka şey yapamıyordum. Bir kadına sahip olmak bana göre sevmekti ve kadınlardan başka şey düşünemesem de gerçek aşkın varlığına artık inanmıyordum.

Bütün bu acılar bir tür aşırı istek uyandırıyordu bende; bazen keşişler gibi yaparak duygularımı bastırmak için ken-

dime çile çektirme arzusu duyuyor, bazen de bir sokakta, kırda ya da herhangi bir yerde yürümek, kendimi karşıma çıkan ilk kadının ayaklarına atıvermek ve ona ebedî aşk yeminleri etmek için yanıp tutuşuyordum.

O zamanlar kendimi oyalamak ve iyileşmek için elimden gelen her şeyi yaptığıma Tanrı tanığımdır. İlkin, her şeyini elimde olmadan sevgilime benzettiğim insan toplumunun bir kötülük ve ikiyüzlülük yuvası olduğu fikriyle cebelleştim, toplumdan kurtulmaya ve kendimi tamamen soyutlamaya karar verdim. Eski çalışmalarımı yeniden ele aldım, tarihe, antik şairlerime, anatomiye döndüm. Evin dördüncü katında tek başına yaşayan, çok bilgili, emekli yaşlı bir Alman vardı. Bana dil öğretmeye zorla razı ettim onu; bir kez işe başlayınca zavallı adam çok sevdi bunu. Dalgınlıklarım üzüyordu onu. Kaç kez isli lambanın altında benimle baş başa oturup ellerini kitabının üzerine koyarak sabırlı bir şaşkınlıkla bana bakmıştır, oysa ben, düşler içinde, ne varlığının ne de merhametinin farkındaydım! "Muhterem efendim!" dedim ona nihayet. "Hiç yararı olmuyor, ama siz insanların en iyisisiniz! Nasıl bir görev üstlendiniz! Benim yazgımla baş başa kalmam gerek; bizim elimizden bir şey gelmez, ne sizin ne de benim." Bu sözlerimi anlayıp anlamadığını bilmiyorum; tek kelime konuşmadan elimi sıktı ve bundan sonra bir daha Almanca söz konusu olmadı.

Çok geçmeden yalnızlığın beni iyileştirmek şöyle dursun, tükettiğini hissettim ve tavrımı tamamen değiştirdim. Kırlara çıktım ve koruluklarda dörtnala av peşine düştüm; soluğum kesilinceye kadar eskrim yapıyordum; yorgunluktan dökülüyordum; kan ter içinde koşturarak geçen bir günden sonra, akşam ahır ve barut kokmuş halde yatağıma vardığım zaman başımı yastığa gömüyor, yorganımın altında bir o yana bir bu yana dönüyor ve bağırıyordum: "Hayalet! Hayalet! Sen de yorgun musun? Bir gece terk edecek misin beni?"

Ama ne işe yarar bu boş çabalar? Yalnızlık beni doğaya, doğa beni aşka gönderiyordu. Observance Sokağı'nda, etrafım kadavralarla çevrili,[11] ellerimi kanlı önlüğüme silmiş, ölüler ortasında benzi atmış bir durumda, çürüme kokusundan soluk alamaz haldeyken elimde olmadan şöyle bir başımı çeviriyor, gözlerimin önünde yeşermiş ekinlerin, mis kokulu çayırların dalgalandığını, dalgın ahengiyle akşamın çöktüğünü görüyordum. "Hayır," dedim kendi kendime, "beni avutacak olan bilim değil; boşuna dalmışım ölü doğaya, ben de burada, yüzülmüş kuzu derisinin içinde boğularak morarmış biri gibi öleceğim. Gençliğimden kurtulamayacağım; ya yaşamın olduğu yerde yaşamaya gidelim ya da hiç değilse güneşin altında ölelim." Yola çıkıp ata biniyor, Sèvres ve Chaville'deki mesire yerlerine atıyordum kendimi; ücra bir vadideki çiçekli çimenler üzerine uzanmaya gidiyordum. Ne yazık! Bütün o ormanlar ve çayırlar bağırıyordu bana: "Burada ne arıyorsun? Yeşiliz biz, zavallı çocuk, umudun rengini taşıyoruz."

O zaman kente dönüyor, karanlık sokaklarda kayboluyordum; pencerelerin ışıklarına, o gizemli aile yuvalarına, gelip geçen arabalara, itişip kakışan insanlara bakıyordum. Ah! Ne yalnızlık! Ne hüzünlü dumandır şu çatılardan yükselen! Herkesin debelendiği, çalışıp terlediği, binlerce meçhul insanın dirsek dirseğe gidip geldiği şu dolambaçlı sokakların manzarası ne acı! Sadece ruhlarını geride yapayalnız bırakmış bedenlerin bulunduğu çirkef kuyusu, ayaküstü size el uzatan yosmalardan başka kimsenin olmadığı pislik yuvası sokaklar! "Çürü, çürü! Çürürsen acı çekmezsin artık!" İşte kentler böyle bağırıyor insana, kömürle duvarlara, çamurla kaldırımlara, sızan kanla yüzlere yazılan bu işte!

Arada, bir salonun ücra bir köşesine oturup parlak bir şölene tanık oluyordum; çıplak kolları ve salkım salkım saçlarıyla, ahenk ve güzellik diyarlarında ışıktan sarhoş melek-

11 Paris Tıp Fakültesi bu sokaktaydı. (e.n.)

ler gibi sıçrayıp duran o pembe, mavi, beyaz kadınları görünce, "Ah! Ne bahçe!" diyordum kendi kendime. "Devşirilecek, koklanacak ne çiçekler! Ah! Papatyalar, papatyalar! Son taç yaprağınız sizi koparacak adama ne diyecek! 'Biraz, biraz seviyor, hiç sevmiyor.' İşte dünyanın töresi, tebessümlerinizin amacı! Çiçek serpiştirilmiş bütün bu tülleri bu hazin uçurumun üstünde gezdiriyorsunuz düşüncesizce; ceylanlar gibi, ayaklarınızın ucuna basarak bu korkunç hakikat üstünde koşuyorsunuz!"

"Hey Tanrım!" diyordu Desgenais. "Niçin her şeyi ciddiye almalı? Bu hiç görülmemiş bir şey. Şişelerin boşaldığına mı üzülüyorsunuz? Mahzenlerde fıçılar, bağların üstünde mahzenler var. Tatlı sözlerden yaldızlı güzel bir olta iğnesi yapın bana, yem olarak bir bal arısı ile birlikte, aman dikkat ha! Unutuş ırmağında güzel bir avutucu tutun, yılanbalığı gibi diri ve kaygan; parmaklarınızın arasından kayıp gittiğinde elinizde bir şey kalır. Seviniz, seviniz, sevmek arzusuyla ölüp diriliyorsunuz. Gençlik çekip gidecek çaresiz; sizin yerinizde olsaydım anatomi çalışacağıma Portekiz kraliçesini kapıp götürürdüm."

Sözleri arasında bana verdiği öğütler böyleydi; vakit gelince paltomu yüzüme çekip, yüreğim kabarmış bir halde evin yolunu tutuyordum, eve geldiğimde yatağının kenarına çöküp kalıyordum, zavallı yüreğim yatışıyordu böyle. Ne gözyaşı döktüm, ne dileklerde bulundum, ne dualar ettim! Galileo haykırıyordu yere vurarak: "Dönüyor! Yine de dönüyor!" Ben de böyle vuruyordum kalbime.

Dokuzuncu Bölüm

Derin acının ortasında birdenbire umutsuzluk, gençlik ve talih, kaderimi tayin eden bir şey yaptırdı bana.

Sevgilime onu artık görmek istemediğimi yazmıştım, sözümü de tutuyordum gerçekten ama kapısının önündeki bir banka oturup, penceresinin altında geçiriyordum gecelerimi; ışıklı penceresine bakıyor, piyanosunun sesini dinliyordum; bazen onu yarı açık perdelerinin arkasında bir gölge gibi görüyordum.

Bir gece, bu bank üzerinde korkunç bir hüzne gömülmüştüm; ayakları birbirine dolanan gecikmiş bir işçinin geçtiğini gördüm. Tutarsız, sevinç haykırışlarıyla karışık sözler mırıldanıyordu; sonra ara veriyordu şarkı söylemek için. Şarap içmişti, cılız bacakları onu bazen yolun bir tarafına, bazen öbür tarafına sürüklüyordu. Karşımdaki başka bir evin bankı üzerine düşer gibi çöktü. Orada bir süre dirseklerinin üzerinde sallandı durdu, sonra derin bir uykuya daldı.

Sokak ıssızdı; kuru rüzgâr tozları süpürüyordu; ay, bulutsuz göğün ortasından adamın uyuduğu yeri aydınlatıyordu. Böylece, benim varlığımdan habersiz, belki de bu taş üzerinde kendi yatağındakinden daha büyük bir zevkle dinlenen bu serseriyle baş başa kalmıştım.

Bu adam istemesem de acımı zihnimden uzaklaştırdı biraz; önce ona yer vermek için ayağa kalktım, sonra tekrar

gelip oturdum. Dünyaları verseler çalamayacağım bu kapıyı terk edemiyordum; nihayet, gezinip durduktan sonra kurulmuş makine gibi gelip bu uykucunun karşısında durdum.

"Ne uyku!" dedim kendi kendime. "Elbette bu adam hiçbir düş görmüyor; karısı bu saatte, belki de komşusunun yattığı ambarın kapısını açıyordur ona. Giysileri paramparça, yanakları çökmüş, elleri kırış kırış; bir parça ekmeği her gün bulamayan bir zavallıdır bu. Uyanınca binlerce iç parçalayıcı dert, binlerce öldürücü tasa bekliyordur onu ama bu akşam cebinde biraz parası vardır, dertlerini unutmak için meyhaneye girmiştir; haftalığı ile uyumak üzere bir gece kazanmıştır, belki de çocuklarının çorba parasını harcamıştır bunun için. Şimdi sevgilisi ihanet edebilir ona, dostu hırsız gibi sızabilir kulübesine; ben de omzuna vurabilir, canına okuduklarını, evinin yandığını haykırabilirim ona ama o, öbür yanına dönecek ve yeniden uykuya dalacak."

"Ya ben! Ya ben!" diye sürdürüyordum konuşmamı büyük adımlarla yolun karşı tarafına geçerek. "Uyumuyorum, oysa bu akşam cebimde bu adamı bir yıl uyutacak para var," diyordum. "Bir meyhaneye girmeye cesaret edemeyecek kadar kibirli ve aptalım, bütün mutsuzların meyhaneye oradan mutlu çıktıkları için gittiklerini bile fark etmiyorum. Ey Tanrım! Ayaklar altında ezilen bir salkım üzüm en karanlık endişeleri dağıtmaya ve kötülük cinlerinin yolumuzun üstüne serdiği bütün görülmez telleri parçalamaya yetiyor. Kadınlar gibi ağlıyor, kurbanlar gibi ıstırap çekiyoruz; umutsuzluk içindeyiz, dünya başımızın üstüne çökmüş gibi, Aden[12] kapılarındaki Âdem gibi gözyaşlarımızın içine kurulmuş oturuyoruz. Halbuki dünyadan büyük bir yarayı iyileştirmek için küçük bir el hareketi yapmak ve göğsümüzü ıslatmak yetecek. Böyle avutulduklarına göre ne kadar sefil acılarımız! Bunları gören lütuf sahibi Tanrı'nın dualarımızı kabul etmek için meleklerini göndermediğine şaşıyoruz; o kadarını yap-

12 Cennet. (ç.n.)

masına gerek yok, o bütün acılarımızı ve arzularımızı, düşük karakterimizle övünüşümüzü gördü, bizi kuşatan kötülükler denizini de; yollarımızın kenarına küçük siyah bir meyve asmakla yetindi. Bu adam şu bankın üzerinde çok rahat uyuduğuna göre, ben niçin uyuyamayayım? Rakibim geceyi sevgilimle geçiriyor belki; gün ağarırken çıkacak evinden; o da kapıya kadar yarı çıplak eşlik edecek ona, benim de uyuduğumu görecekler. Öpüşmeleri uyandırmayacak beni; omzuma dokunacaklar; ben de öbür yanıma döneceğim ve yeniden uykuya dalacağım."

Böyle söylenip, vahşi bir neşeyle meyhane aramaya başladım. Saat gece yarısını geçtiğinden neredeyse hepsi kapanmıştı; bu öfkelendirdi beni. "Nasıl yani!" diye düşünüyordum. "Bu teselliden de mi mahrum olacağım!" Her tarafı dolaşıyor, dükkânların kapısına vurarak, "Şarap! Şarap!" diye bağırıyordum.

Nihayet açık bir meyhane buldum; bir şişe ısmarladım, iyi kötü bakmadan, kadeh kadeh üstüne hepsini yutuverdim; ikinci şişeyi, ardından üçüncüsünü bitirdim. Hasta yerine koyuyordum kendimi ve hayatım söz konusuymuş da doktorun yazdığı ilacı içiyormuşum gibi, zorla yudumluyordum kadehimi.

Az sonra kuşkusuz hileli olan acı içkinin buharları, bulutlara sardı beni âdeta. Hızlı içtiğim için hemen sarhoş oldum; kafamın karıştığını, sonra sakinleştiğini, sonra yine allak bullak olduğunu hissettim. Nihayet bir şey düşünemez durumdaydım, âdeta kendime elveda demek için gözlerimi gökyüzüne kaldırdım; dirseklerimi masanın üzerine uzatıp kaldım.

Salonda yalnız olmadığımı ancak o zaman fark ettim. Meyhanenin öbür ucunda, solgun benizli, boğuk sesli birkaç gudubet adam vardı. Giysilerinden halktan olmadıkları ama burjuva da olmadıkları belli oluyordu; kısacası, hepsinden kötü olan, ne bir mesleğe, ne servete, ne bir zanaata sahip şu

belirsiz sınıfa aittiler; yoksul da varsıl da olmayan ama birinin günahkârlığına, öbürünün de sefaletine sahip dalavereci adamlardı bunlar.

İğrenç iskambil kâğıtları üzerine boğuk boğuk tartışıyorlardı; aralarında çok genç ve güzel bir kız vardı, tertemiz giyinmişti; altmış yıllık tellal gibi kısık ve boğuk sesi de olmasa onlara hiç benzemeyen gül yüzlü bir kızdı. Dikkatle bana bakıyordu, beni meyhanede gördüğüne şaşırmıştı kuşkusuz; zira zarifçe giyinmiştim, kıyafetimle neredeyse yapmacık, gülünç durumdaydım. Yavaş yavaş yaklaştı bana; karşıma geçerek masadaki şişeleri hafifçe kaldırdı, üçünün de boş olduğunu görünce gülümsedi. Çok güzel ve bembeyaz dişleri olduğunu gördüm; elimi uzattım ve yanıma oturmasını rica ettim; zarifçe kabul etti ve kendisine yemek getirilmesini istedi.

Tek kelime etmeden ona bakıyor, gözlerim yaşla doluyordu; bunu fark etti ve nedenini sordu. Ona cevap veremedim, gözyaşlarım daha çok aksın diye âdeta başımı sallıyordum, yanaklarımdan sel gibi aktıklarını hissediyordum sadece. Gizli bir derdim olduğunu anladı ama nedenini öğrenmeye çalışmadı; mendilini çıkardı ve neşeli şekilde yemeğini yerken arada bir yüzümü sildi.

Bu kızda ne olduğunu bilmediğim, öylesine ürkütücü ve tatlı bir şey, ayrıca merhametle karışık öyle eşsiz bir küstahlık vardı ki ne düşüneceğimi bilemiyordum. Sokakta elini uzatsaydı bana, korkuturdu beni ama daha önce hiç görmediğim ve ne olduğunu bilmediğim bir yaratığın tek kelime etmeden gelip karşımda yemek yemesi ve mendiliyle gözyaşlarımı silmesi bana öyle tuhaf geldi ki şaşırıp kaldım, hem tiksinmiş hem de büyülenmiştim. Meyhanecinin ona beni tanıyıp tanımadığını sorduğunu duydum; tanıyorum dedi ve rahatsız edilmememi istedi. Kumarcılar biraz sonra çekip gittiler; meyhaneci dışarıdaki kapı ve kepengi kapattıktan sonra ardiyeye geçti, ben de kızla baş başa kaldım.

Az önce yaşadığım her şey öyle hızlı olmuştu ki, öyle tuhaf bir umutsuzluk duygusuna boyun eğmiştim ki düş gördüğümü ve düşüncelerimin bir labirentte çırpındığını sanıyordum. Bana öyle geliyordu ki ya delirmiştim ya da doğaüstü bir güce teslim olmuştum.

"Kimsin?" diye bağırdım birdenbire. "Ne istiyorsun benden? Nereden tanıyorsun beni? Gözyaşlarımı silmeni kim söyledi sana? Bu yaptığın mesleğin mi? Bunu senden istediğimi mi sanıyorsun? Parmak ucuyla bile dokunmayacağım sana. Orada ne yapıyorsun? Cevap ver. Paran mı yok? Kaça satıyorsun merhametini?"

Kalktım ve dışarı çıkmak istedim; ancak sendelediğimi hissettim. Gözlerim de kararadı, korkunç bir güçsüzlük sardı beni, bir tabureye çöktüm.

"Acı çekiyorsunuz," dedi kız beni kollarına alırken. "Zaten çocuksunuz ya, bir çocuk gibi, ne yaptığınızı bilmeden içtiniz. Şu iskemlede oturun ve sokaktan fayton geçmesini bekleyin, bana annenizin kaldığı evi söyleyeceksiniz ve fayton sizi evinize götürecek, çünkü gerçekten de," diye ekledi gülerek, "beni çirkin buluyorsunuz."

O konuşurken gözlerimi açtım. Beni yanıltan belki de bu sarhoşluktu; o zamana kadar mı yanlış gördüm, yoksa o anda mı, bilmiyordum ama birdenbire fark ettim ki bu kızcağızın yüzü, korkunç bir şekilde sevgiliminkine benziyordu. Bu görüntü karşısında donakaldığımı hissettim. İnsanı saçlarından yakalayan bir titreme vardır; halktan insanlar buna "Ecel okşadı" derler ama beni okşayan ecel değildi.

Çağın hastalığıydı bu ya da bu kız o hastalığın kendisiydi. Solgun ve alaycı yüz çizgileriyle, kısık sesiyle bir meyhanenin dibinde karşıma gelip oturan kızdı o.

Onuncu Bölüm

Bu kadının sevgilime benzediğini fark ettiğim anda korkunç, dayanılmaz bir düşünce sarıverdi hasta beynimi; hemen uyguladım onu.

Aşkımızın ilk günlerinde sevgilim arada beni gizlice ziyarete gelirdi. Küçük odam şenlenirdi o zaman; çiçekler gelir, ateş sevinçle parlardı, güzel bir akşam yemeği hazırlardım; yatak sevgilimi karşılamak için düğün süsleriyle donanmış olurdu. Genellikle aynanın altında, kanepeye oturup, kalplerimizin konuştuğu o sessiz saatlerde onu hayranlıkla seyrederdim. Peri kızı Mab'a[13] benzeyen sevgilime bakar, defalarca ağlamış olduğum bu küçük yalnız mekânı cennete dönüştürdüğünü görürdüm. Bütün bu kitapların, dağınık giysilerin, harap mobilyaların ortasında, bu kasvetli dört duvar arasında, bütün bu yoksulluk içinde nasıl tatlı tatlı ışıldardı!

Onu yitirdiğimden beri bu hatıralar bir türlü yakamı bırakmıyordu, uykularım kaçıyordu. Kitaplarım, duvarlar ondan söz ediyordu bana; dayanamıyordum onlara. Yatağım beni sokağa atıyordu, içinde ağlamadığım zaman, korkuyordum ondan.

---

13 16. ve 17. yüzyıl İngiliz şiirinde periler kraliçesi. Shakespeare, eserlerinde onu çok çekici göstermiştir. (ç.n.)

İşte bu kızı oraya götürdüm, sırtını bana dönerek oturmasını söyledim, onu yarı çıplak bıraktım. Sonra vaktiyle sevgilim için yaptığım gibi odamı onun etrafında düzenledim. Koltukları iyi hatırladığım bir akşam bulundukları yerlere koydum. Genellikle, bütün mutluluk düşüncelerimizde öne çıkan, unutamadığımız belli bir hatıra vardır; başka günlerden, saatlerden daha önemli ya da hiç değilse bu anların silinmez örneği ve simgesi olan bir gün, bir saat vardır; bütün bunların ortasında insanın Lope de Vega'nın komedyasındaki Teodoro[14] gibi, "Ey felek! Altın bir çivi çak çarkına!" diye bağırdığı bir an gelir.

Böyle her şeyi düzenleyip yerleştirdikten sonra büyük bir ateş yaktım ve topuklarımın üstüne oturarak sonsuz umutsuzluktan sarhoş olmaya başladım. Kalbimin bükülüp sıkıştığını duyayım diye en derin köşesine kadar iniyordum. O sırada sevgilimin sürekli söylediği Tyrol[15] romansını mırıldanıyordum.

Altra volta gieri biele,
Blanch' e rossa com' un'flore;
Ma ora nó. Non son piú, biele
Consumatis dal' amore.[16]

Bu mutsuz romansın yüreğimin çölünde yankılandığını duyuyordum: "İşte insanın mutluluğu; işte benim küçük cennetim; işte benim peri kızım Mab, bir sokak kızı. Sevgilim daha iyi değil. Tanrıların içkisini içtiğimiz kadehin dibinde bulduğumuz bu işte; işte aşkın kadavrası!"

---

14 Vega'nın 1618 tarihli oyunu *El Perro del Hortelano*'dan bir karakter. (ç.n.)

15 1919 yılında yapılan bir anlaşmayla Avusturya ve İtalya arasında paylaştırılan tarihsel bölge. (ç.n.)

16 (İt.) Ben de güzeldim bir zamanlar
Bir çiçek gibi ak ve pembe.
Aşktan yandım ben, küle döndüm
Nerede o güzel, şimdi nerede.

Kadıncağız beni dinlerken kendisi de söylemeye başladı. Ölü gibi sarardım; zira sevgilime benzeyen şu varlıktan çıkan bu kısık ve rezil ses acısını çektiğim şeyin simgesiymiş gibi geliyordu bana. Ömrünün baharında boğazında böyle hırıldayan şey sefahatin kendisiydi. Vefasızlıklarından beri sevgilimin de işte böyle bir sesi olmalı diye düşündüm. Broken'da genç ve çıplak büyücü kızla dans ederken onun ağzından kırmızı bir farenin çıktığını gören Faust'u hatırladım.

"Sus!" diye bağırdım ona. Kalktım ve yanına gittim, gülerek yatağıma oturdu, kendi mezarımın üstündeki heykel gibi yanına uzandım.

Sizden rica ediyorum ey çağımızın insanları, şu saatte eğlenceye, baloya ya da operaya koşan ve bu akşam yatağına girerken, uyumak için ihtiyar Voltaire'den bayatlamış bir küfür, Paul-Louis Courier'den aşırıya kaçmayan bir şaka, meclis komisyonlarının birinden ekonomik bir beyanat okuyan, kısacası Aklın kentlerimizin kalbine diktiği şu ürkünç nilüferin soğuk cevherini derisindeki gözeneklerden biriyle soluyan sizden rica ediyorum; şu adı sanı olmayan kitap şans eseri bir gün elinize geçerse, burun kıvırarak gülmeyin, omuz silkmeyin; hayalî bir hastalıktan yakındığımı; ne de olsa insan aklının yetilerimizin en güzeli olduğunu ve şu ölümlü dünyada borsa oyunlarından, kumarhanelerden ve iskambil oyunlarından, masadaki Bordeaux şarabından, sağlam vücuttan, başkasına karşı kayıtsızlıktan başka gerçek olmadığını ve akşam yatakta, kokular sürünmüş bir derinin altındaki şehvet dolu kaslardan başka önemli bir şey olmadığını o kadar güvenle söylemeyin.

Çünkü gün gelir, durgun ve dingin yaşamınızın ortasında ters bir rüzgâr esebilir. Ey kaygısız efendiler! Unutuş ırmaklarının sakin sularıyla suladığınız o güzel ağaçları, kayra sahibi Tanrı yukarıdan bir sarsıntıyla devirebilir, umutsuzluğa düşebilirsiniz, gözleriniz nemlenir. Sevgililerinizin size ihanet edebileceğini söylemeyeceğim, bu size atınızın ölmesi kadar

bile acı gelmeyebilir; ben size borsada kaybedebileceğinizi, bir iskambil oyunu ile oyalanırken karşınıza başka oyun çıkabileceğini söyleyeceğim; yok eğer oynamıyorsanız, paranızın, sikke sikke darp edilen rahatınızın, altın ve gümüşten yapılma mutluluğunuzun, iflas etmesi muhtemel bir bankacıda ya da ödeme yapamayan kamu fonlarında bulunduğunu düşünün; nihayet size şunu söyleyeceğim: Kalbiniz taşlaşmış olsa bile bir şeyi sevebilirsiniz, ta içinizdeki bir tel gevşeyebilir ve siz acıyla çığlık atabilirsiniz. Bir gün çamurlu sokaklarda başıboş gezerken, o tembellik eden gücünüzü kullanabileceğiniz tensel zevkler yok olduğunda, gerçeği ve sıradan olanı göremediğinizde, çökmüş yanaklarınızla çevrenize rasgele bakacak bir duruma gelebilir, kendinizi bir gece yarısı bir bank üzerinde bulabilirsiniz.

Asla umutsuzluğa kapılmayan, hesap hatası yapmayan siz, ey mermer adamlar, soylu benciller, bir gün bu olay başınıza gelirse, yıkıldığınız anda Heloïse'ini kaybeden Abelardus'u hatırlayın. Çünkü o, sevgilisini, sizin atlarınızı, altınlarınızı ve sevgililerinizi sevdiğinizden daha çok seviyordu; çünkü o, sevgilisinden ayrılırken sizin asla yitiremeyeceğiniz kadar çok şey yitirmişti; hatta sizin kralınız, Şeytan'ın cennetten ikinci kez kovulsa kaybedemeyeceği kadar büyük bir şey kaybetmişti; çünkü o, kadınlarınızın, kızlarınızın tiyatrolarımızda ve kitaplarımızda gölgesini bile fark edemedikleri, gazetelerde sözü edilmeyen bir aşkla seviyordu onu; çünkü o, ömrünün yarısını sevgilisinin temiz alnını öperek, ona Davut'un mezmurlarını ve Saul'un neşidelerini okumayı öğreterek geçirmişti. Çünkü yeryüzünde ondan başka kimsesi yoktu ama yine de Tanrı teselli etti onu.

İnanın bana üzüntü içinde Abelardus'u düşündüğünüzde ihtiyar Voltaire'in küfürlerini ve Courier'nin nüktelerini aynı gözle görmeyeceksiniz; insan aklının yanılgıları giderebileceğini ama acıları dindiremeyeceğini; Tanrı'nın aklı hasta bakıcı olarak değil, iş görmesi için yarattığını hissedeceksiniz.

İnsan kalbinin, "Hiçbir şeye inanmıyorum, çünkü hiçbir şey görmüyorum" derken, son sözünü söylemediğini göreceksiniz. Çevrenizde umuda benzer bir şey arayacaksınız; hâlâ sağlam olup olmadığını görmek için kilise kapılarını sarsmaya gidecek ama onları duvarlarla örülmüş bulacaksınız; keşiş olmayı düşüneceksiniz; sizinle alay eden yazgı, bir şişe adi şarap ve bir yosmayla cevap verecek size.

Bu şarabı içerseniz, yosmayı alıp yatağınıza götürürseniz başınıza ne gelebileceğini de bilin.

İKİNCİ KISIM

Birinci Bölüm

Ertesi gün uyandığımda kendimden o denli tiksindim ki, kendimi öyle alçalmış ve aşağılanmış hissettim ki ilk anda korkunç bir eğilime kapıldım. Yataktan fırladım, kadına hemen giyinip çıkmasını söyledim; sonra oturdum ve üzgün bakışlarımı odanın duvarlarında gezdirirken, gözlerimi tabancalarımın asılı olduğu köşeye çevirdim.

Acılı düşünce âdeta yok oluştan yardım ister gibi akıp giderken, ruhumuz çetin bir karar alırken bile, öyle görünüyor ki eline bir silah almak, demirin kendi soğukluğunda, onu perdahlamak gibi fiziksel bir eylemde, iradeden bağımsız, somut bir korku vardır; parmaklar korkuyla hazırlanır, kol kasılır. Bir adam ölüme yürürken, bütün ruhu geri çekilir. Ben de kız giyinirken ne hissettiğimi anlatamam; ne var ki tabancam bana, "Ne yapacağını düşün!" diyordu sanki.

Eğer bu kız istediğim gibi çabucak giyinip gitmiş olsaydı başıma neler gelirdi, o günden beri çok düşündüm. Şüphesiz utancın ilk etkisi çabuk geçerdi; üzüntü umutsuzluk değildir; Tanrı bunları, biri bizi hiçbir zaman öbürüyle baş başa bırakmasın diye kardeşler gibi birlikte yaratmıştır. Bu kadın odamdan çıktığı an kalbimin acısı dinecekti. Bende, kutsal af meleğinin öldürmeyi yasakladığı pişmanlıktan başka şey kalmayacaktı. Ama kuşkusuz sonsuza kadar iyileşmiştim

hiç değilse; sefahat kapımın eşiğinden ebediyen kovulmuştu; onun ilk ziyaretinin bende uyandırdığı tiksinme duygusunu da daha duymayacaktım.

Ne var ki hiç de böyle olmadı. İçimdeki mücadele, beni ezen acı düşünceler, iğrenme, korku, dahası öfke (çünkü binlerce şeyi aynı anda hissediyordum), bütün bu ölümcül güçler koltuğuma yapıştırıyordu beni; böyle tehlikeli bir nöbetle çırpınıp dururken aynanın karşısında eğilen kadın, giysisini mümkün olduğunca düzeltmeye bakıyor ve sessizce gülümseyerek saçlarını tarıyordu. Bu şuh manzara on beş dakikadan fazla sürdü, ben de onu unuttum neredeyse. Bir an yaptığı bir gürültüye sabırsızlıkla döndüm ve öyle büyük bir öfkeyle beni yalnız bırakmasını söyledim ki hemencecik hazırlandı, eliyle öpücük göndererek kapının tokmağını çeviriverdi.

Derken dış kapı çalınmaz mı! O anda fırladım ve kadını ancak yan odaya saklayacak kadar vakit bulabildim. Desgenais tam o anda iki genç komşusuyla içeri girdi.

Hayatımızın bazı olayları, okyanusların ortasındaki büyük akıntılara benzer. Talih mi, rastlantı mı, kader mi, ne derseniz deyin, adın ne önemi var? Bunlardan birini alıp ötekini yadsıyanlar boş konuşurlar sadece. Bunlardan biri bile yoktur ki, Caesar'dan ya da Napoléon'dan söz ederken çok doğal bir şekilde, "O kaderin adamıydı" demesin. Onlar, Tanrı'nın ilgisine sadece kahramanların layık olduğuna ve kızılın boğalar gibi tanrıları da büyülediğine inanır.

Bu dünyada küçük şeylerden doğan sonuçları, görünüşte en önemsiz nesnelerin ve olayların yazgımızda ne gibi değişikliklere yol açtıklarını düşününce hayretler içinde kalırız. Sıradan eylemlerimiz hedefi vurmaya çalıştığımız küçük kör oklara benzer, öyle ki tüm bu küçük sonuçlardan soyut ve düzenli bir varlık meydana getiririz, bunun adına da akıl veya irade deriz. Sonra kasırga başlar ve bu okların en küçüğü, en hafifi, en çerçöp olanı göz alabildiğine göklere fırlar, ufukların ötesinde, Tanrı'nın sonsuzluğunda kaybolur.

İşte o zaman korkunç bir sarsıntı geçiririz! O dingin gurur hayaletlerinin, aklın ve iradenin ne hükmü kalır? Hatta insanın gücünü, dünyanın o efendisi, yaşama savaşında insanın kılıcı olan gücü bile boşuna savururuz öfkeyle, korktuğumuz darbeden kaçınmak için onu zırh gibi kuşanmamız da nafiledir; görünmez bir el çevirir bu kılıcın ucunu ve çabamızın bütün ivmesini boşluğa yöneltir, bizi birkaç adım öteye düşürmekten başka bir işe yaramaz.

Tam da yaptığım hatadan arınmayı, hatta kendimi bu yüzden cezalandırmayı düşündüğüm, korkunç bir dehşete kapıldığım sırada tehlikeli bir deneyimden geçeceğimi anladım ve bunun önüne geçemedim.

Desgenais'nin keyfine diyecek yoktu; önce sedire uzanarak yüzümle alay etmeye başladı, uykusuz kaldığım belli oluyormuş. Bu şakalara dayanacak halde değildim, soğuk bir tavırla, kesmesini rica ettim.

Hiç aldırış etmedi; ziyaretinin nedenini anlatmaya başladı. Sevgilimin aynı anda iki değil üç âşıkla ilişkisi olduğunu söylüyordu, yani bana da rakibime de oyun etmiş; zavallı çocuk bunu öğrenince müthiş gürültü koparmış ve bütün Paris olayı öğrenmiş. Dikkatle dinlemediğim için önce ne söylediğini pek anlamamıştım, ancak tüm ayrıntılarıyla ona üç kez tekrarlattıktan sonra, bu feci hikâye beni öyle şaşkına çevirdi ki cevap bile veremedim. İlk tepkim gülmek oldu, çünkü kadınların en aşağılık olanını sevmiştim ama gerçekten sevmiştim; daha doğrusu hâlâ seviyordum onu. "Bu olabilir mi?" Tek bulabildiğim söz buydu işte.

Desgenais'nin sözlerini dostları da doğruladı. Bu iki âşık arasında yakalanan sevgilimin, kendi evinde, herkesin öğrendiği bir olay çıkmış. Namusu lekelenmiş ve büyük bir rezalete yol açmak istemiyorsa Paris'ten ayrılması gerekiyormuş.

Bütün bu nükteli sözlerden bana da pay düştüğünü biliyordum; bu kadın uğruna düello yapmıştım, ona büyük aşk beslemiştim; kısacası ona karşı tüm davranışlarım da

bu alaydan nasibini alıyordu. Şimdi bu kadının en ağır sıfatlara müstahak olduğunu, belki de yaptıklarının sadece yüzde birini bildiğimiz bir sefil olduğunu söylemek, benim de daha birçokları gibi enayinin biri olduğumu hissettirmek demekti bana.

Tüm bunlar hiç hoşuma gitmemişti; bunu anlayan gençler alttan almaya başladılar; ancak Desgenais'nin tasarıları vardı; beni aşkımdan kurtarmayı görev edinmişti, aşkıma hastalık muamelesi yapıyordu acımasızca. Uzun zamandır süren dostluğumuz birtakım karşılıklı hizmetlere dayandığından bu hakkı görüyordu kendinde; hayırlı bir iş yaptığına inandığı için bu hakkını kullanmaktan da hiç geri kalmıyordu.

Bundan dolayı, bana acımadığı gibi, derin üzüntümü ve utancımı görür görmez, bu hislerimi mümkün olduğunca ileriye götürmek için elinden geleni yapıyordu. Nihayet tahammülümün tükendiği o kadar belli oldu ki artık devam edemedi, sustu ve beni daha çok kızdıran bir sessizliğe büründü.

Sorular sordum, odada aşağı yukarı volta atıyordum. Bu macerayı dinlemek benim için dayanılmaz olmuştu; şimdi de tekrar anlatmalarını istiyordum. Bazen gülümsüyor, bazen sakin bir havaya giriyordum ama boşunaydı hepsi. Desgenais'ye gelince, çok sıkıcı bir gevezelikten sonra, şimdi dilini yutmuştu sanki. Ben odayı adımlarken arada ilgisiz bir bakış atıyordu bana, kafese tıkılmış tilki gibi çırpınıp durmama seyirci kalıyordu.

Neler hissettiğimi anlatamam. Bu kadar uzun süre gönül verdiğim ve yitirdiğimden beri bana böylesine acı çektirmiş olan bir kadın, hayattaki tek sevdiğim, ölünceye dek yasını tutmak istediğim o kadın, birdenbire utanmaz bir aşüfte olmuş, delikanlıların diline düşmüş, herkesin gözünde rezillik ve alay konusu olmuştu! Omzumda sanki kızgın bir demir vardı ve o yakıcı azapla damgalandığımı duyar gibi oluyordum.

Düşündükçe çevremdeki karanlığın gitgide koyulaştığını hissediyordum. Arada başımı çeviriyor, beni süzen soğuk bir

tebessüm ya da meraklı bir bakış görüyordum. Desgenais bir türlü yakamı bırakmıyordu; ne yaptığının gayet farkındaydı; tanışıklığımız eskilere dayandığından, ne gibi delilikler yapabileceğimi ve heyecanlı mizacımın beni, tek bir yol hariç her türlü yolun sonuna kadar sürükleyebileceğini biliyordu. Bundan olacak ki ıstırabımı küçümsüyor, onurumu kırmaya çalışıyordu.

Sonunda beni istediği kıvama getirmiş olduğunu görünce hiç gecikmeden son darbeyi de indirdi. "Hikâye hoşuna gitmedi mi?" dedi. "İşte hikâyenin sonu! Yani en hoş yanı... Dostum Octave, ...'nın evinde, mehtaplı gecedeki sahne; iki âşık, kadın yanında son güçlerine kadar dövüşürler ve yalım yalım alevlenen bir ateşin yanında birbirinin boğazını kesmekten söz ederlerken ne görmüşler dersiniz? Sokakta sessizce dolaşan bir gölge, size de çok benziyormuş, siz olduğunuza karar vermişler."

"Kim söyledi bunu?" dedim. "Kimmiş beni sokakta gören?"

"Bizzat sevgiliniz; her önüne gelene anlatıyor, hem de bizim onun hikâyesini anlattığımız kadar neşeyle. Onu hâlâ seviyormuşsunuz, kapısında nöbet bekliyormuşsunuz... Ve daha aklınıza gelebilecek neler neler... Siz bütün bunları orta yerde, açıkça söylediğini bilin yeter."

Yalan söylemeyi hiç beceremem, ne zaman gerçeği gizlemeye kalksam yüzüm hep beni ele verir. Buna rağmen özsaygı, başkaları önünde zayıflığımı itiraf etme utancı, beni gayrete getirdi. Aslında kendi kendime diyordum ki: "Muhakkak ki o gece sokaktaydım. Fakat sevgilimin sandığımdan da rezil olduğunu bilmiş olsaydım, herhalde oraya gitmezdim." Sonuçta beni net bir şekilde görmüş olamayacaklarına kendimi inandırıyordum, inkâra kalkıştım. Kan o kadar kuvvetle yüzüme çıktı ki bu çabamın tamamen boşuna olduğunu kendim de hissettim. Desgenais buna gülümsedi. Ona, "Dikkat edin!" dedim. "Dikkat edin! Fazla ileri gitmeyelim!"

Deli gibi volta atmaya devam ediyordum, kime çatacağımı bilemiyordum, gülmem lazımdı ama bu büsbütün imkânsızdı. Aynı zamanda açık kanıtlar bana kabahatimi gösteriyordu, diyecek yoktu. "Biliyor muydum ben?" diye haykırdım. "Yoksa biliyor muydum o edepsizin..."

Desgenais, "Yeterince bilginiz vardı" demek ister gibi dudaklarını büzdü.

Durmadan gülünç bir şekilde kem küm ederek öylece kaldım. Çeyrek saatten beri kışkırtılan kanım tehlikeli şekilde şakaklarımı zorlamaya başlıyordu.

"Ben gözleri yaşlı, acı içinde sokaklarda sürüneyim de bu sırada o evinde böyle kepazelikler yapsın! Nasıl! Hem de o kadın beni alaya alsın! O kadın alay etsin! Sahi mi bu Desgenais? Rüya görmüyorsunuz ya? Doğru mu? Bu mümkün mü? Nereden biliyorsunuz?"

Böyle bir sürü saçmalıkla kendimi kaybediyordum ve bu sırada karşı durulamaz bir öfke gitgide beni sarıyordu. Sonunda bitkin halde, ellerim titreyerek olduğum yere çöküverdim.

"Dostum," dedi Desgenais, "bunu ciddiye almayın. İki aydan beri yaşadığınız bu münzevi hayatı size hiç iyi gelmedi. Görüyorum ki avunmaya ihtiyacınız var. Bu akşam gelin birlikte yemek yiyelim, yarın da kırda kahvaltı yaparız."

Bu sözleri söylerken aldığı tavır bana hepsinden daha çok dokundu. Bana acıdığını ve çocuk muamelesi yaptığını hissettim.

Kımıldamadan bir kenara oturup kendime biraz hâkim olmak için boşuna çabalıyordum. "Nasıl olur," diye düşünüyordum, "o kadının ihanetine uğradıktan, korkunç öğütlerle zehirlendikten, ne çalışmada ne de yorgunlukta teselli bulduktan sonra yirmi yaşımda umutsuzluğa ve ahlaksızlığa düşmeye karşı tek koruyucum kutsal ve korkunç bir acıyken, ey Tanrım! Şimdi de bizzat bu acıyı, ıstırabımın bu kutsal emanetini mi elimden alacaklar! Artık aşkımı değil, ıstıra-

bımı aşağılıyorlar! Benimle alay etsin; ben ağlarken o kadın alay etsin ha?" Bu bana inanılmayacak bir şey gibi geliyordu. Düşündükçe geçmişimin bütün hatıraları zihnime akın ediyordu. Aşk gecelerimizin hayaletleri peş peşe dirilip kalkıyorlarmış gibi geliyordu bana; bunlar yokluk gibi kapkara, sonsuz bir dipsiz uçuruma akıyorlar ve uçurumun derinliklerinde tatlı ve alaycı bir kahkaha çınlıyordu: "İşte senin ödülün!"

Bana sadece herkesin benimle alay ettiğini söylemiş olsalardı, "Varsın etsinler," der geçer, çok da aldırmazdım ama sevgilimin rezilin biri olduğunu da haber vermişlerdi. Böylece bir yandan herkesin önünde gülünç duruma düşmüştüm, buna tanık olan iki kişi, beni gördüklerini anlatmadan önce ne vesileyle gördüklerini elbette ki söyleyeceklerdi. Buna karşı elimden ne gelirdi! Öte yandan ne cevap verebilirdim? Neye bağlanabilirdim? Nereye sığınabilirdim? Ta canevimden vurulmuş, hayatım mahvolmuşken ne yapabilirdim? Bu kadın ki uğrunda gülünçlüğe, hakaretlere, her şeye göğüs gererdim, uğrunda felaketler dağ gibi üstüme yıkılsa ses çıkarmazdım, sevdiğim ve bir başkasını seven, kendisinden beni sevmesini dilemediğim ve kapısında ağlamak izninden başka şey istemediğim, sadece ondan uzakta, gençliğimi hatırasına adamama ve umutlarımın mezar taşına adını, yalnız onun adını yazmama izin vermesini istediğim bu kadın! Ah! Düşündükçe bana ölüm gibi geliyordu; işte benimle alay eden bu kadındı; herkesten önce beni parmakla gösteren, bu işsiz güçsüz kalabalığa, kendisini küçümseyen ve unutan her şeye gülerek geçip giden bu boş, can sıkıntısından ne yapacağını bilemeyen insanlara beni gösteren oydu; onundu dudaklarıma kaç kez kenetlenmiş olan o dudaklar, o vücut; oydu canım gibi sevdiğim sevgili işte, hakaret ondan geliyordu; evet en beteri, en alçağı ve en acısı, ıstırabın yüzüne tüküren merhametsiz gülüş.

Düşüncelere daldıkça öfkem artıyordu. Buna öfke mi demeli? Çünkü beni kemiren duygunun adını bilmiyorum. Ke-

sin olan şu ki, en sonunda karışık bir öç alma ihtiyacı ötekilere üstün çıktı. Peki, bir kadından nasıl öç alabilirdim? Ona erişebilecek silahı bana temin edene istediği bedeli ödemeye hazırdım ama nasıl bir silah? Bende buna benzer bir şey yoktu, hatta onun kullandığı bile; ona kendi diliyle cevap veremezdim.

Birdenbire camlı kapının perdesinin arkasında bir gölge fark ettim; bu, küçük odada bekleyen kadındı.

Onu unutmuştum. Heyecanla yerimden fırlayarak, "Bana bakın!" dedim. "Evet sevdim, deli gibi, aptal gibi sevdim. Evet, son derece gülünç bir duruma düştüm ve bunu hak ettim. Ama durun biraz! Size sandığınız kadar aptal olmadığımı kanıtlayacak bir şey göstereceğim."

Bunları söylerken, camlı kapıya ayağımı vurdum, kapı açıldı, onlara köşede büzülmüş olan kadını gösterdim.

Desgenais'ye, "Gelin buraya!" dedim. "Siz ki bir kadını sevdiğim için bana deli diyorsunuz ve yalnız ortalık malı kadınlarla sevişiyorsunuz. Yüce ilkelerinizin orada, şu koltuk üstünde süründüğünü görmüyor musunuz? Sorun ona bakalım bütün gecem ...'nin pencereleri altında mı geçmiş? Size bu konuda bilgi verebilir. Ama dahası var," diye ekledim, "size söyleyeceklerim bundan ibaret değil. Bu akşam ziyafetiniz, yarın kır geziniz var; sizinle geliyorum ve bana inanın, çünkü bundan böyle sizden bir adım ayrılacak değilim. Ayrılmayacağım, günü beraber geçireceğiz; flöre, iskambil, zar, punç, ne isterseniz hepsi kabulüm, fakat beni bırakıp gitmeyeceksiniz. Artık dost muyuz? Tamam! Kalbimi aşkımın kabri yapmak istemiştim, Tanrı biliyor ya, aslında onun mezarını kalbime kazmam gerekir, fakat aşkımı başka bir mezara atacağım."

Bu sözler üzerine onlar iç odaya girerlerken sakinleştim ve içimizi boşaltmanın bize ne kadar haz verebileceğini anladım. O günden sonra hayatımı tümüyle değiştirmiş olduğuma hayret edecek biri çıkarsa, o erkek kalbini tanımıyordur ve bilmiyordur ki insan bir adım atmak için yirmi yıl duraksayabilir ama bir kez bu adımı atınca artık geri dönemez.

İkinci Bölüm

Sefahat hayatının çıraklık dönemi baş dönmesine benzer: Önce insan yüksek bir kuleye çıkmış gibi hazla karışık tuhaf bir korku hisseder. Ayıp ve gizli hovardalık en soylu adamı bile bayağılaştırırken, apaçık ve korkusuz serserilikte, açık hava sefahati diyebileceğimiz şeyde, en düşkün adam için bile bir çeşit büyüklük vardır. Gece karanlık basınca, paltosunun yakasını burnuna kadar kaldırarak hayatını kimseye görünmeden lekelemeye ve günün ikiyüzlülüğünü kaçamaklı bir şekilde silkmeye giden adam, düşmanını düelloya çağırmaya cesaret edemeyerek arkasından vuran İtalyan'a benzer. Köşe başlarında ve gecenin yaklaşmasında suikast havası gibi bir şey vardır; oysa gürültülü eğlence âlemlerine koşan adam, savaşçıya benzetilebilir; bu, savaş kokan bir şeye, görünürde muhteşem bir çarpışmaya benzer. "Herkes yapıyor ve yaptığını gizliyor; sen de yap ama gizleme." Gurur böyle söyler ve bir kez bu zırha büründün mü orada güneş parıldamaya başlar.

Demokles'in, başının üstünde asılı bir kılıç gördüğü anlatılır; kendilerini sefahate kaptırmış olanların da başlarının üstünde sanki böyle bir şey vardır ve durmadan onlara seslenir: "Durma, devam et, beni tutan sadece bir ipliktir." Karnaval zamanı görülen o maskelilerle dolu arabalar, bu insanların

hayatını dosdoğru yansıtan bir imgedir. Her yanından esen köhne bir yaylı araba, makyaja bulanmış başları aydınlatan alevli meşaleler, kimi güler kimi şarkı söyler; orta yerde kadına benzer bir şeyler kımıldar, bunlar gerçekten de birtakım kadın bozuntusudur, dış görünüşleri neredeyse insanı andırır. Onları okşar, onlara hakaret ederler, ne adlarını bilen vardır ne de kim olduklarını. Bütün bu güruh, alev alev yanan reçinenin ışığında, hiçbir şeye aldırmayan, ve iddiaya göre bir tanrısı bile olan bir sarhoşluk içinde kendinden geçer. Arada bu insanlar birbirlerinin üzerine eğilip öpüşür gibi olurlar; araba sarsılınca içlerinden biri yere düşmüş, ne önemi var? Oradan gelmişiz, oraya varıyoruz, atlar dörtnala sürülür.

Fakat ilk izlenim hayretse, ikincisi dehşettir, üçüncüsü de acıma. Gerçekten burada o kadar güç, daha doğrusu o kadar garip bir güç boşa harcanır ki genellikle en soylu ruhlar ve en güzel yaradılışlar kendini buna kaptırır. Bu onlara cüretli, tehlikeli bir iş gibi görünür; böylece kendilerini mertçe harcarlar; Mazeppa[17] yırtıcı hayvanına nasıl bağlandıysa öyle sarılırlar rezilliğe; ona bağlanırlar, onunla bütünleşir, birer kentauros[18] olur çıkarlar; ne ağaçlara takılıp kopan etlerinden sızan kanları, ne peşlerindeki kurtların kan bürümüş gözlerini, ne çölü ne de kuzgunları görürler.

Anlattığım durum ve koşullarda bu hayata atıldıktan sonra, şimdi orada neler yaşadığımdan bahsetmek istiyorum.

Tiyatroda maskeli balo denen o ünlü eğlenceleri ilk gördüğümde, Régence'ın[19] sefahat âlemlerinden ve menekşe satıcısı kılığına bürünen bir Fransız kraliçesinden söz edildiğini duymuştum. Oysa orada kantinci kılığına girmiş menekşeci kızlar gördüm. Hovardalık âlemlerine tanık olacağımı sanıyordum; gerçekteyse bundan eser yoktu. İsli lambalar,

17 Byron'ın aynı adlı şiirinde Mazeppa zina yaparken yakalanır ve ceza olarak çıplak halde vahşi bir atın sırtına bağlanır. (e.n.)

18 Yunan mitolojisinde insan başlı, at gövdeli varlık. (ç.n.)

19 Fransa tarihinde üslup özellikleriyle kendini gösteren XIV. ve XV. Louis dönemi. (ç.n.)

itişmeler ve kırık şişeler üstünde küfelik olup serilmiş kızlar hovardalık değildir.

Sofra âlemlerini ilk gördüğümde Elagabalus ziyafetlerinden ve tensel hazları bir tür doğa dini haline getirmiş olan bir Yunan filozofundan söz edildiğini işitmiştim. Mutluluk gibi değilse bile unutuş gibi bir şeyle karşılaşacağımı sanıyordum; oysa orada dünyanın en kötü şeyini, yaşamaya çalışan can sıkıntısını ve kendi kendilerine, "Şunu veya bunu yapıyorum, demek ki eğleniyorum. Şu kadar altın harcadım, demek ki şu kadar zevk duyuyorum," diyen İngilizleri gördüm. Ve bunlar hayatlarını bu bileğitaşında törpüleyip dururlar.

Yosmaları ilk gördüğümde Alkibiades'in dizlerine oturarak Sokrates'le tartışan Aspasia'dan söz edildiğini işitmiştim. Kurnaz, küstah ama neşeli, mert ve canlı şeyler, şampanya köpüğü gibi bir şeyler bekliyordum; açık ağızlar, durgun gözler ve her gördüğünü aşıran eller gördüm.

İlk kez tanınmış ve saygın yosmalar gördüğüm zaman Boccaccio ile Bandello'yu okumuştum, her şeyden önce Shakespeare'i biliyordum. O fıldır fıldır gözlü dilberleri, cehennem meleklerini, Decameron hovardalarının kiliseden çıkışta kutsanmış su uzattıkları o pervasız şuh kadınları hayal etmiştim. Cüretlerinde o kadar buluş yeteneğine sahip, bir göz işaretiyle size âdeta roman anlatan, suda kıvrılan denizkızları gibi hayatta yalnız sarsıntılar ve dalgalar halinde ilerleyen o şairane çılgın başları kaç kez kalemimle çizmiştim. Yeni Masallar'ın aşkla sarhoş değilse bile daima kendinden geçmiş perilerini hatırlıyordum. Oysa yabancılara yalanlar uydurmaktan, bayağılıklarını ikiyüzlülük perdesi ardına gizlemekten başka şey bilmeyen ve bunları yaparken kendilerini vermek, sonra da unutmaktan başka şey düşünmeyen, mektuplar yazıp randevu peşine düşen kadınlar buldum.

İlk kez kumar oynadığım zaman sel gibi akan altınlardan, çeyrek saat içinde kazanılan servetlerden ve üzerindeki elbisesinin değeri olan yüz bin eküyü bir iskambil kâğıdıyla

kazanan IV. Henri sarayına mensup bir asilzadeden söz edildiğini duymuştum. Sırtlarında gömlekten başka şey olmayan işçilerin gecesi yirmi meteliğe frak kiraladıkları bir vestiyer, kapıda oturmuş jandarmalar, bir kuruşa karşılık bir lokma ekmeklerini oynayan açlar buldum.

Paris'te kendilerini satmak için ruhsat alan otuz bin kadından herhangi birine açık, genel ya da özel bir toplantıya ilk tanık olduğum zaman, her devrin zevk âlemlerinden, Babil'den Roma'ya, Priapos tapınağından Parc-aux-Cerfs'e kadar yapılmış bütün hovardalıklardan söz edildiğini duymuş ve kapının eşiğine şu tek sözcüğün yazılı olduğunu görmüştüm: "Zevk." Oysa şimdi tek bir sözcük bulmuştum: "Fuhuş." Bu sözcük de hiç silinmeyecek şekilde yazılmıştı, fakat bu yazı güneşin rengini taşıyan o soylu metal üzerine değil, metallerin en soluğunun, sanki gecenin soğuk ışığının solgun ışınlarıyla aşınmış bir metalin, gümüşün üstüne kazınmıştı.

İlk kez halkı gördüğüm zaman... Büyük orucun ilk günü havanın pek kötü olduğu bir sabah, Courtille yokuşunda idim. Bir akşam öncesinden beri ince ve soğuk bir yağmur yağıyordu, sokaklar çamur deryasıydı. Maskelilerle dolu arabalar, kaldırımlarda bekleyen iğrenç kadın ve erkeklerden oluşan uzun iki sıranın arasında karmakarışık bir halde, birbirlerini sıyırarak geçit töreni yapıyorlardı. Bu suratsız seyircilerin şaraptan kızarmış gözlerinde kaplan nefreti vardı. Bir fersah boyunca bütün bu insanlar homurdanıp duruyor, arabaların tekerlekleri göğüslerine dayandığı halde adım gerilemiyorlardı. Açık arabada ayakta duruyordum; zaman zaman üstü başı dökülen bir adam öne çıkıyor, yüzümüze sövgü yağmuru savuruyor, sonra üstümüze bir avuç un atıyordu. Daha sonra çamur atmaya başladılar; ama biz yine de bir zamanlar çimenleri nice öpüşmelere sahne olan Ile-d'Amour'la güzel Romainville Korusu'na doğru ilerliyorduk. Arkadaşlarımızdan biri oturduğu yerden kaldırıma

düştü, az kalsın kendisini öldürtüyordu. İnsanlar onu benzetmek için üzerine atıldı; oraya koştuk ve çevresini sardık hemen. Önümüzden giden atlı boruculardan biri omzuna taş yedi; atacak un kalmamıştı. Ben hiç buna benzer şeylerden söz edildiğini duymamıştım.

Çağımızı anlamaya ve nasıl bir dönemde yaşadığımızı öğrenmeye başlamıştım.

Üçüncü Bölüm

Desgenais, kır evinde gençleri davet ettiği bir toplantı düzenlemişti. En iyi şaraplar, mükellef bir sofra, kumar, dans, atlı gezinti, hiçbir şey eksik değildi. Desgenais zengin ve eli açık biriydi. Bu çağın âdetlerine bağlı olmakla birlikte eski zamanlara özgü bir konukseverliği de vardı. Üstelik evinde en iyi kitaplar bulunurdu; sohbeti, bilgili ve kibar bir adamın sohbetiydi. Bilmece gibiydi bu adam.

Onun evine hiçbir şeyin gideremediği hüzünlü bir hava getirmiştim; o buna özenle saygı gösterdi. Sorularına yanıt vermediğim için o da artık sormaz oldu; onun için önemli olan sevgilimi unutmamdı. Bir yandan ava çıkıyor, sofrada ötekiler kadar iyi bir davetli gibi hareket ediyordum; o da benden daha fazlasını beklemiyordu.

Dünyada böyle adamlar az değildir, size bir iyilik yapmayı kendilerine görev edinirler ve sizi sokan sineği ezmek için hiç üzülmeden en ağır taşı üstünüze atmakta duraksamazlar. Tek endişeleri kötü bir harekette bulunmanıza engel olmaktır; yani sizi de kendilerine benzetmedikçe rahat etmezler. Herhangi bir yoldan bu amaca erişince, ellerini ovuştururlar ve sizin bir kötülükten kurtulurken daha beterine düşmüş olabileceğinizi düşünmezler bile; bütün bunlar hep dostluk adınadır.

Deneyimsiz gençliğin büyük yanılgılarından biri dünyayı ilk göze çarpan şeylere göre tasarlamaktır ama itiraf etmeli ki pek talihsiz bazı insanlar da vardır; bunlar böyle bir durumda, daima gençliğin karşısına çıkıp, "Kötülüğe inanmakta haklısın, biz bunun ne demek olduğunu biliriz," derler. Örneğin ben garip bir şeyden söz edildiğini işittim; bu sanki iyilikle kötülük arasında bir noktaydı, kalpsiz kadınlarla onlara müstahak erkekler arasında bir tür anlaşma idi; buna geçici ilgi diyorlardı. Bundan, bir araba ustası veya inşaatçı tarafından icat edilmiş buharlı bir makineden söz eder gibi konuşuyorlardı. Bana diyorlardı ki, "Şu veya bu konuda uzlaşılır, şu şekilde cümleler kullanılır, buna gene şöyle karşılık verilir, şöyle mektup yazılır, böyle diz çökülür." Bütün bunlar geçit töreni gibi düzenlenmişti; bu adamcağızlar saçı başı ağarmış insanlardı.

Bu beni güldürdü. Ne yazık ki hoşlanmadığım bir kadına, bunun sözün gelişi olduğunu, kadının buna aldanmayacağını bilsem bile "Seni seviyorum" diyemem. Hiçbir zaman gönülden ilgi duymadıkça dizimi yere koymadım. Onun için şu hafifmeşrep denen kadın milletini bilmem, ya da bunlardan birinin tuzağına düşmüş olsam bile, bunu bilmeyerek ve saflığımdan yapmışımdır.

İnsanın kalbini bir yana bırakmasını anlarım, ancak onunla oynamasını anlamam. Bunu söylemek belki gururdandır, olabilir, ben ne övünmek ne de kendimi küçümsemek niyetindeyim. Her şeyden çok aşkı alaya alan kadınlardan nefret ederim ve onların da bana karşı aynı hissi duymalarına izin veririm; aramızda hiçbir zaman tartışma olmayacak.

Bu kadınlar yosmalardan çok daha aşağılıktır: Yosmalar yalan söyleyebilirler, bu kadınlar da öyle; fakat yosmalar sevebilirler, bu türlü kadınlarsa sevemezler. Beni seven bir kadını hatırlıyorum, beraber yaşadığı, benden üç kat daha zengin olan adama, "Canımı sıkıyorsunuz, ben âşığıma gidiyorum," derdi. Bu satılmış kadın parayla alınmayan diğer birçoğundan üstündü.

Bütün mevsimi Desgenais'nin evinde geçirdim, orada sevgilimin gittiğini ve Fransa'dan çıktığını öğrendim; bu haber kalbime silinmeyen bir bitkinlik duygusu bıraktı.

Bu çiftlikte, etrafımdaki benim için pek yeni olan bu ortamda, ilk önce garip, hüzünlü ve derin bir meraka kapıldığımı hissettim; bu his korkak bir beygir gibi yan yan bakmama neden oluyordu. İşte buna neden olan ilk olay.

Desgenais'nin o zamanlar çok güzel bir sevgilisi vardı ve bu kadın onu çok seviyordu. Bir akşam arkadaşımla birlikte gezinirken ona bu kadını gerek güzelliği gerekse kendisine bağlılığı bakımından çok değerli bulduğumu söyledim. Kısacası kadını hararetle övdüm ve bundan dolayı mutlu olması gerektiğini söylemek istedim.

Bana hiç cevap vermedi. Âdeti böyleydi, pek kapalı bir adam olduğunu biliyordum. Gece olup da herkes odasına çekildikten sonra, yatağıma gireli on beş dakika olmuştu ki kapım vuruldu. Uykusu kaçmış bir ziyaretçi ile karşılaşacağımı sanarak, "Giriniz," dedim.

Ölüden daha solgun, yarı çıplak ve elinde buket tutan bir kadının içeriye girdiğini gördüm. Geldi ve bana buketi uzattı; üzerinde bir not vardı, notta şunlar yazılıydı: "Dostu Desgenais'den Octave'a, karşılıklı olması koşuluyla."

Bunu okur okumaz kafamda şimşek çaktı. Kendisine söylediğim birkaç söz üzerine bana sevgilisini gönderen ve onu alaturka hediye gibi sunan Desgenais'nin hareketindeki asıl amacı anladım. Onun huyunu bilirdim, bunda ne cömertlik taslama arzusu ne de dolap vardı; bundan ancak tek bir hisse çıkarılabilirdi. Bu kadın onu seviyordu; kendisine bundan övgüyle söz etmiştim ve Desgenais bana, kadını ister kabul edeyim ister reddedeyim, onu sevmemeyi öğretmek istiyordu.

Bu beni düşündürdü; zavallı kız ağlıyordu, görmeyeyim diye gözyaşlarını silmeye cesaret edemiyordu. Onu odama gelmeye mecbur etmek için neyle korkutmuştu? Bilmiyordum. "Matmazel!" dedim. "Üzülmeyin, odanıza gidin ve

hiç korkmayın." Bana yanıt olarak ertesi sabahtan önce odamdan çıkarsa Desgenais'nin kendisini Paris'e göndereceğini, annesinin yoksul olduğunu ve buna katlanamayacağını söyledi. "Pekâlâ!" dedim. "Anneniz yoksul, herhalde siz de öylesiniz, çünkü ben isteseydim Desgenais'ye itaat ederdiniz. Güzelsiniz, bu benim aklımı çelebilirdi. Fakat ağlıyorsunuz ve gözyaşlarınız benim için değil, öyleyse gerisini ne yapayım? Hadi gidin, sizi Paris'e göndermelerine engel olmaya çalışacağım."

Bir özelliğim vardır: İnsanların çoğunda zihnin sağlam ve şaşmaz bir yönü olan düşünce, bende, zaman zaman irade dışı, şiddetli bir tutku gibi beni etkisi altına alan bir içgüdü gibidir. Bu nöbet bana aralıklarla, kendi saatine göre ve nerede olursam olayım gelir. Beni istediği yoldan, istediği yere sürükler.

Bu kadın gittikten sonra yatağımda doğruldum. Kendi kendime, "Dostum," dedim, "işte sana Tanrı'nın bir lütfu! Eğer Desgenais sana sevgilisini vermek istemiş olmasaydı, ona âşık olacağını sandığında yanılmış olmayacaktı.

Ona iyice baktın mı? O kadını peydahlamış olan rahimde kutsal ve tanrısal bir sır belirmiştir. Böyle bir varlığı meydana getirmek için doğanın titiz bir anne gibi özenmesi gerekir; bununla birlikte seni iyileştirmek isteyen adam sevmemeyi öğrenmen için seni onun dudaklarına atmaktan daha iyi bir yol bulamamış.

Nasıl oluyor bu? Senden başkaları da elbette ona hayran olmuşlardır, fakat onlar için hiç tehlike yoktu; o kadın onları istediği kadar büyülemeye çalışabilirdi; yalnız sen tehlikedeydin.

Ama yine de mademki yaşıyor, şu Desgenais herhalde bir kalbe sahiptir. Onun senden farkı nerede? O hiçbir şeye inanmayan, hiçbir şeyden korkmayan, kaygısı da sıkıntısı da olmayan bir adamdır belki de ve belli ki topuğuna çöp batsa dehşete düşer; zira bedeninden yoksun kalsa hali nice olurdu? Onda canlı olan yalnız bedendir. Kimdir o varlık

ki ruhuna, Hint fakirlerinin bedenlerine yaptıkları gibi acı çektirir? İnsan hiç kafasız yaşayabilir mi?

Bunu düşün, işte bir adam ki dünyanın en güzel kadını kolları arasındadır, genç ve tutkulu; o kadını güzel buluyor, kendisine bunu söylüyor. Kadın da ona kendisini sevdiğini söylüyor. Bu sırada biri omzuna dokunuyor ve ona diyor ki, 'Bu kadın bir yosmadır.' Buraya kadarmış, kendinden emindir. Ona, 'Bu kadın bir katildir!' demiş olsalardı onu belki gene sevebilir, bu yüzden vereceği bir öpücüğü sakınmazdı bile ama o bir yosmaymış, artık orada aşkın yeri olmaz.

Bu sözcük neyin nesidir o zaman? Doğru, hak edilmiş, somut, lekeleyici bir sözcük, tamam! Ama önünde sonunda nedir? Bir sözcük altı üstü. Bir sözcüğün uğruna bir vücut öldürülür mü hiç?

Ya sen bu vücudu seviyorsan? Sana bir kadeh şarap uzatılır ve derler ki, 'Sevme onu, dördünü altı franga istediğin kadar bulursun.' Ya sen sarhoş olursan?

Ancak Desgenais, uğrunda para harcadığına göre sevgilisini seviyor, yoksa onun özel bir sevme tarzı mı var? Hayır, yok; onun tarzı aşk değildir ve buna layık olmayan kadına karşı aşk duymadığı gibi, layık olana karşı da duymaz. Kısacası hiç kimseyi sevmez.

Onu bu hale koyan kim? Öyle mi doğmuş, yoksa sonradan mı öyle olmuş? Sevmek de yemek içmek kadar doğal bir şey. Desgenais insandan başka bir şey. Bir cüce mi, yoksa bir dev mi? Nasıl! Demek o kayıtsız bedeninden bu derece emin? Sahi, kendisini seven kadının kollarına tehlikesizce atılacak kadar mı? Nasıl! Hiç korkmuyor mu? Para karşılığında vücut satın almaktan başka bir ilişki hiç tanımadı mı? Hayatı nasıl bir şölen onun ve kadehlerinden nasıl bir içki içiliyor? İşte daha otuz yaşında, ihtiyar Mithridatis'ten farksız, engereklerin zehri onu hiç etkilemiyor.[20]

---

20 Pontus Kralı. Düzenli olarak düşük dozda zehir alarak zehirlere bağışıklık kazanmıştır. (e.n.)

Bunda büyük bir sır var çocuğum, elde edilmesi gereken bir anahtar var. Sefahat üstüne nasıl akıl yürütülürse yürütülsün, bir gün, bir saat, bir akşam doğal olduğu kanıtlanır ama yarın, her gün değil. Yeryüzünde bir toplum yoktur ki kadını, erkeğin ya can yoldaşı ve tesellisi ya da hayatının kutsal aracı saymamış, ona bu iki haliyle ihtimam göstermemiş olsun. Bununla birlikte işte silahlı bir savaşçı, Tanrı'nın insanla hayvan arasına elleriyle kazmış olduğu uçuruma atlıyor; bu sözü yadsımaktan aşağı kalmaz. O nasıl bir dilsiz Titan ki bedenin öpüşleri altında aşkı düşünceden ayırmaya ve dudakları üstüne hayvanlığın damgasını, sonsuz sessizliğin mührünü basmaya cesaret edebiliyor?

Burada bilinmesi gereken bir nokta var. Bunun altından gizli tarikatlar denen o korkunç ormanların rüzgârları esiyor, yeryüzünü gece karanlığı basarken kötülük meleklerinin kulaklara fısıldadığı o sırlardan biri dolaşıyor. Bu adam Tanrı'nın yarattığından daha iyi ya da kötü... Onun bağrı, kısır kadınların bağrı gibidir, doğa bunları ya yarım bırakmış ya da zehirli bir bitki karanlıkta içlerine konmuştur.

Böyle işte, çalışmak da okumak da seni iyileştiremedi dostum. Unutmak ve öğrenmek senin kuralın! Ölmüş kitapları karıştırıyordun ama bu harabeler için daha gençsin. Etrafındaki solgun insan sürüsüne bak. Tanrısal hiyeroglifler arasında sfenkslerin gözleri parıldıyor; hayat kitabının sırrını çöz! Cesaret, okullu çocuk! O ölümsüz Styx'e at kendini ve bu nehrin suları seni ya ölüme ya da Tanrı'ya götürsün."

Dördüncü Bölüm

"Eğer bunun iyi bir yanı olduysa, tek iyiliği, bu sahte zevklerin beni daha fazlasını yapamayacağım kadar yoran bir ıstırap ve acının tohumlarını ekmesiydi içime." İşte insanların en insanı olan Aziz Augustinus gençliğinden söz ederken böyle diyor. Onun gibi hareket etmiş olanlardan pek azı bu sözleri söyleyebilir ama hepsi aynı şeyi içlerinde duymuşlardır; ben de içimde bundan başka bir şey bulmuş değilim.

Aralıkta Paris'e döndükten sonra kışı eğlencelerde, maskeli balolarda, şölenlerde geçirdim ve Desgenais'den nadiren ayrıldım; o benden pek memnundu, bense hiç değildim. Gitgide kaygılarım artıyordu. Çok geçmeden bana öyle geldi ki ilk bakışta bana uçurum gibi görünmüş olan bu tuhaf âlem sanki her adımda daralıyordu; hayalet gördüğümü sandığım yerde, ilerledikçe, ancak bir gölge görüyordum.

Desgenais neyim olduğunu soruyordu bana. Ona, "Ya sizin neyiniz var?" diyordum. "Ölmüş bir akrabanız mı geliyor aklınıza, yoksa rutubet eski bir yaranızı yeniden mi açtı?"

O zamanlar bazen bana öyle geliyordu ki demek istediğimi anlıyor ama cevap vermiyordu. Kendimizi bir masaya atıyor, kendimizden geçinceye kadar içiyorduk; gece yarısı konaktan atları hazırlamalarını istiyor ve kırlarda on, on iki fersah uzaklarda kahvaltı etmeye gidiyorduk; dönüşte ha-

mama, oradan sofraya, oradan kumara, oradan yatağa ve ben yatağımın kenarına geldiğim zaman... o zaman kapıyı sürgülüyor, dizlerimin üstüne çöküyor ve ağlıyordum. Bu benim akşam duamdı.

Garip şey! Hiç de olmadığım bir insan gibi görünmekten gururlanıyordum; yaptıklarımdan daha beterini yapmış olmakla övünüyor ve bu şarlatanlıktan, hüzünle karışık garip bir haz duyuyordum. Anlattığım şeyi gerçekten yapmış olduğum zamanlar yalnız can sıkıntısı duyuyordum ama bir hovardalık macerası veya katılmadığım bir zevk âlemi hikâyesi türünden bir çılgınlık uydurduğum zamanlar, bilmem neden bana sanki kalbim daha rahatlamış gibi geliyordu.

Bana en çok azap veren şey, gezinti sırasında Paris çevresinde daha önce sevgilimle beraber olduğum bir yere gitmemiz oluyordu. Sersemleşiyordum, tek başıma bir kenara çekiliyor, çalıları, ağaç kütüklerini yoğun bir buruklukla seyrediyor, dahası onları paramparça etmek ister gibi tekmeliyordum. Sonra sıktığım dişlerimin arasından yüzlerce kez, "Tanrı beni hiç sevmiyor, Tanrı beni hiç sevmiyor!" diye tekrarlayarak geri dönüyordum. O zamanlar saatlerce ağzımı bıçak açmazdı.

Hakikatin çıplaklık olduğuna dair o uğursuz düşünce her fırsatta aklıma geliyordu. "İnsanlık," diyordum, "yüzünün boyasına erdem, tespihine din, etekleri yerde sürüklenen paltosuna kibarlık diyor. Onur ve ahlak onun hizmetçisi; kadehinde kendisine inanan küt kafaların gözyaşlarını içiyor; güneş gökyüzünde parlamasına rağmen gözleri yerde dolaşıyor; kiliseye, tiyatroya, toplantılara gidiyor, akşam olunca giysilerinden sıyrılıyor ve ortaya iki keçi ayağı üstünde çıplak bir Bakkha[21] çıkıyor."

Ancak böyle söylenirken kendi kendimden utanıyordum; çünkü hissediyordum ki beden giysinin altında ise, iskelet

---

21 Yunan mitolojisinde şarap tanrısı Bakkhos'a tapınan kadın, zevk ve sarhoşluk simgesidir. (ç.n.)

de bedenin altındadır. Elimde olmadan, "Her şeyin bundan ibaret olması mümkün mü?" diye soruyordum kendime. Sonra kente dönüyordum, yolda annesinin koluna girmiş güzel bir kızcağız görüyor, içimi çekerek onu izliyor ve yine çocuklaşıyordum.

Arkadaşlarımla gündelik alışkanlıklar edinmiş olmama ve aşırılıklarımızı bir düzene koymuş olmamıza karşın salonlara gitmekten geri kalmıyordum. Burada kadınları görünce dayanılmaz bir huzursuzluk duyuyor, onların ellerine titremeden dokunamıyordum. Artık hiç sevmeyecektim, buna karar vermiştim.

Gelgelelim bir akşam bir balodan kalbimde öyle bir hüzünle döndüm ki bunun aşk olduğunu hissettim. Sofrada bir kadının yanına düşmüştüm, bu hatırladığım kadınların en hoş ve kibarıydı. Uyumak için gözlerimi kapadığım zaman onu karşımda gördüm. "Mahvolduk!" dedim; bir daha ona rastlamamaya, gittiğini bildiğim yerlere yanaşmamaya karar verdim derhal. Bu humma nöbeti on beş gün devam etti; bu süre içinde neredeyse hep kanepeye uzanmış bir halde kaldım ve istemediğim halde, onunla aramızda geçen en ufak sözlere varıncaya kadar her şey zihnimde canlanıyordu.

Dünyanın hiçbir yerinde Paris'teki kadar herkesin ne yaptığı ile ilgilenmezler, beni Desgenais'nin yanında gören tanıdıklarımın eğlence ve hovardalığı aşırıya kaçırdığımı çevreye yayması da çok sürmedi. İnsanların anlayışına hayran oluyordum; sevgilimle ayrıldığımızda ne kadar saf ve acemi yerine konulduysam, şimdi de o kadar duygusuz ve pişkin sayılıyordum. Daha da ileri gidip bana, "O kadını hiçbir zaman sevmedin, bu apaçık, herhalde aşk senin için oyundan başka bir şey değil," diyenler de oluyordu ve bunu bana sanki övgüyle söylüyorlardı; işin en kötüsü, o kadar da rezil bir gururla koltuklarım kabarmıştı ki bunlar hoşuma gidiyordu.

İçim arzuyla dolu iken ve taşkın hayal gücüm beni sınırsız yerlere sürüklerken her şeyden bıkmış bir adam gibi

görünme iddiasındaydım. Kadınları ciddiye alamayacağımı söylemeye başladım; aslında gerçekliğe tercih ettiğimi söylediğim hayalleri yaratmak için kafa yoruyordum. Nihayet tek zevkim kendimi bambaşka bir şekle sokmaktı. Bir fikir acayip, mantığa aykırı oldu mu, en aşağılık hisleri ileri sürmek pahasına da olsa hemen onu benimsiyordum.

En büyük kusurum, güzelliğiyle değil, acayipliğiyle dikkatimi çeken her şeye öykünmekti ve öykündüğümü itiraf etmek istemediğim için özgün görünmek amacıyla abartılara başvuruyordum. Kanımca dünyada iyi, hatta orta karar iyi hiçbir şey yoktu; hiçbir şey başımızı çevirip bakmaya değmezdi; bununla birlikte bir tartışmada hararetlendiğim zaman savımı ballandırmak için Fransızcanın en şatafatlı sözcükleri yetmiyordu ama fikrimi paylaşmaları, ateşimi düşürmeye yetiyordu.

Bu hareket tarzımın doğal sonucuydu. Yaşadıklarımdan usandığım halde hayatımı değiştirmek de istemiyordum:

Simigliante a quella'nferma
Che nonpuò trovar posa in su la piume,
Ma con dar voltà suo dolore scherma.[22] (Dante)

Böylece aklımı çelmek için ona işkence ediyor ve kendimden kurtulmak için de bin türlü çıkmaza giriyordum.

Ancak gururum bunlarla oyalanırken kalbim azaptaydı, öyle ki içimde hep, gülen bir adamın yanında ağlayan bir başka adam vardı. Bu, kafamdan kalbime durmaksızın inen karşılıklı darbeler gibiydi. Kendimle alay etmelerim bazen çok canımı yakıyor ve en derin kederlerim bana kahkahalarla gülme arzusu veriyordu.

Bir adam günün birinde hurafelere inanmadığını ve hiçbir şeyden korkmadığını söyleyerek övünüyormuş; arkadaş-

22 (İt.) Bir hasta gibi yatağında bir türlü rahat edemeyen, dönüp durarak acılarını dindirmeye çalışan. (ç.n.)

ları yatağına bir insan iskeleti koymuşlar, sonra içeri girişini gözlemek için yandaki odaya gizlenmişler. Hiçbir gürültü işitmemişler; fakat ertesi sabah odasına girdiklerinde, adamı yatakta oturmuş, kemiklerle oynarken bulmuşlar; aklını kaçırmış zavallı.

Ben de bu adama benziyordum ama benim hoşlandığım kemikler, pek sevilmiş bir iskeletin kemikleriydi; bunlar benim aşkımın kırıntılarıydı, geçmişten kalan biricik şeydi.

Ne var ki bu kargaşa içinde güzel anlar yaşamış olduğumu da kabul etmeliyim. Desgenais'nin arkadaşları kibar gençlerdi, birçoğu sanatçıydı. Bazen sanki hovardalık etme bahanesiyle birlikte pek hoş geceler geçiriyorduk. O zamanlar içlerinden biri, körpe ve hüzünlü sesiyle bizi büyüleyen güzel bir şarkıcıya tutkundu. Kaç kez sofra kurulu olmasına rağmen oturup onu dinlemiştik! Kaç kez içimizden biri, şişeler açılırken, Lamartine'in bir cildini tutar ve duygulu bir sesle okurdu! O zaman diğer bütün düşünceler nasıl kaybolurdu, görülecek şeydi! O zaman saatler su gibi akardı ve sofraya oturduğumuzda, ne acayip hovardalardık! Tek sözcük çıkmazdı ağzımızdan ve gözlerimizde yaşlar parıldardı.

Hele başka zamanlar insanların en soğuğu ve en duygusuzu olan Desgenais, böyle günlerde inanılmayacak şeyler yapardı. O kadar garip hislere kapılırdı ki ateşler içinde yanan bir şair sanırdınız. Fakat bu coşkunluklardan sonra çılgınca bir neşeye kapıldığı da olurdu. Şarap hararetlendirdi mi her şeyi kırardı; yok edici deha başından tüm zırhını kuşanmış halde çıkardı; çılgınlıkları sırasında kapalı bir pencereye müthiş bir gürültüyle sandalye fırlattığını gördüğüm de oldu.

Bu garip adamı inceleme konusu yapmaktan kendimi alamıyordum. O bana dünyanın bir köşesinde var olması gereken ama benim bilmediğim bir halkın somut imgesi gibi görünüyordu. Onun bu hareketlerini insan, bir hastanın ıstırabına mı, yoksa şımarık bir çocuğun nazlanmasına mı yoracağını bilemezdi.

Özellikle bayram ve şenlik günlerinde kendisini gerçek bir öğrenci gibi çocukça hareketlere yönelten bir heyecan içinde olurdu. O zamanlar onun soğukkanlılığı insanı gülmekten kırardı. Bir gün beni akşamın alacakaranlığında, gülünç kostümler giyip maskeler takarak elimizde çalgılarla tek başımıza sokağa çıkmaya ikna etti. Böylece korkunç bir kargaşanın ortasında bütün gece ciddiyetle dolaştık. Arabasında uyuyakalmış bir arabacı gördük; atlarının koşumlarını çözdük, sonra balodan çıkmış gibi arabacıya seslendik. Arabacı uyandı ve ilk kamçıyı indirir indirmez hayvanlar kaçıp gitti, o da oturduğu yerde arkalarından bakakaldı. Aynı gece Champs-Élysées'ye gittik; Desgenais bir başka arabanın geçtiğini görünce hırsız gibi onu durdurdu; tehditleriyle arabacıyı ürküttü, arabasından inip yüzükoyun yere kapanmaya zorladı. Bu canımıza mal olabilecek bir oyundu. O aralık Desgenais arabanın kapısını açtı ve içeride korkudan donakalmış bir genç adamla bir kadın gördü. Bana onun yaptığı gibi yapmamı söyledi ve arabanın iki kapısını da açarak birinden girip ötekinden çıkmaya başladık, öyle ki karanlıkta arabadaki zavallıcıklar önlerinden bir sürü haydut geçtiğini sandı.

Düşünüyorum da salon hayatına karışmanın insanı deneyim sahibi kıldığını söyleyenlerin, sözlerine inanılmasına şaşırmaları gerekir. Salon hayatı bir sürü kasırgadan ibarettir ve bunlar arasında hiçbir ilişki de yoktur; hepsi kuş sürüleri gibi grup halinde geçip gider. Bir kentin çeşitli semtleri bile birbirine benzemez. Chaussée-d'Antin'de oturan biri için Lizbon'da olduğu kadar Marais'de de öğrenecek şeyler vardır. Yalnız şu bir gerçek ki bu türlü kasırgalar içinde dünya kurulduğundan beri hep aynı olan yedi kişilik vardır: Birincisinin adı umut, ikincisinin vicdan, üçüncüsünün kanaat, dördüncüsünün kıskançlık, beşincisinin hüzün, altıncısının gurur, yedincisinin adı da insandır.

İşte biz, arkadaşlarım ve ben, bir kuş sürüsüydük ve bazen oynayarak, bazen koşarak, bahara kadar birlikte kaldık...

Okur, "Ama," diyecek, "bütün bu gürültü patırtı arasında hani kadınlarınız? Bu yaptıklarınızın hovardalıkla ilgisini göremiyorum."

Ey kadın ismini taşıyan ve aslında kendisi de düşten ibaret bir hayattan birer düş gibi geçip gitmiş olan varlıklar, hakkınızda ne söyleyeyim? Umudun gölgesi bile olmayan şeyden hiçbir anı kalır mı? Nerede bulayım da söz edeyim sizden? İnsanın belleğinde bundan daha dilsiz ne vardır? Sizden daha çok unutulmaya mahkûm ne vardır?

Kadınlardan konuşmak gerekirse ikisinden söz edeceğim. İşte biri:

Sorarım size; on sekiz yaşına gelmiş ve bundan dolayı arzulu, genç ve güzel bir terzi ne yapsın? Çekmecesinde yalnız aşktan söz eden bir roman vardır; hiçbir bilgisi, ahlak hakkında hiçbir fikri yok; pencere dibinde hep dikişle uğraşır, bu pencere önünden polisin emriyle artık rahipler, rahibeler geçmez ama her akşam orada aynı polisin resmen tanıdığı bir düzine kadar vesikalı yosma dolaşır; elleriyle gözlerini bütün gün bir giysinin ya da şapkanın üstünde yorduktan sonra akşam çökerken bir an bu pencereye dirseğini dayadığı zaman bu kız ne yapsın istersiniz? Ekmek parasını kazanmak için diktiği o giysinin, temiz ve namuslu elleriyle biçtiği o şapkanın, bir hayat kadının sırtında ve başında önünden geçtiğini görür. Günde otuz kere kapısında kiralık bir araba durur ve içinden, bindiği araba gibi numaralı bir yosma iner, kurumlu tavırla aynanın önünde kaşını gözünü oynatır, emeklerinin bu hazin ve sabırlı eserini on kere çıkarıp giyerek prova eder. Kendisi haftada tek altın kazandığı halde o yosmanın cebinden altı tane altın çıkardığını görür; tepeden tırnağa onu süzer, süslerini inceler, arabasına bininceye kadar gözleriyle izler; sonra ne yapsın? İşsiz olduğu, anasının hasta yattığı bir akşam, gece çok karanlıkken kapısını aralar, elini uzatır ve geçen bir erkeği yolundan çevirir.

Tanımış olduğum bir yosmanın serüveni böyleydi. Biraz piyano çalmayı, biraz hesap kitap, biraz resim yapmayı, bir miktar tarih ve gramer, yani her şeyden bir parça biliyordu. Toplumun bir kat daha yıprattığı doğanın bu hazin taslağına kaç kez içim acıyla burkularak baktım! Kaç kez bu derin gecenin içinde o acılı ve sakat kıvılcımın soluk, titrek ışığını izledim! Bu zavallı külün altında sönmüş birkaç kömürü tekrar tutuşturmaya çalıştım kaç kez! Ne yazık! Uzun saçları gerçekten külrengiydi ve bunun içindir ki ona Külkedisi adını takmıştık.

Ona öğretmenler tutacak kadar zengin değildim; Desgenais benim önerimle bu kadınla ilgilendi; eksik gedik bildiği şeyleri ona yeniden öğrettirdi. Ancak kız hiçbir alanda belirgin bir ilerleme gösteremedi: Öğretmeni gitti mi hemen kollarını kavuşturur ve saatlerce öylece kalır, camın ardından sokağı seyrederdi. Ne can sıkıcı günler! Ne umarsız hayat! Bir gün, çalışmazsa eğer kendisini parasız bırakmakla korkuttum; sessizce çalışmaya koyuldu, çok geçmeden gizli gizli sokağa çıktığını öğrendim. Nereye gidiyordu Tanrı bilir. Büsbütün gitmeden önce bana bir kese işlemesini rica ettim, bu hazin hatırayı uzun zaman sakladım; bu dünyada sonu yokluk olan şeylerin en hüzünlü anıtlarından biri olarak odamda asılı duruyordu.

Şimdi de bir başkası.

Gürültü ve yorgunluk içinde geçen bir günden sonra Desgenais'nin evine gittiğimiz zaman saat akşamın yaklaşık onuydu, hazırlıklarla ilgilenmek için kendisi oraya bir saat önce gelmişti. Orkestra başlamıştı bile ve geldiğimizde salon doluydu.

Dansçıların çoğu tiyatro kızıydı; bana neden ötekilerden üstün olduklarını anlattılar: Çünkü bunları kimse kaptırmak istemezmiş.

Girer girmez kendimi vals fırtınasına bıraktım. Cidden bu nefis oyunu her zaman sevdim; güzel bir kadınla genç bir

erkeğe her konuda bundan daha layık, daha soylu bir dans bilmiyorum; valsin yanında bütün danslar birtakım yavan gelenekten, en anlamsız söyleşmeler için birer bahaneden başka bir şey değil. Bir kadını yarım saat kollarının arasında tutmak ve farkında olmadan ürperen bu kadını hiç de tehlikesiz olmayan bir şekilde böyle döndürüp durmak bir anlamda ona gerçekten sahip olmaktır; öyle ki insan kollarında tuttuğu kadını koruyor mu yoksa zorluyor mu, bilinemez. Bazı kadınlar vals yaparken o kadar şehvetli bir utanç duygusuyla, o kadar hoş ve temiz bir şekilde kendilerini bırakırlar ki insan yanlarında arzu mu, yoksa korku mu hissediyor, bu kadınları bağrına basarken, zevkten bayılacak mı, yoksa onları ince birer kamış gibi kıracak mı, bilemez. Bu dansın yaratıldığı Almanya elbette ki sevişilen bir memlekettir.

Kollarımda bir İtalyan tiyatrosunun karnaval için Paris'e gelmiş çok güzel bir dansözü vardı; pars derisinden bir giysiyle Bakkha kılığındaydı. Ömrümde bu varlık kadar baş döndürücü bir şey görmedim. Uzun boylu ve incecikti ve son derece hızlı vals yapmasına karşın süzülür gibi bir hali vardı; uzaktan seyreden biri kavalyesini yorduğunu sanırdı, halbuki vücudu hissedilmiyordu bile, sanki sihirli bir biçimde uçuyor gibiydi.

Göğsünde kocaman bir çiçek vardı ki kokusu beni sarhoş ediyordu. Kolumun en küçük hareketiyle vücudunun sarmaşık gibi büküldüğünü hissediyordum; o kadar tatlı ve sempatik bir yumuşaklığı vardı ki kokulu bir ipek tül gibi beni sarıyordu. Her dönüşte kolyesinin metal kemerine hafifçe dokunuşu işitiliyordu; o kadar tanrısal bir tarzda akıyordu ki güzel bir yıldız seyrettiğimi sanıyordum ve bunları yaparken, uçmaya hazırlanan bir perinin tebessümü vardı yüzünde. Valsin aşk ve şehvet dolu müziği dudaklarından çıkıyormuş gibiydi sanki, örülmüş gür siyah saçlarının örttüğü başı ise boynu onu taşımayacak kadar zayıflamış gibi arkaya eğiliyordu.

Vals bittiği zaman, yan odalardan birinde kendimi iskemleye attım; kalbim çarpıyordu, kendimde değildim.

"Tanrım," diyordum kendi kendime, "nasıl bir şey bu? Ey şahane canavar! Ey enfes sürüngen! Yumuşak ve benekli derinle nasıl da sarıyor, dalgalanıyorsun tatlı çıyan! Akraban olan yılan, elmayı dişlerinin arasında tutarak hayat ağacına sarılmayı ne güzel öğretmiş sana! Ey Melusine! Melusine![23] Erkeklerin kalpleri senindir. Bundan haberdar değilmiş gibi görünen yumuşak huzurunla ey büyücü; oysa ne kadar eminsin bundan! Kötülük aşıladığını biliyor, zehir akıttığını biliyorsun; biliyorsun ki sana dokunanlar acı çekecek; gülümseyişlerin, çiçeklerinin kokusu, hazzın dokunuşuyla ne canlar yakacağını biliyorsun; onun içindir ki erkek kollarına kendini bu kadar gevşek bırakıyorsun; onun içindir ki gülümseyişin bu kadar tatlı, çiçeklerin bu kadar körpe; onun içindir ki kolunu omuzlarıma öyle usulca bırakıyorsun. Tanrım! Tanrım! Nedir bize kastın?"

Profesör Hallé müthiş bir şey söylemişti: "Kadın, insanlığın sinirleri, erkek de kaslarıdır." O büyük düşünür Humboldt bile insan sinirlerinin çevresinde görünmez bir atmosfer bulunduğunu söylemişti. Spallanzani'nin yarasalarının rasgele dönerek uçuşunu izleyip de doğada altıncı hissi bulduklarını sanan hayalcilerden söz etmiyorum. Şu bizi yaratan, alaya alan ve öldüren doğanın sırları yeterince ürkütücü, korkunç güçleri yeterince derindir, etrafımızdaki karanlığı biraz daha yoğunlaştırmanın ne gereği var? Ama bir adam eğer kadınların gücünü yadsıyorsa; eğer dans ettiği güzel bir kadından ayrılırken ellerinin titrediğini hiç hissetmemişse; bir baloda, çalgıların gürültüsü arasında avizeleri solduran bir sıcaklıkta, genç bir kadından azar azar sızan, bizzat onu da elektriklendiren, havada sallanan bir buhurdanlıktan yükselen tütsüler gibi etrafa yayılan o tanımla-

23 Avrupa halk inanışına göre tatlı sularda yaşayan, belden aşağısı yılan veya balık biçiminde dişi ruh. (e.n.)

namaz şeyi, o sinirleri uyaran çekiciliği hiç hissetmemişse, böyle bir adam yaşadığından ne anlar?

Derin bir şaşkınlık içindeydim. İnsanın sevdiği zaman böyle sarhoşluk duyması benim için yeni değildi: Sevgilinin başında ışıktan bir tacın parıldadığını bilmiyor değildim. Fakat yalnız güzelliğiyle, çiçeklerle ve yırtıcı bir hayvanın alacalı derisiyle, birtakım hareketlerle, kim bilir hangi cambazdan öğrenmiş olduğu bu dönüş tarzıyla, güzel bir kolun yuvarlaklığıyla böyle kalp çarpıntılarına sebep olmak, böyle hayaller uyandırmak; hem de tek söz etmeden, fikir belirtmeden, haberi var görünmeye gönül indirmeden! Yedi günlük eser buysa, kaos[24] neydi acaba?

Ne var ki hissettiğim şey aşk değildi ve bunun bir susuzluk duygusundan başka bir şey olduğunu da söyleyemem. Hayatımda ilk kez benliğimde kalbime yabancı bir telin titreştiğini duyuyordum. Bu güzel hayvanı görmek içimde bir başka hayvanın kükremesine sebep olmuştu. Pekâlâ hissediyordum ki bu kadına kendisini sevdiğimi, dahası hoşuma gittiğini ve dahası güzel olduğunu söyleyemezdim; dudaklarımda, onun dudaklarını öpmek ve ona, "Bu gamsız kolları belime sar; o arkaya attığın başını göğsüme yasla; bu güzel tebessümü dudaklarıma yapıştır" demek arzusundan başka bir şey yoktu. Bedenim onun bedenini seviyordu; şarapla nasıl sarhoş olunursa ben de güzellikle öyle sarhoş olmuştum.

Desgenais geçiyordu; bana orada ne yaptığımı sordu. "Kimdir o kadın?" dedim. Cevap verdi: "Hangi kadın? Kimden söz ediyorsunuz?"

Onu kolundan tuttum ve salona götürdüm. İtalyan kadın geldiğimizi gördü. Gülümsedi; ben bir adım geriledim.

Desgenais, "Oh ho!"dedi. "Demek Marco'yla vals yaptınız."

"Marco da nedir?" diye sordum.

---

24 Tanrı'nın dünyayı yedi günde yarattığı inanışına gönderme. Kaos ise dünya yaratılmadan önceki karmaşa durumu. (ç.n.)

"İşte şurada gülen tembelcik, onu beğendiniz mi?"

"Hayır!" dedim. "Onunla vals yaptım, adını öğrenmek istiyordum; öyle pek hoşuma gittiği yok."

Utancımdan böyle söylüyordum; fakat Desgenais yanımdan ayrılır ayrılmaz arkasından koştum. Gülerek, "Çok acelecisiniz!" dedi. "Marco sıradan bir yosma değildir, Milano elçisi Mösyö de ...'nin gözdesi, hatta onunla evli gibidir. Bana onu dostlarından biri getirdi. Ama yine de kendisiyle bu konuda konuşacağım, bana güvenebilirsiniz; korkmayın, çaresi varsa derdinizden ölmenize izin veremeyiz. Belki onu yemeğe alıkoyabiliriz."

Bunun üzerine uzaklaştı. Kadının yanına yaklaştığını görünce ne kadar endişelendiğimi anlatamam, fakat kalabalığa karıştılar, onları gözden kaybettim.

Kendi kendime, "Doğru mu bu?" diyordum. "Bu noktaya kadar geldi mi? Nasıl! Bir an içinde! Hey Tanrım! Seveceğim kadın bu mu olacak? Fakat ne de olsa," diye düşünüyordum, "coşan sadece duyularım, bu işte kalbimin suçu yok."

Böylece kendimi sakinleştirmeye çalışıyordum. Biraz sonra Desgenais omzuma dokundu. "Birazdan yemeği beraber yiyeceğiz;" dedi, "siz Marco'nun koluna gireceksiniz; onu beğendiğinizi biliyor, böyle anlaştık."

"Bir dakika," dedim. "Ne hissettiğimi bilmiyorum. Sanki topal Vulcanus'un[25] dökümhanesinde isli sakalıyla Venus'u öpüşlere boğduğunu görür gibiyim. Korkulu gözlerini avının tombul etlerine dikmiş. Tek varlığı olan bu kadını seyre doyamıyor; hazzından gülmeye çalışıyor, mutluluktan ürperir gibi yapıyor; ama bir yandan, göklerin ta tepesinde oturan babası Jupiter'i düşünüyor."

Desgenais hiç cevap vermeden yüzüme baktı, koluma girdi ve beni sürükleyerek, "Yorgunum," dedi, "içimde hüzün var; bu şamata beni öldürüyor. Hadi yemeğe gidelim, biraz kendimize geliriz."

---

25 Roma ateş ve madencilik tanrısı. (ç.n.)

Yemekte sadece kuş sütü eksikti ama ben sofrayı seyretmekle kaldım. Hiçbir şeye el süremiyordum. Sanki dudaklarım benim değildi. Marco, "Neyiniz var?" dedi. Fakat ben heykel gibi duruyor ve sessiz bir şaşkınlıkla onu tepeden tırnağa süzüyordum.

Gülmeye başladı, bizi uzaktan seyreden Desgenais de güldü. Kadının önünde kristal bir kadeh vardı, binbir kıvılcımlı yüzeyinde avizelerin ışığını yansıtıyor ve gökkuşağının yedi rengiyle parıldıyordu. Marco gamsız kolunu uzattı ve bu kadehi ağzına kadar altın renkli Kıbrıs şarabıyla doldurdu; o tatlı doğu şarabı ki sonraları Lido'nun ıssız kumsalında bana ne kadar acı gelmişti. Kadehi bana uzatarak, "Buyurun," dedi, "per voi, bambino mio."[26]

Kadehi bu kez de ben ona uzattım ve "Seninle benim için," dedim.

Dudaklarını kadehe dokundurdu ve ben de kadehi hüzünle bitirdim, bana öyle geldi ki bu hüznü okumuştu gözlerimde.

"Şarap kötü mü?" dedi.

"Hayır," dedim.

"Yoksa başınızı mı ağrıtıyor?"

"Hayır!"

"Yoksa yorgun musunuz?"

"Hayır!"

"Yoksa bir aşk derdi mi?"

Kendi şivesiyle bunları söylerken gözleri ciddileşiyordu. Napolili olduğunu biliyordum ve aşktan söz ederken, elinde olmadan, kalbinde çarpıyordu memleketi İtalya.

Yeni bir çılgınlık başladı. Şimdiden başlar kızışmaya, kadehler tokuşturulmaya başlamıştı; şarap şimdiden, âdeta utançtan kızarmalarına engel olmak için solgun yanakları hafif pembeleştiriyor gibiydi; kabarma zamanları denizin gürültüsüne benzer belli belirsiz bir mırıltı kesik kesik uğul-

26 (İt.) Sizin için, bebeğim. (ç.n.)

duyordu; yer yer gözler alevleniyor, sonra birden durağanlaşıyor ve bomboş kalıyordu; bütün bu kararsız sarhoşlukları bilmem hangi rüzgâr birbirine doğru dalgalandırıyordu. Henüz sakin denizdeki fırtınayı ilk hisseden ve haber vermek için yükselen bir dalga gibi, bir kadın ayağa kalktı; eliyle sessizlik işareti yaparak kadehini bir dikişte boşalttı ve bir el hareketiyle saçlarını çözdü, altın renkli saçlar omuzlarına döküldü; dudaklarını araladı ve bir sofra şarkısı söylemek istedi; gözleri yarı kapalıydı. Güçlükle nefes alıyordu; sıkışan göğsünden iki kere boğuk bir ses çıktı; birdenbire ölüm solgunluğu kapladı yüzünü ve kadın olduğu yere yığıldı.

O zaman büyük gürültü koptu, yemeğin devam ettiği bir saatten fazla süre, ta sonuna kadar bu gürültü kesilmedi. Ne gülüşleri ne şarkıları ne de çığlıkları ayırt etmek mümkündü.

Desgenais bana, "Buna ne dersiniz?" dedi.

"Hiç," dedim, "kulaklarımı tıkayıp izliyordum sadece."

Bu gürültülü eğlence manzarası içinde güzel Marco sessiz duruyor, içmiyordu, çıplak koluna rahatça yaslanarak tembel tembel bir hayale dalmıştı. Ne şaşkın ne de heyecanlı görünüyordu. "Onlar gibi yapmak istemez misiniz?" diye sordum. "Bana biraz önce Kıbrıs şarabı ikram etmiştiniz, siz de biraz içmek ister misiniz?" Bunu söylerken büyük bir kadehi ağzına kadar doldurdum; kadehi ağır ağır kaldırdı, tek seferde içti, sonra masaya bıraktı ve tekrar o dalgın haline döndü.

Marco, onu izledikçe bana daha garip görünüyordu, hiçbir şeyden zevk almıyor ama hiçbir şeyden de canı sıkılmıyordu. Hoşuna gitmek kadar onu kızdırmak da zor görünüyordu; kendinden isteneni yapıyordu ama kendiliğinden bir şey yapmıyordu. Sonsuz istirahat perisini düşünüyordum ve kendi kendime, o solgun heykel uyurgezer olsa, muhakkak Marco'ya benzerdi diyordum.

"İyi kalpli misin, kötü kalpli mi?" diyordum ona. "Mahzun mu, neşeli mi? Hiç sevdin mi? Sevilmek ister misin? Pa-

rayı, zevki, öyle şeyleri sever misin? Ya atları, kırları, baloyu? Hoşuna giden kim? Neyin hayalini kuruyorsun?" Ve bu soruları hep aynı gülümsemeyle karşılıyordu, gamsız neşesiz bir gülümseme ki sadece, "Ne önemi var!" anlamına geliyordu, işte o kadar.

Dudaklarımı onun dudaklarına yaklaştırdım; bana kendisi gibi dalgın ve rahat bir öpücük verdi, sonra mendilini ağzına götürdü. "Marco," dedim, "seni sevecek olanın vay haline!"

Kara gözlerini bana çevirdi, sonra bakışlarını yukarı kaldırarak, o taklit edilemez İtalyan işaretiyle parmağını havaya dikti ve İtalyan kadınlarının pek sevdikleri o büyük sözcüğü söyledi: "Forse!"[27]

Sofrada sıra tatlıya gelmişti; davetlilerden birçoğu kalkmıştı; bazıları sigara içiyor, ötekiler oyun oynuyordu, birkaç kişi de hâlâ sofradaydı; kadınlar dans ediyor, kimileriyse uyuyordu. Orkestra yeniden kuruldu; mumlar soluklaşmıştı, başka mumlar geldi. Petronius'un ziyafetini hatırladım, hani efendilerin sızdığı salonda lambalar sönerken uşaklar usul usul içeri girer ve gümüş takımlarını çalarlar. Bütün bu karmaşada şarkılar yükseliyordu ve üç İngiliz, Avrupa'yı hastane olarak kullanan o suratsızlardan üçü hiçbir şeye aldırmadan, bugüne kadar bataklıklarından çıkan en sıkıcı şarkılardan birini söylemeye devam ettiler.

Marco'ya, "Gel," dedim, "gidelim!" Kalktı ve koluma girdi. Desgenais bana, "Yarın görüşürüz!" diye haykırdı; salondan çıktık.

Marco'nun evine yaklaşırken kalbim şiddetle çarpıyordu, konuşamıyordum. Böyle bir kadın hakkında hiçbir fikrim yoktu; bu kadın ne arzu ne tiksinti duyuyordu ve bu hareketsiz varlığın yanında elimin titrediğini görünce ne düşüneceğimi bilemiyordum.

---

27 (İt.) Belki. (ç.n.)

Odası kendisi gibi karanlık ve rahatlık havası taşıyor, kaymaktaşından bir lamba odayı hafifçe aydınlatıyordu. Sedir ve koltuklar yatak gibi yumuşaktı, öyle sanıyorum ki her şey kuştüyünden ve ipektendi. İçeri girince keskin bir Türk tütsüsü kokusu burnuma çarptı, burada sokakta satılanlardan değil, İstanbul'da satılan ve kokuların en uyarıcı ve tehlikelisi olan o tütsü kokusu. Marco zili çaldı, bir hizmetçi kadın girdi. Tek kelime etmeden onunla birlikte yatak bölmesine girdi; bir iki dakika sonra, yatmış olduğunu gördüm, dirseğine dayanmış, her zamanki rahatlığıyla uzanmıştı.

Ben ayakta ona bakıyordum. Gariptir, ona karşı hayranlığım arttıkça, onu gitgide daha güzel buldukça, bana esinlediği arzuların da o oranda azaldığını hissediyordum. Bilmem bu ruhsal büyünün etkisiyle mi oldu; onun sessizliği ve hareketsizliği bana da geçiyordu. Ben de onun gibi yaptım, yattığı yerin karşısındaki sedire uzandım ve ruhuma ölüm soğukluğu çöktü.

Damarlarımızdaki kanın pompalanışı, işleyişini yalnız geceleri duyduğumuz garip bir saattir. Geceleri, dış etkilerden uzakta kalan insan, kendi içine döner, hayatının sesini işitir. Yorgunluğa ve hüzne karşın gözlerimi kapatamıyordum, Marco'nun gözleri bana dikilmişti, sessizce birbirimize bakıyorduk, deyim yerindeyse usulca.

Sonunda dayanamadı ve sordu: "Ne yapıyorsunuz orada? Yanıma gelmiyor musunuz?"

"Geliyorum!" dedim. "Ne kadar güzelsiniz!"

İniltiye benzeyen bir iç çekiş duyuldu: Marco'nun arpının tellerinden biri gevşemişti. Bu ses üzerine başımı çevirdim, şafağın ilk ışınlarının solgun rengi pencereden yansıyordu.

Kalktım ve perdeleri açtım; güçlü ışık odaya girdi. Pencereye yaklaştım ve orada birkaç dakika durdum; gök duru ve güneş bulutsuzdu.

Marco tekrarladı: "Hadi, gelecek misiniz?"

Biraz daha beklemesini işaret ettim. İhtiyatlı davranmak için kent merkezinden uzak bir mahalle seçmişti; belki başka tarafta da evi vardı, çünkü ara sıra ziyafet veriyordu. Âşığının dostları evine geliyorlardı, bizim bulunduğumuz oda da herhalde bir randevu evinden başka bir şey değildi; ev Luxembourg Sarayı'na bakıyordu ve sarayın bahçesi uzakta gözlerimin önünde uzanıyordu.

Nasıl ki suya batırılan bir mantar, avucun içinde endişeliymişçesine kıpırdar ve su yüzüne çıkmak için parmaklar arasından kayarsa benim de içimde yenemediğim ve uzaklaştıramadığım bir şeyler çırpınıyordu. Luxembourg bahçesindeki ağaçlı yolları görünce yüreğim çarpmaya başladı ve bütün diğer düşünceler aklımdan uçup gitti. Kaç kez elimde çılgın şiirlerle dolu güzel bir kitapla gölgede uzanmış, bu tepecikleri okul etmiştim kendime! Ne yazık! Çocukluğumun hovardalığı işte bundan ibaretti. Yapraksız ağaçlarda, çayırların solmuş çimenleri üzerinde tekrar bu uzak anılarla karşılaşıyordum. Şurada on yaşımdayken kardeşim ve bakıcımla birlikte dolaşmış, titreyen küçük kuşlara ekmek ufalamıştım; orada bir köşeye oturarak saatlerce küçük kızların halka olup oynamalarını izlemiş, onlar çocukça türkülerinin nakaratını tekrarlarken saf kalbimin çarptığını hissetmiştim; beride kolej dönüşü, Vergilius'un bir dizesine dalmış ve ayağımla bir çakıla vurarak aynı yolu bin kez gidip gelmiştim. "Ah çocukluğum! İşte buradasın!" diye haykırdım. "Ah Tanrım! İşte buradasın!"

Döndüm. Marco uyumuştu, lamba sönmüş, gün ışığı odanın bütün görüntüsünü değiştirmişti: Bana gök mavisi gibi görünmüş olan duvar kaplamaları yeşilimsiydi ve solmuştu ve karyolasında yatan Marco, o güzel heykel, ölü gibi renksizdi.

Elimde olmadan ürperdim; yatağın olduğu bölmeye, sonra bahçeye baktım: Yorgun başım ağırlaşıyordu. Birkaç adım attım ve pencerenin yanındaki açık yazı masasının

önünde oturdum. Oraya dayanmıştım, üstünde bırakılmış mektuba takıldı gözüm: Mektupta ancak birkaç sözcük vardı. Hiç dikkat etmeden bunları birbiri ardına birkaç kez okudum, sonunda tekrarlaya tekrarlaya anlamı zihnime girmeye başladı; her şeyi iyice anlamak mümkün olmasa da birdenbire bu mektup dikkatimi çekti. Kâğıdı aldım ve bozuk bir yazıyla yazılmış olan şu satırları okudum:

Kadıncağız dün öldü. Akşam saat on birde fenalaştığını hissetti, beni çağırıp dedi ki, "Louison, arkadaşımın yanına gideceğim; dolaba gidip çiviye asılı kumaşı al, ötekinin aynısı olacak." Ağlayarak önünde diz çöktüm ama o elini uzatarak haykırıyordu: "Ağlama! Ağlama!" Ve öyle bir ah çekti ki...

Gerisi yırtılmıştı. Bu acıklı satırların bende bıraktığı etkiyi anlatamam; kâğıdın arkasını çevirdim, Marco'nun adresini ve önceki günün tarihini gördüm. Yatak bölmesine giderek elimde olmadan haykırdım: "Ölmüş mü? Kim ölmüş? Kim bu ölen? Ölen kim?"

Marco gözlerini açtı; elimde mektup, yatağına oturmuş olduğumu gördü. "Ölen, annem," dedi. "Hadi, yanıma gelmiyor musunuz?"

Ve bunu söylerken elini uzattı. "Sus!" dedim. "Uyu sen, beni bırak." Arkasını döndü ve tekrar uyudu. Bir süre onu seyrettim, artık beni duymayacağına kani olunca uzaklaştım ve usulca dışarıya çıktım.

Beşinci Bölüm

Bir gece Desgenais'yle beraber ateşin başında oturuyorduk. Pencere açıktı; baharın habercisi olan martın ilk günlerinden biriydi, yağmur yağmıştı, bahçeden tatlı bir koku geliyordu.

"Bahar gelince ne yapacağız, dostum?" dedim. "Ben bir geziye çıkmak istiyorum."

Desgenais, "Geçen yılki gibi yapacağım," dedi. "Zamanı gelince köye gideceğim."

"Nasıl!" dedim. "Her yıl aynı şeyi mi yaparsınız? Bu yılki hayatınızı tekrarlayacak mısınız yani?"

"Ne yapayım peki?"

Bir sıçrayışta yerimden kalkarak, "Doğru!" dedim. "Ne yapayım? İyi söylüyorsunuz. Ah Desgenais! Bütün bunlar beni ne kadar yoruyor bilseniz. Siz hiç bu yaşadığınız hayattan bıkmaz mısınız?"

"Hayır," dedi.

Mecdelli Meryem'i çölde betimleyen resmin önünde duruyordum, farkında olmadan ellerimi kavuşturmuşum.

Desgenais, "Ne yapıyorsunuz öyle?" diye sordu.

"Eğer ressam olsaydım," dedim, "ve kederi resmetmek isteseydim, elinde kitap tutan hülyalı bir genç kız resmi yapmazdım."

"Bu akşam kime kızdınız?" dedi gülerek.

"Yok, yemin ederim ki!" dedim. "Bu gözleri yaşlı Meryem'in kalbi umut dolu; başını dayadığı bu solgun ve hasta el, hâlâ İsa'nın ayaklarına döktüğü kokuları taşıyor. Görmüyor musunuz, bu çöldeki düşünen halk dua ediyor. Keder bu değildir."

Kuru bir sesle, "Bu okuyan bir kadın," dedi.

"Ve talihli bir kadın," dedim, "talihli bir kitap."

Desgenais ne demek istediğimi anladı, derin bir hüzne kapıldığımı gördü. Beni üzen bir şey olup olmadığını sordu. Ona cevap vermekte duraksadım ve kalbimin burkulduğunu hissettim.

"Octave'cığım," dedi, "eğer canınızı sıkan bir şey varsa çekinmeden söyleyin, açık konuşun, benim dostluğuma güvenin."

"Biliyorum," dedim, "bir dostum var fakat derdimin dermanı yok."

Daha çok açıklama yapmam için beni sıkıştırdı. "Açıklarsam," dedim, "bunun size ne yararı olacak ki, sizin de benim de elimizden bir şey gelmiyor. Kalbimi olduğu gibi size açmamı mı istiyorsunuz, yoksa herhangi bir şey uydurmamı, bir bahane bulmamı mı?"

"Dürüst olun," dedi.

"Tamam!" dedim. "Pekâlâ! Desgenais, vaktiyle bana öğütler vermiştiniz, o zaman sizi nasıl dinledimse şimdi de lütfen siz beni dinleyin. Size kalbimi açmamı istiyorsunuz, anlatayım:

Herhangi bir adamı alın ve ona deyin ki 'İşte hayatlarını içmek, ata binmek, gülmek, oynamak, bütün zevkleri tatmakla geçiren insanlar; onları tutan hiçbir engel yok, canlarının istediğini yaparlar, istedikleri kadar kadın bulurlar; zenginler. Bundan başka hiçbir dertleri uğraşları yok; onlara her gün bayram. Bunun hakkında ne düşünüyorsunuz?' Bu adam yaman bir softa değilse size insanın zayıf bir varlık

olduğunu söyleyecektir, hatta belki, bunun tasarlanabilecek en büyük mutluluk olduğu cevabını verecektir.

Bu adamı iş başına getirin; yanında bir kadın, elinde kadeh, her sabah birer avuç altınla sofraya oturtun, sonra ona şöyle deyin: 'İşte senin hayatın. Sen sevgilin yanında uyurken, atların ahırda kişneyecek; sen atını kırlara sürerken, mahzenlerinde şarabın yıllanacak; geceni içmekle geçirirken, bankerler servetini büyütecek. Sen sadece iste, bütün isteklerin yerine gelecek. Sen insanların en mutlususun ama dikkat et, bir akşam içkiyi fazla kaçıracaksın ve artık vücudun zevk almaktan yoksun kalacak. Bu büyük yıkım olur, çünkü bütün dertler unutulur ama bu unutulmaz. Güzel bir gecede şen arkadaşlarınla bir ormanda at süreceksin; atın tökezleyecek, çamurla dolu çukura düşeceksin ve şarap sarhoşu arkadaşların neşeli şamatalarının arasında belki senin acı çığlıklarını duymayacaklar, dikkat et, seni görmeden geçip gitmesinler ve sen kırılmış kemiklerinin üstünde karanlıkta sürünürken, onların neşeli gürültüleri ormanı doldurmasın. Bir akşam kumarda kaybedeceksin; talih her zaman insana yâr olmaz. Evine döndüğün ve ateşinin başına geçip oturduğun zaman alnına vurma, kederin gözlerini ıslatmasına izin verme ve bir dost arar gibi gözlerini öteye beriye çevirme, özellikle sakın, yalnızlığının içinde, ta ötelerde saman bir dam altında el ele uyuyan çiftlerin dingin yuvalarını düşüneyim deme; çünkü karşında, süslü karyolanda, tek sırdaşın olarak sadece senin paranı seven solgun kadını bulacaksın. Sen dertli gönlünü ferahlatmak için ona sokulacaksın ve o senin çok kederli olduğunu, kaybının büyük olması gerektiğini düşünecek; gözyaşların ona dert olacak, çünkü bu yaşlar giydiği elbiseyi sırtında eskitmesine ve parmaklarındaki yüzükleri birer birer sıyırmasına neden olabilir. O akşam kumarda kazanmış olanın adını söyleme; sevgilin ertesi gün ona rastlayabilir ve ona göz süzebilir. İşte insan zayıflığı dediğin budur. Böyle bir zayıflığa kapılacak gücü kendinde görüyor musun? Erkek

misin? Usanmaktan kork! Bu da ilacı olmayan bir hastalıktır. Ölmek hayattan bıkmaktan iyidir. Bir kalp taşıyor musun? Aşka tutulmaktan kork; bu, bir zevk düşkünü için hastalıktan da beterdir, gülünç olmaktır. Zevk düşkünleri sevgililerini satın alırlar ve kendini satan kadın, dünyada yalnızca bir adamı hor görme hakkına sahiptir, kendisini seveni. Tutkuların var mı? Dikkat et, yüzün seni ele vermesin; askerin silah bırakması ayıptır, zevk düşkününün de herhangi bir şeyi ciddiye alması; onun şerefi dünyaya sadece yağa bulanmış mermerden ellerle dokunmaktır, ellerinin arasından kayıp gitmelidir her şey. Çok çabuk mu kızarsın? Yaşamak istiyorsan öldürmeyi öğren: Şarap bazen kavga çıkarır. Vicdan sahibi misin? Uykularını kaybetmekten kork; pişmanlık duymakta geç kalan bir zevk düşkünü su alan gemi gibidir, ne geri dönebilir ne de yoluna devam edebilir; rüzgârlar onu ileri itse de deniz kendine çeker; ekseni üzerinde şöyle bir döner ve kaybolur. Bedenin varsa acılardan kork, ruhun varsa umutsuzluğa kapılmaktan kork. Ey mutsuz! İnsanlardan kork! Kendi yolunda ilerledikçe, zincir halkaları gibi el ele tutuşmuş hora tepenlerin çiçek demetleri gibi yayıldıkları geniş bir kır gördüğünü sanacaksın, fakat bu uçucu bir seraptan başka bir şey değildir; ayaklarına bakanlar, uçurumun üzerine gerilmiş ipek bir telin üstünde sallandıklarını ve uçurumun pek çok sessiz düşüşü yüzeyinde tek bir kıpırtı olmadan yuttuğunu bilirler. Sakın ayağın sürçmesin! Doğa bile seni terk eder, onun o tanrısal rahmi etrafından çekilir gibi olur; ağaçlarla sazlar artık seni tanımaz; sen doğa ananın yasalarına karşı geldin, artık onun beslediği çocukların kardeşi değilsin ve kırdaki kuşlar seni görünce ötüşlerini keserler! Yalnızsın! Tanrı'dan kork! İradenin kaidesi üzerinde soğuk bir heykel gibi ayakta, onun karşısında yalnızsın. Yağmurlar artık seni serinleteceğine aşındırır. Esen rüzgâr sana bütün yaşayanların kutsal kısmeti olan hayat öpücüğünü vereceğine seni sarsar, yerinden oynatır. Öptüğün her kadın

gücünden bir kıvılcım alır götürür ama kendinden sana bir şey vermez; sen hayallerle eriyip gidersin; nereye terinden bir damla düşse mezarlıklarda yetişen uğursuz bitkilerden biri orada biter. Öl! Sen bütün sevenlerin düşmanısın; yalnızlığın minderine seril, yaşlılığı bekleme; yeryüzünde bir döl bırakma, bozulmuş bir kanı dölleme; duman gibi silinip kaybol, boy atan buğday tanesine gölge etme!'"

Sözlerimi bitirince koltuğa yığıldım ve gözyaşlarım sel gibi boşandı. Hıçkırarak haykırdım: "Ah! Desgenais, bana söyledikleriniz bunlar değildi. Hakikati bilmiyor muydunuz? Biliyorduysanız niye söylemediniz?"

Ama Desgenais de ellerini kavuşturmuştu; kefen gibi bembeyaz kesilmişti ve yanağından bir damla gözyaşı süzülüyordu.

Aramızda sessizlik oldu. Saat çaldı; birdenbire hatırladım ki bir sene önce aynı gün, aynı saatte sevgilimin beni aldatmış olduğunu öğrenmiştim.

"Bu saati duyuyor musunuz?" diye haykırdım. "Duyuyor musunuz? Şimdi neyi haber verdiğini bilmiyorum ama bu dehşet bir saattir ve hayatımda önemli bir yeri olacak."

Heyecan içinde bunları söylerken içimden neler geçtiğini çok iyi ayırt edemiyordum. Ama hemen aynı anda uşak aceleyle odaya girdi; beni elimden tuttu, kenara çekti ve usulca, "Mösyö," dedi, "size haber vermeye geldim, babanız ölmek üzere; felç geçirdi, doktorlar umudu kestiler."

ÜÇÜNCÜ KISIM

Birinci Bölüm

Babam, Paris'ten biraz uzakta, taşrada oturuyordu. Oraya vardığımda doktoru kapıda buldum; bana, "Geç kaldınız," dedi, "babanız son kez sizi görmek istemişti."

İçeri girdim ve babamı ölü buldum. Doktora, "Efendim," dedim, "rica ederim söyleyin de herkes çekilsin, beni yalnız bıraksınlar; babamın bana söyleyecekleri vardı, onları dinleyeceğim." Bunun üzerine uşaklar çekildi; o zaman yatağa yaklaştım, yüzünü örten kefeni kaldırdım. Ancak babamın yüzünü görür görmez onu kucaklamak için ileri atıldım ve şuurumu kaybettim.

Kendime geldiğimde şöyle söylediklerini duydum: "Gene isterse, hiç dinlemeyin, reddedin." Beni ölünün yatağından uzaklaştırmak istediklerini anladım, duymamış gibi davrandım. Beni sakin görünce rahat bıraktılar. Evde herkesin yatmasını bekledim ve bir şamdan alarak babamın odasına gittim. Orada, tek başına yatağın dibine oturmuş genç papazı gördüm. "Efendim," dedim, "bir yetimin, babasının yanında son geceyi geçirmesini engellemek olacak iş değil; size ne söylemiş olduklarını bilmiyorum. Bitişik odaya geçiniz; başıma bir şey gelirse sorumluluğu benimdir."

Çekildi. Masanın üstündeki şamdan yatağı aydınlatıyordu; papazın yerine oturdum ve babamın bir daha asla

görmeyeceğim yüzünü bir kez daha gördüm. "Bana ne söyleyecektiniz baba?" diye sordum. "Gözlerinizle oğlunuzu ararken son düşünceniz neydi?"

Babam hatıra defteri tutardı, ne yaptıysa günü gününe yazmayı alışkanlık edinmişti. Bu defter masanın üstündeydi ve açık olduğunu gördüm; yanına yaklaştım, diz çöktüm; açık sayfada yalnız şu birkaç sözcük vardı: "Elveda oğlum, seni seviyorum ve ölüyorum."

Bir damla bile gözyaşı dökmedim, dudaklarımdan tek bir hıçkırık çıkmadı; nefesim daraldı, ağzım mühürlenmiş gibiydi, kımıldamadan babama baktım.

Nasıl bir hayat yaşadığımı biliyordu ve serseriliklerim yüzünden kaç kez halimden şikâyete veya beni azarlamaya mecbur kalmıştı. Onu ne zaman görsem geleceğimden, gençliğimden ve yaptığım çılgınlıklardan söz ederdi. Öğütleri sık sık beni kötü yoldan geri çevirmişti; bu sözlerin büyük etkisi vardı çünkü babamın hayatı baştan başa erdem, dinginlik ve iyilik örneği olmuştu. Sapmış olduğum yoldan çevirmeye çalışmak için beni ölmeden önce bir kez daha görmek isteyeceğini düşünüyordum; fakat ecel pek çabuk gelmişti; söylenecek tek söz olduğunu birdenbire sezmiş ve beni sevdiğini yazmıştı.

İkinci Bölüm

Babamın mezarının etrafı küçük bir tahta parmaklıkla çevriliydi. Çok zaman önce dile getirdiği arzusu doğrultusunda köy mezarlığına gömülmüştü. Her gün oraya gidiyor ve birkaç saatimi mezarın kenarına yerleştirilmiş küçük bankta oturarak geçiriyordum. Bunun dışında babamın öldüğü evde tek başıma yaşıyordum, yanımda yalnızca bir uşak vardı.

Duyguların neden olduğu keder ne kadar yoğun olursa olsun hayatın acılarını ölümün acılarıyla karşılaştırmamalı. Babamın yatağı dibine oturunca ilk hissettiğim şey, hiçbir şey bilmeyen ve hiçbir bilgisi olmayan bir çocuk olduğumdu; dahası diyebilirim ki kalbim onun ölümünden maddi bir acı duydu ve bazen uykudan uyanan bir çırak gibi ellerimi ovuşturarak iki büklüm oluyordum.

Taşrada geçirdiğim hayatın ilk aylarında ne geçmişi ne de geleceği düşünecek halim vardı. Sanki o zamana kadar yaşamış olan ben değildim; hissettiğim şey umutsuzluk değildi ve önceleri duymuş olduğum o kudurtucu acılara benzer hiçbir yanı yoktu, sadece bütün hareketlerimde ağırlık, her şeyden bıkkınlık ve her şeye karşı ilgisizlik gibi bir şeydi ama beni içten içe yiyen yoğun bir buruklukla karışıktı. Bütün gün elimde bir kitap tutuyor ama onu okumuyordum, daha doğrusu

hiç okuyamıyordum, zihnim ne hayaller kuruyordu bilmiyorum. Hiçbir düşüncem yoktu; içimde tam bir sessizlik vardı; öyle şiddetli ve aynı zamanda kalıcı bir darbe yemiştim ki artık bütün irade ve gücünü yitirmiş birine dönmüştüm, hiçbir şey beni harekete geçiremiyordu.

Larive ismindeki uşağım babama çok bağlıydı; belki de babamdan sonra tanımış olduğum en iyi insandı. Babamla aynı boydaydı ve uşak kıyafeti olmadığı için babamın verdiklerini giyerdi. Hemen hemen aynı yaştaydılar, yani saçları kırlaşmıştı ve babamın yanından ayrılmadığı yirmi yıl içinde onun bazı huylarını edinmişti. Yemekten sonra odada bir o yana bir bu yana gidip gelerek dolaşırken, onun da holde aynı şeyi yaptığını duyuyordum; kapı açık olduğu halde hiçbir zaman içeri girmezdi ve birbirimize tek kelime etmezdik, sadece arada bir karşılıklı ağlaşırdık. Geceler böyle geçerdi, lamba istemek aklıma geldiğinde ya da o lamba getirmeyi akıl ettiğinde güneş çoktan batmış olurdu.

Evde her şey eski yerinde kalmıştı, bir kâğıt parçasının bile yerini değiştirmemiştik. Babamın oturduğu büyük deri koltuk şöminenin yanındaydı; masası, kitapları da oradaydı; temizlemek için el sürülmesini istemediği mobilyaların tozuna bile hürmet ediyordum. Sessizliğe ve dingin hayata alışmış olan bu ev hiçbir şeyin farkına varmamıştı; yalnız babamın sabahlığına bürünerek onun koltuğuna oturduğum zamanlar sanki duvarlar bana acıyormuş gibi hissediyordum. Sanki hafif bir ses, "Babası nereye gitti?" diyordu. "Görüyoruz ki bu oturan yetim oğlandır."

Paris'ten birçok mektup aldım ve hepsini, yazı babamın yaptığı gibi taşrada tek başıma geçirmek istediğimi belirterek cevapladım. Kötü olan her şeyin iyi bir yanı da olduğunu ve büyük bir acının, ne denirse densin, büyük bir huzur ve dinlenme sağladığı gerçeğini hissetmeye başlıyordum. Tanrı'nın habercileri omzumuzu dürttükleri zaman, getirdikleri haber ne olursa olsun, bizi hayattan uyandırma iyiliğini yaparlar;

onlar konuşmaya başlayınca her şey susar. Geçici acılar Tanrı'yı suçlamaya kalkışır ve günaha girer; büyük acılarsa kimseyi suçlamaz, sadece dinlerler.

Sabahları saatlerce doğayı seyre dalarak vakit geçiriyordum. Pencerelerim derin bir vadiye bakıyor, bunun ortasında köyün çan kulesi yükseliyordu; her şey yoksul ve huzurluydu. Baharın, yeni fışkıran çiçeklerin ve yaprakların görüntüsü, üzerimde, hayatın zıtlıklarında ölümün dalga geçişini gören şairlerin söz ettikleri o acı etkiyi yapmıyordu. Öyle sanıyorum ki bu boş düşünce, sırf beğeni için ileri sürülmüş bir aykırılıktan ibaret değilse, gerçekte ancak yarım duygulu kalplere aittir. Şafak sökerken ateşli gözler ve boş ellerle sokağa fırlayan kumarbaz, iğrenç bir uykusuz gecenin mumu gibi, kendisini doğa ile savaş halinde hissedebilir ama yeni filizlenen yapraklar babasının ölümüne ağlayan çocuğa ne söyleyebilir? Onun gözyaşları çiy taneleriyle kardeştir; söğütlerin yaprakları da birer damla gözyaşıdır. Göklere, korulara ve çayırlara bakarken, kendilerini teselli ettiklerini sanan insanların gerçeğini anladım.

Larive kendini teselli etmeyi nasıl aklından geçirmiyorsa, beni teselli etmek arzusu da duymuyordu. Babam öldüğü zaman benim evi satarak onu Paris'e götüreceğimden korkmuştu. Geçmiş hayatımdan haberdar olup olmadığını bilmiyorum ama önceleri bana karşı endişeli davranmıştı ve eve yerleştiğimi gördüğü zaman ilk bakışı ta içime işlemişti. Bu Paris'ten babamın büyük portresini getirtmiş olduğum gündü; resmi yemek odasına koydurmuştum. Larive sofrada hizmet etmek için içeri girince resmi gördü; bir portreye bir bana bakarak kararsız bir durumda kaldı; gözlerinde o kadar hazin bir sevinç vardı ki dayanamadım. Bana sanki, "Ne mutluluk," diyor gibiydi, "demek ki huzur içinde acı çekeceğiz!" Ona elimi uzattım, hıçkırarak elimi öptü, öptü.

Acıma, kendi acısının sevgilisiymiş gibi özen gösteriyordu. Sabahları babamın mezarına gittiğimde onu orada çi-

çekleri sularken buluyordum; beni görür görmez uzaklaşıyor ve eve dönüyordu. Gezintilerimde peşimden geliyordu; ben atlı, o yaya olduğumuz için benimle gelmesini kesinlikle istemiyordum, ancak vadide yüz adım atar atmaz onu ardımda, elinde bastonu, alnını silerken görüyordum. Ona köylülerden birine ait küçük bir beygir satın aldım ve böylece koruda birlikte dolaşmaya başladık.

Köyde, sık sık eve gelen bazı tanıdıklar vardı. Bundan üzüntü duysam da kapımı onlara kapatmıştım; çünkü herkes canımı sıkıyordu. Yalnızlığıma kapanmış yaşarken, bir süre sonra, babamın kâğıtlarını gözden geçirmeyi düşündüm. Larive bana onları sofuca bir saygıyla getirdi ve tomarları titrek bir elle çözerek önüme yaydı.

Daha ilk sayfaları okuyunca, yüreğimde dingin bir gölün çevresindeki havayı tazeleyen o serinliğini duydum; tozlu kâğıtları açtıkça bunlardan babamın tatlı ruh dinginliği hoş bir koku gibi sızıyordu. Hatıra defteri gene karşıma çıktı; bu soylu yüreğin atışlarını günü gününe sayabilirdim. Tatlı, derin hayallere gömülmeye başlıyordum ve bu hatıralarda hep ciddi ve ağırbaşlı bir eda bulunmasına karşın orada silinmez bir incelik, iyiliğin huzurlu çiçeğini buluyordum. Bunları okurken hayatının öyküsüne hep ölümünün hatırası karışıyordu; denize döküldüğünü görmüş olduğum bu duru çayın akışını ne büyük bir hüzünle izliyordum, anlatamam.

"Ey doğru adam," diyordum, "korkusuz ve günahsız adam! Ne saf bir ömür geçirmişsin! Dostlarına bağlılığın, anneme beslediğin derin sevgin, doğaya hayranlığın, Tanrı'ya karşı yüce aşkın, işte hayatın; senin kalbinde başka şeye yer yoktu. Dağların başındaki ayak basılmamış karlar senin kutsal ihtiyarlığından daha temiz değildir; ak saçların da onlara benzerdi. Ah babacığım! Babacığım! Ver bana onları; onlar benim kumral başımdan daha genç. Bırak da senin gibi yaşayıp öleyim; yattığın yere körpe ömrümün yeşil filizini dikmek istiyorum; onu gözyaşlarımla sulayacağım;

öksüzlerin tanrısı, bir çocuğun acısı ve ihtiyarın hatırası üzerinde o kutsal çimenlerin yeşermesine izin verecektir."

Bu aziz kâğıtları okuduktan sonra düzenleyerek sıraya koydum. O zaman ben de kendi hatıra defterimi tutmaya karar verdim; tıpkı babamınki gibi bir defter ciltlettim ve onun defterinde hayatının en küçük uğraşlarını bile dikkatle araştırarak, bunlara uygun davranmayı görev edindim. Böylece günün her anında, çalan saat gözlerimi nemlendiriyordu. "İşte!" diyordum, "Babam şu saatte şunu yapıyordu," ve bu ister okuma, ister gezinti ya da yemek olsun, hiçbir zaman aynısını yapmakta kusur etmiyordum. Bu şekilde sakin ve düzenli hayata alıştım; saat düzeniyle geçen bu yaşam kalbimi sonsuz hazla dolduruyordu. Hüznümün zevkini artırdığı bir huzur içinde yatağa giriyordum. Babam bahçe işleriyle çok uğraşırdı; günün geri kalan saatlerini de okuma ve gezintiyle geçirirdi, bedensel ve zihinsel uğraşları arasında denge vardı. Aynı zamanda onun iyiliksever alışkanlıklarını da edinmiştim, onun yoksullar için yaptıklarını yapmaya devam ediyordum. Gezintilerim sırasında bana ihtiyacı olan kimseleri araştırmaya başlamıştım, vadide böyle kimseler eksik değildi. Çok geçmeden yoksullar beni tanıdılar; söyleyeyim mi? Evet, çekinmeden söyleyeceğim: Kalp iyi olunca acı da zararsız oluyor. Hayatımda ilk kez mutluydum, Tanrı gözyaşlarımı kutsuyordu ve acı erdemi öğretiyordu bana.

Üçüncü Bölüm

Bir akşam köyün girişinde ıhlamurlu bir yolda dolaşırken uzak bir evden bir genç kadının çıktığını gördüm. Pek sade giyinmişti ve başı tülle örtülüydü, onun için yüzünü göremiyordum ama yine de boyu bosu ve yürüyüşü bana o kadar çekici göründü ki bir süre onu gözlerimle izledim. Çevredeki bir çayırdan geçerken, başıboş otlayan beyaz bir oğlak ona koştu; genç kadın keçiyi okşadı ve ona verecek güzel bir ot arar gibi etrafına bakındı. Yanımda yabani bir dut ağacı gördüm, bir dal kırdım ve ona yaklaştım. Oğlak hesaplı adımlarla, ürkekçe bana doğru geldi; sonra dalı elimden almaya cesaret edemeyerek durdu. Sahibi olan kadın onu yüreklendirmek ister gibi bir işaret yaptı fakat yavru keçi tedirgin bir şekilde ona bakıyordu; genç kadın bana doğru birkaç adım attı, elini dalın üstüne koydu, oğlak hemen dalı kaptı. Genç kadını selamladım, o da yoluna devam etti.

Eve dönünce, Larive'e o evde kimin oturduğunu sordum; bahçeli, gösterişsiz, küçük bir evdi. Larive evi biliyormuş; burada yalnız iki kişi otururmuş, sofuluğuyla tanınan yaşlı bir kadınla Madam Pierson adında bir genç kadın. Benim gördüğüm oydu. Ona bu kadının kim olduğunu ve babamı ziyaret edip etmediğini sordum. Bana dul olduğunu, yalnız yaşadığını, onu bu evde pek az gördüğünü söyledi. Aldığım

bilgi bu kadardı, bunun üzerine tekrar çıkarak ıhlamurlarımın altına gittim ve bir banka oturdum.

Oğlağın bana doğru geldiğini görünce birdenbire kalbimi bilmem nasıl bir hüzün sardı. Ayağa kalktım ve farkında olmadan Madam Pierson'un yürüyüp gittiği patikaya bakarak dalgın bir halde yolu izledim, böylece dağda epey uzaklara kadar gitmiştim.

Dönmek aklıma geldiğinde saat akşamın on birine geliyordu; çok yürüdüğümden, bir fincan sütle bir dilim ekmek için gözüme ilişen bir çiftliğe doğru yöneldim. Aynı zamanda atıştırmaya başlayan iri yağmur damlaları atlatmak istediğim bir fırtınayı haber veriyordu. İçeride ışık olmasına ve ayak seslerini işitmeme karşın, kapıyı çalınca bir ses alamadım, bunun üzerine evde kimse olup olmadığına bakmak için pencereye yaklaştım.

Aşağı salonda yakılmış büyük bir ateş gördüm; kendisini tanıdığım çiftçi, yatağının yanında oturmuştu; pencereye vurarak onu çağırdım. Aynı anda kapı açıldı ve Madam Pierson'u görünce şaşırdım. Onu görür görmez tanımıştım, bana kim olduğumu soruyordu.

Ona bu evde rastlayacağımı hiç aklımdan geçirmemiştim, o da şaşkınlığımı fark etti. Eve sığınmak için izin isteyerek odaya girdim. Kırların ortasında, pek ıssız bir çiftlikte bu vakitte ne işi olabileceğine akıl erdiremiyordum, bu sırada yataktan gelen inilti üzerine başımı çevirdim ve çiftçinin karısının orada can çekişir halde yattığını gördüm.

Madam Pierson arkamdan gelmiş, çok üzgün görünen çaresiz adamın karşısına oturmuştu; bana gürültü etmememi işaret etti; hasta uyuyordu. Bir sandalye alıp fırtına geçinceye kadar bir köşede oturdum.

Orada otururken, genç kadının arada bir kalktığını, yatağa gittiğini, çiftçiyle sessizce konuştuğunu gördüm. Çocuklardan birini dizlerime oturtmuştum; çocuk bana, annesi hastalandığı zamandan beri genç kadının her akşam geldi-

ğini ve bazen geceyi de onlarda geçirdiğini söyledi. Gönüllü hemşirelik yapıyordu; buralarda ondan başka hemşire yoktu, bir de pek cahil bir doktor vardı. Çocuk alçak sesle, "Ona Gül Brigitte, derler," dedi, "onu tanımıyor musunuz?" Ben de aynı şekilde, "Hayır," dedim, "neden ona bu adı takmışlar?" Bilmediğini, belki de iffet ödülü[28] aldığını, bu adın da oradan kaldığını söyledi.

Madam Pierson'un yüzünde şimdi tül yoktu. Yüzünü iyice görebiliyordum; çocuk yanımdan ayrıldığı sırada başımı kaldırdım. Yatağın yanındaydı, elindeki fincanı uyanmış olan hastaya uzatıyordu. Bana benzi uçuk ve biraz zayıf göründü; saçları küllü sarıydı. Bildiğimiz anlamda güzel değildi, nasıl diyeyim? İri siyah gözleri hastanın gözlerine dikilmişti ve ölüm döşeğindeki çaresiz kadın da ona bakıyordu. Bu iyilik ve gönül borcu ilişkisinde anlatılmaz bir güzellik vardı.

Yağmur hızlanmıştı; ıssız tarlalara koyu karanlık çökmüştü, arada şimşekler çevreyi aydınlatıyordu. Fırtınanın gürültüsü, inleyen rüzgâr, kulübenin hasır damına düşen yağmurun sesi, içerideki ilahi sessizlikle zıtlık oluşturarak, tanık olduğum sahneye kutsallık ve garip bir yücelik katıyordu. O ölüm döşeğine, ıslak camlara, fırtınanın ocaktan çıkardığı koyu dumana, çiftçinin şaşkın ve bitkin haline, çocukların hurafelerden kaynaklanan korkusuna, can çekişen kadının etrafını kuşatan öfkeli kasırgaya bakıyordum ve bütün bunların arasında ayaklarının ucuna basarak gidip gelen, sabırlı hayır işinden bir dakika bile ayrılmayan, ne fırtınadan, ne bizim varlığımızdan ne de kendi cesaretinden haberi varmış gibi görünen ve sadece kendisine ihtiyaç duyulduğunun farkında olan bu uysal ve solgun kadına bakarken, bu dingin çabada en güzel bulutsuz gökten daha ferah bir şey görüyordum; ve çevresini bu kadar korkunç

28 Bazı yörelerde erdem timsali genç kızlara güllerden yapılma bir taç verilirdi. (e.n.)

şeyler sarmış olmasına karşın bir an bile Rabb'inden kuşku duymayan bu kadın insanüstü bir varlık gibi geliyordu bana.

"Bu kadın nasıl bir şey?" diye soruyordum kendi kendime. "Nereden gelmiş? Ne zamandan beri burada yaşıyor? İffet ödülü almış olduğunu hatırladıklarına göre hayli zamandan beri. Nasıl oluyor da ondan bahsedildiğini hiç duymadım? Bu saatte bu kulübeye kadar yalnız gelebiliyor demek? Tehlike onu çağırmasa başka tehlikeler aramaya çıkacak. Evet, bütün bu fırtınalar, ormanlar, dağlar arasında, üstüne basit bir giysi çekip ve başı örtülü olarak gidip geliyor, zarif fincanını elinde tutarak ve geçerken keçisini okşayarak, muhtaç olan yerlere hayat götürüyor. Kendisi de ölüme gene bu sessiz ve hafif adımlarla yürüyor. İşte ben kumarhanelerde vakit geçirirken o bu vadide bu işlerle uğraşıyordu; herhalde burada doğmuştur ve ölünce sevgili babamın yanına mezarlığın bir köşesine gömecekler. İşte kimsenin sözünü etmediği ve çocukların size, 'Onu tanımıyor musunuz?' diye sordukları bu meçhul kadının ölümü böyle olacak."

O anda neler hissettiğimi anlatamam; bir köşede kımıldamadan duruyordum, soluk alırken bile titriyordum ve bana öyle geliyordu ki ona yardım etmek istesem, onu adım atma zahmetinden kurtarmak için elimi uzatsam bir günah işlemiş, kutsal kâselere dokunmuş olacaktım.

Fırtına iki saate yakın sürdü. Dindiği zaman, hasta kadın yatağında doğrulmuş, kendini daha iyi hissettiğini ve içtiği şeyin ona iyi geldiğini söylüyordu. Çocuklar hemen yatağına koştular, Madam Pierson'un eteklerine sarılmış, yarı tedirgin yarı sevinçli gözlerle annelerine bakıyorlardı.

Yerinden kımıldamayan kocası, "Elbet iyi olursun," dedi, "kilisede ayin yaptırdık, az paramız gitmedi!"

Bu kaba ve ahmakça söz üzerine Madam Pierson'a baktım; morarmış gözleri, benzinin solukluğu, tavırları, yor-

gunluğunu ve böyle uykusuz geçirdiği gecelerin onu ne kadar yıprattığını açıkça belli ediyordu. Hasta, "Ah! Zavallı adam," dedi, "Tanrı senden razı olsun!"

Daha fazla dayanamadım; bir meleğin iyilikseverliğine borçlu oldukları şey için şu açgözlü papazlara şükreden bayağı insanların aptallığından gözüm dönmüş gibi ayağa fırladım; iğrenç nankörlüklerini suratlarına haykırıp derslerini vermeye hazırdım. Madam Pierson çocuklardan birini kucakladı ve ona gülümseyerek, "Öp anneni! Kurtuldu!" dedi. Bu sözleri duyunca duraksadım; mutlu ve iyiliksever bir ruhun saf hoşnutluğu, hiçbir zaman böylesine masum bir yüze bu kadar içtenlikle işlenmiş olamaz. Ansızın yüzünde ne yorgunluktan ne de renksizlikten bir iz kaldığını gördüm; sanki sevincinin tüm saflığıyla ışıldıyordu; o da Tanrı'ya şükrediyordu. Hasta konuşmuştu ya, ne söylediğinin ne önem vardı?

Bir süre sonra Madam Pierson çocuklardan kendisini götürmesi için çiftliğin uşağını uyandırmalarını istedi. Kendisine eşlik etmeyi önerdim; uşağı boşuna uyandırmayalım dedim, ne de olsa ben de aynı yöne gidecektim, kabul ederse bana onur verecekti. Kadın benim Octave de T... olup olmadığımı sordu. Evet dedim ve belki de babamı hatırlayacağını söyledim. Bu sorunun onu gülümsetmesi tuhafıma gitti; sevinçle koluma girdi ve yola koyulduk.

Dördüncü Bölüm

Sessizce yürüyorduk; rüzgâr diniyordu; ağaçlar dallarındaki yağmur damlalarını silkerek sessizce ürperiyordu. Uzaklarda hâlâ şimşekler çakıyor, ılıyan havada ıslak yeşillik kokusu yükseliyordu. Biraz sonra gökyüzü tekrar duruldu ve dağlar ayışığıyla aydınlandı.

Kaderin ne kadar garip olduğunu düşünmeden edemiyordum; gece yarısı, sessiz bir dağ başında kendisine yol arkadaşlığı ettiğim kadının, o sabah varlığından bile haberim yoktu. Genç kadın taşıdığım isme güvenip eşliğimi kabul etmişti ve dalgın bir şekilde koluma yaslanarak sağlam adımlarla yürüyordu. Bu güvenlik, cesaretten ya da saflıktan ileri geliyordu sanırım; ve kadın herhalde bu ikisine de sahipti, çünkü her attığımız adımda kalbime gurur ve masumiyet dolduğunu hissediyordum.

Hastasıyla ilgili konuştuk, yolda gördüğümüz şeylerden söz ettik; yeni tanışan iki insan gibi birbirimize sorular sormayı düşünmedik. Babamı ona ilk hatırlattığım zamanki tavrıyla, yani neredeyse neşeli bir tarzda bana babamdan söz etti. Onu dinledikçe bu neşenin nedenini anlar gibi oldum; o sadece ölümden değil, yaşamdan, ıstıraptan ve her şeyden bu şekilde söz ediyordu. Çünkü insani acılardan, Tanrı'yı suçlayabilecek bir şey çıkarmıyordu, gülümsemesinde dindarlık vardı.

Yaşadığım münzevi hayatı anlattım ona. Teyzesinin babamı ondan daha sık gördüğünü söyledi, yemekten sonra iskambil oynarlarmış. Beni evine çağırdı, kabul edersem memnun olacaklarını söyledi.

Yolu yarılamıştık ki yorgunluk hissetti ve gür ağaçların yağmurdan koruduğu bir ahşap banka oturdu. Ben ayaktaydım, genç kadının alnına vuran ayın solgun ışığına bakıyordum. Bir anlık sessizlikten sonra ayağa kalktı ve beni hayale dalmış görünce, "Ne düşünüyorsunuz?" dedi. "Yola düşme zamanı geldi."

"Tanrı'nın sizi niye yarattığını düşünüyordum ve herhalde acıları dindirmek için yaratmıştır diyordum."

"Bu söz sizin ağzınızda ancak bir iltifat olabilir."

"Neden?"

"Çok genç görünüyorsunuz da."

"Ama insan bazen yüzünden daha yaşlı olabilir," dedim.

Gülümseyerek cevap verdi: "Evet ama insanın bazen sözlerinden daha genç olduğu da doğrudur."

"Tecrübeye inanmaz mısınız?"

"Erkeklerin çılgınlıklarına ve kederlerine tecrübe dediklerini biliyorum; sizin yaşınızda birinin ne bildiği olabilir ki?"

"Madam," dedim, "yirmi yaşındaki bir erkek otuz yaşında bir kadından daha çok yaşamış olabilir. Erkeklerin sahip oldukları serbestlik onları her şeyin özüne, aslına daha çabuk vardırır; erkekler kendilerini çeken her şeye hiçbir engelle karşılaşmadan koşarlar, her şeyi yaşarlar, denerler. Umut ettiklerinde yola koyulup giderler, acele ederler. Hedefe varınca geri dönerler; umut yolda kalmış, mutluluk sözünde durmamıştır."

Ben böyle konuşurken, vadiye inen küçük bir tepenin üstündeydik; Madam Pierson dik yamacın çağrısına uymuş gibi hafif hafif sıçramaya başladı. Ben de nedenini bilmeden ona öykündüm; birbirimizin kolundan çıkmadan koş-

maya başladık, kaygan çimenler üstünde sürükleniyorduk. Sonunda iki şaşkın kuş gibi güle oynaya kendimizi dağın dibinde bulduk.

Madam Pierson, "Bakın!" dedi. "Az önce yorulmuştum; şimdi hiç yorgun değilim." Hoş bir ses tonuyla ekledi: "Bana güvenir misiniz? Ben yorgunluğumu gidermek için ne yaptıysam siz de yaşantınıza, tecrübenize aynı şeyi uygulayın. Güzel bir yürüyüş yaptık, yemeğimizi daha iştahla yiyeceğiz."

Beşinci Bölüm

Ertesi gün onu görmeye gittim. Piyanosunun başındaydı; yaşlı teyze pencere önünde nakışla uğraşıyordu, küçük odası çiçek doluydu, panjurlarda güneşlerin en güzeli ve yanı başında kocaman kuşevi.

Onu tıpkı bir rahibe gibi, hiç değilse, birkaç adım ötede neler olup bittiğinden habersiz ve hiç dışına çıkmadıkları belirli bir çevre içinde yaşayan o taşralı kadınlardan biri gibi tasarlıyordum. Şunu itiraf ediyorum ki kentlerde, binlerce bilinmeyen çatının altında yer yer âdeta gömülü gibi olan o münzevi hayatlar, durgun sarnıçlar gibi beni hep ürkütmüştür; o mekânlardaki hava bana solunmaz gibi gelir; şu yeryüzünde unutulup giden her şeyde biraz da ölüm vardır, diye düşünüyorum.

Madam Pierson'un masasının üstünde dergiler ve yeni kitaplar vardı ama bunlara hiç dokunmuyordu. Çevresindeki nesnelerin, mobilyaların ve giysilerinin sadeliğine karşın, bunlarda bir yenilik, hayat göze çarpıyordu; gerçi o böyle şeylere değer vermiyordu ve bunlarla uğraşmıyordu, ama bunu söylemeye bile gerek yok. Zevklerinde en çok dikkatimi çeken şey, bunlarda hiçbir uyuşmazlık olmamasıydı, canlı ve hoş olmayan hiçbir zevki yoktu. Eğitimini tamamladığı konuşmasından belliydi, her konuda iyi ve rahat konuşuyor-

du. Saftı ama derin ve zengin bir ruha sahip olduğu hissediliyordu; engin ve özgür bir zekâ, temiz bir kalbin ve münzevi bir hayatın alışkanlıklarının üzerinde süzülüyordu. Göklerin maviliğinde dönüp duran sumru da yuvasını yaptığı otların üstünde böyle yüksekten süzülür.

Edebiyattan, müzikten ve biraz da siyasetten konuştuk. Kışın Paris'e gitmişti; arada bir salon hayatına dokunuyordu, bu konuda gördükleri ona yetiyor, gerisini öngörebiliyordu.

Ancak onu diğer herkesten farklı kılan, aşırıya varmamakla birlikte sarsılmaz bir neşeydi; sanki o çiçek olarak doğmuştu ve kokusu da sevinçti.

Benzinin uçukluğu ve iri siyah gözleriyle bu hoşluğun ne kadar göze çarptığını anlatamam, üstelik arada bir bazı sözlerinden, bazı bakışlarından acı çekmiş olduğu ve bu acıların onda iz bıraktığı da apaçık görünüyordu. İnsana, yüzündeki huzur ve dinginliğin dünyaya ait bir şey olmadığını, Tanrı'nın işi olduğunu ve bunu, insanlığa karşın Tanrı'ya hiç lekelemeden geri götüreceğini düşündürüyordu; bazı anlar oluyordu ki rüzgâr esince eliyle mumunu koruyan bir ev kadını görüyordunuz sanki.

Odasında henüz yarım saat geçirmiştim ki içimde ne varsa ona söylemekten kendimi alamadım. Eski hayatımı, kederlerimi, sıkıntılarımı düşünüyordum; çiçeklere eğilerek, havayı ciğerlerime çekerek, güneşe bakarak odada gidip geliyordum. Şarkı söylemesini istedim, ricamı memnuniyetle yerine getirdi. Bu sırada ben pencereye yaslanmış, kuşların sıçrayışlarını seyrediyordum. Aklıma Montaigne'in bir sözü geldi: "Herkesten rağbet görmesi sanki bir gelenek haline gelmiş olsa da hüznü ne sever ne de onaylarım. Hikmete, erdeme, anlayışa hep bu hüzün perdesini örterler. Çirkin ve budalaca bir süs."

Kendimi tutamayarak haykırdım, "Ne talih! Ne mutluluk! Ne unutuş!"

Yaşlı teyze başını kaldırdı ve şaşkınlıkla bana baktı; Madam Pierson durakladı. Yaptığım çılgınlığı anlayarak pancar gibi kızardım ve bir şey söylemeden gidip oturdum.

Bahçeye indik. Bir gün önce gördüğüm beyaz oğlak çimenlere yatmıştı; genç kadını görür görmez yanına geldi ve alışkanlıkla bizi izledi.

Bahçe yolunu ilk döndüğümüz sırada, parmaklığın önünde birdenbire, bir tür cübbeye bürünmüş, uzun boylu, soluk çehreli bir adam belirdi. Zili çalmadan içeri girdi ve gelip Madam Pierson'u selamladı; daha ilk bakışta uğursuz bulduğum çehresi, beni görünce bozulur gibi oldu. Bu, köyde görmüş olduğum Mercanson adındaki papazdı; Saint Sulpice'ten çıkmıştı ve bu çevrenin papazı akrabasıydı.

Hem şişman hem de uçuk benizliydi, bu bende daima kötü etki yapar ve gerçekten kötüdür de: Hastalıklı sağlık anlamsız bir şeydir. Üstelik ağır ve kesik bir konuşma tarzı vardı ki bilgiçliğini gösteriyordu. Ne genç ne de içten olan tavırları tuhafıma gidiyordu; bakışına gelince, hiç bakışı olmadığı söylenebilirdi. Gözleri bana hiçbir şey söylemeyen bir adam hakkında ne düşüneceğimi bilmem. İşte Mercanson hakkında bu işaretlere bakarak yargıda bulunmuştum ve ne yazık ki bu işaretler beni yanıltmadı.

Bir banka oturdu ve modern Babil dediği Paris'ten söz açtı. Oradan geliyordu, herkesi tanıyordu; Madam de B...'nin evine gidiyormuş, bu kadın bir melekmiş; onun salonunda vaazlar verirmiş, kendisini diz çökerek dinlerlermiş. (İşin kötüsü bu söyledikleri doğruydu.) Oraya götürdüğü dostlarından biri, bir kızı baştan çıkardığı için kolejden kovulmuş; bu çirkin ve hazin bir şeymiş. Madam Pierson'a memlekette edinmiş olduğu iyiliksever alışkanlıklarından dolayı övgüler yağdırdı; yaptığı iyilikleri, hastalara başuçlarında sabahlayacak derecede gösterdiği özenli bakımı öğrenmişti. Bu çok güzel, çok temiz bir davranıştı; Saint-Sulpice'te bundan söz etmeyi unutmayacaktı; sanki bundan Tanrı'ya da söz edeceğim der gibiydi.

Bu söylevden yorulmuş, omuz silkmemek için çimenler üzerine uzanmış oğlakla oynuyordum. Mercanson bana donuk donuk bakarak şöyle dedi: "Yere oturup hayvanlarla oynamak ünlü Vergniaud'nun[29] kötü alışkanlığıydı."

"Pek masum bir alışkanlık," dedim. "Bütün alışkanlıklar buna benzeseydi dünya her şeye burnunu sokan adamlardan kurtulur, gül bahçesine dönerdi."

Sözlerim hiç hoşuna gitmedi, kaşlarını çattı ve konuyu değiştirdi. Bir iş için gelmişti: Akrabası olan köy papazı aç yaşayan bir yoksuldan söz etmiş. Falan yerde oturuyordu; kendisi de oraya gitmiş, zavallı ile ilgilenmişti; umut ediyordu ki Madam Pierson...

Bu sırada genç kadına bakıyordum ve sanki sesi öteki sesin üzerimdeki etkisini silecekmiş gibi, cevap vermesini bekliyordum. Ama sadece hürmetli bir selamla yetindi ve papaz gitti.

O gidince neşemiz yerine geldi. Bahçenin sonundaki limonluğu ziyaret edecektik.

Madam Pierson çiçeklerine de kuşlarına, köylülerine baktığı gibi bakıyordu; bir iyilik meleği gibi neşeli ve mutlu olabilmesi için çevresindeki her şeyin iyi ve sağlıklı olması, herkesin bir damla suyla güneşten payını alması gerekiyordu; onun için küçük limonluk son derece özenilmiş ve çok sevimli bir yerdi. Çevresini dolaştıktan sonra bana, "Mösyö de T..." dedi, "işte benim küçük dünyam, neyim var neyim yok hepsini gördünüz, varım yoğum bundan ibarettir."

"Madam," dedim, "bana buraya girmek ayrıcalığını kazandıran babamın ismi bu ziyareti tekrarlamama olanak sağlarsa mutluluğun beni büsbütün unutmamış olacağına inanacağım."

Bana elini uzattı, dudaklarıma götürmeye cesaret edemedim, sadece hürmetle eline dokundum.

---

29 Pierre Vergniaud (1753-1793): Fransız siyaset adamı. Jirondenler grubuna katılınca onların kaderini paylaştı, tutuklandı ve ölüme mahkûm edildi. (ç.n.)

Akşam olunca eve döndüm, kapımı kapadım ve yatağa girdim. Gözlerimin önünde beyaz bir evcik vardı, yemekten sonra çıktığımı, köyü ve ağaçlı yolu geçtiğimi, bahçe kapısını çalmaya gittiğimi görüyordum. "Ah benim zavallı kalbim!" diye haykırdım. "Tanrı'ya şükürler olsun! Henüz gençsin, yaşayabilirsin, sevebilirsin!"

Altıncı Bölüm

Bir akşam Madam Pierson'un evindeydim. O günden bu yana üç ay geçmişti, bu süre içinde onu hemen her gün görmüştüm ve bu zaman konusunda size onu gördüğümden başka ne diyebilirim? La Bruyère der ki: "Sevilen kimselerle birlikte olmak bize yeter; hayale dalmak, onlarla konuşmak veya konuşmamak, onları veya sıradan şeyleri düşünmek, onların yanında olduktan sonra hepsi birdir."

Seviyordum. Üç aydan beri uzun gezintiler yapmıştık; alçakgönüllü iyilikseverliğin sırrını öğrenmiştim; o küçük bir at üstünde, ben yaya ve elimde bir değnek, loş patikaları izliyorduk; böylece yarı sohbet ederek, yarı hayal kurarak, kulübelerin kapılarını çalıyorduk. Koruya giderken küçük bir bank vardı, öğleden sonraları onu oraya gider beklerdim; böylece sanki rastlantıyla ama düzenli bir şekilde buluşuyorduk. Sabahları müzik, okuma; akşamları teyzeyle ocak başında, eskiden babamın yaptığı gibi iskambil partisi ve her zaman her yerde yanı başımda o, hep gülümseyen ve varlığı kalbimi dolduran o. Ey Tanrım! Beni hangi yoldan felakete sürükledin? Silinmez yazgım neymiş benim? Nasıl! Bu kadar özgür bir hayat, bu kadar hoş bir samimiyet, bunca rahat ve huzur, doğan umut... Ah Tanrım! İnsanlar neden yakınırlar? Sevmekten güzel şey var mı?

Yaşamak ya da var olduğumuzu, Tanrı'nın yarattığı insan olduğumuzu kuvvetle, derinden hissetmek, işte aşkın en önemli ve en büyük iyiliği. Kuşkuya yer yok, aşk anlaşılmaz bir bilmecedir. İnsanlar onu ne kadar zincirlerle, acılarla, dahası iğrenç şeylerle çevrelemiş olsalar da onu bozan ve anlamını kaybettiren önyargılar dağı altında gömülü kalsa da içine sürüklendiği bütün pislikler arasında aşk, canlı ve kaçınılmaz aşk, güneşin boş gökte asılı durmasını sağlayan yasa kadar sağlam ve anlaşılmaz bir Tanrı kanunudur. Sorarım size, demirden daha sert, daha sağlam, görünmez ve el sürülmez bir bağ ne demektir? Bir kadınla karşılaşmak, ona bakmak, bir şeyler söylemek ve bir daha o kadını asla unutmamak ne demektir? Neden o kadın da bir başkası değil? Mantığı, alışkanlığı, duyuları, aklı, yüreği yardımınıza çağırın da elinizden gelirse, açıklayın bakalım. Sadece iki beden bulacaksınız; biri şurada, öteki burada ve aralarında ne var? Hava, mesafeler, sonsuzluk. Ey kendini insan sanan ve aşk hakkında atıp tutan budalalar! Ona sahip misiniz ki sözünü ediyorsunuz? Hayır, sadece hissettiniz. Yol üstünde yabancı biriyle bakıştınız ve o anda içinizden adı olmayan bir şey fışkırdı. Çimenler altında saklı duran buğday nasıl içinde yaşamın kıpırdadığını ve ürün haline geleceğini duyarsa, siz de öyle toprağa kök saldınız.

Açık pencerenin önünde yalnızdık, bahçenin bir ucunda sesi bize kadar gelen küçük bir çeşme vardı. Ah Tanrım! Biz orada otururken, söyleşirken bu çeşmeden dökülmüş olan bütün suyu damla damla saymak isterdim. İşte orada delirecek derecede bu kadınla sarhoş oluyordum.

Derler ki insan hoşlanmayacağı insanı ilk bakışta anlar; fakat öyle sanıyorum ki insanlar biriyle anlaştıklarını ve birbirilerini seveceklerini daha çabuk hissediyorlar. O zaman en önemsiz sözcükler bile ne büyük bir değer kazanır! Kalpler birbirine cevap verirken dudakların neden bahsettiğinin ne önemi olabilir? Sizi çeken bir kadınla ilk bakışmalarda ne

sonsuz bir tatlılık vardır! İlk önce karşı karşıya söylenen bütün sözler sanki sıkılgan yoklayışlar, hafif denemeler gibidir; çok geçmeden garip bir sevinç doğar: Bir yankı uyandırdığınızı hissedersiniz, içinizdeki can ikileşir. Elin ele dokunması, başların birbirine yaklaşması, o ne mutluluktur! Ve insan, sevgisinin karşılık gördüğünden emin olunca ve sevilen kimsede aradığı ruh ikizini bulunca ruh nasıl da huzurla dolar! Söz kendiliğinden dudaklarda söner; söylenecek şey zaten bellidir, ruhlar anlaşır, dudaklar susar. Ah! O ne sessizliktir! Ne unutuştur o her şeyi!

Daha ilk günden başlayan aşkım aşırıya varmış olmasına rağmen Madam Pierson'a karşı duyduğum saygı ağzımı kapamıştı. Beni gizli dünyasına daha az kolaylıkla kabul etmiş olsaydı belki daha cesur davranırdım, çünkü üzerimde o kadar şiddetli bir etki yaratmıştı ki yanından hep sevgiden sarhoş bir halde ayrılıyordum. Ancak onun içtenliğinde ve bana gösterdiği güvende beni durduran bir şey vardı; hem sonra babamdan dolayı bana dostça davranmıştı. Bu düşünce beni ona karşı büsbütün saygılı olmaya yöneltiyordu, babamın adına layık olduğumu göstermek istiyordum.

Bir söz vardır: "Sevgiden söz etmek sevişmek demektir." Biz bundan pek az söz ediyorduk. Söz arasında ne zaman bu konuya değinecek olsam Madam Pierson sudan cevaplarla geçiştirir ve konuyu değiştirirdi. Bunun nedenini anlayamıyordum, çünkü muhafazakârlık değildi ama bana öyle geliyordu ki bu sıralarda yüzünü hafif bir ciddiyet ve hatta acı ifadesi kaplıyordu. Geçmişi hakkında kendisine hiç soru sormadığım ve sormak da istemediğim için bunun nedenini pek araştırmıyordum.

Pazar günleri köyde dans edilirdi; hemen her zaman bu danslara giderdi. O günler hep sade olmasına karşın tuvaleti daha zarifti; saçlarında bir çiçek ya da canlı renkli bir kurdele ya da ufacık bir süsle, bütün kişiliğinde daha taze, daha

rahat bir hava olurdu. Eğlenceli bir spor diye pek sevdiği dans ona çılgınca bir neşe esinlerdi; yörenin küçük orkestrasının yanında özel bir yeri vardı; buraya sıçrayarak, neredeyse hepsi de kendisini tanıyan köy kızlarıyla gülüşerek gelirdi. Bir kere açıldı mı artık durmak bilmezdi. O zaman benimle her zamankinden daha rahat konuştuğunu sanırdım; alışık olmadığı bir senli benlilikle konuşurdu. Hâlâ yasta olduğum için dans etmiyordum; arkasında otururdum ve onu bu kadar keyifli görünce, birçok kez kendisini sevdiğimi ona itiraf etme arzusuna kapılmıştım.

Ancak nedendir bilmem, bunu aklıma getirir getirmez korkuya kapılıyordum; sadece itiraf düşüncesi bile neşeli bir söyleşide beni birdenbire ciddileştiriyordu. Ona mektup yazmayı düşündüğüm zamanlar oldu, ancak mektupları bitirmeden yakıyordum.

O akşam yemeği onun evinde yemiştim; odasındaki sessizlik ve huzur halini izliyordum, yaşadığım dingin hayatı, kendisini tanıdığımdan beri ne kadar mutlu olduğumu düşünüyor ve kendi kendime şöyle diyordum: "Daha fazlasına ne gerek var? Bu sana yetmez mi? Kim bilir? Belki Tanrı sana bu kadarını nasip etmiştir? Ona sevdiğimi söylesem ne yapar? Belki kendisini görmekten alıkoyar beni. Bunu söylemekle onu bugünkünden daha mı mutlu edeceğim? Ben daha mutlu mu olacağım?"

Piyanoya yaslanmıştım ve bunları düşünürken içime hüzün doluyordu. Akşam çöküyordu; bir mum yaktı; yerine otururken gözümden bir damla yaş süzüldüğünü gördü. "Neyiniz var?" dedi. Başımı çevirdim.

Bahane aradım ama bulamadım; bakışlarıyla karşılaşmaktan korkuyordum. Kalktım ve pencerenin önüne gittim. Hava ılıktı, ay, ıhlamurlu yolun, ona ilk kez rastlamış olduğum yolun ardında yükseliyordu. Derin bir hayale daldım, onun varlığını bile unuttum ve kollarımı göğe uzatırken kalbim hıçkırıklarla yırtılır gibi oldu.

O ayağa kalkmış, benim arkama gelmişti. Gene sordu: "Ne oldu?" Bu geniş ve ıssız vadiyi seyrederken aklıma babamın ölümünün geldiğini söyledim; izin istedim ve çıktım.

Niye aşkımı gizlemeye karar verdiğimi bilmiyordum. Oradan çıkınca eve dönecek yerde köyde ve koruda çılgın gibi başıboş dolaşmaya koyulmuştum. Nerede bir bank görsem oturuyor, sonra hemen kalkıyordum. Gece yarısına doğru Madam Pierson'un evine yaklaştım; penceredeydi. Onu görünce titrediğimi hissettim, geri dönmek istedim, büyülenmiş gibiydim, ağır ve hüzünlü bir tavırla gidip pencerenin altında oturdum.

Beni tanıdı mı bilmem; bir iki dakikadan beri oradaydım ki tatlı ve canlı sesiyle bir şarkının nakaratını söylediğini duydum, o anda omzuma bir çiçek düştü. O akşam göğsünde gördüğüm güldü; tutup dudaklarıma götürdüm.

"Kimsiniz," dedi, "bu saatte? Siz misiniz?" Adımla seslendi.

Bahçe kapısı aralıktı; cevap vermeden kalktım ve bahçeye girdim. Çimenliğin ortasında durdum; bir uyurgezer gibi, ne yaptığımın farkında olmadan yürüyordum.

Birdenbire merdiven kapısında karşıma çıktı; kararsız görünüyor ve ay ışığını dikkatle süzüyordu. Bana doğru iki adım attı, ben de ilerledim. Konuşamıyordum, önünde diz çöktüm ve elini ellerime aldım.

"Beni dinleyin!" dedi. "Biliyorum ama Octave, iş buraya kadar vardıysa, buradan ayrılmalısınız. Her gün geliyorsunuz, buyurun gelin, başımın üstünde yeriniz var. Bu kadarı yetmez mi? Elimden başka ne gelir? Dostunuzum; sizin de bana karşı dostluğunuzu daha uzun süre koruma gücünü göstermiş olmanızı isterdim."

Yedinci Bölüm

Madam Pierson bunları söyledikten sonra karşılık bekler gibi sustu. Ben üzüntüyle ezilmiş halde kaldığım için usulca elini çekti, bir iki adım geriledi, bir kez daha durdu, sonra usulca eve girdi.

Çimenlerin üstünde kaldım. Bana söylediklerini aslında bekliyordum; hemen kararımı verdim, buradan gidecektim. Acı içinde ancak kararlı bir yürekle kalktım ve bahçenin çevresini dolaştım. Eve, odasının penceresine baktım; çıkarken bahçe kapısını çektim ve kapadıktan sonra kilide dudaklarımı dokundurdum.

Eve dönünce Larive'e gerekli hazırlığı yapmasını, sabah olur olmaz gitmek istediğimi söyledim. Zavallı adam buna pek şaştı ama itiraz etmemesini ve soru sormamasını işaret ettim. Bana büyük bir bavul getirdi ve eşyaları yerleştirmeye başladık.

Saat sabahın beşiydi ve tanyeri ağarmaya başlamıştı ki kendi kendime nereye gideceğimi sordum. Henüz aklıma gelmiş olan bu pek basit düşünce üzerine dayanılmaz bir cesaretsizlik hissettim. Gözlerimi kırlara çevirdim ve ufuklara daldım. Üstüme bir yorgunluk çöktü, çok halsizdim. Bir koltuğa oturdum; yavaş yavaş düşüncelerim bulandı; elimi alnıma götürdüm, terden sırılsıklamdı. Şiddetli ateş bütün

uzuvlarımı titretiyordu; Larive'in yardımıyla kendimi yatağıma atacak kadar gücü ancak bulabildim. Kafam o kadar karışmıştı ki olup biteni güçlükle hatırlıyordum. Gün böyle geçti; akşama doğru çalgı sesi duydum. Bu pazar balosuydu, Larive'e gidip Madam Pierson'un orada olup olmadığını öğrenmesini söyledim. Orada bulamamış, bu kez evine gönderdim. Pencereler kapalıymış; hizmetçi, teyzesiyle hanımının gittiklerini, hayli uzakta bir kasaba olan N...'de oturan akrabalarında birkaç gün konuk olacaklarını söylemiş. Aynı zamanda ona verdikleri mektubu bana getirdi. Mektupta şunlar yazılıydı:

"Üç aydır görüşüyoruz ve yaklaşık bir aydan beri de sizin yaşınızdakilerin aşk dediği hissi duymaya başladığınızın farkındayım. Bu hissi benden gizlemek ve duygularınızı bastırmak kararında olduğunuzu sanmıştım. Size saygı duyuyordum ve bu sizi daha da takdir etmeme yol açtı. Şimdi olan biten hakkında ve iradeniz yenik düştü diye size sitem edecek değilim.

Sizin aşk sandığınız şey arzudan başka bir şey değil. Pek çok kadın bu arzuyu uyandırmak ister, bilirim; kendilerine yaklaşan erkeklerin hoşuna gitmek için buna gereksinim duymasalardı daha haklı bir gurur duyabilirlerdi, ancak böyle bir gurur bile tehlikeli bir şey, baksanıza, sizinle buna sahip olduğumu sanarak hata etmişim.

Ben birkaç yaş büyüğünüzüm ve sizden beni bir daha görmemenizi istiyorum. Bu zayıflık anını unutmaya kalkışmamız boşuna olur; aramızda geçen şey ne bir daha tekrarlanabilir ne de büsbütün unutulabilir.

Sizden ayrılırken üzülmüyor değilim; birkaç gün burada olmayacağım; dönüşümde sizi memlekette bulmazsam bana göstermiş olacağınız bu son dostluk ve saygı belirtisine karşı duygusuz kalmayacağım.

Brigitte Pierson."

Sekizinci Bölüm

Ateş yüzünden bir hafta yataktan kalkamadım. Cevap verebilecek hale gelir gelmez Madam Pierson'a önerisini kabul edip buradan gideceğimi yazdım. Bunu iyi niyetle ve onu aldatma amacı gütmeden yazmıştım; ancak sözümde duramadım. Daha birkaç kilometre yol almıştım ki arabacıya durmasını haykırdım ve arabadan indim. Yolda dolaşmaya başladım. Gözlerimi uzaklarda gördüğüm köyden ayıramıyordum. Korkunç bir kararsızlıktan sonra yoluma devam etmemin olanaksız olduğunu hissettim, arabaya tekrar binmektense olduğum yerde ölmeyi seçerdim. Arabacıya geri dönmesini söyledim ve Paris'e gidecek yerde doğruca Madam Pierson'un bulunduğu N... kasabasının yolunu tuttum.

Gece saat onda oraya vardım. Hana iner inmez bir uşağa akrabasının evini sordum ve ne yaptığımı düşünmeden hemen oraya gittim. Hizmetçi kadın kapıyı açtı; Madam Pierson'un evde olup olmadığını sordum ve Mösyö Desprez tarafından gönderildiğimi, kendisiyle görüşmek istediğimi söyledim. Bu bizim köy papazının ismiydi.

Hizmetçi dediğimi yaparken ben loş küçük avluda duruyordum; yağmur yağdığı için merdiven dibindeki karanlık sundurmanın altına girdim. Madam Pierson çok geçmeden hizmetçisinin önünde çıkageldi; çabucak indi

ve karanlıkta beni görmedi; ona doğru bir adım attım ve koluna dokundum. Dehşetle irkildi ve sordu: "Ne istiyorsunuz benden?"

Sesi o kadar titriyordu ki ve hizmetçi lambasıyla gelince benzini o kadar renksiz gördüm ki ne düşüneceğimi bilemedim. Beklenmedik ziyaretimin onu bu kadar sarsmış olması mümkün müydü? Bu düşünce zihnimden geçti, fakat biri tarafından ansızın tutulduğunu hisseden kadın açısından bunun doğal bir korku sayılabileceğini düşündüm.

Bu sırada daha dingin bir sesle sorusunu tekrarladı.

"Sizi bir kez daha görmek fırsatını bana vermelisiniz," dedim. "Gideceğim, buradan ayrılıyorum; yemin ederim ki dediğinizi yapacağım, hatta temenninizden fazlasını yapacağım, babamın evini ve malımı mülkümü satıp yabancı ülkelere gideceğim. Ancak bir koşulum var, sizi bir kez daha göreyim, yoksa gitmeyeceğim; benden korkmanıza hiç gerek yok ama bu kesin kararımdır."

Kaşlarını çattı, garip bir bakışla çevresine bakındı; sonra sanki gönül alır gibi, "Yarın gündüz geliniz," dedi. "Sizi kabul edeceğim." Bunu söyledikten sonra gitti.

Ertesi gün öğleyin oraya gittim. Beni eski halılar ve antika mobilyalarla döşeli bir odaya aldılar. Sedirde oturuyordu, yalnızdı. Karşısına oturdum.

"Madam!" dedim, "Ne çektiğim ıstıraptan söz etmek ne de size karşı duyduğum aşkı yadsımak için geldim. Mektubunuzda aramızda geçenlerin unutulmayacağını yazmıştınız, çok doğru. Fakat bu yüzden eskisi gibi görüşmemizin olanaksız olduğunu söylüyordunuz, bunda yanılıyorsunuz. Sizi seviyorum, ancak onurunuzu kıracak bir harekette bulunmadım; sizin adınıza değişen bir şey yok, çünkü beni sevmiyorsunuz. Demek ki sizi tekrar görürsem, yalnız benden emin olmanız yeter, bu konuda verebileceğim en büyük güvence de size karşı beslediğim sevgidir."

Sözümü kesmek istedi.

"Lütfen, sözümü bitirmeme izin verin. Herkesten iyi bilirim ki size karşı beslediğim saygıya ve vereceğim her söze karşın, aşk hepsinden kuvvetlidir. Tekrar ediyorum, kalbimdeki hissi yadsımaya gelmedim. Ama bizzat bana söylediğinize bakılırsa, sizi sevdiğimi yeni öğrenmiş değilsiniz. Size şimdiye kadar bunu söylememe engel olan neydi öyleyse? Sizi kaybetme korkusu; evinize kabul edilmemekten korkuyordum ve bu da başıma geldi. Bu konuyla ilgili ağzımdan tek bir söz çıkarsa, en derin hürmete aykırı düşecek bir harekette bulunursam kapınızın bana kapanacağını şart koşunuz; şimdiye kadar susmuş olduğum gibi bundan sonra da susacağım. Sizi bir aydan beri sevdiğimi sanıyorsunuz, oysa ilk günden beri seviyorum. Bunun farkına vardığınız halde bu yüzden beni görmemeye kalkışmadınız. O zaman sizi gücendirecek bir hareketi benden beklemeyecek kadar takdirinizi kazanmışsam bu takdiri neden kaybedeyim? Sizden bana aynı duyguyu beslemenizi rica etmeye geldim. Ne yaptım size? Önünüzde diz çöktüm; ağzımdan tek söz çıkmadı. Yeni bir şey öğrenmiş olmadınız; zaten biliyordunuz. Istırap çektiğim için zayıflık gösterdim. Gerçi yirmi yaşındayım ama toplumdan edindiğim izlenimler beni ondan öyle soğuttu ki (daha sert bir sözcük de kullanabilirdim) bugün yeryüzünde ne insanların arasında, dahası ne de ıssızlık içinde, en küçük ve en önemsiz bir yer tutma isteğim bile yok. Bahçenizin dört duvarı arasındaki alan, dünyada yaşadığım tek yerdir ve siz bana Tanrı'yı sevdiren tek insansınız. Sizi tanımadan önce her şeyden el etek çekmiştim; kaderin bana bıraktığı tek güneş ışınını neden elimden alıyorsunuz? Eğer korktuğunuz içinse sizi korkutacak ne yaptım? Eğer nefret ettiğiniz içinse bunu hak edecek ne suç işledim? Merhamet yüzündense ve ıstırabıma acıyorsanız, iyileşebileceğimi sanmakla yanılıyorsunuz; iki ay öncesine kadar belki bu mümkündü, acı çekmek pahasına da olsa sizi görmeyi seçtim ve ne olursa olsun buna pişman değilim. Başıma gelebilecek tek yıkım

sizi kaybetmektir. Beni sınayın. Bu anlaşmamızın bana fazla acı çektirdiğini görürsem giderim, buna emin olabilirsiniz, çünkü bugün de beni kovuyorsunuz ve ben gitmeye hazırım. Duyacağım tek mutluluğun bir ya da iki ay daha sürmesine izin vermekle ne kaybedersiniz?"

Cevabını bekliyordum. Birden ayağa kalktı, sonra tekrar oturdu. Kısa bir süre sustu. "Emin olun," dedi, "iş sandığınız gibi değil." Kulağa çok sert gelmeyecek sözcükler aradığını ve bana tatlılıkla cevap vermek istediğini fark eder gibi oldum.

Ayağa kalkarak, "Bir sözcük," dedim, "yalnız bir sözcük. Sizin kim olduğunuzu biliyorum ve bana içinizden biraz olsun acıyorsanız size teşekkür ederim; tek bir söz söyleyiniz, şu an benim kaderimi belirleyecek!"

Başını sallıyordu; sanki ikilemdeydi.

"Sizi görmeyince aşkımı unutacağımı mı sanıyorsunuz?" diye haykırdım. "Beni buradan kovuyorsanız eğer, bu düşüncenizi korumanızı Tanrı'dan dilerim..."

Bu sözleri söylerken ufka bakıyordum ve gideceğimi düşünürken ta kalbimin derinliklerine kadar öyle korkunç bir yalnızlık hissediyordum ki kanım donmuştu. Beni ayakta, gözlerimi kendisine dikmiş, cevabını bekler gördü; bütün hayatım dudaklarından çıkacak bir söze bağlanmıştı.

"Öyleyse beni dinleyin!" dedi. "Bu yaptığınız gezi bir sakınmasızlık; buraya benim için gelmemeliydiniz; bir aile dostuna, yazıp size vereceğim bir mektubu götürürsünüz. Yerini çok uzak bulursanız bu sizin için canınızın istediği kadar sürecek ama kısa olmayacak bir ayrılık fırsatı olsun. Ne derseniz deyin," diye gülümseyerek ekledi, "küçük bir gezi sizi sakinleştirir, Vosges'da bir süre kaldıktan sonra Strasbourg'a gidersiniz. Bir ay, daha iyisi iki ay sonra size havale edeceğim işin sonucunu bana bildirmeye gelirsiniz; sizinle yine görüşürüm ve daha uygun bir cevap veririm."

Dokuzuncu Bölüm

Hemen o akşam Madam Pierson'un M. R. D'nin Strasbourg'daki adresine gitmesini istediği mektubu aldım. Üç hafta sonra işimi bitirmiş, geri dönmüştüm.

Gezi sırasında hep onu düşünmüştüm ve onu unutma umudunu büsbütün kaybediyordum. Ama yine de ona karşı sessizliğimi korumaya karar vermiştim; sakınmasızlığım yüzünden onu kaybetme tehlikesi bana çok acı geldiği için tekrar aynı tehlikeyle karşılaşmak istemiyordum. Ona saygı duyuyordum, bu yüzden sözünde duracağından hiç şüphem yoktu ve köyden ayrılma tedbirini alışında ikiyüzlülüğe benzer hiçbir nokta görmüyordum. Kısacası, aşkıma dair bir söz söylesem kapılarını bana kapatacağına kesinlikle inanıyordum.

Onu zayıflamış ve değişmiş buldum. Her zamanki gülümsemesi, solgun dudaklarında hüzünlü görünüyordu. Bana bir hastalık geçirdiğini söyledi.

Geçmiş şeylerden hiç söz edilmedi. Bunları hatırlamak istemiyor gibiydi, ben de bundan söz etmek istemiyordum. Hemen eski komşuluk alışkanlıklarımıza döndük; bununla birlikte aramızda tuhaf bir çekingenlik, yakınlığımızda sanki bir tutukluk vardı. Birbirimize, "Eskiden böyleydi, gene öyle olsun," der gibiydik. O sanki eskiye dönmek için bana

açılıyordu ve ben bundan haz duyuyordum. Ancak konuşmalarımız daha soğuktu, zira biz konuşurken bakışlarımız gizli bir sohbete dalıyorlardı. Söyleyebileceğimiz sözlerin hiçbirinde keşfedilecek tek bir şey kalmamıştı. Eskisi gibi birbirimizin zihnine nüfuz etmeye çalışmıyorduk; her sözcüğün, her duygunun uyandırdığı o ilgiden, o eski meraklı tahminlerden eser kalmamıştı; o bana iyilikle davranıyordu ama ben onun iyiliğine bile güvenemiyordum; onunla bahçede dolaşıyordum ancak evin dışında kendisine eşlik etmiyordum; artık koruları, vadileri birlikte dolaşmıyorduk; yalnız olduğumuz zamanlarda piyanoyu açıyordu; sesi artık kalbimde o gençlik atışlarını, umut dolu hıçkırıklara benzeyen o coşkun hazları uyandırmıyordu. Yanından ayrılırken hep bana elini uzatıyordu ama bu elin cansız olduğunu hissediyordum; aramızdaki rahatlıkta bir hayli çaba, en önemsiz sözlerimizde bir hayli düşünce ve bütün bunlarda bir hayli hüzün vardı.

İyice anlıyorduk ki aramızda üçüncü bir şey vardı: bu ona karşı beslediğim aşktı. Davranışlarımda bu aşkı belli edecek hiçbir şey yoktu ancak çok geçmeden yüzümde belirdi: Sevincimi, gücümü ve yanaklarımdaki sağlıklı görüntüyü kaybediyordum. Aradan bir ay geçmemişti ki artık kendime benzemez olmuştum.

Bununla birlikte konuşmalarımızda her zaman toplumsal hayata karşı nefretimi, tekrar oraya dönmek istemediğimi ısrarla yineliyordum. Madam Pierson'a beni tekrar kabul ettiğine pişman olması için herhangi bir neden olmadığını hissettirmeye gayret ediyordum. Bazen geçmişimi en karanlık şekilde anlatıyor ve ona demek istiyordum ki kendisinden ayrılmak zorunda kalırsam ölümden daha beter bir yalnızlığa saplanacaktım; toplumdan nefret ettiğimi söylüyordum ve kendisine anlatmış olduğum gerçek hayat hikâyem, ona sözlerimde içten olduğumu kanıtlıyordu. Bazen sırf onu görmeme izin vermekle beni korkunç bir mutsuzluktan kurtardığını ona anlatmak için kalbimden çok uzak olan bir se-

vince bürünüyordum; akşamı veya ertesi günü tekrar oraya dönebileyim diye hemen her ziyarete gidişimde ona teşekkür ediyordum. "Bütün mutluluk hayallerim," diyordum, "bütün umudum, bütün tutkum, üstünde yaşadığımız şu küçük toprak parçasına bağlı; sizin soluduğunuz havanın dışında benim için hayat yok."

Çektiğim azabı görüyor ve bana acımaktan kendini alamıyordu. Cesaretim onda acıma duygusu uyandırıyordu ve ben oradayken bütün sözlerinde, dahası bütün hareketlerinde ve tavrında bir yumuşama oluyordu. İçimdeki savaşı hissediyordu: Boyun eğişim gururunu okşuyordu ama benzimin sarılığı, içindeki gönüllü hemşireyi uyandırıyordu. Ona bazen bir sertlik, sanki bir şuhluk geliyor ve hırçın bir tavırla bana, "Yarın evde olmayacağım, falan günü gelmeyin," diyordu. Sonra ben mahzun ve kaderine razı çekilirken birdenbire yumuşuyor ve "Neyse, siz yine gelin," diye ekliyordu, ya da vedası daha içten oluyor, beni daha mahzun ve daha içten bir bakışla bahçe kapısına kadar izliyordu.

Ona, "Hiç şüphe etmeyin," diyordum, "sizi yoluma çıkaran Tanrı'dır. Sizi tanımamış olsaydım, belki de şu saatte yeniden serseri hayatıma dönmüş olacaktım. Tanrı sizi, beni uçurumdan çekip çıkarasınız diye, nurdan bir melek olarak yolladı. Bu size verilen kutsal görevdir; sizi kaybetseydim, kederim, bu yaşta edindiğim uğursuz tecrübe ve gençliğimin can sıkıntısıyla yaptığı şu korkunç savaş beni nerelere sürüklerdi, kim bilir?"

Pek içtenlikle ifade ettiğim bu düşüncenin, oldukça sofu bir kadının ve ateşli olduğu kadar dindar da olan bir ruhun üzerinde büyük bir etkisi oluyordu. Belki de yalnız bu nedenle Madam Pierson kendisini görmeme izin vermişti.

Bir gün yeniden onun evine gitmeye hazırlanırken kapım çalındı, Mercanson'un, Madam Pierson'u ilk ziyaretimde bahçesinde rastladığım papazın içeri girdiğini gördüm. Önce beni tanımadığı halde evime geldiği için kendisi kadar can sı-

kıcı özürler sundu, kendisini papazımızın yeğeni olarak pek iyi tanıdığımı söyleyerek ziyaretinin sebebini sordum.

Yapmacık bir tavırla iki yanına dönerek sözlerini araştırıyor ve ne söyleyeceğini bilmeyen bir insan gibi masanın üstündeki her şeye parmağıyla dokunuyordu. Sonunda Madam Pierson'un hasta olduğunu ve bugün beni kabul edemeyeceğini haber vermek için kendisini gönderdiğini söyledi.

"Hasta mı? Fakat dün akşam yanından oldukça geç vakit ayrıldım, sağlığı yerindeydi!"

Bir selamla karşılık verdi.

"Ama mademki hasta, neden bunu bana biriyle haber veriyor? Evi öyle pek uzak değil, boşuna bir yürüyüş yapmama izin verebilirdi."

Mercanson gene aynı şekilde karşılık verdi. Bu hareketin sebebini anlamıyor ve hele bu iş için gönderilmesine hiç akıl erdiremiyordum.

"Pekâlâ!" dedim. "Onu yarın görürüm, bana bütün bunlar hakkında bir açıklama yapar."

Yeniden kem küm etmeye başladı. Madam Pierson ona ayrıca demişti ki... Bana şunu söyleyecekti ki... Gelişinin sebebi şuydu ki... diye uzatıp durdu.

Dayanamadım, "Eee! Neymiş gelişinizin sebebi?" diye haykırdım.

"Mösyö, çok sertsiniz. Madam Pierson'un oldukça ağır hasta olduğunu sanıyorum, sizi hafta içinde kabul edemeyecek."

Tekrar selamladı ve çıktı.

Bu ziyaretin altında bir sır saklı olduğu apaçıktı; ya Madam Pierson artık beni görmek istemiyordu ve ben bunun sebebini bilmiyordum ya da Mercanson kendiliğinden araya girmişti.

O gün öyle geçti; ertesi gün erkenden kapısına gittim ve orada hizmetçi kadına rastladım; bana hanımının gerçekten hasta olduğunu söyledi ve bütün ısrarlarıma karşın ne uzattığım parayı almak ne de sorduğum soruları dinlemek istedi.

Köye dönerken yolda Mercanson'u gördüm; amcasının ders verdiği öğrenciler etrafını çevirmişlerdi. Onlara okuduğu nutku keserek yanına yaklaştım ve benimle iki kelime konuşmasını istedim.

Beni meydana kadar izledi; ancak duraksama sırası bana gelmişti, çünkü sırrını öğrenmek için nasıl hareket etmem gerektiğini bilemiyordum.

"Mösyö," dedim, "rica ederim söyleyiniz, dün bana söylediklerıniz doğru mu, yoksa işin içinde başka bir iş mi var? Soruyorum çünkü burada muayene için çağrılabilecek doktor yok. Bunun dışında da daha önemli pek çok sebep var."

Mercanson, kendisinin bir suçu olmadığını göstermek ister gibi, Madam Pierson'un hasta olduğunu, bundan başka bir şey bilmediğini, kendisini çağırtıp haber vermekle görevlendirdiğini ve onun bu isteğini yerine getirmiş olduğunu söyledi. Bu sırada konuşa konuşa toprak yolun ilerisinde ıssız bir yere gelmiştik. Hilenin de ricanın da bir işe yaramadığını görünce birdenbire döndüm ve iki kolunu yakaladım.

"Bu ne demek mösyö? Bana el mi kaldıracaksınız?"

"Hayır, ama söylemenizi istiyorum."

"Mösyö, benim kimseden korkum yok, size gerekenleri söyledim."

"Gerekenleri söylediniz ama bildiklerinizi değil. Madam Pierson hiç de hasta değil, bunu biliyorum, bundan eminim."

"Nereden biliyorsunuz?"

"Hizmetçi kadın söyledi. Neden bana kapısını kapıyor ve neden bunu bana haber vermek için sizi yolluyor?"

Mercanson bir köylünün geçtiğini gördü. Ona adıyla seslendi. "Pierre! Biraz bekleyin, size söyleyeceklerim var."

Köylü biraz yaklaştı; Mercanson'un da isteği buydu, bir yabancının yanında ona kötü davranmayacağımı biliyordu. Gerçekten onu bıraktım ama bırakırken o kadar şiddetle sarstım ki geriledi ve sırtını ağaca çarptı. Yumruğunu sıktı ve tek söz etmeden uzaklaştı.

Bütün haftayı büyük bir heyecan içinde geçirdim, günde üç kez Madam Pierson'un evine gidiyor ve kapısını hep kapalı buluyordum. Ondan mektup aldım; bana ısrarla evine gidişimin köyde dedikodulara neden olduğunu söylüyor ve bundan böyle ziyaretlerimi seyrekleştirmemi istiyordu. Bunun dışında Mercanson'a, hastalığına dair tek söz yoktu.

Bu denli sakınım onun huylarına o kadar aykırıydı ve bu türden dedikodulara karşı her zamanki gururlu ilgisizliğiyle o kadar garip bir zıtlık oluşturuyordu ki önce buna inanmakta zorluk çektim. Bununla birlikte, bunu başka türlü yorumlayamadım ve kendisine itaat etmenin en büyük amacım olduğunu belirten bir cevap yazdım. Ancak kurduğum cümlelere elimde olmadan burukluk da sinmişti.

Dahası onu hastalığına kanmadığıma inandırmak için kendisini görmeme izin verdiği gün bile oraya gitmedim, nasıl olduğunu da sordurmadım. Beni hangi sebeple uzaklaştırdığını bilmiyordum; ama doğrusu o kadar mutsuzdum ki bu dayanılmaz hayata son vermeyi ciddi olarak düşündüğüm oluyordu. Bazen bütün günümü korularda geçiriyordum, rastlantı bir gün orada onu karşıma acınacak bir halde çıkardı.

Çekine çekine açıklama istedim; açıkça cevap vermedi, ben de bir daha bu konuya dönmedim. Ondan uzak geçirdiğim günleri sayacak ve bir ziyaret umuduyla haftalar geçirecek bir haldeydim. Her an dizlerine kapanma ve ona ıstırabımı anlatma arzusu duyuyordum. Buna ilgisiz kalamayacağını, beni hiç olmazsa merhametli birkaç sözle avutacağını düşünüyordum; ancak hemen ardından nasıl aceleyle çekip gittiğini ve sertliğini hatırlıyordum; onu kaybetmekten ödüm kopuyordu, bu tehlikeyle karşılaşmaktansa ölümü yeğlerdim.

Böylece derdimi bile itiraf etmeye yetkim olmadan sağlığım gittikçe kötüleşiyordu. Onu ziyaret ederken ayaklarım geri geri gidiyordu: Orada gözyaşlarımı besleyecek sebepler

bulacağımı biliyordum ve her ziyaret bana yeni gözyaşlarına mal oluyordu; yanından her ayrılışımda sanki onu bir daha hiç görmeyecekmişim gibi yüreğim dağlanıyordu.

O da artık bana karşı eski tavrını, yanımdaki rahatlığını kaybetmişti; gezi düşüncelerinden söz ediyordu, buradan ayrılmak konusunda zaman zaman duyduğu arzuyu bana hissettirmek ister gibi görünüyor, sözleriyle içime ölüm acısı salıyordu. Bir an doğal halini alacak olsa, hemen ardından insanı çileden çıkaran soğuk bir tavır takınıyordu. Bir gün yaptığı bir davranış yüzünden kendimi tutamayarak karşısında ağladım. İstemeden sarardığını gördüm. Dışarı çıkarken kapıda bana, "Yarın Sainte-Luce'a gidiyorum (bu civarda bir köydü)," dedi, "yaya gidilmeyecek kadar uzaktır. İşiniz yoksa sabahleyin erkenden, atınıza binip gelin, bana eşlik edersiniz."

Tahmin edilebileceği gibi tam zamanında oradaydım. Bu söz üzerine coşkun bir sevinçle yatağıma girmiştim ama evimden çıkarken tam aksine derin bir hüzün hissediyordum. Eskiden olduğu gibi yalnız başına yapacağı bir gezide kendisine arkadaşlık etme ayrıcalığını bana yeniden verirken açıkça hevesine uymuştu, eğer beni sevmiyorsa, bu zalimce bir hevesti. Acı çektiğimi biliyordu; fikir değiştirmiş değilse irade gücümü sınamanın ne anlamı vardı?

İstemeyerek aklıma takılan bu düşünce beni çok başkalaştırdı. Ata binerken ayağını tutup kaldırdığım zaman kalbim çarptı; bilmiyorum bu arzudan mı, yoksa öfkeden mi ileri gelmişti. Kendi kendime dedim ki, "Bana karşı duygusuz değilse, bu kadar tedbir neden? Yaptığı sadece nazsa bu kadar rahatlık neden?"

Erkekler böyledir. Daha ağzımı açar açmaz Madam Pierson, yan yan baktığımı ve yüzümün değişmiş olduğunu fark etti. Kendisiyle konuşmadım ve yolun öbür yanına geçtim. Ovada yol aldığımız sürece o rahat göründü ve kendisini izleyip izlemediğimi görmek için arada sırada başını çeviri-

yordu ama ormana girdiğimiz ve atlarımız loş patikalarda, ıssız kayalar arasında ilerlemeye koyulduğu zaman, birdenbire titremeye başladığını gördüm. Biraz geride kaldığım için beni bekler gibi duruyordu, ben yanına gelir gelmez atını sürüyordu. Biraz sonra dağ yamacına geldik ve yürümemiz gerekti. O zaman yanına sokuldum, ama ikimiz de başımızı eğiyorduk; tam zamanıydı, elini tuttum.

"Brigitte," dedim, "sizi yakınmalarımla mı yordum? Geri dönüşümden beri, sizi her gün görüyorum ve her akşam eve dönerken ne zaman ölmem gerekeceğini düşünüyorum, öyle olduğu halde sizi hiç rahatsız ettim mi? Rahatımı, gücümü, umudumu yitirdiğim şu iki aydan beri beni kemiren ve öldüren o uğursuz aşktan hiç söz ettim mi, bunu bilmiyor musunuz? Kaldırın başınızı; size söyleyeyim mi? Istırap çektiğimi ve gecelerimin ağlamakla geçtiğini görmüyor musunuz? O kasvetli ormanlarda iki elini alnına dayayarak oturmuş bir çaresize rastladınız mı? O fundalıklarda hiç gözyaşı görmediniz mi? Bana bakın, şu dağlara bakın; sizi sevdiğimi hatırlıyor musunuz? Onlar bunu biliyor, tanıklar buna; bu kayalar, bu ıssızlıklar bunu biliyor. Ne diye beni onların karşısına çıkarıyorsunuz? Yeterince sefil olmadım mı daha? Kararlılığımdan bir şey mi kaybettim? Size yeterince itaat etmiyor muyum? Ne azaplara, işkencelere katlanıyorum ama hangi suçum yüzünden? Beni sevmiyorsanız burada işiniz ne?"

"Gidelim!" dedi. "Beni eve götürün, geri dönelim." Atın gemini tuttum.

"Hayır," dedim, "söz bir kez ağzımdan çıktı. Geri dönersek, sizi kaybedeceğim, biliyorum; evinize girerken bana ne diyeceğinizi önceden biliyorum. Sabrımın sınırını anlamak istediniz, ıstırabıma meydan okudunuz, belki de beni kovma hakkına sahip olmak için; hiç yakınmadan ıstırap çeken ve küçümsemenizin acı ilacını sızlanmadan içen bu hazin âşıktan usanmıştınız! Biliyordunuz ki aşkımın beşiği olan bu ıssızlıklar içinde, bu ormanda sizinle baş başa kalınca

susamazdım! Sizi gücendirecek bir harekette bulunmamı istediniz, pekâlâ Madam, sizi kaybedeyim! Yetesiye ağladım, yetesiye ıstırap çektim, içimi kemiren ahmakça aşkı yetesiye kalbimde susturdum; sizin de ettiğiniz zalimlik yeter!"

Attan inmek istediğini görünce onu kollarımın arasına aldım ve dudaklarımı dudaklarına kenetledim. Ancak aynı anda sarardığını, gözlerinin kapandığını gördüm; elinden dizgini bıraktı ve yere yığıldı.

"Ey Tanrım!" dedim. "Beni seviyor!"

O da beni öpmüştü.

Attan indim ve ona koştum. Çimenlere uzanmıştı. Yerden kaldırdım, gözlerini açtı; o anda korkuyla tepeden tırnağa titredi; elimi şiddetle itti, ağlamaya başladı ve elimden kurtuldu.

Yolun kenarında kalmıştım; onu izliyordum, ne kadar güzeldi, ağaca dayanmış, uzun saçları omzuna dökülmüştü, elleri titriyordu, yanakları kıpkırmızı kesilmiş, yakut ve incilerle pırıl pırıldı. "Bana yaklaşmayın!" diye bağırdı. "Bana doğru adım bile atmayın!"

"Sevgilim!" dedim. "Hiç korkmayın, sizi gücendirdimse beni cezalandırabilirsiniz; demin üzüntümden kudurmuş gibiydim; bana istediğinizi yapın, şimdi gidebilir, beni istediğiniz yere gönderebilirsiniz! Beni sevdiğinizi biliyorum Brigitte. Bir kral kendi sarayında sizin burada olduğunuz kadar güvende değildir."

Bu sözler üzerine Madam Pierson nemli gözlerini bana dikti; bu gözlerden mutluluğumun şimşek gibi bana aktığını gördüm. Yolun öbür yanına geçtim ve gidip önünde diz çöktüm. Sevgilisinin, kendisine aşkını itiraf ederken hangi sözcükleri kullandığını söyleyebilen adam ne kadar az seviyordur!

Onuncu Bölüm

Kuyumcu olsaydım ve bir dosta armağan etmek için hazinemden bir inci gerdanlık çıkarsaydım, bana öyle geliyor ki onu kendi elimle boynuna takmak çok hoşuma giderdi; ancak o dost ben olsaydım, gerdanlığı kuyumcunun elinden almaktansa, ölümü seçerdim.

Genellikle erkeklerin, kendilerini seven kadına sahip olmakta acele ettiklerini gördüm; ben özel bir amaçla değil, içimden gelen bir hisle hep aksini yaptım. Biraz seven ve direnen kadın yeter derecede sevmiyor demektir, yeter derecede sevip de direnen kadınsa daha az sevildiğini bilir.

Madam Pierson sevgisini itiraf ettikten sonra, bana her zamankinden daha çok güvendi. Kendisine hep saygıyla davranmam onda öyle tatlı bir sevinç yarattı ki güzel yüzü açılmış bir çiçeğe döndü; ara sıra çılgınca bir neşeye kapıldığını, sonra ansızın durarak düşüncelere daldığını, arada bir bana sanki çocukmuşum gibi davrandığını, sonra yaşlı gözlerle baktığını görüyordum; daha senlibenli bir söz söylemek veya masum bir okşayış fırsatını ele geçirmek için bin türlü hoşluk buluyor, sonra yanımdan ayrılarak bir köşeye çekilip derin hülyalara dalıyordu. Dünyada bundan daha hoş bir şey olabilir mi? Evine gelirken, beni yolunda, kendisini uzaktan gözetlemek için beklediğim ağaçlı yolda bulurdu.

Ona, "Ah sevgilim," derdim, "ne kadar sevildiğinizi gördüğü için Tanrı bile hoşnuttur."

Bununla birlikte ne arzularımın şiddetini ne de onlarla mücadele ederken çektiğim sıkıntıyı ondan gizleyebiliyordum. Bir akşam onun evindeyken, o sabah benim için çok önemli bir davanın kaybedildiğini öğrendiğimi ve bu yüzden işlerimin çok değişikliğe uğrayacağını söyledim.

"Nasıl oluyor da bana bunu neşeyle söylüyorsunuz?" diye sordu.

"İranlı bir şairinin bir dizesi var: 'Güzel bir kadın tarafından sevilen adama bahtı da zarar vermez.'"

Madam Pierson cevap vermedi, bütün gece her zamankinden daha neşeli göründü. Teyzesiyle iskambil oynuyor ve kaybediyordum, bana takılmak için yapmadığını bırakmıyor, oynamasını hiç beceremediğimi söyleyerek hep benim kaybedeceğime bahse giriyordu, öyle ki cebimde ne varsa hepsini kazandı. Yaşlı kadın çekilince Madam Pierson balkona çıktı, ben de sessizce peşinden gittim.

Gece eşsiz derecede güzeldi: Ay batıyordu, yıldızlar lacivert gökte daha canlı parıldıyorlardı. Ağaçlarda yaprak kımıldamıyordu; hava ılık ve mis kokuluydu.

O, dirseğine dayanmış, gözlerini göğe dikmişti; ben de yanına eğilmiş, onun hülyalı halini seyrediyordum. Biraz sonra ben de gözlerimi kaldırdım; hüzün dolu bir haz ikimizi de kendimizden geçiriyordu. Bahçeden gelen ılık havayı birlikte soluyorduk; ayın ufukta kestane ağaçlarının kara yığını ardına inerken peşinde sürüklediği soluk beyazlığın son ışıltılarını izliyorduk. Bu güzel göğün sonsuz boşluğunu ıstırapla seyretmiş olduğum bir günü hatırladım, bu hatıra beni ürpertti; şimdi her şey ne kadar doluydu! Kalbimden şükran duası koptuğunu ve aşkımızın Tanrı'ya yükseldiğini hissediyordum. Kolumu sevgilimin beline doladım; usulca başını bana çevirdi, gözleri yaşlarla doluydu. Vücudu saz gibi büküldü, yarı açık dudakları dudaklarımla birleşti ve evren unutuldu.

On Birinci Bölüm

Mutlu gecelerin sonsuzluk perisi, senin sessizliğini kim anlatacak? Ey buse! Dudakların susamış kadehler gibi birbirine boşalttığı gizemli mey! Duygu sarhoşluğu, ey haz! Evet, Tanrı gibi sen de ölümsüzsün! İnsanın yüce atılışı, bütün ruhların kucaklaşması, en kutsal haz, seni övenler, hakkında neler dediler? Onlar sana geçici dediler, ey yaratıcı! Ve kısa arzıendamının geçici ömürlerini ısıttığını söylediler. Gerçekte bu söz can çekişen birinin soluğundan da kısadır! Bir saat hayatın tadını aldığına şaşan ve sonsuz kaynağın aydınlığını bir çakmaktaşının çıkardığı kıvılcım sanan, tam anlamıyla şehvetli hayvan sözü! Aşk, ey evrenin ilkesi! Bütün doğanın, titiz Vesta rahibesi[30] gibi Tanrı'nın tapınağında biteviye koruduğu kutsal alev! Bütün var olanlara varlık kazandıran ocak! Kötülük perileri senin üzerine üflemeye kalksalardı kendileri ölürdü! Adını karalayanlara şaşmıyorum, çünkü gözlerini açtılar diye seni iyice gördüklerini sananlar, senin kim olduğunu bilmiyorlar; yeryüzünde bir buseyle birleşmiş gerçek havarilerini bulduğun zamansa, mutluluğu kimse görmesin diye onların gözkapaklarına peçeler gibi kapanmalarını buyurursun.

30 Vesta bir Roma tanrıçasıdır. Vesta tapınağında yıl boyu bir ateş yanar ve rahibeler sönmemesi için ateşi beslemekle sorumludur. (ç.n.)

Ama sizler, büyük hazlar, baygın gülümseyişler, ilk okşayışlar, "siz"den "sen"e sıkılgan geçiş, sevilen kadının ilk kekelemeleri, sizler ki görülebilirsiniz, sizler ki bizimsiniz! Tanrısal rüyadan uyanmış adamı tekrar dünyaya indiren, yatak odalarında uçuşan melekler, sizler öteki şeylerden daha mı az Tanrı'nın malısınız? Ah! Şehvetin aziz yavruları, anneniz sizi ne kadar sever! İlk sırları çözen meraklı sohbetler, titrek ve henüz günahsız dokunuşlar, daha şimdiden doymaz olmuş bakışlar, kalpte çekingen bir taslak gibi, sevgili güzelliğin silinmez figürünü çizmeye başlayan sizlersiniz! Ey krallık! Ey fetih! Âşıkları yaratan sizlersiniz. Ve sen, gerçek hükümdar tacı, sen mutluluğun huzuru! Yeniden hayata çevrilen ilk bakış, mutlu insanların, artık yalnız mutluluklarının merceğinden seyrettikleri bunca sıradan şeye ilk dönüş, sevgilinin yanı başında, doğa içinde atılmış ilk adımlar! Sizleri kim betimleyecek? En hafif okşamayı hangi insan ifade edebilir?

Bir gün, gençlik çağında, serin bir sabah vakti, tapınılan bir el gizli bir kapıyı ardından kaparken ağır adımlarla çıkan; nereye gideceğini bilmeden korulara ve kırlara bakarak yürüyen; kendisine seslenildiğini duymadan bir meydandan geçen; sebepsiz yere gülen ve ağlayan, ıssız bir köşede otururak bir parfümün son izlerini koklamak için elleriyle yüzünü kapayan; o zamana kadar yeryüzünde ne yapmış olduğunu ansızın unutan; yoldaki ağaçlarla uçan kuşlarla konuşan; sonunda insanlar arasında neşeli bir divane gibi dolaşan ve sonra diz çökerek bütün bunlar için Tanrı'ya şükreden bir adam, gözü açık ölmeyecektir: O, sevdiği kadına sahip olmuştur.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Birinci Bölüm

Aşkımın sonunu ve bende meydana gelen değişikliği anlatayım şimdi de. Buna ne sebep gösterebilirim? Hiç! Sadece anlatıyorum ve "Hakikat budur!" diyorum.

Madam Pierson'a sahip olalı tam iki gün olmuştu. Akşamın on birinde banyodan çıkmıştım ve güzel bir gece vakti onun evine gitmek üzere ağaçlı yolda yürüyordum. Bedenimde öyle bir rahatlık ve ruhumda öyle bir dinginlik hissediyordum ki yürürken sevinçten zıplıyor ve kollarımı göğe kaldırıyordum. Onu merdivenin üst başında parmaklığa dayanmış buldum; yanında, yerde mum yanıyordu. Beni bekliyordu ve görür görmez karşılamaya koştu. Sonra hemen odasına çıkmış, kapıyı sürgülemiştik.

Bana hoşuma gitmeyen saç biçimini nasıl değiştirdiğini ve gününü nasıl da saçlarına benim istediğim şekli vermek için geçirdiğini anlatıyordu. Yatak odasından beni kötü etkileyen kocaman çirkin siyah çerçeveyi kaldırdığını, çiçeklerini tazelediğini ve her yanı çiçekle donattığını gösteriyordu; tanıştığımız zamandan beri bütün yaptıklarını anlatıyordu; benim acı çektiğimi nasıl görmüş olduğunu ve kendisinin de ne kadar acı çektiğini; bin kez buradan ayrılmak istediğini, aşkından kaçmak arzusu duyduğunu, bana karşı ne önlemler düşündüğünü; teyzesinden, Mercanson'dan, papazdan akıl aldı-

ğını, aşkına yenik düşmektense ölmeye yemin ettiğini; oysa kendisine söylediğim bir söz, bir bakış, bir küçük olay üzerine bütün bunlardan eser kalmadığını söylüyor ve her itirafını bir öpücükle taçlandırıyordu. Odasındaki şeylerden hangisi hoşuma gitse, masaların üstündeki ufak tefek eşyadan hangisi dikkatimi çekse onu bana vermeye kalkıyor, hemen o akşam alıp götürerek şöminenin üstüne koymamı istiyordu; bundan böyle kendisi, sabahları, akşamları, günün her saatinde ne yapacaksa, hepsini keyfime göre düzenlemem için ısrar ediyordu; halkın dedikodusuna aldırış etmediğini, önceleri buna önem verir gibi görünmesinin beni uzaklaştırmak için olduğunu, şimdi kulağını tıkayıp mutlu olmak istediğini, otuz yaşına bastığı için benim tarafımdan sevilmek için çok zamanı olmadığını söylüyordu. "Ya siz, beni uzun zaman sevecek misiniz? Beni serseme çeviren bu güzel sözleriniz bir parça da olsa doğru mu?" Sonra sevimli sitemleri başlıyordu: Geç kalıyormuşum, şıklığa fazla özeniyormuşum; banyoda fazla ya da az koku sürünmüşüm veya kokum hoşuna gitmiyormuş; çıplak ayaklarını göreyim diye terlikle kalmış, ayakları da elleri kadar beyazmış ama kendisi hiç güzel değilmiş; yüz kat daha güzel olmayı istermiş, on beş yaşında iken pek güzelmiş. Aşktan çılgına dönmüş, sevinçten yanakları kızarmış bir halde odada yerinde duramıyordu; bedeniyle, ruhuyla, bütün varlığıyla kendini vermek ve yine vermek için ne yapacağını, ne diyeceğini bilemiyordu.

Sedire uzanmıştım; ağzından çıkan her sözcükle geçmişimin kötü bir anının benden ayrıldığını hissediyordum. Tarlamın üzerinde aşk yıldızının yükselişini seyrediyordum ve sanki yeni yapraklarla örtünmek için rüzgâra kuru yapraklarını veren özsuyu ile dolu ağaç gibiydim.

Piyanonun başına geçti ve bana Stradella'dan[31] bir parça çalacağını söyledi. Kilise müziğini hepsinden çok severim,

31 Alessandro Stradella (19645-1682): İtalyan şarkıcı, viyolonist ve besteci. Çok fırtınalı bir yaşam sürdü. (ç.n.)

bana daha önce de söylediği bu ezgiyi pek güzel bulmuştum. Bitince, "Nasıl?" dedi. "Tamamen yanıldınız ya, bu ezgi benimdir, sizi aldattım."

"Sizin mi?"

"Evet, fikrinizi öğrenmek için Stradella'nın olduğunu söyledim. Ara sıra beste yapmak aklıma eserse de bestelerimi hiçbir zaman başkalarına çalmam ama deneme yapmak istedim, sizi kandırabildiğime göre başarmış olmalıyım."

İnsan korkunç yaratık! Bundan daha masum ne olabilirdi? Biraz uyanık bir çocuk, öğretmenini şaşırtmak için bu kurnazlığı aklına getirebilirdi. Bana bunu söylerken Madam Pierson gülmekten kırılıyordu ama sanki üstüme bir bulut çökmüş gibi oldu; benzim attı.

"Ne oldu?" dedi. "Neyiniz var?"

"Hiç, bu ezgiyi bana bir kere daha çalınız."

O çalarken ben odada dolaşıyordum; sanki sisleri dağıtmak ister gibi elimi alnımda gezdiriyor, ayağımı yere vuruyor, kendi aptallığıma omuz silkiyordum; sonra yere düşmüş bir yastığın üstüne oturdum, o da yanıma geldi. O an yakamı bırakmayan şeytanla boğuştukça zihnimdeki gece karanlığı artıyordu. "Sahi mi," dedim, "siz bu kadar iyi mi yalan söylüyorsunuz? Nasıl? Bu ezgiyi siz mi bestelemiştiniz? Demek gözünüzü kırpmadan yalan söylemeyi biliyorsunuz?"

Bana şaşkın şaşkın baktı. "Ne oluyor şimdi?" dedi. Yüzünde anlatılmaz bir endişe belirdi. Herhalde bu kadar basit bir şaka yüzünden onu azarlayacak kadar deli olduğumu düşünmüyordu; bunda içimi kaplayan hüzünden başka ciddi bir şey göremiyordu ama hüznüm, sebepsiz olduğu oranda onu şaşırtıyordu. Bir an benim de şaka ettiğimi sanmak istedi, ama gitgide rengimin attığını ve sanki bayılacak hale geldiğimi görünce, heykel gibi, dudakları açık, vücudu eğilmiş bir halde kaldı. "Aman Tanrım!" diye haykırdı. "Olabilir mi?"

Okuyucu, bu satırları okurken belki de gülümsüyorsun; bense düşündükçe hâlâ ürperiyorum. Hastalıklar gibi fela-

ketlerin de belirtileri vardır ve denizde bulunanlar için ufukta kara bir nokta kadar tehlikeli bir şey olamaz.

Tan ağarınca, sevgili Brigitte'im odanın ortasına beyaz ahşaptan, küçük, yuvarlak bir masa çekti; üstüne akşam yemeği, daha doğrusu kahvaltı için gerekli şeyleri koydu; çünkü çimenlerde kuşlar cıvıldaşmaya ve arılar vızıldamaya başlamıştı. Her şeyi elleriyle hazırlamıştı ve bardağı o dudaklarına götürmedikçe bir damla şey içmedim. Sabahın mavimsi ışığı, alacalı keten perdelerden geçerek güzel yüzünü ve biraz yorgun iri gözlerini aydınlatıyordu; uykusu vardı ve beni öperken, tatlı tatlı mırıldanarak başını omzuma bıraktı.

Bu kadar hoş bir kendini bırakışa dayanamazdım; kalbim yeniden neşeleniyordu; görmüş olduğum korkulu düşten kurtulduğumu sandım ve kendim de anlamadığım bir çılgınlık anından dolayı ondan af diledim. İçimden gelerek ona, "Sevgilim," dedim, "masum bir şaka yüzünden seni haksız yere kırdığım için çok üzgünüm ama beni eğer seviyorsan bana en önemsiz konularda bile olsa asla yalan söyleme. Bana göre yalan korkunç bir şeydir ve ben bunu kaldıramam."

Brigitte yatağına uzandı. Saat sabahın üçüydü, uyuyuncaya kadar yanında kalmak istediğimi kendisine söyledim. Güzel gözlerini kapattığını gördüm, ona bir veda öpücüğü vermek için başucuna doğru eğildiğimde ilk uykusunda gülümseyerek bir şeyler mırıldandığını duydum. Sonunda huzurlu bir kalple dışarı çıktım, bundan böyle hiçbir şeyin mutluluğumu bulandırmasına izin vermeyeceğime içimden söz veriyordum.

Ancak ertesi gün Brigitte söz arasında bana dedi ki: "Düşüncelerimi, aklımdan geçen her şeyi yazdığım büyük bir defterim var, sizi ilk gördüğüm günlerde hakkınızda neler yazmış olduğumu size okutmak istiyorum."

Hakkımda yazdıklarını birlikte okuduk ve bunlara bir sürü çılgınca şey ekledik; sonra ilgisiz bir tavırla defteri karıştırmaya koyuldum. Hızla çevirdiğim sayfalar arasında iri

harflerle yazılmış bir cümle dikkatimi çekti; önemsiz birkaç sözcüğü dikkatle okudum, tam devam edeceğim sırada Brigitte, "Bunu okumayın," dedi.

Defteri masanın üstüne attım. "Haklısınız," dedim, "ne yaptığımı bilmiyorum."

Herhalde hastalığımın yeniden baş gösterdiğini görünce gülerek bana cevap verdi: "Bunu da mı ciddiye alıyorsunuz? Alın defteri, okumanızı istiyorum!"

"Bu konuyu kapatalım. Orada bu derece beni meraklandıracak ne bulabilirim? Sırlarınız size aittir, azizem."

Defter attığım yerde duruyor, bense gösterdiğim bütün çabaya karşın gözlerimi bir türlü ondan ayıramıyordum. Ansızın sanki kulağıma fısıldayan bir ses duydum ve bana öyle geldi ki Desgenais'nin asık suratı soğuk gülümseyişiyle karşımda sırıtıyordu. Onu gerçekten görüyormuşum gibi, "Desgenais'nin burada işi ne?" diye düşündüm. Bana bir gece, lambanın altında eğilmiş, tiz sesiyle sefahat hayatının savunmasını yaptığı zamanki haliyle görünmüştü.

Gözlerim hâlâ defterdeydi ve belleğimde önceleri duyduğumda kalbimi bunaltmış olan, sonra aklımdan çıkan bazı sözler belli belirsiz canlanıyordu. Başımın üstünde fırsat kollayan kuşku iblisi, damarlarıma bir damla zehir akıtıvermişti; bu zehrin dumanı beynime yükseliyor ve ben kötü bir sarhoşluğun başlangıcı içinde yalpalıyordum. Brigitte'in benden sakladığı sır neydi? Eğilip defteri açmam yetecekti, biliyordum; ama neresinden açmalıydı? Biraz önce rastlantıyla açtığım sayfayı nasıl bulabilirdim?

Aslında gururum defteri almama engeldi; buna engel olan gerçekten gururum muydu? Korkunç bir keder içinde, "Ah Tanrım," dedim, "geçmiş bir hortlak mıdır? Mezarından mı çıkıyor? Vah çaresiz başım, yoksa sevmek elimden gelmeyecek mi?"

Serserilik hayatım boyunca ezberlenmiş bir ders ve rol gibi yinelediğim bütün o alaycı böbürlenme sözleri, kadın-

ları hor gören bütün o düşüncelerim ansızın aklımdan geçti ve en tuhafı, eskiden öyle düşünür geçindiğim zamanlar dahi inanmadığım bu düşünceler bana şimdi hakikatmiş veya en azından o zamanlar doğruymuş gibi geliyordu.

Madam Pierson'u dört aydan beri tanıyordum, ancak geçmişi hakkında hiçbir şey bilmiyordum, kendisine bu konuda herhangi bir şey de sormamıştım. Kendimi ona karşı duyduğum aşka sınırsız bir güvenle, çekincesiz bırakmıştım. Hiç kimseye, dahası bizzat kendisine, onunla ilgili herhangi bir soru sormadığım için bir tür haz duymuştum: Aslında kuşku ve kıskançlık mizacıma o kadar aykırı şeylerdi ki Brigitte'in bende bunları bulmasından daha çok, bu hisleri duyduğuma şaşıyordum. İlk sevgilerimde ve gündelik ilişkilerimde, hiçbir zaman güvensizlik göstermemiş, tam tersine cesur davranmış ve sanki hiçbir şeyden kuşku duymamıştım. Sevgilimin beni aldatabileceğine inanmak için ihanetini gözlerimle görmem gerekmişti. Bizzat Desgenais de kendi tarzında bana öğütler verirken, her şeye kolayca kandığım için hep benimle alay ederdi. Bütün geçmiş hayatım tanıktı ki kuşkucu olmaktan ziyade saftım; onun içindir ki bu defteri görmenin beni böyle birdenbire sarsması üzerine içimde yeni bir yaratık, bir tür yabancının varlığını duyar gibi oldum; aklım hislerime başkaldırıyordu ve bu gidişin beni nereye götüreceğini kendime sormaya cesaret edemiyordum.

Ancak çektiğim acılar ve tanık olduğum ihanetlerin anısı, üzerimde zorla uygulamış olduğum korkunç sağaltım, dostlarımın sözleri, içinden geçmiş olduğum düşkün çevre, orada görmüş olduğum hazin hakikatler ve görmeden kahredici bir zekâ ile anlamış ve öngörmüş olduğum öteki hakikatler! Nihayet sefahat, aşkı hor görme, her şeyde aşırılık... İşte farkında olmadan kalbimde hâlâ bunları taşıyordum; umuda ve hayata yeniden doğduğumu sandığım anda, bütün bu uyuşmuş kötülükler boğazıma sarılıyor ve içimde olduklarını bana haykırıyorlardı.

Eğilip defteri açtım, sonra hemen kapadım ve tekrar masanın üstüne attım. Brigitte bana bakıyordu; güzel gözlerinde ne incinmiş gurur ne de öfke vardı; beni sanki hastaymışım gibi sadece sevecen bir endişeyle izliyordu. Beni öperek, "Sırlarım olduğunu mu sanıyorsunuz?" diye sordu. "Hayır," dedim, "bir şey sandığım yok, sadece sen güzelsin ve ben seni severek ölmek istiyorum."

Eve dönünce yemek yediğim sırada Larive'e sordum: "Kimdir bu Madam Pierson?"

Hayretle bana döndü. "Sen yıllardan beri buralarda yaşıyorsun," dedim ona, "herhalde onu benden daha iyi tanırsın. Onun hakkında buralarda neler derler, köyde ne düşünürler? Ben kendisini tanımadan önce nasıl bir hayatı vardı? Kimlerle görüşüyordu?"

"İnan olsun mösyö, şimdi yaptığı şeylerden başka bir şey yaptığını görmedim. Yani vadide gezinmek, teyzesiyle kâğıt oynamak ve yoksullara yardımda bulunmak. Köylüler ona 'Gül Brigitte' derler, kimsenin ağzından aleyhinde bir söz duymadım, sadece gündüzün ve gecenin her saatinde tarlalarda tek başına dolaştığını söylerler; ancak bunu o kadar hayırlı bir amaç uğruna yapar ki! Hızır gibi her yere yetişir. Görüştüğü kimselere gelince; bunlar da papazla tatillerde Mösyö de Dalens'dan ibarettir."

"Kimmiş bu Mösyö de Dalens?"

"Dağın ardındaki bir şatonun sahibi; buraya yalnız avlanmaya gelir."

"Genç midir?"

"Evet, efendim."

"Madam Pierson ile akrabalıkları var mıdır?"

"Hayır, kocasının dostuydu."

"Kocası öleli çok oldu mu?"

"Toussaint Yortusu'nda beş yıl olacak; çok iyi adamdı."

"Ya bu Mösyö de Dalens'ın ona kur yaptığı söylenir mi?"

"Dul bayana mı efendim? Tanrım! Doğrusu..." (Ne söyleyeceğini bilmez bir halde durdu.)

"Söylesene?"

"Söyleyen de olmadı değil ama... Bilmiyorum, ben bir şey görmedim."

"Biraz önce aleyhinde bir şey duymadığını söylemiyor muydun?"

"Zaten pek bir şey duymadım, hem bunu bildiğinizi sanıyordum."

"Açık söyle, böyle bir söylenti dolaştı mı? Evet mi, hayır mı?"

"Evet efendim, yani bana da öyle geliyor."

Sofradan kalktım ve ağaçlı yola indim; Mercanson oradaydı. Beni görmezden gelmesini bekliyordum; aksine yanıma yaklaştı. "Mösyö!" dedi, "Geçen gün bana, benim mizacımda bir adamın hatırlamak istemeyeceği bir öfke gösterdiniz. Uygunsuz (uzun sözcükler kullanmak âdetiydi) bir aracılığı üzerime almış ve oldukça yakışıksız bir tarzda araya girmiş olduğum için sizden özür dilerim."

Nezaketle karşılık verirsem yakamdan düşer diye düşündüm ama yanımda yürümeye başladı.

"Dalens! Dalens!" diye dişlerimin arasından tekrarlıyordum. "Bana kim Dalens'dan söz edebilir?" Çünkü Larive ancak bir uşağın söyleyebileceği kadar bir şeyler söylemişti. Nereden biliyordu? Bir hizmetçi kadından veya köylüden duymuş olmalıydı. Oysa bana Dalens'ı, Madam Pierson'un evinde görmüş olan ve işin içyüzünü bilen biri gerekiyordu. Bu Dalens aklımdan hiç çıkmıyordu, başka bir şeyden söz etmek de elimden gelmediği için hemen Mercanson'a ondan söz ettim.

Mercanson kötü bir adam mıydı, saf mı, yoksa kurnaz mıydı, bunu hiçbir zaman açıkça anlayamadım; benden nefret ettiği ve bu yüzden bana elinden geldiği kadar kötülük yaptığı doğrudur. Papazımıza büyük bir dostlukla bağlı olan

(ve bu pek yerindeydi) Madam Pierson, sanki elinde olmadan, yeğenine karşı da dostluk beslemeye başlamıştı. Mercanson bununla övünüyordu, bu yüzden de kıskançtı. Kıskançlık veren yalnızca aşk değildir; bir yakınlık, iyilik dolu bir sözcük, güzel bir çift dudağın gülümseyişi bazı kimselere kudurtucu bir kıskançlık esinleyebilir.

Larive gibi Mercanson da önce kendine sorduğum sorulara şaşırmış göründü. Ben daha da şaşkındım. Ama bu dünyada kendini tümüyle tanıyan biri var mıdır?

Papazın daha ilk verdiği cevaplardan, neyi öğrenmek istediğimi anladığını ve bana söylemek istemediğini gördüm.

"Mösyö, Madam Pierson'u uzun zamandır tanıyorsunuz ve zannedersem evine sorgusuz kabul ediliyorsunuz, o halde nasıl oluyor da Mösyö de Dalens'ı orada hiç görmediniz? Onun hakkında bugün bilgi edinmek istemeniz için herhalde bir neden olmalı, bunu öğrenmek de bana düşmez. Kendi hesabıma yalnız şunu söyleyebilirim ki kendisi iyilik ve merhamet sahibi kibar bir soylu idi; o da sizin gibi Madam Pierson'la çok samimiydi. Büyük bir av köpeği sürüsü vardır ve çok konukseverdir. Madam Pierson'un evinde, o da sizin gibi pek güzel piyano çalardı. Yoksullara yardım görevini özenle yerine getirirdi; burada bulunduğu sıralarda, tıpkı sizin gibi efendim, gezintilerde bu bayana eşlik ederdi. Ailesinin Paris'te büyük saygınlığı vardır; ne zaman bu bayanın evine gitsem kendisini orada bulurdum; ahlakı için çok iyi derler. Hem, takdir buyurursunuz ki efendim, sözünü ettiğim sadece böyle temiz insanlara uyan dürüst bir içtenlikten ibarettir. Sanıyorum ki buraya yalnızca av için gelir. Kocasının dostuydu; çok zengin ve çok cömert olduğunu söylerler ama kendisini yakından tanıyor değilim, yalnız duyduklarımı söylüyorum..."

Şişko cellat, çapraşık cümleleriyle kafamı şişirmişti! Soru sormaya da gevezeliklerini durdurmaya da cesaret edemiyor, sözlerini dinlediğim için kendimden utanarak ona bakıyor-

dum. O boğuk sesiyle canının istediği kadar iftirada bulundu; o kıvrık uçlu hançerini keyfince kalbime sapladı ve işini bitirdikten sonra hemen yanımdan ayrıldı; nihayetinde bana hiçbir şey söylememişti.

Yolda tek başıma kalmıştım; akşam karanlığı çökmeye başlamıştı. Daha çok öfke mi yoksa üzüntü mü duyuyordum bilemiyorum... Sevgili Brigitte'ime beslediğim aşka kendimi körü körüne bırakmak konusundaki güvenim bana o kadar tatlı ve doğal gelmişti ki bu kadar büyük bir mutluluğun beni aldatmış olabileceği gibi bir olasılık düşünmüyordum. Beni ona yönelten, hiç karşı koymaya çalışmadığım ve kuşku duymadığım bu saf duygu ona özel bir şey gibi gelmişti bana, onun bu duyguya lâyık olduğunun kanıtı gibi görünmüştü. O kadar mutlu geçen dört ay şimdiden bir rüya mı olmuştu? Bu olabilir miydi?

Ansızın içimden, "Ama aslına bakarsan bu kadın kendini bana pek çabuk verdi," dedim. "Önceleri bana karşı gösterdiği ve bir sözüm üzerine kayboluveren o benden kaçar gibi görünüşler yalan mıydı? Yoksa rastlantı eseri benzerleriyle her yerde karşılaşılan o bilinen kadınlardan birine mi çattım? Evet, hepsi böyle hareket ederler: Peşlerinden koşsunlar diye hep böyle kaçar görünürler. Dişi geyikler de öyle yapar: Bu, dişinin içgüdüsüdür. Tam hiçbir zaman benim olmayacağına inandığım bir anda bana sevgisini kendiliğinden itiraf etmedi mi? Daha ilk gördüğüm gün, beni tanımadığı halde, beni şüpheye düşürmesi gereken bir hafiflikle koluma girmedi mi? Şu Dalens vaktiyle âşığı olmuşsa hâlâ öyle olabilir; bu salon ilişkileri ne başlar ne de biter, sevgililer karşılaşınca birbirinin koynuna girer ve ayrılınca hemen birbirlerini unutuverirler. Bu adam tatilde buraya gelirse herhalde Brigitte onunla görüşecektir, hem de benimle ilişkisini kesmeden. Bu teyze, iyilikseverliği kendisine perde yapmış bu gizemli yaşam, dedikodulara hiç aldırış etmeyen bu sakınmazlık da neyin nesi? Küçük evlerinde oturan şu iki kadın, çabucak

herkesin gözünü boyayan ve daha da çabuk boşa çıkardıkları o akıllı uslu halleriyle birer maceracıdan başka bir şey değil mi yoksa? Ne olursa olsun, bir roman olduğunu sanıp, gerçekten gözüm kapalı bir hovardalık serüvenine düşmüşüm; ama şimdi ne yapmalı? Etrafımda, açık konuşmak istemeyen şu papaz ve onun kadar bile konuşmayacak olan amcasından başka kimse yok. Aman Yarabbi! Beni kim kurtaracak? Hakikati nasıl öğrenmeli?"

Kıskançlık bunları söylüyordu; böylelikle bunca gözyaşını ve çektiğim bunca acıyı unutarak, iki gün içinde Brigitte'in arzuma boyun eğişinden tasalanmaya başlamıştım. Böylelikle, bütün şüphe edenler gibi, hisleri ve düşünceleri bir yana bırakarak olgularla tartışmaya, gereksiz yorumlarla kafa yormaya ve sevdiğim şeyi didik didik edip incelemeye girişiyordum.

Böyle düşüncelere dalarken ağır adımlarla Brigitte'in evine varmıştım. Bahçe kapısını açık buldum, avludan geçerken de mutfakta ışık gördüm. Hizmetçi kadını sorguya çekmeyi düşündüm. O yana döndüm, cebimdeki paralarla oynayarak eşiğe yaklaştım.

Dehşet izlenimiyle durakladım. Bu hizmetçi zayıf ve buruşuk yaşlı bir kadındı, geçimi toprağa bağlı insanlar gibi sırtı kamburlaşmıştı. Onu pis mutfak evyesinde bulaşıklarıyla uğraşırken buldum. Pis bir şamdan elinde titriyordu; etrafında tencereler, sahanlar, yemek artıkları vardı ve benim gibi oraya utanarak girmiş bir serseri köpek onları yalıyordu; nemli duvarlardan sıcak ve mide bulandırıcı bir koku sızıyordu. İhtiyar kadın beni görünce anlamlı bir şekilde gülümsedi: Sabahleyin beni hanımının odasından usulca çıkarken görmüştü. Kendimden ve bu, aklımdaki bayağı davranışa uygun yerde bulmaya çalıştığım şeyden iğrenerek ürperdim. Bu yaşlı kadından, sanki bulaşıklarının kokusu bizzat benim içimden geliyormuş gibi, kadın sanki kıskançlığımın vücut bulmuş haliymişçesine kaçtım.

Brigitte penceredeydi ve pek sevgili çiçeklerini suluyordu; komşularımızdan birinin çocuğu bir büyük koltuğa oturmuş ve yastıklara gömülmüş halde onun elbisesinin kolunu tutarak ileri geri sallanıyor ve ona şeker dolu ağzıyla ve neşeli, anlaşılmaz lisanında henüz konuşmasını bilmeyen yavruların uzun söylevlerinden birini çekiyordu. Yanına oturdum ve kalbime biraz masumiyet kazandırmak ister gibi çocuğu tombul yanaklarından öptüm. Brigitte beni ürkek bir tavırla karşıladı; bakışlarımda şimdiden bulanmış olan kendi hayalini görüyordu. Ben de onun gözleriyle karşılaşmaktan çekiniyordum; onun güzelliğine ve saf görünüşüne hayran olduğum ölçüde, kendi kendime diyordum ki böyle bir kadın eğer bir melek değilse, bir vefasızlık zebanisidir. Mercanson'un söylediklerini tekrar tekrar hatırlamaya çalışıyor ve bu adamın kapalı sözlerini sanki sevgilimin çizgileriyle ve yüzünün hoş şekliyle karşılaştırıyordum. "O çok güzel," diyordum, "aldatmasını biliyorsa çok tehlikeli ama ben onu kıskıvrak yakalayacağım ve ona kafa tutacağım; anlasın benim kim olduğumu."

Uzun bir sessizlikten sonra, "Azizem," dedim, "bana akıl danışan arkadaşıma bir öğüt verdim. Oldukça saf bir gençtir, bana yazdığı mektupta kendisinin olan bir kadının aynı zamanda bir başka sevgilisi olduğunu öğrendiğini söylüyor. Bana ne yapması gerektiğini sordu."

"Ne cevap verdiniz?"

"İki soru: 'Kadın güzel mi? Ve onu seviyor musunuz?' Eğer seviyorsanız, o kadını unutun; güzelse ve sevmiyorsanız, zevkiniz için görüşmeye devam ediniz; sizi çeken yalnız güzelliği ise istediğinizde ondan ayrılabilirsiniz, o ya da bir başkası, fark etmez!" Bunları duyunca Brigitte elinde tuttuğu çocuğu bıraktı; gidip odanın öbür köşesine oturdu. Odada ışık yoktu; Brigitte'in terk ettiği yeri aydınlatan dolunay, şimdi oturduğu sedire koyu bir gölge düşürüyordu. Ağzımdan çıkan sözler o kadar ağır, o kadar haince bir anlam

taşıyordu ki buna kendim de çok üzülmüştüm ve kalbim küskünlükle doluyordu. Ürken çocuk, Brigitte'i çağırıyor ve bize bakarken mahzunlaşıyordu. Neşeli haykırışları, gevezeliği yavaş yavaş kesildi, koltukta uyuyakaldı. Böylece üçümüz de sessizliğe daldık ve ayın önünden bulut geçti.

Çocuğu almaya gelen hizmetçi kadın içeriye girdi, ışık getirdiler. Ayağa kalktım, Brigitte de aynı zamanda kalktı ama iki elini kalbine götürdü ve karyolanın ucunda yere yığıldı.

Dehşete düşerek ona koştum, bayılmamıştı, kimseyi çağırmamamı rica etti. Çocukluğundan beri kalp çarpıntısı olduğunu, böyle birdenbire başladığını ama bu nöbetlerin tehlikeli olmadığını, çaresinin de bulunmadığını söyledi. Yanında diz çökmüştüm, usulca bana kollarını açtı, başını kaldırdım, omzuma koydum. "Ah, canım!" dedi. "Size acıyorum."

Kulağına eğilerek, "Beni dinle!" dedim. "Ben sefil bir çılgınım ama gizli kapaklı hiçbir şeyim yok. Dağda oturan ve ara sıra seni görmeye gelen bu Dalens dedikleri adam kimdir?"

Bu ismi andığıma hayret etmiş göründü. "Dalens mı?" dedi, "Kocamın bir arkadaşı."

"Bu soru da nereden çıktı?" der gibi yüzüme bakıyordu. Bana çehresi kararmış gibi geldi. Dudaklarımı ısırdım. "Beni aldatmak istiyorsa," dedim, "söylemekle yanlış ettim."

Brigitte güçlükle kalktı, yelpazesini aldı ve odada uzun adımlarla dolaştı. Hızlı nefes alıyordu; onu kırmıştım. Bir süre düşünceli durdu, bir iki kez sanki soğuk, düşmanca gözlerle bakıştık. Yazı masasına gitti, çekmeceyi açtı ve içinden ipekle bağlanmış bir tomar mektup çıkardı, tek sözcük etmeden önüme attı.

Ama ne ona ne de mektuplara bakıyordum; uçuruma taş atmıştım ve çıkardığı uğultuları dinliyordum. İlk kez Brigitte'in gururunun kırılmış olduğu yüzünden okunuyordu. Gözlerinde artık ne endişe ne merhamet vardı ve ben biraz önce kendimi olduğumdan başka hissettiğim gibi, onda da tanımadığım bir kadın görüyordum.

Sonunda, "Şunu okuyun!" dedi. Yaklaştım ve elini tuttum. Pek soğuk bir tavırla, "Şunu okuyun!" diye yineledi.

Mektuplar elimdeydi. O anda masumiyetine o kadar inanmıştım, kendimi o kadar haksız buluyordum ki içimi pişmanlık kaplamıştı. "Size hayat hikâyemi borçlu olduğumu bana hatırlatıyorsunuz," dedi, "oturun, öğreneceksiniz. Sonra şu çekmeceleri açarsınız, tarafımdan ya da başkaları tarafından yazılmış ne varsa hepsini okursunuz."

Oturdu ve bana bir koltuk gösterdi. Konuşmak için ne kadar yoğun bir çaba harcadığını gördüm. Ölü gibi sararmıştı; değişen sesi güçlükle çıkıyor ve boğazı kısılıyordu.

"Brigitte! Brigitte!" diye haykırdım. "Tanrı aşkına konuşmayın! Tanrı tanığımdır ki ben bu gördüğünüz halde doğmadım, hayatımda hiçbir zaman kuşkucu ve güvensiz olmadım. Beni mahvettiler, kalbimi değiştirdiler. Acınacak bir macera beni uçuruma götürdü ve bir yıldan beri şu dünyanın yalnız kötülüklerini gördüm. Tanrı tanığımdır ki bugüne kadar, bu en aşağılık ve çirkin rolü, kıskanç adam rolünü oynayabileceğime inanmazdım. Tanrı tanığımdır ki sizi seviyorum ve sizden başka kimse beni geçmişimden kurtaramaz. Şimdiye kadar sadece beni aldatan veya sevilmeye layık olmayan kadınlarla düşüp kalktım. Sefih hayatı yaşadım; kalbimde öyle anılar var ki hiçbir zaman silinmeyecek. Bir kara çalma, en belirsiz, en mantıksız bir suçlama şimdi bu gönülde hâlâ acıyan, hâlâ acıya benzer ne varsa toplamaya hazır sinirlere rastlıyorsa, suç bende mi? Bu akşam bana, tanımadığım, varlığından haberli olmadığım bir adamdan söz ettiler; ikiniz hakkında hiçbir şey kanıtlamayan dedikodular yapılmış olduğunu söylediler; size bu konuda hiçbir şey sormak istemiyorum; bundan azap duydum, size bunu itiraf ettim ve işte bu onarılması mümkün olmayan bir hatadır. Ancak bana önerdiğiniz şeyi kabul etmektense hepsini ateşe atacağım. Ah! Sevgilim, beni alçaltmayın; kendinizi haklı çıkartmak zorunluluğunu duymayın; ıstırap çektiğim için beni cezalandırmayın. Beni aldat-

tığınıza kalbimin derinliklerinde nasıl inanabilirim? Hayır, siz güzel ve içtensiniz Brigitte, bir tek bakışınız bana sizi sevmek için istediğimden fazlasını veriyor. Karşınızda duran çocuk bilseniz ne korkunç şeyler, ne akla sığmaz alçaklıklar gördü! Bilseniz ona neler ettiler, bütün iyi taraflarını nasıl alaya aldılar, kuşkuya, kıskançlığa, umutsuzluğa yönelten şeyleri kendisine öğretmek için ne çabalar gösterdiler! Ne yazık! Ne yazık! Canım sevgilim, nasıl bir adamı sevdiğinizi bilseniz! Beni hiç azarlamayın, bana acıyın lütfen, sizden başkalarının var olduğunu unutmaya ihtiyacım var. Kim bilir ne sınavlar, ne acı anlar geçirmem gerekecek! Böyle olabileceğini düşünememiştim, savaş vermek zorunda kalacağımdan haberim yoktu. Benim olduğunuzdan beri geçmişte neler yaptığımı anlıyorum, dudaklarımın ne kadar kirlenmiş olduğunu sizi öperken idrak ettim. Gökler aşkına, yaşamama yardım edin! Tanrı beni bundan daha iyi yarattı."

Brigitte bana kollarını açtı, beni en sevecen hareketlerle okşadı. Bu hazin sahneye neden olan her şeyi kendisine söylememi rica etti. Ona yalnız Larive'in bana söylediklerinden söz ettim, Mercanson'u sorguya çektiğimi söyleyemedim. Yapacağı açıklamayı kesinlikle dinlememi istedi. Mösyö de Dalens onu sevmiş ama o çok güvenilmez, hercai ve pek kararsız bir adammış; ona, tekrar evlenmek istemediği için ifadesini değiştirmesini istemekten başka bir şey yapamayacağını söylemiş, o da buna ses çıkarmadan razı olmuş ama o zamandan beri ziyaretleri gitgide seyrekleşmiş, şimdi ise hiç gelmiyormuş. Tomardan tarihi yeni olan bir mektup çekti ve bana gösterdi; bu mektubun bana söylediklerini doğruladığını görünce kızarmaktan kendimi alamadım; Brigitte beni bağışladığına dair güvence verdi ve tek ceza olarak, bundan böyle hakkında şüphe uyandırabilecek her şeyi hemen ona bildireceğime söz vermemi istedi. Anlaşmamız bir öpücükle mühürlendi ve tan ağarırken oradan ayrıldığımda ikimiz de Mösyö de Dalens'ın varlığını unutmuştuk.

İkinci Bölüm

Buruk bir sevinçle karışık uyuşukluk, sefahat düşkünlerine özgü bir haldir. Bu hal, her şeyin, beden ihtiyaçlarına göre değil, keyfe ve hevese göre ayarlandığı ve bedenin hep keyfe ve hevese bağlı kılındığı bir kapris hayatının sonucudur. Gençlik ve irade aşırılıklara dayanabilir ama doğa sessizce öcünü alır ve gücünü yeniden onarmaya karar verdiği gün, irade onu beklemek ve tekrar kötüye kullanmak üzere ölür.

O zaman bir gün önce kendisini çeken bütün şeyleri çevresinde yeniden bulunca, bunları yakalayacak gücü olmayan adam bu çevresindekilere tiksinerek gülümsemekten başka bir şey yapamaz. Şunu da ekleyeyim ki daha dün onun arzusunu uyandıran bu şeylere hiçbir zaman soğukkanlılıkla bakamaz; sefahat düşkünü sevdiği bütün şeylere hırsla saldırır, onun hayatı ateşli bir hastalıktır; organları, haz duymak için, alkollü içkiler, yosmalar ve uykusuz gecelerle haşır neşir olmaya mecburdur. Bu can sıkıntısı ve tembellik günlerinde, iktidarsızlığıyla arzuları arasında herhangi birinden çok daha fazla uzaklık hisseder ve arzularına karşı durabilmesi için gururunun yardıma koşup onu bu arzulara değer vermediğine inandırması gerekir. İşte böylece o hayatının bütün şölenleri üstüne tükürür ve dinmez susuzlukla derin doygunluk arasında yer alan benlik hırsı onu ölüme götürür.

Ben artık sefahat düşkünü değildim ama bedenim birdenbire eski kötü alışkanlıklarını hatırlanıştı. O zamana kadar bunun farkına varmanış olmam doğaldı. Babamın ölümü üzerine duyduğum acı önce her şeyi susturmuştu. Sonra şiddetli bir aşka tutulmuştum; yalnız yaşadığım sürece can sıkıntısının savaşacak bir konusu yoktu. Günler nasıl gelirse gelsin, hüzünlü ya da neşeli, yalnız adam için ne önemi vardı?

Cevheri içinde uyuduğu mavimsi damardan çıkarılan çinko, bu yarı maden, nasıl ham bakıra yaklaşınca kendinden bir güneş ışını çıkarırsa, Brigitte'in öpüşleri de öyle yavaş yavaş kalbimde gizlice yatan şeyleri uyandırdı. Onunla karşı karşıya geldiğim zaman asıl kimliğimi fark ettim.

Bazı günler daha sabahtan itibaren tarifi olanaksız garip bir hale bürünüyordum. Bir gün önce sofrada yemeği ve içkiyi fazla kaçırdığı için rahatsızlanmış bir adam gibi sebepsiz yere uyanıyordum. Dışarıdan gelen bütün duyumlar bana dayanılmaz yorgunluk veriyor, bütün bilinen ve sıradan şeyler beni usandırıyor ve canımı sıkıyordu; ağzımı açsam başkalarının sözleriyle ya da kendi düşüncelerimle alay etmekten başka bir şey yapamıyordum. O zaman kanepeye uzanarak ve sanki kımıldayamayacak haldeymişim gibi, bir gün önce tasarlanış olduğumuz bütün gezintileri isteyerek boşa çıkarıyordum. İyi zamanlarda, sevgilime söylediğim hisli, içtenlikli bir muhabbet ürünü olan sözleri belleğimde araştırmaya başlıyor ve alaycı şakalarım mutlu günlerin bu anılarını berbat edip zehirlemeden rahat edemiyordum. Brigitte üzgün bir tavırla, "Bana bunu olsun bırakmaz mısınız?" diyordu. "Birbirine bu kadar zıt iki benliğiniz varsa, kötüsü uyandığı zaman, iyisini unutmakla yetinemez misiniz?"

Bu kendimi kaybettiğim anlarda Brigitte'in gösterdiği sabır, uğursuz neşemi kışkırtmaktan başka işe yaramıyordu. Istırap çeken adamın sevdiğine de ıstırap çektirmesi ne garip şeydir! İnsanın kendine bu derece az egemen olması hastalıkların en kötüsü değil midir? Bir kadın için kollarından

yeni sıyrılmış erkeğin, özür kabul etmez bir tuhaflıkla mutlu gecelerin en kutsal ve en gizemli yanlarını alaya alması kadar acı bir şey olabilir mi? Bununla birlikte benden kaçmıyordu; yabanıl mizacımla aşka hakaretler savurur ve daha öpüşlerinin nemini taşıyan dudaklarımla çılgınlığımı homurdanırken, o elindeki işin üzerine eğilmiş, yanımda dururdu.

O günler alışılanın tersine Paris'ten söz etmekten ve sefahat hayatımı dünyanın en iyi şeyi gibi betimlemekten kendimi alamazdım. Gülerek Brigitte'e, "Siz sofunun birisiniz," derdim, "bunun ne demek olduğunu bilmezsiniz. Kaygısız ve aşka inanmadan sevişen insanlar gibisi hiç yoktur." Bu benim de aşka inanmadığımı göstermiyor muydu?

Brigitte cevap veriyordu: "Peki, bana hep hoşunuza gitmeyi öğretin. Belki ben de kaybettiğinize yazıklandığınız sevgilileriniz kadar güzelim. Kendi tarzlarında sizi oyalamak için onların bildikleri usulleri bilmiyorsam, bunu öğrenmeye hazırım, beni sevmiyormuş gibi davranın ve bırakın da sizi hiç bundan söz etmeden seveyim. Kilisede sofu isem aşkımda da öyleyimdir. Buna sizi inandırmak için ne yapabilirim?"

Hemen aynanın karşısına geçer, gün ortasında baloya ya da bir şölene gidecekmiş gibi hazırlanır, hiç hoşuna gitmeyen bir şuhluğa bürünür, gülerek ve odada hoplayarak beni yansılamaya çalışırdı. "Zevkinize göre miyim?" derdi. "Beni hangi sevgilinize benzetiyorsunuz acaba? Hâlâ aşka inanılabileceğini size unutturacak kadar güzel miyim? Kaygısız bir insana benziyor muyum?" Sonra, bu yapmacıklı neşenin ortasında birdenbire bana arkasını döndüğünü görüyordum, elinde olmayan bir ürperiş saçları arasına iliştirdiği zavallı çiçekleri titretiyordu. O zaman koşup ayaklarına kapanıyordum.

"Yeter!" diyordum ona. "Öykünmek istediğin ve dudaklarımın senin önünde hatırlamaya cesaret edecek kadar bayağılaştığı kimselere gereğinden çok benziyorsun. Çıkar o çiçekleri, çıkar o giysiyi. Bu neşeyi samimi gözyaşıyla yıkayalım; düşkünlük içinde geçen geçmişimi bana hatırlatma! Bu geçmişi yetesiye biliyorum."

Ama bu pişmanlık da acımasızdı; ona kalbimdeki hayaletlerin gayet canlı ve hakiki olduklarını kanıtlıyordu. Bir dehşet hissine kapılarak, boyun eğişinin ve hoşuma gitme arzusunun içimde temiz olmayan anılar canlandırdığını ona açıkça söylemekten başka bir şey yapmıyordum.

Ve bu doğruydu. Brigitte'in evine coşkun bir sevinç içinde, kollarında acılarımı ve geçmişimi unutmaya yemin ederek geliyordum. Yatağının ayakucuna gelinceye kadar önünde diz çökerek kendisine beslediğim hürmet hakkında güvence veriyordum. Bu yatağa tapınağa girer gibi giriyordum. Ona kollarımı gözyaşları dökerek açıyordum; sonra o bilmem nasıl bir hareket yapıyor, giysisini bilmem nasıl çıkarıyor, bana yaklaşırken bilmem nasıl bir söz söylüyordu ve ben ansızın bir akşam falanca bir yosmanın, elbisesini çıkarıp yatağıma yaklaşırken, o hareketi yapmış, o sözü söylemiş olduğunu hatırlıyordum.

Zavallı sadık ruh! Karşında sarardığımı, seni kucaklamak için açılmış kollarımın birer cansız cisim gibi ince ve körpe omuzlarına düştüğünü gördüğün zamanlar, öpüşün dudaklarımda donduğu ve sevdalı bakışlarının, Tanrı ışığının bu saf hazinelerinin gözlerimde, rüzgârın yolundan ettiği bir ok gibi gerilediğini gördüğünde ne kadar acı duyuyordun! Ah! Brigitte, gözkapaklarından ne elmaslar akıyordu! Merhamet dolu hazin aşkını, sabırlı ellerinle, hangi iyilik hazinesinden çekip çıkarıyordun!

Uzun süre iyi ve kötü günler neredeyse hiç aksamadan birbirini izledi; ben birbiri ardına sert ve alaycı, sevecen ve sadık, soğuk ve gururlu, pişman ve itaatkâr görünüyordum. Ne yapacağımı bana haber vermek içinmiş gibi ilk kez karşıma çıkmış olan Desgenais'nin yüzü hep aklımdaydı. Soğuk ve kuşkulu günlerimde sanki içimden onunla konuşuyordum; genellikle tam Brigitte'i zalimce alay ederek yaraladığım anlarda kendi kendime, "Yerimde o olsaydı, benim yaptığımdan beterini yapardı," diyordum.

Bazen de Brigitte'e gitmek için şapkamı takarken aynaya bakıyor ve kendi kendime diyordum ki, "Bunda ne kötülük var ki? Güzel bir sevgilim var, o kendini bir düşküne verdi, beni olduğum gibi kabul etsin." Dudaklarımda tebessümle oraya geliyor, ilgisiz ve rahat bir tavırla koltuğa yaslanıyordum; sonra Brigitte'in tatlı ve endişeli gözlerle yaklaştığını görüyordum; küçücük beyaz ellerini tutup sonsuz bir hülyaya dalıyordum.

Adsız bir şeyi nasıl adlandırmalı? İyi miydim, yoksa kötü mü? Kuşkulu biri miydim, yoksa deli mi? Bunu düşünmemek, gitmek gerekir, böyle bir durumdu bu.

Madam Daniel adında genç bir komşumuz vardı; güzellikten, hele şuhluktan yana eksiği yoktu; yoksuldu ama zengin görünmek isterdi; yemekten sonra bizi görmeye gelir ve kaybetmek keyfini kaçırsa da bize karşı büyük paralarla oynardı; şarkı söylerdi ama sesi hiç de güzel değildi. Talihsizliğin onu gömülmeye mecbur ettiği bu ücra köyde müthiş bir eğlence susuzluğu içinde kavruluyordu. Senede iki üç gün ayak bastığı Paris'ten söz ederdi hep; modayı izlediğini söylerdi, sevgili Brigitte'im merhametinden gülümseyerek, bu konuda elinden geldiği kadar ona yardım ederdi. Kocası kadastro memuruydu; bayram günleri onu götürür, o küçük kadın da bütün süslerini takınarak orada hükümet konağının salonlarında garnizon subaylarıyla bütün yüreğiyle dans ederdi. Buradan yorgun ama gözleri parıldayarak dönerdi; o zaman nasıl eğlendiğini ve sebep olduğu küçük kederleri anlatmak için bize gelirdi. Bunun dışında roman okumakla vakit geçirirdi; ev işlerine hiç baktığı yoktu, aslında evi de pek iç açıcı bir manzara sunmazdı.

Onu ne zaman görsem, yaşadığını sandığı bu hayat kadar gülünç bir şey düşünemez, onunla alay ederdim. Şölenler ve balo hikâyeleri ortasında sözünü keserek ondan kocası ve kayınpederi hakkında bilgi isterdim, ikisinden de nefret ederdi; biri kocası, öteki de köylünün teki olduğu için; kısa-

cası ne zaman bir araya gelsek, herhangi bir konu üzerinde tartışmadan duramazdık.

İşte, kötü günlerimde, sırf Brigitte'in canını sıkmak için bu kadına kur yapmayı bile düşündüm. "Bakın," diyordum, "Madam Daniel hayatı ne güzel anlıyor! Bu şen mizacıyla hiç insan ondan daha hoş bir sevgili dileyebilir mi?" O zaman onu övmeye girişiyordum. Anlamsız gevezelikleri ince bir içtenlik, abartılı iddiaları çok doğal bir hoşa gitme arzusu oluyordu; yoksulsa bu onun suçu muydu? Hiç olmazsa sadece zevkini düşünüyor ve bunu açıkça itiraf ediyordu; erdem lafları etmiyor, başkalarının da bu türden sözlerine kulak asmıyordu. Hatta Brigitte'e onu örnek almasını, onun tam hoşuma giden tip olduğunu söyleyecek kadar ileri gidiyordum.

Zavallı Madam Daniel, Brigitte'in gözlerinde bazı hüzün izleri gördü. O garip bir varlıktı, aklı fikri süslerindeyken kaldıkça ne kadar ahmaksa, bunlardan sıyrılmayı başardığında da o kadar iyi ve samimiydi. Bu sırada, tıpkı kendisine benzeyen, yani hem iyi hem ahmakça bir hareket yaptı. Günün birinde, bir gezinti sırasında ikisi yalnızken kendini Brigitte'in kollarına atmış, kendine kur yapmaya başladığını ve amacı kuşku götürmeyen sözler söylediğimi fark ettiğini söylemiş ama benim başkasının âşığı olduğumu biliyormuş ve kendi adına ne olursa olsun, arkadaşının mutluluğunu yıkmaktansa ölmeyi seçermiş. Brigitte ona teşekkür etmiş. Madam Daniel de vicdanını rahatlattıktan sonra beni elinden geldiği kadar çileden çıkarmak için göz süzmelerine devam etti.

Akşam o gittikten sonra Brigitte sert bir tavırla bana koruda geçen olayı anlattı; bundan böyle kendisini bu türden hakaretlere uğratmamamı rica etti. "Buna aldırış ettiğimden ya da bu şakaları ciddiye aldığımdan değil," dedi, "ama beni biraz olsun seviyorsanız, sevmediğiniz zamanların da olduğunu başkasına göstermenin gereği yok, sanıyorum."

Gülerek cevap verdim: "Buna önem vermeniz mümkün mü? Görüyorsunuz ki dalgamı geçiyorum ve bunu vakit geçirmek için yapıyorum."

"Ah! Dostum, dostum!" dedi Brigitte, "Vakit geçirmek zorunda olmak bir talihsizlik."

Birkaç gün sonra, "Hadi," dedim, "vilayete gidelim de Madam Daniel'in nasıl dans ettiğini görelim." İstemeyerek kabul etti. O tuvaletini tamamlarken ben de şöminenin yanındaydım, eski neşesini kaybettiğine dair sitemde bulundum. "Neyiniz var?" diye sordum. (Nesi olduğunu onun kadar ben de biliyordum.) "Neden artık hep böyle neşesizsiniz? Doğrusu sizinle baş başa yaşamak biraz hazin. Sizi önceleri daha şen, daha serbest ve daha açık bir mizaca sahip olarak tanımıştım; bu mizacı değiştirdiğimi görmek benim için hiç de övünülecek bir şey değil. Ama münzevi bir mizacınız var; manastırda yaşamak için doğmuşsunuz."

Bir pazar günüydü, ağaçlı yoldan geçerken Brigitte, arkadaşlarını, ıhlamurlar altında dans etmeye giden körpe ve iyi kalpli kızları selamlamak için arabayı durdurdu. Onlardan ayrıldıktan sonra uzun zaman arkalarından baktı; küçük köy balosunu çok severdi; mendilini gözlerine götürdü.

Vilayette Madam Daniel'i pek neşeli bulduk. Dikkati çeksin diye onu sık sık dansa kaldırmaya başladım; ona bin türlü övgüde bulundum, o da elinden geldiği kadar karşılık verdi.

Brigitte karşımızdaydı, gözleri bizden ayrılmıyordu. O anda hissettiklerimi anlatmak güçtür. Bu hem haz, hem de hüzündü. Onun açıkça kıskandığını görüyordum; ancak bundan duygulanacak yerde, onu daha da endişelendirmek için ne gerektiyse yaptım.

Dönüşte onun sitemlerini bekliyordum; ama o gün bir şey söylememekle kalmadı, ertesi ve ondan sonraki gün de kederli ve sessiz kaldı. Evine gittiğim zaman yanıma geliyor ve beni öpüyordu; sonra karşı karşıya oturuyorduk, ikimiz de düşünceliydik ve nadiren bir iki anlamsız laf ediyorduk.

Üçüncü gün dili çözüldü, acı sitemlerde bulundu, hareketlerimin garip olduğunu, buna ne anlam vereceğini bilmediğini söyledi; bu hakaretlerim olsa olsa kendisini sevmediğimi gösterirmiş ama bu hayata dayanamıyormuş, benim tuhaflıklarıma ve soğuk tavırlarıma katlanmaktansa her şeyi göze almış. Gözleri yaşlarla doluydu, ben de kendisinden af dilemeye hazırdım; ancak o sıra ağzından o kadar acı sözler çıktı ki gururum kaldırmadı. Ben de aynı tarzda karşılık verdim ve kavgamız şiddetlendi. Sevgilime, en basit konularda bana güvenecek kadar olsun güven veremeyişimin gülünç olduğunu söyledim; Madam Daniel bahane idi; o kadını ciddiye almadığımı çok iyi biliyordu; sözde kıskançlığı tam bir zorbalıktan başka bir şey değildi, hem bu hayat kendisini yoruyorsa ilişkimizi koparmak elindeydi.

"Peki!" diye cevap verdi, "Aslında sizin olalı beri sizi tanıyamıyorum; sevdiğinize beni inandırmak için herhalde oyun oynadınız; şimdi bu oyundan usandınız ve bana kötülükten başka bir şey yapmaz oldunuz. Duyduğunuz herhangi bir söz üzerine sizi aldattığımdan şüphe ediyorsunuz ama bana yaptığınız bu hakarete üzülme hakkını benden esirgiyorsunuz. Artık benim sevmiş olduğum adam değilsiniz."

"Sizin üzüntülerinizin ne olduğunu bilirim," dedim. "Her attığım adımda bu üzüntünün yeniden filizlenmemesi için ne yapmalı? Yakında sizden başkasına bir kelime etmeme müsaade olmayacak. Hakaret etmek için kendinizi hakarete uğramış gibi gösteriyorsunuz; köle olayım diye beni baskı yapmakla suçluyorsunuz. Mademki rahatınızı kaçırıyorum, rahat yaşayınız, bir daha beni görmeyeceksiniz."

Öfkeli bir halde birbirimizden ayrıldık ve bir günü onu görmeden geçirdim. Ertesi akşam, gece yarısına doğru öyle hüzünlendim ki dayanamadım. Bir hayli gözyaşı döktüm; kendime, hak ettiğim küfürler ettim. İnsanların en güzeline, en iyisine ıstırap çektirdiğim için deli, hem de en kötü soyun-

dan bir deli olduğumu düşündüm. Ayaklarına kapanmak için evine koştum.

Bahçeye girerken, odasının aydınlık olduğunu gördüm ve şüpheli bir düşünce zihnimden geçti. "Bu saatte beni beklemez," dedim, "kim bilir ne yapıyordur? Onu dün gözyaşları içinde bıraktım, belki de şimdi şarkı söylerken ve hiç yokmuşum gibi beni aklına getirmez bir halde bulacağım. Belki de öteki gibi tuvalet masası başındadır. Yavaşça içeri gireyim de işin aslını öğreneyim."

Ayaklarımın ucuna basarak yürüdüm ve kapı rastlantı eseri aralık olduğu için kendisine görünmeden Brigitte'i görebildim.

Masasına oturmuş, ondan ilk kuşkulanmama yol açan hatıra defterine bir şeyler yazıyordu. Sol elinde beyaz tahtadan küçük bir kutu tutuyor ve ara sıra bu kutuya bir tür istemsiz titremeyle bakıyordu. Odadaki huzur görüntüsünde uğursuz bir şeyler vardı. Yazı masası açıktı ve kâğıtlar, sanki yeni düzenlenmişler gibi içinde sıralanmıştı.

Kapıyı iterken biraz gürültü çıkardım. Brigitte kalktı, yazı masasını kapadı, sonra gülümseyerek geldi; "Octave," dedi, "çocuk gibiyiz sevgilim. Kavga çok anlamsızdı, bu akşam gelmemiş olsaydın bu gece ben sana gelecektim. Bağışla beni, suç bende. Madam Daniel yarın akşam yemeğe bizde, istersen yaptığım baskı için beni pişman et. Yeter ki sev beni, bu bana yeter, mutluyum, olanları unutalım ve mutluluğumuzu karartmayalım."

Üçüncü Bölüm

Barışmamız kavgamızdan sanki daha hazindi; Brigitte'in bu barışmadan sonraki gizemli hali beni ilk önce ürkütmüştü, sonra da içimde sürekli bir endişe bıraktı.

Gitgide geçmişten bana kalan iki mutsuzluk öğesi bütün çabama karşın içimde boy atıyordu. Bazen sitem ve hakaretlerle dolu müthiş bir kıskançlık, bazen en aziz duygumla alay ederek ona hakaret eden zalim neşe, yapmacık hoppalık... Acımasız anılar beni durmadan kovalıyordu; böylece Brigitte, kendine ya vefasız bir sevgili ya da metreslik eden bir yosma gibi davranıldığını görerek, yavaş yavaş hayatımızın tadını kaçıran bir hüzne kapılıyordu ve hepsinden beteri, sebebini bilmeme ve kendimi bundan sorumlu tutmama rağmen bu hüzün canımı sıkmaktan geri kalmıyordu. Gençtim ve eğlenceyi seviyordum; benden daha yaşlı, ıstırap çeken ve sararıp solan bir kadınla her gün baş başa yaşamak, her zaman karşımda olan o gitgide ciddileşen yüz, bütün bunlar gençliğimi isyan ettiriyor ve beni eski özgürlüğümü kaybettiğime pişman ediyordu.

Güzel mehtaplı gecelerde, ormanda ağır ağır yürürken ikimiz de derin bir hüzne kapıldığımızı hissediyorduk. Brigitte bana acıyarak bakıyordu. Issız bir yamaca bakan bir kayanın üstüne çıkıyor, saatlerce orada kalıyorduk; yarı

dumanlı gözleri gözlerimden geçip içime işliyordu, sonra gözlerini tekrar doğaya, göklere ve vadiye çeviriyordu. "Ah! Sevgili çocuğum!" diyordu. "Sana ne kadar acıyorum; beni sevmiyorsun!"

Bu kayaya varmak için ormanın içinde iki fersah yürümek gerekiyordu; dönüşte de iki, dört. Brigitte ne yorgunluktan ne de geceden korkardı. Gecenin on birinde yola çıkar ve bazen şafakta dönerdik. Böyle uzun gezintilere çıktığımız zamanlarda mavi bir bluzla erkek elbisesi giyer ve neşeli bir tavırla günlük giysisinin çalı çırpılar arasında dolaşmak için uygun olmadığını söylerdi. Kumlara basarak önümde öyle sağlam adımlarla ve kadın inceliğiyle çocuk hoppalığını birleştiren o kadar hoş bir tavırla yürürdü ki her an onu izlemek için dururdum. Bir kez yola çıktı mı sanki zor ve kutsal bir göreve gidiyormuş gibi görünürdü; asker gibi kollarını sallayarak ve var gücüyle şarkı söyleyerek önden yürürdü; ansızın arkasını döner, bana gelir ve beni öperdi. Giderken böyleydi; dönüşte koluma yaslanırdı; o zaman şarkı söylemezdi; itiraflarda bulunur, tatlı şeyler anlatırdı ve bunları en az iki fersahlık bir mesafede bizden başka kimsecikler bulunmadığı halde sanki kulağıma fısıldarcasına söylerdi. Dönüşte sevgi ve dostlukla ilgisi olmayan tek söz konuştuğumuzu hatırlamıyorum.

Bir akşam kayaya gitmek için kendi çizdiğimiz yolu tutmuştuk, yani asıl yolu izlemeden ormanın içinde gidiyorduk. Brigitte o kadar sevimlice yürüyor ve kabarık kumral saçlarının üstünde küçük kadife şapkasıyla gayretli bir yumurcağa o kadar benziyordu ki geçilmesi güç yerlerde onun kadın olduğunu unutuyordum. Onu hatırıma getirmeden daha yukarılara çıkmış olduğum sıralarda kaç kez kayalara tırmanmasına yardım etmem için beni çağırmaya mecbur kalmıştı. Bu dupduru ve muhteşem gecede ormanın ortasında, ağaç kütüklerine, katırtırnaklarına asılmış ve ilerleyemeyen bu küçük öğrenci bedeninden çıkan o yarı neşeli ve yarı yakı-

nan kadın sesinin yaptığı etkiyi anlatamam. Onu kollarıma alıyor ve gülerek, "Bayan," diyordum, "siz cesur ve çevik bir dağlısınız; fakat ellerinizi hırpalıyorsunuz ve altı çivili kocaman ayakkabılarınıza, bastonunuza ve erkekçe tavırlarınıza rağmen görüyorum ki sizi kucağıma almam gerek."

Nefes nefese kayaya çıktık; boynuma bir kayışla hasır bir şişe asmıştım. Kayaya tırmandığımız zaman, sevgili Brigitte'im şişemi istedi; onu ve çakmağımı kaybetmiştim, bu çakmak başka bir işe yarıyordu. Yolumuzu kaybettiğimiz zamanlar ki genellikle böyle olurdu, direkler üzerine yazılan yol isimlerini onunla okurduk. Bu gibi durumlarda direklere tırmanır ve çakmağı yakarak yarı silinmiş harfleri okurdum; bütün bunları çocuklar gibi, çılgınca yapardık. Bir kavşakta, levhası okunacak bir değil beş altı direk bulunduğu zamanlar halimiz görülecek şeydi. Ama o akşam her şeyimiz çimenler arasında kalmıştı. Brigitte, "Öyleyse geceyi burada geçiririz." dedi, "Zaten yorulmuşum, bu kaya sert bir yatak, kuru yaprakları kendimize döşek yaparız. Oturalım ve artık bundan söz etmeyelim."

Enfes bir geceydi. Ay ardımızda doğuyordu; onu hâlâ sol tarafımda görür gibiyim. Brigitte ağaçlı tepelerin ufukta çizdiği siyah danteller arasında yavaşça ayın doğuşunu uzun uzun izledi. Ayışığı gür ağaçlıklardan sıyrılıp göğe yayıldıkça Brigitte'in şarkısı daha da ağırlaşıyor ve hüzünleniyordu. Biraz sonra eğildi ve kollarını boynuma dolayarak, "Kalbini anlamıyorum ve bana ıstırap çektirdiğin için sana sitemde bulunuyorum sanma. Geçmişini unutacak gücü kendinde bulamıyorsan bu senin suçun değil; beni iyi niyetle sevdin, aşkın beni öldürse bile sana kendimi vermiş olduğuma yazıklanmayacağım. Hayatta yeniden doğduğunu ve seni felakete sürüklemiş olan kadınların anısını kollarımda unutacağını sandın. Yazık! Octave, erkenden büyük deneyim sahibi olduğunu söylediğin zaman gülmüştüm, hiçbir şeyden habersiz çocuklar gibi bununla övündüğünü sanmıştım.

Sadece istesem yetecek, yüreğinde ne kadar iyilik varsa ilk öpüşümde hepsi dudaklarına yükselecek sanmıştım. Sen de böyle olacağını sanıyordun, ikimiz de yanıldık. Ah çocuk! Gönlünde onulmaz bir yara var; seni aldatan kadını herhalde çok sevmiş olmalısın! Evet, benden fazla, yazık ki çok daha fazla! Çünkü bütün aşkımla onun hayalini silemiyorum; seni pek zalimce aldatmış olmalı, çünkü sana gösterdiğim vefa da bir şeye yaramadı! Ya ötekiler, o sefil kadınlar ne yaptılar da böyle gençliğini zehirlediler? Sana satmış oldukları zevkler herhalde çok derin ve müthiş olmalı, çünkü onlara benzememi istiyorsun! Benim yanımda onları hatırlıyorsun! Ah! Çocuğum, en acısı işte bu. Yüzündeki bu kötü neşeyi, dudaklarınla dudaklarım arasına alçıdan bir maske gibi gerilen bu alaycı düşkün edasını bulmaktansa, haksız ve öfkeli bir halde hayalî suçlardan dolayı beni azarladığını ve ilk sevgilinin sana yaptığı kötülüğün acısını benden çıkardığını görmek benim için yeğdir. Söyle bana Octave, neden böyle oluyor? Neden bazı günler aşkı hor görüyorsun ve en tatlı muhabbet sözlerimizi hazin şekilde alaya alıyorsun? Geçirdiğin korkunç hayat duyarlı sinirlerin üzerinde ne kadar büyük bir etki bırakmış olmalı ki böyle hakaretler hâlâ elinde olmadan dudaklarından çıkabiliyor? Evet, elinde olmadan, çünkü soylu bir yüreğin var, yaptığın şeylerden senin de yüzün kızarıyor; ıstırap çektiğimi biliyorsun ve bana karşı buna üzülmeyecek kadar ilgisiz değilsin.

Ah! Şimdi seni tanıyorum. Seni ilk kez bu halde gördüğüm zaman, hayal bile edemeyeceğin bir korkuya kapıldım. Senin ahlaksızın biri olduğunu, hissetmediğin bir aşkı göstererek beni aldattığını ve seni asıl kimliğinle gördüğümü sanmıştım. Ah canım! O zaman kendimi öldürmeyi düşündüm; ne feci bir gece geçirdim! Hayatımı bilmiyorsun; bilmiyorsun ki benim de hayatta edindiğim deneyim seninkinden daha tatlı olmadı. Yazık! Hayat tatlıdır ama onu tanımayanlar için.

Octave'cığım, siz sevdiğim ilk erkek değilsiniz. Kalbime gömülü korkunç bir macera var ki sizin bunu öğrenmenizi istiyorum. Babam, daha küçükken beni yaşlı bir dostunun biricik oğluna vermeyi tasarlamıştı. Köyde komşuydular ve aşağı yukarı eş değerde birer çiftlikleri vardı. İki aile hemen her gün görüşüyor ve sanki birlikte yaşıyorduk. Babam öldü, çok daha önce de annemi kaybetmiştik. Ben, sizin de tanıdığınız teyzemin gözetimi altında kaldım. Bir süre sonra o da bir geziye çıkmak zorunda kalınca beni gelecekteki kayınpederime emanet etti. Bu adam beni hep kızım diye çağırırdı ve oğluyla evleneceğim civarda o kadar iyi bilinirdi ki herkes bizi özgürce baş başa bırakıyordu.

Size adını söylememin gereği olmayan bu genç adam hep beni sever görünmüştü. Yıllardan beri bir çocukluk arkadaşlığı olan duygu zamanla sevgiye dönmüştü. Yalnız kaldığımız zamanlar bizi bekleyen mutluluktan söz ediyordu; bana sabırsızlığını anlatıyordu. Ondan yalnız bir yaş daha küçüktüm ama o, çevrede kötü huylu biri, bir tür serseri ile tanışmış ve onun sözlerine kulak vermişti. Ben onun okşamalarına çocuksu bir güvenle kendimi bırakırken, o babasını aldatmaya, hepimize karşı sözünden dönmeye ve beni rezil ettikten sonra terk etmeye karar vermişti.

Babası o sabah bizi odasına çağırmış ve odada bütün aile halkının huzurunda, evlenme günümüzün belirlendiğini haber vermişti. Hemen o günün akşamı nişanlımla bahçede buluştuk ve her zamankinden daha coşkulu bir şekilde aşkından söz etti, düğün günü kararlaştırıldığına göre, beni eşi olarak gördüğünü ve doğduğundan beri Tanrı'nın huzurunda zaten kocam olduğunu söyledi. Gençliğimden, bilgisizliğimden ve beslediğim güvenden başka bahanem yoktu. Karısı olmadan önce kendimi ona verdim ve sekiz gün sonra nişanlım babasının evini terk etti; o arkadaşının tanıştırmış olduğu bir kadınla kaçmıştı; bize Almanya'ya gittiğini yazdı ve bir daha da onu görmedik.

İşte kısaca hayatımın hikâyesi; sizin şimdi öğrendiğiniz gibi kocam da bunu öğrenmişti. Ben çok gururluyumdur, çocuğum, yalnız kalınca, bir daha hiçbir erkeğin bana o zaman çektiklerimi çektirmeyeceğine yemin etmiştim. Sizi gördüm ve yeminimi unuttum ama ıstırabımı unutmadım. Bana iyilikle davranmalısınız; siz hasta iseniz, ben de öyleyim; birbirimize özen göstermeliyiz. Görüyorsunuz ya Octave, ben de geçmişin anıları ne demektir bilirim. Bu anılar bana da sizin yanınızda acı dehşet anları yaşatıyor; ben sizden daha cesur olacağım, çünkü belki sizden çok acı çekmişimdir. Başlamak bana düşer; kalbim kendinden pek az emindir, hâlâ kendimi toplayamadım; sen gelmeden önce bu köyde hayatım öyle sakin geçiyordu ki! Hayatımda hiçbir değişiklik yapmamaya karar vermiştim! Bütün bunlar beni güç beğenir yaptı. Ama aldırma, işte seninim. İyi zamanlarında, Tanrı'nın beni sana bir anne gibi bakayım diye gönderdiğini söylemiştin. Hakikat budur dostum, ben her zaman sevgiliniz değilim, anneniz olduğum, anneniz olmak istediğim günlerin sayısı az değil. Evet, beni üzdüğünüz zamanlar artık sizi âşığım gibi görmüyorum; böyle anlarda siz çekingen ve asi, hasta bir çocuksunuz ki sevdiğim ve daima sevmek istediğim adama yeniden kavuşmak için ona bakıp onu iyi etmek istiyorum. Tanrı bana sizi daima sevecek güç versin!" diye konuşarak başını göğe kaldırdı. "Bizi gören, sözlerimi işiten, annelerin ve sevgililerin Tanrısı bu görevi yerine getirmeme izin versin! Bu yüzden can verecek de olsam, kırılan gururum, her an parçalanan çaresiz kalbim, bütün hayatım..."

Sözünü bitiremedi, gözyaşları sesini boğmuştu. Ah Tanrım! Onu orada taşın üstünde eğilmiş, diz çökerek ellerini kavuşturmuş gördüm; rüzgâr onu önümde, çevremizdeki fundalıklar gibi sallıyordu, ince ve yüce varlık! Aşkı için dua ediyordu.

Onu kollarıma alarak kaldırdım. "Bir tanem!" diye haykırdım, "Sevgilim, anam, kız kardeşim! Benim de layıkıyla

seni sevebilmem için Tanrı'ya yalvar. Yalvar ki yaşayabileyim, kalbim gözyaşlarınla yıkansın, lekesiz ekmek haline gelsin ve onu Tanrı'nın huzurunda bölüşelim!"

Kayanın üstüne uzandık. Çevremizdeki her şey susuyordu. Başımızın üstünde yıldızların parıldadığı gök uzanıyordu. Brigitte'e, "Bu göğü tanıdın mı?" dedim. "İlk günümüzü hatırlıyor musun?"

Tanrı'ya şükür o geceden bu yana bir daha o kayaya dönmedik. Orası temiz kalmış bir tapınaktır, gözlerimin önüne hep aklara bürünmüş olarak gelen hayatımın hayaletlerinden biridir.

Dördüncü Bölüm

Bir akşam meydandan geçerken konuşan iki adam gördüm, biri oldukça yüksek sesle, "Galiba kadına çok kötü davranmış," diyordu. "Suç ötekinde, ne diye böyle bir adamı bulmuş?" "O yalnız yosmalarla düşüp kalkmış, kadın deliliğinin cezasını çekiyor."

Bunları söyleyenleri tanımak ve daha çoğunu duymak için karanlıkta yürüdüm ama beni görünce uzaklaştılar.

Brigitte'i endişeli buldum, teyzesi ağır hastaydı, bana ancak birkaç söz söyleyecek kadar vakti vardı. Bütün bir hafta onu göremedim; Paris'ten doktor getirmiş olduğunu öğrendim; sonunda bir gün beni çağırttı. "Teyzem öldü," dedi, "tek akrabamı da kaybettim. Şimdi yeryüzünde yapayalnızım, buradan gideceğim."

"Demek sizin için gerçekten hiçbir şey değilim."

"Hayır dostum, biliyorsunuz ki sizi seviyorum ve genelde sizin de beni sevdiğinize inanırım. Ama size nasıl güvenebilirim? Sizin sevgilinizim ama ne yazık ki siz beni sevmiyorsunuz. 'Yanardöner taftadan bir elbise yaptır, çünkü kalbin binbir renkli opal taşı gibi' diyen Shakespeare bu sözü sizin için söylemiş." Bana yas giysisini göstererek, "Ben de," diye ekledi, "bu renge mahkûmum, hem de uzun zaman için, artık bunu değiştiremeyeceğim."

"İsterseniz buradan gidin; ya kendimi öldürürüm ya da ardınızdan gelirim." Önünde diz çökerek, "Ah Brigitte!" dedim. "Demek teyzenizin öldüğünü görünce yalnız kaldığınıza hükmettiniz! Bu bana çektirebileceğiniz en büyük cezadır; size karşı beslediğim aşkın sefaletini hiçbir zaman daha büyük bir acıyla hissetmemiştim. Bu korkunç düşünceden vazgeçmelisiniz; bunu hak ediyorum ama bu düşünce beni öldürüyor. Hayatınızda hiçbir yerim olmadığı veya sadece size yaptığım kötülüklerle bir yer edindiğim doğru mu?"

"Bilmem," dedi, "bizimle kimler ilgileniyor? Bir süreden beri bu köyde ve çevrede garip dedikodular dolaşıyor. Bazıları kendimi mahvettiğimi söylüyorlar; beni temkinsizlik ve çılgınlıkla suçluyorlar; ötekiler sizi hain ve tehlikeli bir adam olarak anlatıyorlar. Nasıl oluyor bilmem, en gizli düşüncelerimize kadar sızmışlar; benden başka kimsenin bilmediğini sandığım, davranışlarınızdaki tutarsızlıklar ve bunların sebep olduğu acı sahneler, hepsini biliyorlar; zavallı teyzem bana söyledi, uzun zamandan beri bunları öğrenmiş olduğu halde bana hiç açmamış. Kim bilir belki de bunlar onu daha çabuk, daha zalimce mezara sürüklemiştir. Yolda eski arkadaşlarıma rastladığımda bana karşı soğuk davranıyorlar ya da ben yaklaşınca uzaklaşıyorlar; sevgili köylülerim, beni seven o iyi kalpli kızcağızlar da küçük balolarında yerimi boş görünce omuz silkiyorlar. Bu neden, nasıl böyle oluyor? Bilmiyorum, hiç şüphesiz siz de bilmiyorsunuz ama gitmeliyim, buna dayanamam. Üstelik bu ölüm, bu ani ve korkunç hastalık ve bu yalnızlık! Bu boş oda! Cesaretim kırıldı; sevgilim, sevgilim, beni bırakmayın!"

Ağlıyordu; yan odada karmakarışık eşyalar, yerde bir sandık ve her türlü hazırlık belirtileri gördüm. Teyzesi ölünce Brigitte'in bensiz gitmek istemiş olduğu ve bunu yapacak gücü bulamadığı apaçıktı. Gerçekten o kadar bitkindi ki güçlükle konuşuyordu; durumu korkunçtu ve bunun nedeni bendim. Yalnız mutsuz olmakla kalmamıştı, herkesin içinde

hakarete uğruyordu, ona destek olup teselli vermesi gereken adamsa onun için bitmez bir endişe ve azap kaynağıydı.

Kusurlarımı o kadar derinden hissettim ki kendi kendimi ayıpladım. Bunca vaatten, bunca gereksiz coşkunluktan, bunca arzudan ve bunca umuttan sonra, hemen de üç ay gibi kısa bir süre içinde bütün yaptığım bundan ibaret olmuştu! Kalbimde hazine taşıdığımı sanıyordum, oysa oradan çıka çıka acı bir zehir, bir hülyanın gölgesi ve tapındığım kadının mutsuzluğu çıkmıştı. İlk kez gerçekten kendimle karşı karşıya gelmiştim; Brigitte benden hiç yakınmıyordu, gitmek istiyor ve gidemiyordu; yeniden ıstırap çekmeye hazırdı. Birden düşündüm; belki de benim onu terk etmem gerekiyordu, ondan kaçmak ve onu bir felaketten kurtarmak bana düşmez miydi?

Kalktım ve yan odaya geçerek Brigitte'in sandığının üstüne oturdum. Orada başımı avuçlarıma aldım ve bitkin bir halde kaldım. Çevremdeki yarı hazırlanmış bütün bu bohçalara, her yana serilmiş eşyalara bakıyordum; ne yazık! Bunların hepsini tanıyordum; ona dokunmuş olan her şeyde benim kalbimden de bir şeyler vardı. Yaptığım kötülüğün derecesini hesaplamaya başlamıştım; Brigitte'imin, ardında koşan beyaz keçisiyle ıhlamurlu yoldan geçişi gözümün önüne geldi.

"Adam!" diyordum kendi kendime. "Hangi hakla! Buraya gelip şu kadına el sürmek cesaretini nereden buldun? Senin için başkalarının ıstırap çekmesine kim izin verdi? Aynanın karşısına geçip taranıyor ve kendini beğenmiş bir tavırla, süslü püslü, acılar içindeki sevgilinin evine gidiyorsun; üzerinde hem kendisi hem de senin için dua etmiş olduğu yastıklara uzanıyorsun ve hâlâ titreyen o nazik ellere hiç çekinmeden dokunuyorsun. Zavallı bir kadına heyecan vermekte az buz becerikli değilsin ve aşk sarhoşluğun başladı mı çok ateşli sözler bulursun, tıpkı kaybetmiş oldukları kötü bir davada mahkemeden kızarmış gözlerle çıkan avukatlar gibi; şımarık çocuk rolü oynuyor, ıstırapla alay ediyorsun, iğne-

leye iğneleye kadın kalbini mahvetmekte özel bir yeteneğin var. Eserini tamamladığın gün Tanrı'ya ne diyeceksin? Seni seven kadın nereye gidiyor? O sana yaslanırken sen nereye kayıyor, nereye düşüyorsun? Sevgilinin kendisini koruyan son insanı mezara götürdüğü gibi, sen bu solgun ve mutsuz kadını mezara götürürken nasıl bir yüz takınacaksın? Evet, evet şüphe mi var? Onu bir gün mezara götüreceksin; çılgınlıklarına onu kurban seçtin ve bu çılgınlıkları sakinleştiren odur. Bu kadının ardından gidersen ölümü senin yüzünden olacak. Dikkat et! Onun koruyucu meleği kararsız; uğursuz ve utanılacak bir tutkuyu bu evden kovmak için bu darbeyi indirdi! Brigitte'e buradan gitme düşüncesi aşıladı; belki de şu anda kulağına son uyarısını fısıldıyordur. Ah katil! Cellat! Dikkat et! Ölüm kalım meselesi bu!"

Kendi kendime bunları söylerken sedirin bir köşesinde sandığa girmek üzere şimdiden katlanmış çizgili basmadan bir giysi gördüm. Bu giysi nadiren mutlu geçirdiğimiz günlerden birine tanık olmuştu. Onu aldım ve kaldırdım.

"Ben senden ayrılayım, ben senin felaketine sebep olayım, ha?" dedim ona. "Ben seni kaybedeyim ha? Ey elbisecik, demek bensiz gitmek istiyorsun?

Hayır, Brigitte'i terk edemem; böyle bir anda bu alçaklık olur. Daha yeni teyzesini kaybetti, yapayalnız kaldı; kim bilir hangi düşmanın dedikodularıyla karşı karşıya. Bu ancak Mercanson olabilir; herhalde Dalens hakkında konuştuklarımızı anlatmış ve o gün kıskançlığıma tanık olduktan sonra sonunu da tasarlamıştır. Adam gerçekten o zehirli salyasını sevdiğim çiçeğin üstüne bırakan bir yılan. Önce onu cezalandırmalıyım, sonra Brigitte'e yaptığı kötülüğü onarmalıyım. Ne budalayım! Ona hayatımı adamam, günahlarımın bedelini ödemem, gözlerinden akıttığım yaşları mutluluk, şefkat ve sevgiyle silmem gerekirken onu terk etmeyi aklımdan geçiriyorum! Ben ki onun yeryüzünde tek koruyanı, tek dostu, tek kılıcıyım! Ben ki onu dünyanın öbür ucuna kadar izle-

meliyim, vücudumu ona siper etmeli, beni sevmiş ve kendini bana vermiş olduğu için onu teselli etmeliyim!"

Odasına girerek, "Brigitte!" dedim. "Beni bir saat bekleyin, tekrar geleceğim."

"Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu.

"Beni bekleyin!" dedim. "Bensiz gitmeyin. Ruth'un[32] sözlerini hatırlayın: *Nereye giderseniz gidin, insanlarınız benim insanlarım, Tanrınız benim Tanrım olacak; öleceğiniz yer benim de ölümüme tanık olacak, sizin gömüleceğiniz yerde gömüleceğim.*"

Alelacele yanından ayrıldım ve Mercanson'un evine koştum; bana dışarıya çıkmış olduğunu söylediler, onu beklemek için eve girdim.

Bir köşede, papazın kara ve pis masası önündeki deri sandalyeye oturmuştum. Beklemekten usanmaya başlamıştım ki ilk sevgilim yüzünden yaptığım düelloyu hatırladım.

"O düelloda müthiş bir kurşun yedim. O yüzden gülünç bir deli olup çıktım. Burada ne işim var? Bu papaz düello etmez; kavga çıkarmak istesem, cübbesinin bu gibi sözleri dinlemesine izin vermediğini söyleyecek ve ben çekilip gittikten sonra eskisinden çok boşboğazlık edecek. Hem yapılan dedikodular ne? Brigitte neden endişeleniyor? Saygınlığının zedelendiğini, benim kendisine kötü davrandığımı ve bana dayanmakla hata ettiğini söylemiyorlar mı? Ne saçmalık! Buna kim ne karışır, en iyisi aldırış etmemektir, böyle bir durumda bu türlü adiliklere kulak asmak, onlara değer vermek olur. Taşra halkının komşularıyla ilgilenmemesi mümkün mü? Âşığı olan kadın hakkında geveze karıların dedikodu yapmalarına engel olunabilir mi? Böyle açıktan bir dedikodunun önüne geçmek için hangi çare bulunabilir? Kendisine kötü davrandığımı söylüyorlarsa, bunu söyleyene saldıra-

32 Kitab-ı Mukaddes'te, Ruth kaynanası Naomi'nin peşinden ülkesini terk eder, Naomi onu geri göndermeye çalıştığında Ruth onu terk etmeyeceğini belirten bu sözleri söyler. (ç.n.)

cak yerde sevgilime karşı hareket tarzımla aksini kanıtlamalıyım. Mercanson'la kavga çıkarmaya kalkışmak kadar, dedikodu yapılıyor diye bir yeri terk etmek de gülünç olur. Hayır, buradan ayrılmamalıyız, bu bir hata, bu herkese haklı olduklarını söylemek ve gevezelerin ekmeğine yağ sürmek olur. Ne gitmeli ne de dedikodulara aldırış etmeli."

Brigitte'in yanına döndüm. Aradan ancak yarım saat geçmişti ve ben üç kez fikir değiştirmiştim. Onu düşüncesinden vazgeçirdim; biraz önce ne yaptığımı ve neden çekinmiş olduğumu kendisine anlattım. Beni dinlemeye razı oldu ama yine de gitmek istiyordu; teyzesinin öldüğü bu evden nefret ediyordu; onu kalmaya ikna etmek için bir hayli uğraşmam gerekti ama sonunda başardım.

"Başkalarının sözlerine aldırış etmeyelim, hiçbir konuda onlara boyun eğmeyelim ve günlük yaşantımızda değişiklik yapmayalım," dedim. Aşkımın onu teselli edeceğine dair kendisine yemin ettim, o da umut eder göründü. Ona, "Bu olay bana hatalarımı o kadar iyi öğretti ki bundan sonraki hareketlerim size pişmanlığımı kanıtlayacaktır," dedim, "kalbimde kalmış olan kötü mayaları, hayalet gibi içimden silkip atmak istiyorum, bundan böyle ne gururum ne de kaprislerimle canınızı sıkacağım." Ve böylece, mahzun ve sabırlı, kolları hâlâ boynumda olduğu halde, bir aydınlanma sandığım su katılmamış bir kaprise boyun eğdi.

Beşinci Bölüm

Bir gün eve girince sevgilimin "dua odam" dediği küçük odayı açık buldum; gerçekte orada eşya adına bir dua iskemlesiyle üstünde bir haç ve birkaç çiçek vazosu olan küçük bir mihraptan başka şey yoktu. Duvarlar ve perdeler hep kar gibi beyazdı. Brigitte, birlikte olduğumuz zamandan beri pek az da olsa ara sıra buraya kapanırdı.

Kapıdan içeri uzandım ve Brigitte'in, yere atmış olduğu birtakım çiçekler arasında oturduğunu gördüm. Elinde kuru otlardan yapılmış gibi görünen küçük bir taç vardı ve bunu parmakları arasında eziyordu.

"Ne yapıyorsunuz?" diye sordum. Ürpererek ayağa kalktı. "Bir şey değil," dedi, "bir çocuk oyuncağı; bu odada solup gitmiş eski bir gül tacı; buraya çok eskiden koymuştum; çiçeklerimi değiştirmeye geldim."

Titrek bir sesle söylüyor ve bayılacak gibi görünüyordu. Ona verildiğini duyduğum "Gül Brigitte" adını hatırladım. "Yoksa bu, erdemine ödül olarak sana verilmiş olan gül tacı mı?" diye sordum.

Rengi atarak, "Hayır!" cevabını verdi.

"Evet!" diye haykırdım, "Evet! Sahiden öyle! Bana o parçaları verin!"

Onları topladım, mihrabın üstüne koydum, sonra gözlerim bu kırıntılara dikilmiş olarak sessiz durdum.

"Eğer bu taç bana verilmiş bir ödül idiyse, bunca zamandır durduğu bu duvardan onu indirmekte haklı değil miyim? Bu eskimiş şeyler neye yarar? Gül Brigitte artık yaşamıyor; tıpkı ona bu ismi veren güller gibi o da öldü."

Dışarıya çıktı. Hıçkırıkları duydum ve kapı üstüme kapandı. Yere diz çöktüm ve acı acı ağladım.

Tekrar yanına çıktığım zaman onu sofraya oturmuş buldum, yemek hazırdı ve beni bekliyordu. Sessizce yerime geçtim ve artık içimizdekilerden söz etmedik.

Altıncı Bölüm

Dalens hakkında kendisiyle ne konuştuğumu ve istemeyerek ona açıkça belli ettiğim şüphelerimi köyde ve çevre şatolarda anlatmış olan gerçekten Mercanson'du. Taşrada dedikoduların nasıl yayıldığı, kulaktan kulağa uçtuğu ve abartıldığı bilinir. İşte o zaman da böyle olmuştu.

Brigitte ile ben birbirimize karşı yeni bir durumdaydık. Köyden uzaklaşma girişiminde gösterdiği zayıflığa karşın Brigitte bunu gerçekten istemişti. Ben istediğim için kalmıştı; bu da bana bir sorumluluk yüklemişti. Kıskançlığımla, hoppalığımla rahatını kaçırmayacağıma söz vermiştim; ağzımdan kaçırdığım her sert ve alaycı sözcük bir suçtu, onun her mahzun bakışı duyulmuş ve hak edilmiş bir sitemdi.

Teyzesi ölünce yalnız kalmıştı ama iyi ve sade huyu sayesinde önceleri bu yalnızlıkta ayrı bir çekicilik buldu, beni her saat ve hiçbir önleme gerek kalmadan görebiliyordu. Belki de âşığını saygınlığından üstün tuttuğunu bana göstermek için öyle yapmıştı; sanki elâlemin sözlerine kulak astığına pişman olmuş gibiydi. Ne olursa olsun, davranışlarımıza dikkat edecek ve meraklı gözlerden kendimizi koruyacak yerde her zamankinden daha özgür ve gamsızca yaşamaya başladık.

Öğle saatinde evine gidiyordum; gündüz yapacak bir işim olmadığı için sadece onunla beraber sokağa çıkıyor-

dum. Beni yemeğe alıkoyuyordu, elbet akşam da beraberdik, sonra dönme zamanı gelince bin türlü bahane uyduruyor, bin türlü hayalî önlem alıyorduk, gerçekte bunların hiçbiri bahane de önlem de değildi tabii. Kısacası neredeyse beraber yaşıyorduk ve bunu kimseye fark ettirmediğimize inanır gibi yapıyorduk.

Bir süre sözümde durdum, baş başa geçirdiğimiz saatleri hiçbir bulut gölgelendirmedi. Bunlar mutlu günlerdi; bahsedilmesi gereken onlar değil.

Brigitte'in Paris'ten gelmiş olan bir çapkınla beraber yaşadığı apaçıktı. Âşığının ona çok acı çektirdiği, darılıp barışmakla vakit geçirdikleri, ancak işin kötü biteceği civarda herkesin dilindeydi. Brigitte'i eski hayatı yüzünden ne kadar övmüşlerse, şimdi de o kadar kınıyorlardı. Önceleri her türlü övgüye layık o eski hayatını bile kötü yorumlanabilecek yanlarını bulmak için didik didik ediyorlardı, iyilik amacıyla yapılan ve hiçbir zaman kuşku uyandırmamış olan o dağlarda tek başına dolaşmaları ansızın söz ve alay konusu olmuştu. Ondan artık yüzsüzlüğü son sınıra vardırmış ve haklı olarak önlenemez korkunç acılara sürüklenen bir kadın diye söz ediyorlardı.

Brigitte'e dedikodulara aldırış etmemenin doğru olacağını söylemiştim ve bu sözlere önem verir gibi görünmek istemiyordum; fakat gerçekte bunlar benim için dayanılmaz olmuştu. Bazen özellikle çıkıyor ve çevrede dolaşarak hesabını sormak için hakaret sayabileceğim açık bir söz duymaya gayret ediyordum. Bulunduğum bir salonda alçak sesle söylenenlere kulak kabartıyor ama bir şey duyamıyordum; istedikleri gibi didiklemek için gitmemi bekliyorlardı. O zaman eve dönüyor ve Brigitte'e, "Bütün bu söylenenler acınacak şeyler, bunlarla uğraşmak deliliktir, hakkımızda istedikleri kadar konuşsunlar, benim umurumda değil!" diyordum.

Tanımlanamaz derecede suçlu değil miydim? Brigitte sakınmasız davranıyorsa, düşünmek ve onu tehlikeden haber-

dar etmek bana düşmez miydi? Tam tersine ona karşı dedikoduculardan yana olmuştum.

Önce ilgisiz görünmeye çalışmıştım, çok geçmeden de huysuzlanmaya başladım. Brigitte'e diyordum ki, "Gece gezintilerinizi dillerine dolamışlar. Haksız olduklarına emin misiniz? O romantik ormanın yollarında, mağaralarında hiçbir şey yaşanmadı mı? Gece karanlığında eve dönmek için bir yabancının koluna girdiğiniz hiç olmadı mı? Hani benim koluma girdiğiniz gibi? O kadar cesaretle içinden geçtiğimiz o güzel yeşillik tapınağında size tanrılık eden sadece iyilikseverlik miydi?"

Böyle konuşmaya başladığım zaman Brigitte'in bana ilk bakışı aklımdan asla çıkmayacak. Beni ürpertmişti. "Aman, adam sen de," diye düşünmüştüm, "onu savunmaya çalışırsam, ilk sevgilim gibi davranır, gülünç bir budala diye beni parmakla gösterir, ben de herkese karşı kepaze olur çıkarım."

Şüphe eden adamla inkâr eden arasında hiç mesafe yoktur. Her filozofta inkârcılık vardır. Brigitte'e geçmişinden şüphelendiğimi söyledikten sonra, gerçekten de şüphelenmeye başlamıştım ve bundan şüphe eder etmez, artık ona inanmaz oldum.

Brigitte'in beni aldattığını aklıma koyacak kadar ileri gidiyordum, oysa günde bir saat bile ondan ayrılmıyordum; bazen kasten uzunca süre yanından ayrılıyor ve güya onu denemek için böyle hareket ettiğime kendimi inandırıyordum, ama aslında bu, güya farkında olmadan kendime şüphe ve alay edecek bir konu bulmak içindi. O zaman, hâlâ kıskanmak bir yana, önceleri aklımdan geçen o çılgınca endişelerin artık umurumda olmadığını ona söyleyince rahatlıyordum; elbette bu, ona, kıskanacak kadar değer vermediğimi belli etmekti.

Önceleri gözlemlerimi kendi kendime söylemekle yetiniyordum; çok geçmeden bunları açıkça Brigitte'e bildirmekten zevk duymaya başladım. Gezintiye mi çıkıyorduk: "Bu

giysi güzel," diyordum, "tanıdığım falanca yosmanın da galiba böyle bir giysisi vardı." Sofraya mı oturuyorduk: "Hadi azizem, eski sevgilim şarkısını yemeğin sonunda söylerdi, siz de öyle yapsanız ne iyi olur." Piyano başına mı geçiyordu: "Ah! Ne olur bana hani geçen yıl moda olan o valsi çalsanız? Güzel günleri hatırlamış olurum."

Ey okur, bu altı ay sürdü. Tam altı ay iftiralara uğrayan, herkesten hakaret gören Brigitte, acımasız ve hain bir hovardanın parayla birlikte olduğu bir yosmaya gösterebileceği bütün kötü davranışları ve kötü sözleri benden gördü.

Bazen suçlayarak, bazen alay ederek fakat hep ıstırap çekmeye ve geçmişe dönmeye eğilimli zihnimin türlü türlü işkenceler uydurduğu ve kendi kalbimi de parçaladığı bu sahnelerin ardından garip bir aşk, aşırı bir coşkunlukla sevgilime tapıyor, onu ilahe yerine koyuyordum. Kendisine hakaret ettikten on dakika sonra önünde diz çöküyordum. Suçlamaktan vazgeçtim mi af diliyordum, alayı bıraktım mı ağlıyordum. O zaman görülmemiş bir coşkunluk, mutluluk ateşi beni sarıyordu; sevinçten başım dönüyordu, heyecanımın şiddetinden neredeyse aklımı kaybediyordum; yaptığım kötülüğü onarmak için ne söyleyeceğimi, ne yapacağımı, ne uyduracağımı bilmiyordum. Brigitte'i kollarıma alıyor ve ona beni sevdiğini, beni bağışladığını yüz kez, bin kez tekrarlatıyordum. Günahlarımın bedelini ödeyeceğimden ve ona yine kötü davranırsam, beynimi yakacağımdan söz ediyordum. Bu gönül coşkunlukları bazen bütün gece sürüyordu, bütün gece durmadan konuşuyor, ağlıyor, Brigitte'in ayaklarına kapanıyor, sınırsız, sersemletici, delice bir aşkla sarhoş oluyordum. Sonra sabah oluyor, şafak söküyordu, bitkin bir şekilde yatağa seriliyor, uyuyor, sonra dudaklarımda tebessümle uyanıyor, her şeyle alay etmeye ve hiçbir şeye inanmamaya başlıyordum.

Bu korkunç zevk gecelerinde Brigitte, benim içimde o an karşısında gördüğünden başka bir adam daha olduğu-

nu unutmuş görünüyordu. Ondan af dileyince bana, "Seni affettiğimi bilmiyor musun?" der gibi omuz silkerdi. Ateşimin kendisine de bulaştığını hissediyordu. Nice kez haz ve sevgiden sararmış bir halde beni böyle görmek istediğini, bu fırtınaların onun için yaşam demek olduğunu, böyle telafi edildikleri için çektiği ıstırapları sevdiğini, kalbimde aşkımızdan tek bir kıvılcım kaldığı sürece asla yakınmayacağını, bundan öleceğini bildiğini ama benim de aynı dertten öleceğimi umut ettiğini, nihayet benden gelen her şeyin, hakaretler kadar gözyaşlarının da ona iyi ve tatlı geldiğini ve bu hazların kendi mezarı olduğunu söylüyordu.

Bu arada günler akıp gidiyor ve hastalığım dur durak bilmeksizin ilerliyordu, öfke ve alay nöbetlerim sert ve söz dinlemez bir hal alıyordu. Çılgınlıklarım arasında beni yıldırım gibi çarpan gerçek ateş nöbetlerim oluyordu, bütün uzuvlarım titreyerek ve vücudum soğuk terler içinde uyanıyordum. Ani bir hareket, beklenmedik bir izlenim, görenleri korkutacak denli şiddetle yerimden sıçramama neden oluyordu; Brigitte de yakınmamasına karşın, yüzünde derin bir yıpranmanın izlerini taşıyordu. Kendisine kötü sözler söylemeye başladığımda, ağzını açmadan dışarı çıkıyor ve odasına kapanıyordu. Tanrı'ya şükür hiçbir zaman ona el kaldırmadım. En şiddetli öfke nöbetleri ve bunalımlar sırasında bile öleceğimi bilsem de ona dokunmazdım.

Bir akşam yağmur camları dövüyordu; yalnızdık, perdeler inmişti. Brigitte'e, "Bugün keyfim yerinde," dedim, "ama yine de bu berbat hava beni hüzünlendiriyor. Buna kendimizi kaptırmayalım, eğer siz de benim gibi düşünüyorsanız, fırtınaya aldırmadan eğleniriz."

Kalktım ve şamdanlardaki bütün mumları yaktım. Küçücük oda birdenbire donanma gibi aydınlandı. Aynı zamanda harlı ateş (mevsim kıştı) buraya bunaltıcı bir sıcaklık veriyordu. "Söyle," dedim, "yemek vaktine kadar ne yapalım?"

Paris'te karnaval zamanı olduğunu hatırladım. Bulvarlarda karşılaşan maskelilerle dolu arabalar gözümün önüne geldi. Neşeli kalabalığın tiyatro kapılarında baş döndürücü şekilde bağrıştığını duyuyordum; şehvetli dansları, rengârenk giysileri, şarabı ve çılgınlıkları görüyordum; bütün gençliğim kalbimi taşırdı.

Brigitte'e, "Kılık değiştirelim," dedim, "yalnız kendimiz için olacak, ne zararı var? Kostümümüz yoksa bunları yapacak şeyler var, daha hoş vakit geçiririz."

Dolaptan giysiler, şallar, mantolar, eşarplar, yapma çiçekler aldık; Brigitte her zamanki gibi sabırlı bir neşe gösteriyordu, ikimiz de kılık değiştirdik. Brigitte saçlarımı bizzat yapmak istedi; yüzümüze allık sürmüş ve pudralanmıştık; bunun için gerekli olan her şeyi teyzeden kalan bir çekmecenin içinde bulmuştuk. Nihayet bir saat sonra birbirimizi tanıyamayacak haldeydik. Geceyi şarkı söyleyerek, bin türlü çılgınlık uydurarak geçirdik; sabahın birine doğru yemek zamanı gelmişti.

Bütün dolapları karıştırmıştık, yakınımda aralık kalmış bir dolap vardı. Sofraya otururken Brigitte'in anılarını yazdığı, daha önce de sözünü ettiğim defteri gördüm.

Kolumu uzatıp defteri alarak, "Bu düşüncelerinizi yazdığınız defter, değil mi?" dedim. "Eğer saygısızlık saymazsanız bir göz gezdireyim."

Brigitte engel olmak istediyse de defteri açtım. İlk sayfada şu sözcükle karşılaştım: "Vasiyetimdir!"

Bu yazılar gayet sakin bir elle yazılmıştı; önce, Brigitte'in sevgilim olduğundan beri benim yüzümden çektiklerinin öfkelenmeden, gocunmadan anlatılmış sadık hikâyesini buldum. Kendisini sevdiğim sürece her şeye katlanacağını ve onu terk edersem öleceğini kesin karar olarak bildiriyordu. Önlemlerini almıştı; hayatını feda edişini günü gününe anlatıyordu. Kaybettiklerini, umduklarını, kollarımdayken bile duyduğu korkunç yalnızlığı, aramıza giren ve gittikçe daha

da yükselen engeli, sevgisine ve rızasına karşılık kendisine ettiğim zulümleri... Tüm bunlar hiç yakınmadan anlatılmıştı; tersine beni suçsuz göstermeye çalışmıştı. Sonra özel işlerinin ayrıntılarına geçiyor ve mirasçılarını belirliyordu. Hayatına zehirle son vereceğini söylüyordu. Kendi eliyle ölecekti ve hatırasının bana karşı herhangi bir suçlamaya vesile olmasını özellikle istemiyordu. "Onun kurtuluşu için dua edin!" İşte son sözü buydu.

Dolapta aynı rafta, tuza benzer, ince ve mavimsi bir tozla dolu, daha önceden de gördüğüm küçük bir kutu vardı.

Kutuyu dudaklarıma götürerek Brigitte'e, "Nedir bu?" diye sordum. Korkunç bir çığlık atarak üstüme atıldı.

"Brigitte," dedim, "bana veda edin. Bu kutuyu götürüyorum, katil olmamı istemiyorsanız beni unutur ve yaşarsınız. Hemen bu gece gideceğim. Sizden af dilemiyorum; siz affetseniz de Tanrı razı olmaz. Sizi son kez öpeyim."

Üstüne eğildim ve onu alnından öptüm.

"Daha gitmeyin!" diye haykırdı korkuyla. Ama onu sedirin üstüne ittim ve dışarı fırladım.

Üç saat sonra harekete hazırdım, araba gelmişti. Yağmur hâlâ yağıyordu. Karanlıkta el yordamı ile arabaya bindim. Aynı anda arabacı sürdü, dudaklarıma yapışan hıçkırıkla gövdemi saran iki kol hissettim.

Brigitte'ti bu. Onu kalmaya razı etmek için elimden geleni yaptım. Arabacıya durmasını haykırdım, Brigitte arabadan insin diye aklıma gelen her şeyi söyledim; hatta günün birinde, zaman ve yolculuklar ona yapmış olduğum kötülüklerin anısını silince döneceğime söz verecek kadar ileri gittim. Dün ne idiyse yarının da aynı olacağını ona kanıtlamaya çalıştım. Onu ancak mutsuz edebileceğimi, bana bağlanmanın beni katil etmek anlamına geldiğini söyledim. Ricaya, yeminlere, dahası tehdide başvurdum; bana cevap olarak yalnız şunu söyledi: "Gidiyorsan beni de götür, buradan ayrılalım, geçmişi unutalım. Artık burada yaşayamayız, başka bir yere,

sen nereye istersen oraya gidelim; ücra bir köşecikte ölmeye gidelim. Mutlu olmalıyız, ben seninle, sen benimle."

Onu o kadar coşkuyla kucakladım ki kalbimin ezildiğini sandım. Sürücüye haykırdım, "Çek bakalım!" Birbirimizin kollarına atıldık ve atlar dörtnala kalktı.

BEŞİNCİ KISIM

Birinci Bölüm

Uzun bir yolculuğa çıkmaya karar vermiş, Paris'e gelmiştik; gerekli hazırlıklar ve görülecek işler zaman alacaktı, otelde bir aylığına bir daire kiralamamız gerekti.

Fransa'dan ayrılma kararı her şeyi değiştirmişti; neşe, umut, güven, hepsine yeniden kavuşmuştuk; yakın bir yolculuk düşüncesiyle artık kederden, kavgadan eser kalmamıştı. Yalnız mutluluk hülyaları, sonsuza dek sevme yeminleri vardı; sevgilime çektirmiş olduğum acıları gerçekten unutturmaya bu kez tam kararlıydım. Böyle içten bir muhabbetin, böyle yürekli bir kabullenişin bunca kanıtına karşı nasıl kayıtsız kalabilirdim? Brigitte beni affetmekle kalmıyor, benim için en büyük özveride bulunmaya ve benimle yola çıkmak üzere her şeyden el çekmeye hazırlanıyordu. Bana gösterdiği bağlılığa kendimi hiç de layık görmediğimden bundan böyle aşkımın onu ödüllendirmesini istiyordum; sonunda iyi tarafım üstün gelmişti, hayranlık ve sevgi kalbime egemen olmuştu.

Brigitte yanımda eğilmiş, haritada, birlikte gözlerden uzak yaşayacağımız yeri araştırıyordu; neresi olacağına henüz karar vermemiştik ve bu kararsızlıkta öyle yoğun ve yeni bir zevk buluyorduk ki sanki hiç karar veremez gibi yapıyorduk; bu araştırmalarımız sırasında alınlarımız birbirine dokunuyor, kolum Brigitte'in beline sarılıyordu. "Nere-

ye gideceğiz? Ne yapacağız? Yeni hayat nerede başlayacak?" Bunca umut içinde ara sıra başımı kaldırınca neler hissederdim! Bunu nasıl anlatmalı? Hâlâ geçmişin acılarından solgun olmasına rağmen geleceğe gülümseyen bu güzel ve sakin yüzü görünce içimde nasıl bir pişmanlık uyanırdı! Ben onu böyle kollarımla sarar ve onun parmakları harita üzerinde gezinirken, bana alçak sesle işlerinden, arzularından, inzivaya çekileceğimiz yerden söz ederken, uğrunda hayatımı seve seve vermeye hazırdım. Mutluluk tasarıları, siz belki şu yeryüzünde gerçek olan tek mutluluksunuz!

Aşağı yukarı sekiz günden beri öteye beriye koşuyor, hazırlıklarımızı yapmakla uğraşıyorduk; bu arada bir gün genç bir adam bize geldi. Brigitte'e mektuplar getirmişti. Kendisiyle görüştükten sonra Brigitte'i pek mahzun ve bitkin buldum. Mektuplar N...'den, ilk kez ona aşkımdan söz etmiş olduğum ve Brigitte'in hâlâ hayattaki akrabalarının yaşadıkları kentten geliyormuş; başka bir şey öğrenemedim.

Bu arada hazırlıklarımız hızla ilerliyordu ve kalbimde, yola çıkmak için hissettiğim sabırsızlıktan başka şeye yer kalmamıştı; aynı zamanda hissettiğim sevinç beni hiç boş bırakmıyordu. Sabahleyin kalktığım ve pencerelerimizi güneşli bulduğum zaman öyle coşkun bir mutluluk hissediyordum ki sarhoş gibi oluyordum; o zaman ayaklarımın ucuna basarak Brigitte'in uyuduğu odaya giriyordum. Birçok kez, uyandığında beni karyolasının ayakucunda yere diz çökmüş, kendisini izlerken gözyaşlarımı tutamaz halde bulmuştu; pişmanlığımın içtenliğine onu nasıl inandıracağımı bilemiyordum. İlk sevgilim için beslediğim aşk bana önceleri çılgınlıklar yaptırmışsa şimdi yüz kat fazlasını yapıyordum; aşırıya kaçan bir tutkunun esinleyeceği garip ve yoğun her şeyi gözüm dönmüşçesine arayıp buluyordum. Brigitte'e tapınıyordum ve altı aydan uzun süredir âşığı olmama karşın ne zaman yanına yaklaşsam bana sanki onu ilk kez görüyormuşum gibi geliyordu, o kadar uzun süre hakaret etti-

ğim bu kadının eteğini bile çekine çekine öpüyordum. Sesi sanki bana yabancı imiş gibi en ufak bir sözü beni ürpertiyordu; bazen hıçkırarak kollarına atılıyor, bazen nedensiz yere kahkahalarla gülüyordum; önceki hareketlerimden hep dehşet ve tiksintiyle söz ediyordum. İsterdim ki dünyanın bir yerinde bir aşk tapınağı bulunsun da orada vaftizle günahlarımdan arınayım ve artık bir daha hiçbir şeyin sırtımdan çıkaramayacağı başka bir giysiye bürüneyim.

Titian'ın[33] tablosunda Aziz Thomas'ın, parmağını İsa'nın yarası üzerine koyuşunu görmüştüm, sonraları bunu sık sık hatırladım. Aşkı, bir insanın Tanrı'sına olan inancıyla karşılaştırmaya cesaret etseydim, ona benzediğimi söyleyebilirdim. Sanki hâlâ şüphede görünen ama artık tapmaya başlamış bu endişeli başın ifade ettiği duygunun adı nedir? Yaraya dokunuyor; söylemek üzere olduğu inançsız söz açılmış dudaklarında donakalmış ve bu dudaklara dua usulca gelip konuyor. Bu adam havari mi, dinsiz mi? İmansızlık ettiği kadar pişmanlık duyuyor mu? Ne kendisi ne ressam ne de tabloya bakan sen, bunu hiçbiriniz bilmiyorsunuz; Kurtarıcı[34] gülümsüyor ve sınırsız rahmetin ışığında her şey çiy damlası gibi eriyip yitiyor.

Brigitte'in önünde ben de böyle, hep sessiz ve sanki şaşırmış gibiydim; ya endişeleri hâlâ kaybolmadıysa ve bende gördüğü bunca değişim güvenini kaybettirmişse diye tir tir titriyordum. Ancak on beş gün içinde kalbimi açıkça okumuştu; onun içtenliğine bakarak benim de içtenliği öğrendiğimi anladı ve aşkım onun cesaretinden ileri geldiği için tıpkı kendi cesaretinden kuşku duymadığı gibi aşkımdan da duymadı.

Odamız düzensiz halde giysiler, albümler, kalemler, kitaplar, paketlerle doluydu; bütün bunların üstünde de o pek sevdiğimiz haritamız hep açık duruyordu. Odada koşuşuyorduk; durup durup Brigitte'in dizlerine kapanıyordum,

33 Tiziano Vecellio (1490-1576): Titian adıyla bilinen Venedikli ressam. (ç.n.)

34 İsa peygamber. (ç.n.)

o da bana tembel diyor ve gülerek bütün işlerin ona kaldığını, benim elimden hiçbir şeyin gelmediğini söylüyordu; bir yandan bavullar hazırlanırken elbette türlü tasarılar da yapılıyordu. Sicilya yolu hayli uzundu ama kış orada o kadar yumuşaktı ki! Bu en tatlı iklimdir. Boyalı evleri, espalye[35] yapılmış yeşil bahçeleri ve ardında Apenin Dağları'yla Cenova ne güzeldir! Ama o ne gürültüdür, ne kalabalıktır! Sokaktan geçen üç adamdan biri mutlaka papaz, diğeri de askerdir. Floransa hüzünlüdür; bu hâlâ bizimle yaşayan Ortaçağ'dır. O demir parmaklıklı pencerelere ve bütün evleri kirleten o berbat kahverengine nasıl dayanılır? Roma'ya gidip ne yapacaktık? Biz ne bakıp hayran olmak için ne de bir şey öğrenmek için geziye çıkıyorduk. Ren kıyılarına mı gitseydik? Ama oranın sezonu geçmiş olacaktı; hem biz kalabalık aramıyorsak da, kalabalığın gittiği yerlere en ıssız zamanında gitmek hoş değildir. Ya İspanya? Orada birçok sıkıntıyla karşılaşırdık; İspanya'da savaştaymış gibi sakınarak yürümek gerekir ve huzurdan başka her şey beklenebilir. İsviçre'ye gidelim! Oraya pek çokları gezmeye gidiyorsa, varsın ahmaklar yuh çeksinler. Tanrı'nın en sevdiği üç renk hiç şüphesiz bütün görkemiyle orada parıldar: Gök mavisi, çayır yeşili, dağların tepesindeki kar beyazı.

Brigitte, "Gidelim, gidelim," diyordu, "kuşlar gibi havalanalım! Octave'cığım, daha dün tanıştığımızı düşünelim. Bana baloda rastladınız, beni beğendiniz ve sizi seviyorum; buradan birkaç kilometre ötede, bilmem hangi kasabacıkta Madam Pierson adında birini sevmiş olduğunuzu bana anlatıyorsunuz; aranızda geçmiş olan şeylere inanmak bile istemiyorum. Benim uğruma terk ettiğiniz kadınla olan aşkınızı bana itiraf etmez misiniz? Ben de size bir süre önce bir adamı sevmiş olduğumu ve onun beni mutsuz ettiğini usulca söylüyorum; bana acıyorsunuz, susmamı söylüyorsunuz ve bir daha bunları ağzımıza almamaya karar veriyoruz."

35 Ağaçları bir duvara ya da asmalığa sabitleyerek şekil verme yöntemi. (ç.n.)

Brigitte böyle konuşurken, hissettiğim şey kıskançlığa benziyordu; titreyen kollarımı ona sarıyordum. "Tanrım," diyordum, "sevinçten mi yoksa korkudan mı ürperdiğimi bilemiyorum. Bir tanem, seni alıp götüreceğim. Bu sonsuz ufuk karşısında sen benimsin, gideceğiz. Gençliğim yere batsın, yere batsın anılar, yere batsın tasalar ve pişmanlıklar! Ey benim iyi ve mert sevgilim! Sen bir çocuğu adam yaptın! Seni şimdi kaybetsem bir daha asla kimseyi sevemem. Seni tanımadan önce belki başka bir kadın beni iyileştirebilirdi ama artık dünyada beni ancak sen kurtarabilir veya öldürebilirsin; çünkü sana yaptığım kötülüklerin yarasını kalbimde taşıyorum. Değer bilmez, kör ve zalim oldum. Tanrı'ya şükür! Sen beni hâlâ seviyorsun. Eğer bir gün seni ıhlamurların altında görmüş olduğum köye gidersen, o ıssız eve bak! Orada bir hayalet olacak, zira o evden seninle birlikte çıkan adam evvelce oraya girmiş olan adam değildir."

Aşkla parıldayan o güzel yüzü o zaman göklere doğru kalkıyor, "Gerçekten senin miyim?" diye soruyordu. "Evet, sizi vaktinden önce yaşlandıran o fena insanlardan uzakta, evet çocuk, seveceksiniz. Ben sizi olduğunuz gibi kabul edeceğim ve hayata kavuşacağımız yer dünyanın hangi köşesi olursa olsun beni artık sevmez olacağınız gün orada beni hiç vicdan azabı duymadan unutabileceksiniz. Görevim tamamlanmış olacak ve şükretmek için Tanrım hep yukarıda olacak."

Bu sözler hâlâ içimi acı ve korkunç anılarla dolduruyor! Sonunda önce Cenevre'ye gitmeye ve baharı geçirmek üzere Alpler'in eteğinde sakin bir yeri seçmeye karar verdik. Brigitte şimdiden o güzel gölden söz etmeye başlamıştı, ben de şimdiden o gölü dalgalandıran rüzgârın soluğunu ve yeşil vadinin capcanlı kokusunu içimde duyuyordum. Şimdiden Lozan, Vevey, Oberland ve Rose Dağı'nın zirvesi ardında geniş Lombardiya ovası önümüzde açılıyordu. Şimdiden unutuş, huzur, kaçış, mutlu ıssızlıkların bütün hazları bizi çağırıyordu. Şimdiden akşamları el ele birbirimizi dinginlik

içinde seyrederken, uzun yolculukların öncesinde gönlü saran, garip bir yücelikle dolu o hissin, hem bir sürgünün korkularına, hem de bir kutsal ziyaretin umutlarına benzeyen o gizli ve anlaşılmaz baş dönmesinin içimizde yükseldiğini hissediyorduk. Ey Tanrım! O zaman bizi çağıran ve sana yaklaşmakta olduğumuzu bize haber veren bizzat senin sesindir. İnsan beyninde titreyen kanatlar ve gerilip tınlayan teller yok mudur? Nasıl diyeyim? "Her şey hazırdı, yola çıkacaktık." Yalnız bu sözlerde bile bütün evren saklı değil mi?

Birdenbire Brigitte mahzunlaşıyor; başını eğiyor, susuyor. Bir rahatsızlığı olup olmadığını sorunca bitkin bir sesle "Hayır" diyor. Ona hareket gününden söz edince soğuk ve boyun eğer bir tavırla kalkıyor ve hazırlıklara devam ediyor. Mutlu olacağına ve hayatımı kendisine adayacağıma yemin ettiğim zaman ağlamak için odasına kapanıyor, kendisini öptüğüm zaman sararıyor ve dudaklarını uzatarak gözlerini benden kaçırıyor. Ona henüz iş işten geçmedi dediğim, tasarılarımızdan vazgeçebileceğini söylediğim zaman sert ve korkutucu bir tavırla kaşlarını çatıyor; yalvararak bana kalbini açmasını istediğim zaman, bu yolculuk ona en ufak bir sıkıntı verecekse, bu yüzden öleceğimi bilsem dahi kendi mutluluğumu feda edeceğimi söylediğim zaman, boynuma sarılıyor, sonra duruyor ve sanki elinde olmadan beni itiyor. Sonunda bir gün Besançon'a giden arabada tutulmuş yerlerimizi gösteren bilet elimde olduğu halde odasına giriyorum. Ona yaklaşıyorum, bileti kucağına bırakıyorum, Brigitte kollarını uzatıyor, çığlık atıyor ve bayılarak ayaklarıma düşüyor.

İkinci Bölüm

Bu kadar beklenmedik bir değişikliğin nedenini anlamak için gösterdiğim bütün çabalar, ona bu konuda sormuş olduğum bütün sorular gibi karşılıksız kalmıştı. Brigitte hastaydı ve inatla susuyordu. Bir gün bütün günü bazen derdini açması için yalvararak, bazen yoğun kuruntuyla kendimi tüketerek geçirdikten sonra, nereye gideceğimi bilmeden dışarı çıktım. Operanın yanından geçerken bir komisyoncu bana bir bilet sundu, ben de hep yaptığım gibi hiçbir şey düşünmeden içeri girdim.

Sahnede ve salonda neler olduğuna dikkat edecek durumda değildim. Öyle büyük bir ıstırap içinde ve o kadar şaşkındım ki sanki içime dönmüştüm ve dışımdaki şeyler artık beni ilgilendirmez olmuştu. Bütün benliğim bir düşünceye odaklanmıştı ve bu düşünceyi kafamda evirip çevirdikçe zihnim açıklıktan uzaklaşıyordu. Yola çıkmadan önce ansızın beliren hangi korkunç engel, bunca tasarıyı, umudu böyle yıkıvermişti? Sıradan bir olay, hatta servet kaybı veya bir dostun ölümü gibi gerçek bir yıkım söz konusuysa bu inatçı sessizliğe sebep neydi? Brigitte'in uğrumda yaptıklarından sonra, en değerli hayallerimizin gerçekleşmek üzere olduğu sırada mutluluğumuzu yıkan, bana söylemek istemediği o sır ne olabilirdi? Nasıl? Demek benden sır saklıyordu? Kay-

gıları, işleri, belki gelecek korkusu, bilmem hangi üzüntü, kararsızlık ya da öfke onu bir süre daha burada kalmaya ya da o kadar sabırsızlıkla beklediğimiz yolculuktan vazgeçmeye mecbur etti diyelim, neden bana gerçeği söylemiyordu? Fakat içinde bulunduğum ruh haliyle bunda kızılacak bir şey olabileceğini de düşünmüyordum. Şüphenin olasılığı bile beni isyan ettiriyor ve dehşete düşürüyordu. Öte yandan, tanıdığım kimliğiyle bu kadında bir vefasızlık ya da kapris olabileceğine nasıl inanabilirdim? Bir uçurumda kendimi kaybediyordum ve en ufak bir ışık, tutunabileceğim tek bir nokta bile göremiyordum.

Karşımda, galeride yüzü bana tanıdık gelen bir genç vardı. Kafası meşgul insanın çok kez yaptığı gibi farkında olmadan ona bakıyor, yüzünden adını okumaya çalışıyordum. Birdenbire onu tanıdım. Yukarıda söylediğim gibi Brigitte'e N...'den mektuplar getiren oydu. Ne yaptığımı düşünmeden onunla konuşmak için yerimden fırladım. Yanına seyircileri rahatsız etmeden geçemezdim, perde arasını beklemek zorunda kaldım.

İlk tepkim, endişelerimin sebebi hakkında ben aydınlatabilecek biri varsa o da bu gençtir, diye düşünmek oldu. Birkaç günden beri, o Madam Pierson'la birkaç kez görüşmüştü ve bu adam yanından ayrıldığı zamanlar, yalnız ilk gün değil, her seferinde Brigitte'i hep üzgün bulduğumu hatırladım. Onu dün, hasta düştüğü günün sabahında da tekrar görmüştü. Brigitte onun getirdiği mektupları bana göstermemişti, belki de hareketlerimizi geciktiren gerçek sebebi bu adam biliyordu. Belki de Brigitte sırrını tamamıyla ona açmamıştı ama hiç olmazsa mektupların içeriğini bana söyleyebilirdi ve herhalde ilişkimiz hakkında epeyce bilgisi vardı, bundan dolayı onu korkmadan sorguya çekebilirdim. Onu bulduğuma memnundum ve perde iner inmez, koridorda kendisini görmeye koştum. Benim geldiğimi gördü mü bilmem ama uzaklaştı ve bir locaya girdi. Çıkmasını beklemeye

karar verdim ve gözlerimi locanın kapısından ayırmadan on on beş dakika orada dolaştım. Sonunda kapı açıldı ve adam dışarı çıktı; hemen uzaktan selam vererek ona doğru yürüdüm. Kararsız bir tavırla birkaç adım attı, sonra birdenbire döndü, merdivenlerden inip gözden kayboldu.

Görüşme arzusunda olduğumu açıkça göstermiş olduğum için benden böyle kaçması mutlaka benimle yüz yüze gelmemek içindi. Herhalde yüzüm kendisine yabancı değildi, hem zaten tanımasa bile birinin kendisine yaklaştığını gören adamın hiç değilse onu beklemesi gerekir. Ona doğru yürüdüğüm sırada koridorda yalnızdık, o halde benimle konuşmak istememiş olduğu belliydi. Bu harekette bir küstahlık görmeyi aklımdan geçirmedim, oturduğum eve her gün gelen, rastladığım zamanlar kendisine hep güler yüz göstermiş olduğum, davranışları sade ve alçakgönüllü olan bir adamın bana hakaret etmek istemesi düşünülebilir mi? Sadece benden kaçmış ve nahoş bir görüşme yapmayı istememişti. Ama neden? Bu ikinci sır da beni hemen ilki kadar huzursuz etti. Bu düşünceyi zihnimden kovmak için ne yaparsam yapayım, bu genç adamın kaçışı, aklımda hep Brigitte'in inatçı sessizliğine bağlanıyordu.

Belirsizlik bütün azapların içinde dayanılması en zor olandır ve hayatımda birçok kez sabırsızlığım yüzünden kendimi büyük acılara maruz bırakmışımdır. Eve döndüğüm zaman Brigitte'i tam o N...'den gelen mektupları okurken buldum. Daha uzun zaman bu durumda kalamayacağımı ve her ne pahasına olursa olsun bu belirsizlikten kurtulmak istediğimi, onda ansızın meydana gelen değişikliğin nedeni ne olursa olsun bunu öğrenmek istediğimi ve yanıt alamazsam, sessizliğinden benimle gitmek istemediği anlamını çıkaracağımı ve dahası, bunu kendisinden sonsuza dek uzaklaşmak için bir buyruk kabul edeceğimi söyledim.

Brigitte istemeden de olsa mektuplardan birini gösterdi. Akrabaları ona, hareketinin namuslarını lekelediğini, bu-

nun nedenini herkesin bildiğini ve sonuçlarının ne olacağını önceden kendisine söyleme gereğini duyduklarını; açıkça benim sevgilim olarak yaşadığını, serbest ve dul olmasına karşın hâlâ taşıdığı adın sorumluluğunun üzerinde olduğunu, bu yolda devam ederse onların da eski dostlarının da kendisiyle bir daha görüşmeyeceğini söylüyordu. Kısacası her türlü korkutma ve öğüde başvurarak onu memlekete dönmeye zorluyorlardı.

Bu mektubun tonu gücüme gitti, ilk önce bunda hakaretten başka bir şey görmedim. "Ya size bu uyarıları getiren genç?" dedim. "Herhalde size sözlü olarak da aynı şeyleri tekrarlamakla görevlendirilmişti ve bunu da yerine getiriyor, öyle değil mi?"

Brigitte'in derin üzüntüsü beni düşündürdü ve öfkemi yatıştırdı. "İstediğinizi yapın," dedi bana, "ve yıkımımı tamamlayın. Kaderim elinizdedir, uzun zamandan beri ona egemen olan sizsiniz. Eski dostlarımın aklımı başıma getirmek, beni önceleri saygı duyduğum insanlar arasına ve yitirdiğim onura davet etmek için gösterdikleri son çabayı bir intikam bahanesi yapın. Söyleyecek tek sözüm yok, hatta cevabımı dikte etmek isterseniz, onu da istediğiniz şekilde yazacağım."

Ben de, "Amacınızı öğrenmekten başka istediğim bir şey yok;" dedim, "tersine, sizin arzularınızı yerine getirmek bana düşer, hem yemin ederim ki buna hazırım. Söyleyin bana, geliyor musunuz, kalıyor musunuz, yoksa ben yalnız mı gideyim?"

Brigitte, "Neden bu soru?" diye sordu. "Fikrimi değiştirdiğimi size söyledim mi? Rahatsızım, bu halde gidemem ama iyileşince veya ayağa kalkacak hale gelir gelmez sözleştiğimiz gibi Cenevre'ye gideriz."

Bu sözler üzerine ayrıldık ve bunları söylerken almış olduğu son derece soğuk tavır beni hayır cevabından daha çok etkiledi. Böyle öğütlerle aramızı bozmaya çalışmaları ilk defa

olmuyordu; ancak şimdiye kadar bu tür mektupların üzerinde yaptığı etki ne olursa olsun, Brigitte çok geçmeden bunları unuturdu. Daha az mutlu olduğu zamanlarda etkileyemediği halde, bugün yalnız bu sebebin, üzerinde bu kadar etkisi olabileceğini nasıl düşünebilirdim? Paris'e geldiğimizden beri hareketlerimde herhangi bir yanlışlık olup olmadığını düşünüyordum. Kendi kendime, "Yoksa bu sadece cesur bir harekette bulunmaya kalkışan ama tam onu uygulayacağı sırada kendi iradesi önünde gerileyen bir kadının zayıflığı olmasın? Ya da hovardaların son utanç dedikleri şey olmasın?" diyordum. "Fakat Brigitte'in bir hafta önce sabahtan akşama kadar gösterdiği neşe, durmadan yapıp bozduğumuz o tatlı tasarılar, o sözler, güvenceler, bütün bunlar samimiydi, gerçekti, hiç zorunluluk olmadan yapılmış şeylerdi. Ben caydırmaya çalışsam bile o gitmek istiyordu. Hayır, bunun altında bir sır var; ama sorduğumda gerçek olmayan bir nedenle beni oyalarken bunu nasıl öğreneceğim? Onu yalan söylemekle suçlayamam, başka bir cevap vermeye de zorlayamam. Bana hâlâ gitmek istediğini söylüyor ama söyleyiş tarzına bakınca bunu kesinlikle reddetmem gerekmez mi? Bir görev, zorunluluk gibi yapılan böyle bir özveriyi kabul edebilir miyim? Hele, bana sevgisinden sunduğunu sandığım şeyi, sanki verilmiş bir söz yüzünden koparıp almak istemeye mecbur olursam? Aman Tanrım! Yoksa kucağımda götüreceğim kadın bu solgun ve bitkin varlık mı olacak? Vatandan bu kadar uzağa, bu kadar uzun süre için ve belki de ömürlük götüreceğim kadın, kaderine razı olmuş bir kurbandan başka bir şey olmayacak mı? 'Senin istediğini yapacağım' diyor! Hayır, hiç kuşkusuz, sebattan yapacağı bir şeyi ondan istemek hiç hoşuma gitmez, hem bu acılar içindeki yüzü bir hafta daha görmektense, susmayı sürdürürse, yalnız gideceğim."

Ne kadar budalaydım! Buna gücüm var mıydı ki? On beş günden beri ardıma gerçekten bakmaya cesaret edemeyecek kadar mutlu olmuştum ve kendimde bu cesareti hissetmek

şöyle dursun, Brigitte'i buradan götürmenin yollarını araştırmaktan başka şey düşünmemiştim. Geceyi gözümü kırpmadan geçirdim, ertesi gün de sabah erkenden, ne olursa olsun operada gördüğüm gencin yanına gitmeye karar verdim. Beni buna iten öfke miydi merak mıydı, bu adamdan ne istiyordum, bilmiyorum ama hiç olmazsa bu şekilde benden kaçamayacağını düşünüyordum, bütün istediğim de buydu.

Adresini bilmediğim için sormak üzere Brigitte'in yanına gittim, kaç kez evimize geldiği için kendisini ziyaret etmemin nezaket gereği olduğunu bahane olarak ileri sürdüm; çünkü operada karşılaştığımızdan ona bahsetmemiştim. Brigitte yataktaydı ve ağladığı yorgun gözlerinden anlaşılıyordu. İçeri girdiğim zaman bana elini uzattı ve, "Ne istiyorsunuz?" dedi. Sesi hüzünlü ama sevgi doluydu. Dostça birkaç kelime konuştuk ve oradan kederim biraz dinmiş olarak çıktım.

Göreceğim gencin adı Smith'ti, oturduğu yer uzak değildi. Kapısını çalarken bilmem nasıl bir endişe sardı beni; birdenbire beklenmedik bir ışık gözlerimi almış gibi usulca ilerledim. İlk hareketi kanımı dondurdu. Yataktaydı ve tıpkı biraz önce Brigitte'inki gibi bir aksanla, aynı derecede solgun ve bozuk bir yüzle elini bana uzattı ve aynı sözleri söyledi: "Ne istiyorsunuz?"

İstediğiniz gibi düşünün; hayatta öyle rastlantılar olur ki bizim anlayışımız bunları kavrayamaz. Cevap veremeden oturdum ve bir düşten uyanmış gibi, sorduğu soruyu içimden tekrarladım. Gerçekten buraya niçin gelmiştim? Ziyaretimin sebebini nasıl söylemeli? Onu sorguya çekmenin bana yararı olacağını düşünsem bile bakalım konuşacak mıydı? Mektuplar getirmişti ve bunları yazanları tanıyordu ama Brigitte'in bana gösterdiği mektuptan sonra işin aslını ben de onun kadar bilmiyor muydum? Ona sorular sormak zoruma gidiyordu ve içimden geçenleri öngörmesinden korkuyordum. Önce birkaç nazik ve anlamsız laf ettik. Kendisine Madam Pierson'un ailesinin bazı işlerini üzerine almış

olduğu için teşekkür ettim; Fransa'dan ayrılırken bizim de kendisinden ricalarımız olacağını söyledim; sonra karşı karşıya olmaktan şaşkın bir halde öylece sustuk.

Mahcup insanların yaptığı gibi çevreme bakınıp duruyordum. Bu gencin oturduğu oda dördüncü kattaydı; burada her şey dürüst ve çalışkan bir yoksulluğu yansıtıyordu. Birkaç kitap, müzik aletleri, beyaz tahtadan çerçeveler, kumaş örtülü masada düzenli kâğıtlar, eski bir koltuk ve birkaç iskemle, hepsi bundan ibaretti ama her şeyde öyle bir temizlik ve özen havası vardı ki odaya hoş bir görünüm veriyordu. Adama gelince, aydınlık ve hareketli yüzü ilk bakışta iyi bir adam olduğunu gösteriyordu. Şöminede yaşlı bir kadın portresi gördüm; dalgın bir tavırla oraya yaklaştım, bana annesi olduğunu söyledi.

O zaman Brigitte'in bana ondan söz etmiş olduğunu hatırladım ve unuttuğum bir sürü ayrıntı zihnimde canlandı. Brigitte onu çocukluğundan beri tanırmış ve ben oralara gelmeden önce, onu ara sıra N...'de görürmüş ama ben geldikten beri oraya yalnız bir kez gitmişti, o sırada da Smith orada değildi. Bu yüzden onunla ilgili detayları sadece rastlantı eseri öğrenmiştim, bu detaylar da dikkatimi çekmişti. Tek varlığı naçizane işiydi ve aylığıyla anasını ve kız kardeşini geçindiriyordu. Bu iki kadın için yaptıkları her açıdan övülmeye değerdi; onlar uğruna kendini her şeyden yoksun bırakıyordu. Müzisyen olarak kendisini refaha götürebilecek değerli bir yeteneğe sahipti ama aşırı doğrucu ve çekingen olduğundan, önüne çıkan başarı fırsatlarına karşı her zaman rahat ve güveni seçmişti. Kısacası bu adam gürültüsüzce yaşayan ve değerini başkalarının fark etmediğine şükreden insanların soyundandı.

Onun hakkında dinlemiş olduğum bazı şeyler bir adamı anlatmaya yeter: Tanıdıklarından çok güzel bir kıza gönül kaptırmış, bir yıl süren ısrarlarından sonra kızı kendisine vermeye razı olmuşlar. Kız da onun kadar yoksulmuş. An-

laşma imza edilmek üzereyken ve düğün için bütün hazırlıklar yapılmışken annesi ona, "Peki kız kardeşin, onu kim evlendirecek?" demiş. Bu söz, evlendiği takdirde işinden kazandığı bütün parayı evine harcayacağını ve bu yüzden kız kardeşinin çeyizsiz kalacağını anlamasına yetmiş. Bunun üzerine, evlilik hazırlıklarını yarım bırakmış, evlenmekten ve aşkından cesurca feragat etmiş; işte o zaman Paris'e gelmiş ve şimdiki görevine girmiş.

Bizim oralarda anlatılan bu hikâyeyi ne zaman duysam kahramanını tanıma arzusu duyardım. Bu sakin ve tantanasız bağlılık bana savaş alanlarının bütün şereflerinden daha değerli görünmüştü. Annesinin resmini görünce bunu hatırladım ve gözlerimi ona çevirince, kendisini pek genç bulduğum için şaşırdım. Yaşını sormaktan kendimi alamadım; benim yaşımdaydı. Saat sekizi vurdu ve Smith yataktan kalktı.

Daha ilk adımlarını atarken sendelediğini gördüm; başını salladı. "Neyiniz var?" dedim. Bana daireye gitme saatinin geldiğini ama yürüyecek gücü olmadığını söyledi.

"Hasta mısınız?"

"Ateşim var, korkunç bir acı çekiyorum."

"Dün akşam daha iyiydiniz; sizi galiba operada gördüm."

"Sizi tanımamış olmamı bağışlayın. O tiyatroya serbest girme hakkım var, orada yine görüşeceğimizi umarım."

Bu genci, odayı ve evi inceledikçe, sözü ziyaretimin gerçek nedenine getirmek için gücüm azalıyordu. Brigitte'in kalbindeki yerime zarar vermiş olabileceği hakkında bir gün önce içime düşen kuşku kendiliğinden siliniyordu; onda beni durduran ve saygıyı hak eden bir içtenlik vardı. Yavaş yavaş düşüncelerim başka bir yön alıyordu; ona dikkatle bakıyordum ve bana öyle geliyordu ki o da beni merakla süzüyordu.

İkimiz de yirmi bir yaşındaydık, oysa aramızda ne büyük fark vardı! O, davranışlarını saatin düzenli sesinin yönettiği hayata alışmış, bir bakanlıktaki ıssız bir odanın yolundan

başka bir şey tanımamış, kendisini yorgunlukla geçecek bir günden yoksun ettiği için hastalık gecesinden bile yakınan, çalışan bir adamın dişinden tırnağından artırdığı için dört elle sarıldığı tasarrufunu bile anasına gönderen, ta çocukluğundan beri, kolları var olduğundan beri tek düşüncesi, tek zevki başkasının iyiliğine hizmet etmek olan bir insandı. Ya ben o değerli, hızla geçip giden, ele avuca sığmayan zamanı, o ter içici zamanı ne yapmıştım? Ben bir insan mıydım? Hangimiz yaşamıştık?

Burada bir sayfada anlattığım şeyi hissetmemiz için bir bakış yetmişti. Gözlerimiz karşılaşmış ve ayrılmamıştı. Bana yolculuğumuzdan ve gideceğimiz ülkeden söz etti. "Ne zaman gidiyorsunuz?" diye sordu.

"Bilmem, Madam Pierson rahatsız, üç günden beri yatıyor."

"Üç günden beri mi?" diye haykırdı istemsiz bir hareketle.

"Evet, şaşacak ne var?"

Ayağa kalktı ve sabit gözlerle, kollarını açarak üstüme atıldı. Korkunç bir ürperme ile titredi.

"Rahatsız mısınız?" dedim ona elini tutarak.

Ama aynı anda, elini yüzüne götürdü ve gözyaşlarını tutamayarak yavaş yavaş karyolasına yöneldi.

Ona şaşkınlıkla bakıyordum; geçirdiği nöbetin şiddeti onu birdenbire tüketmişti. Kendisini bu halde bırakmakta kararsızdım, tekrar ona yaklaştım. Beni kuvvetle, sanki tuhaf bir korkuyla itti. Sonunda kendine geldiği zaman, zayıf bir sesle, "Bağışlayın," dedi, "sizinle görüşecek halde değilim. Beni yalnız bırakmak iyiliğini esirgemeyin; gücüm yerine gelince ziyaretiniz için size teşekküre geleceğim."

Üçüncü Bölüm

Brigitte daha iyiydi. Önceden bana söylemiş olduğu gibi iyileşir iyileşmez hareket etmek istemişti ama karşı çıkmıştım, yolculuğa katlanacak hale gelmesi için daha on beş gün beklemeliydik.

Hâlâ mahzun ve sessiz olmasına karşın iyilik doluydu. Bana açık yürekle her şeyi anlatması için ne yaparsam yapayım, kederinin tek nedeninin bana gösterdiği mektup olduğunu söylüyor ve artık bu konuyu açmamamı istiyordu. Böyle ben de onun gibi susmaya mecbur kalınca içinden neler geçtiğini boşuna anlamaya uğraşıyordum. Baş başa kalmak ikimizi de sıkıyordu ve her akşam tiyatroya gidiyorduk. Orada, bir locada yan yana otururken bazen birbirimizin elini sıkardık, zaman zaman güzel bir müzik parçası, dikkatimizi çeken bir söz dostça bakışmamıza neden olurdu ama giderken de dönerken de düşüncelerimize dalmış bir halde hep sessiz kalırdık. Günde yirmi kez ayaklarına kapanıp, kendisinden ya beni öldürme lütfunu göstermesini ya da bir ara uzaktan görür gibi olduğum mutluluğu bana vermesini isteyecek kadar ileri gidiyordum; yirmi kez tam bunu yapacağım sırada yüzünün değiştiğini görüyordum; kalkıyor, yanımdan uzaklaşıyor ya da soğuk bir sözle kalbimi dudaklarımda durduruyordu.

Smith hemen her gün geliyordu. Bütün sorunların onun evimize gelişiyle baş göstermesine ve ona yaptığım ziyaret içimde garip kuşkular uyandırmasına karşın gezimizden söz ediş tarzı, iyi niyeti ve sadeliği kuşkularımı gideriyordu. Ona getirdiği mektuplardan söz açmıştım, bunlara benim kadar kızmamıştı ama benden daha üzgün görünmüştü. Mektuplarda neler yazılı olduğunu bilmiyormuş ve Brigitte'e karşı çok eskiden beri beslediği dostluk dolayısıyla mektupları açıkça ayıplıyormuş. İçindekileri biliyor olsaymış bu görevi yüklenmezmiş.

Madam Pierson'un ona karşı sakıngan hareketleri yüzünden kendisinin sırdaşı olduğuna inanamıyordum. Bu yüzden, aramızda her zaman bir tür çekingenlik ve saygı bulunmakla birlikte onu görmekten hoşlanıyordum. Biz yola çıktıktan sonra Brigitte'le ailesinin aralarını bulmayı ve kesin bir dargınlığa engel olmayı üzerine almıştı. O civardaki saygınlığının bu aracılıkta oynayacağı rol önemli olacaktı; bu yüzden kendisine gönül borcu duymamak elimden gelmiyordu. Pek soylu bir ruhu vardı. Üçümüz birlikte bulunduğumuz zamanlar, aramızda bir soğukluk veya çekingenlik hissetti mi birliğimizi neşelendirmek için elinden geleni yapardı; olup bitenlerden endişeli görünse de bunu açıkça belli etmez ve endişesi bizi daha mutlu görmeyi dilediğini hissettirecek biçimde olurdu. İlişkimizden söz edecek olsa bunu hürmetle ve aşkı Tanrı önünde kutsal bir bağ sayan bir insanın tavrıyla yapardı; kısacası o bir dosttu ve kendisine tam bir güven besliyordum.

Ancak her şeye ve dahası kendi çabalarına karşın mahzundu ve ben, zihnime saldıran tuhaf düşünceleri yenemiyordum. Bu gencin döktüğünü görmüş olduğum gözyaşları, sevgilimle tam aynı zamanda hastalanması, aralarında bulunduğunu sandığım bilmem nasıl bir hüzünlü muhabbet zihnimi karıştırıyor ve beni endişelendiriyordu. Daha bir ay önce önemsiz kuşkular üzerine kıskançlıklar yapardım ama

şimdi Brigitte'ten ne diye kuşkulanmalıydım? Benden sakladığı sır ne olursa olsun benimle birlikte yola çıkmayacak mıydı? Smith benim bilmediğim bazı sırlara tanık olsaydı bile bu sırlar ne tür şeyler olabilirdi? Onların hüzünlerinde ve dostluklarında kötü görülecek ne vardı? Brigitte onu çocukluğundan beri tanıyordu; uzun yıllardan sonra, tam Fransa'dan ayrılacağı bir sırada onu tekrar görmüştü; kendisi talihsiz bir durumdaydı ve kader bu adamı üzüntülerine tanık etmiş, dahası kötü talihine onu bir çeşit alet etmişti. Onun için böyle hazin hazin bakışmaları, bu genç adamı görünce Brigitte'in geçmişini hatırlaması ve hatıralarının, içinde bazı üzüntüler uyandırması çok doğal değil miydi? Öte yandan bu genç de Brigitte'in yola çıkışını ilgisiz bir gözle görebilir miydi, uzun bir yolculuğun doğurabileceği türlü olasılıkları, bundan böyle kaderine terk edilmiş halde, oradan oraya sürüklenerek, âdeta sürgün gibi geçecek bir hayatın tehlikelerini aklına getirmemesi mümkün müydü? Şüphesiz böyle olmalıydı ve kalkıp aralarına girmek, onları yatıştırmak, kendime inandırmak, birine, dayanmak istediği sürece kolumun kendisine destek olacağını, ötekine bize karşı gösterdiği muhabbet ve yapmaya söz verdiği iyilikler için kendisine gönül borcum olduğunu söylemek bana düşmez miydi? Bunu hissediyor ama yapamıyordum. Bir ölüm soğuğu kalbimi dolduruyor ve ben koltuğuma mıhlanıp kalıyordum.

Akşam Smith gidince, ya susuyor ya da ondan söz ediyorduk. Bilmediğim tuhaf bir eğilim bana her gün Brigitte'e onun hakkında yeni şeyler sorduruyordu. Bununla birlikte o da bana okuyucuya söylediklerimden başka şey söylemezdi; hayatı hiçbir zaman şimdikinden başka bir şey olmamıştı: yoksul, meçhul ve dürüst. Bu hayatı baştan sona anlatmak için birkaç sözcük yeterdi ama ben, onunla neden ilgilendiğimi bilmeden bunları durmadan tekrarlatıyordum.

İyi düşünülürse kalbimin derinliklerinde kendime itiraf etmediğim gizli bir ıstırap vardı. Bu genç mutlu olduğumuz

sırada gelmiş olsaydı, Brigitte'e anlamsız bir mektup getirseydi, arabaya binerken elini sıkmış olsaydı buna hiç dikkat eder miydim? Operada rastlayınca beni tanımış veya tanımamış, önümde sebebini bilmediğim gözyaşları dökmüş, ben mutlu olduktan sonra bütün bunlar umurumda mı olurdu? Ancak Brigitte'in kederinin sebebini anlayamamakla beraber onun bütün yadsımalarına karşın görüyordum ki geçmişteki davranışlarım şimdi bu kederlere yabancı değildi. Birlikte olduğumuz bu altı aydan beri ona karşı hep gerektiği şekilde hareket etmiş olsaydım, biliyordum aşkımızı dünyada hiçbir şey bozamazdı. Smith sıradan bir adamdı ama iyi ve sadıktı. Onun sade ve alçakgönüllü özellikleri gözün ilk bakışta güçlük çekmeden fark ettiği kalın temiz çizgilere benziyordu; on beş dakika içinde insan onu tanımış oluyordu ve hayranlık değilse bile güven uyandırıyordu. Sevdiği adam o olsaydı Brigitte onunla mutlu ve hoşnut olarak yola çıkardı diye düşünmekten kendimi alamıyordum.

Yola çıkışımızı kendi irademle ertelemiştim ama şimdiden buna pişman oluyordum. Brigitte de bazen sıkıştırıyor ve, "Ne bekliyoruz?" diyordu. "İşte iyileştim, her şey hazır." Gerçekten ne bekliyordum? Bilmiyorum.

Şöminenin yanına oturarak gözlerimi bir Smith'e bir sevgilime çeviriyordum. İkisini de solgun, ciddi, sessiz görüyordum. Niçin böyle olduklarını bilmiyordum, elimde olmadan, bunun aynı nedenden ileri gelebileceğini ve burada öğreneceğim iki ayrı sır bulunmadığını düşünüyordum. Fakat bu beni önceden azaba sokan o belirsiz ve hastalıklı kuşkulardan değildi, bu yenilmez, kaçınılmaz bir içgüdüydü. Çok tuhaftık doğrusu! Rıhtımda hayal kurmak, parmaklıklara dayanarak aylak bir çocuk gibi sulara bakmak için onları ocak başında baş başa bırakmaktan hoşlanıyordum.

N...'de geçen günlerden söz ettikleri sırada Brigitte hemen hemen neşelenerek beraber geçirdikleri günleri hatırlamak için bir anne tavrı takındığı zamanlar sanki üzülü-

yordum ama bundan zevk de duyuyordum. Onlara sorular soruyordum; Smith'e annesinden, işlerinden, tasarılarından söz ediyordum. Daha uygun bir şekilde kendini göstermesi için ona fırsat veriyor ve bize üstün niteliklerini açması için alçakgönüllülüğünü zorluyordum. "Kız kardeşinizi çok seviyorsunuz değil mi?" diye sordum. "Onu ne zaman evlendireceksiniz?" O zaman kızararak bize ev kurmanın çok masraflı olduğunu, belki iki yıla kadar, belki de, ek ücret sağlayan fazla mesaiye sağlığı izin verirse, daha önce evlendireceğini söylüyordu. Memlekette oldukça varlıklı bir ailenin büyük oğlu arkadaşıydı. Aralarında anlaşmış gibiydiler ve mutluluk gibi huzur da günün birinde kendi kendine gelebilecekti; babalarının kendilerine bırakmış olduğu küçük mirastaki hissesinden kız kardeşi uğruna vazgeçmişti. Annesi buna karşıydı ama ona rağmen üsteleyecekti; genç bir erkek alnının teriyle geçinmeliydi, oysa bir kızın geleceği evlendiği gün belli olurdu. Böylece yavaş yavaş bütün hayatını ve bütün kalbini bize açıyordu. Brigitte'in onu dinleyişini izliyordum. Sonra gitmek için kalktığı zaman, onu kapıya kadar geçiriyor, ayak sesleri merdivende kayboluncaya kadar orada hareketsiz, düşünceli bir halde duruyordum.

O zaman odama dönüyor ve Brigitte'i soyunmaya hazırlanırken buluyordum. Kaç kez sahip olduğum bu hoş vücudu, bu güzellik hazinesini arzuyla seyrediyordum. Uzun saçlarını tarayışını, mendilini saçları üzerinde düğümleyişini, sonra giysisi sıyrılıp düştüğü zaman, suya giren bir Diana[36] gibi arkasını dönüşünü izliyordum. Yatağa giriyordu. Ben de kendi karyolama koşuyordum. Brigitte'in beni aldattığı ya da Smith'in ona âşık olduğu aklıma gelemezdi. Onları gözetlemeyi ya da basmayı düşünemezdim. Hiçbir şeyin farkında değildim. "O güzel bir kadın," diyordum, "zavallı Smith de dürüst çocuk; ikisinin de büyük kederleri var, be-

36 İtalya'nın Yunan öncesi tanrıçalarındandır. Daha sonra Yunan Tanrıçası Artemis'le bütünleşmiştir. (ç.n.)

nim de öyle." Bu düşünce yüreğimi eziyor, aynı zamanda içimi rahatlatıyordu.

Bavullarımızı açınca bunlarda ufak tefek bazı eksiklikler daha gözümüze çarpmıştı; Smith bunları sağlamayı üstüne almıştı. Yorulmak bilmiyordu ve kendisinden bir hizmet istendiği zaman bunu bir iyilik olarak görürdü. Bir gün eve döndüğüm zaman onu yere oturmuş, bir giysi sandığını kapamaya uğraşırken buldum. Brigitte, Paris'te kalacağımız süre için haftalık kiralamış olduğumuz piyanonun başındaydı. Pek güzel seslendirdiği ve benim pek sevdiğim eski ezgilerden birini çalıyordu. Bitişik odada, açık kapının yanında durdum; her ezgi ta kalbime işliyordu. Sesi daha önce hiç bu kadar hüzünlü ve bu kadar kutsal olmamıştı.

Smith onu hazla dinliyordu; yere diz çökmüş durumda sandığın kulpunu tutuyordu. Kulpu örseledi, sonra elinden bıraktı ve katlayıp beyaz bir beze sarmış olduğu giysilere baktı. Çalınan parça bittikten sonra aynı durumda kaldı; Brigitte, elleri tuşların üstünde, uzakta ufka bakıyordu. İkinci kez genç adamın gözlerinden yaşlar döküldüğünü gördüm, neredeyse ben de ağlayacaktım, içimde neler olup bittiğini bilmeyerek içeri girdim ve ona elimi uzattım.

Brigitte, "Burada mıydınız?" diye sordu. Ürperdi ve şaşırmış göründü.

"Evet, buradaydım," cevabını verdim. "Şarkınıza devam edin azizem. Sesinizi biraz daha duyayım!"

Cevap vermeden tekrar şarkıya başladı; onun için de bu bir hatıraydı. Benim coşkumu, Smith'in de aynı halde bulunduğunu görüyordu; sesi değişti. Son ezgiler daha dudaklarından çıkar çıkmaz gökte kaybolur gibi oldu, ayağa kalktı ve beni öptü. Smith hâlâ elimi tutuyordu, elimi kuvvetle ve titreyerek sıktığını hissettim; yüzü ölü gibi solmuştu.

Başka bir gün, İsviçre manzaralardan bazılarını gösteren taşbaskı resimlerden oluşan bir albüm getirmiştim. Üçümüz albüme bakıyorduk ve zaman zaman Brigitte, hoşuna giden

bir manzara görünce daha dikkatle bakmak için üzerinde duruyordu. Bunların içinde bir tanesi ona hepsinden güzel göründü, bu resim Vaud kantonunda Brigues yolundan biraz ötedeki bir yeri gösteriyordu: koyunların gölgede otladıkları elma ağaçları dikili yeşil bir vadi; uzakta, çayıra düzensizce serpilmiş ve çevredeki sırtlara kat kat dizilmiş bir düzine kadar ahşap evden oluşan bir köy. Ön planda, başında geniş bir hasır şapka olan genç kız ağacın altına oturmuştu ve önünde bir çiftlik oğlanı, elinde demirli bir bastonla, geçmiş olduğu yolu ona gösterir gibi duruyordu; dağda kaybolan dolambaçlı patikayı işaret ediyordu. Üstlerinde Alpler görünüyordu ve karla örtülü, batan güneşin renklerine boyanmış üç tepe tabloyu süslüyordu. Bu görüntü hem son derece sade, hem de son derece güzeldi. Vadi bir yeşillik gölüne benziyordu ve göz, vadinin girinti ve çıkıntılarını tam bir dinginlikle izliyordu.

Brigitte'e, "Buraya gidecek miyiz?" dedim. Bir kalem aldım ve resmin üzerine birkaç çizgi çektim.

"Ne yapıyorsunuz?" diye sordu.

"Biraz ustalıkla, bu yüzün size benzemesi için üzerinde çok fazla bir değişiklik yapmaya gerek var mı diye bakıyorum. Bu genç kızın güzel şapkası size çok yaraşır sanırım; başarırsam bu dağlıyı da kendime biraz benzetemez miyim?"

Bu anlık fantezi hoşuna gitmiş göründü ve derhal sistireyi kaparak resimdeki oğlanla kızın yüzlerini sildi. Hemen onun resmini yapmaya giriştim, o da benimkini yapmaya çalıştı. Yüzler çok küçüktü, bu yüzden çok fazla uğraşmadık; portrelerin bize çok benzediğine inandık, gerçekten bunlarda kendi çizgilerimizi arayınca bulmak kolaydı. Buna gülüştükten sonra kitap açık kaldı ve uşak beni çağırdığı için hemen dışarı çıktım.

Tekrar içeri girdiğim zaman Smith masaya dayanmıştı ve resme o kadar dikkatle bakıyordu ki benim geldiğimin farkına varmadı. Derin hayale dalmıştı; şöminenin yanındaki ye-

rime geçip oturdum, ancak Brigitte'e söylediğim ilk sözden sonradır ki Smith başını kaldırdı. Bir an ikimize baktı; sonra çarçabuk bizden izin istedi ve yemek salonundan geçerken eliyle alnına vurduğunu gördüm.

Bu ıstırap işaretlerini görünce kalkıp koşarak odama kapandım. "Bu da ne demek? Bu da ne demek?" diye tekrarladım. Sonra yalvarmak için ellerimi kavuştururdum... Kime? Bilmiyorum; belki koruyucu meleğime, belki de kötü kaderime.

Dördüncü Bölüm

Kalbim bana gitmemi emrediyordu ama yola çıkışımızı hâlâ geciktiriyordum; gizli ve buruk bir haz akşamları beni yerime çiviliyordu. Smith'i beklediğimiz zamanlar, zil sesini duymadıkça içim rahat etmiyordu. Nasıl oluyor da içimizde ne olduğunu bilmediğim, mutsuzluktan hoşlanan bir şey bulunuyor?

Her gün bir sözcük, bir şimşek, bir bakış beni titretiyor, her gün bir başka sözcük, bir başka bakış, aksi bir izlenimle beni tekrar belirsizliğe düşürüyordu. Her ikisinin de bu kadar mahzun oluşunda hangi açıklanamaz gizem vardı? Sonra buna benzer durumlarda birçok kez hiddetten kudurmuş olduğum halde gene hangi giz yüzünden onları böyle heykel gibi kımıltısız seyrediyordum? Ben ki aşkta, Doğu'da görüldüğü gibi yırtıcı kıskançlıklar duymuş adamdım, kendimde kımıldayacak güç bulamıyordum. Günlerimi beklemekle geçiriyordum ve sorsalar ne beklediğimi söyleyemezdim. Geceleri yatağıma oturuyor ve kendi kendime diyordum ki, "Hadi şunu bir düşünelim." Kafamı avuçlarımın arasına alıyor ve haykırıyordum, "Hayır, olamaz!" Sonra ertesi gün yeniden başlıyordum.

Smith'in yanında Brigitte bana yalnız olduğumuz zamanlardan daha çok dostça davranıyordu. Bir akşam aramızda oldukça şiddetli bir tartışma geçtikten hemen sonra geldi,

Brigitte bitişik odada onun sesini duyar duymaz gelip kucağıma oturdu. Hep dingin ve mahzun olan Smith'e gelince sanki kendi üzerinde sürekli çaba gösteriyor gibiydi. En küçük hareketleri bile ölçülüydü; az ve yavaş konuşuyordu, arada bir kendini tutamayarak yaptığı sert hareketler her zamanki dinginliğiyle zıtlık oluşturduğu için daha çok dikkatimi çekiyordu.

İçinde bulunduğum durumda beni kemiren sabırsızlığa merak diyebilir miyim? Biri gelip de bana, "Size ne? Pek meraklısınız," demiş olsaydı ne cevap verirdim? Ama belki de bundan başka bir şey değildi.

Bir gün Kraliyet Köprüsü'nde bir adamı boğulurken gördüğümü hatırlıyorum. Arkadaşlarla beraber yüzüyorduk ve içinde iki yüzme hocası bulunan tekne bizi izliyordu. Yazın en sıcak zamanıydı; teknemiz bir başka tekneye rastlamıştı, öyle ki köprünün büyük kemeri altında otuzdan fazla yüzücü vardık. Aramızdaki gençlerden birinin başına birdenbire kan hücum etti. Bir çığlık duydum ve döndüm. Suyun yüzünde çırpınan iki el gördüm, sonra her şey kayboldu. Hemen daldık, fakat boşuna! Bir kereste salının altına takılmış cesedi ancak bir saat sonra çıkarabildiler.

Suya dalarken yaşadığım izlenim hiç aklımdan çıkmayacak. Boğuk bir uğultuyla çevremi saran karanlık ve derin sular içinde her yana bakıyordum. Soluğumu tutabildiğim kadar hep daha derinlere dalıyordum, sonra suyun yüzüne çıkıyordum, benim kadar endişeli diğer bir yüzücüye birkaç soru soruyor, sonra tekrar bu insan avına dönüyordum. Korku ve umut içindeydim; iki kasılmış kolun vücudumu sarması olasılığı bana tanımlanamaz bir sevinç ve dehşet veriyordu ve ancak yorgunluktan bitkin düşünce tekneye çıktım.

Sefahat hayatının, eğer adamı hayvanlaştırmazsa, kaçınılmaz sonuçlarından biri garip bir meraktır. Desgenais'ye yaptığım ilk ziyarette duymuş olduğum merakı daha önce anlatmıştım. Ne düşündüğümü daha iyi anlatayım.

Görünüşün iskeleti olan hakikat, kim olursa olsun her insanın, günü ve saati gelince herhangi bir geçici yaranın altındaki ezelî kemiklere dokunmasını ister. Buna dünyayı tanımak derler ve tecrübe bu bedel ödenerek elde edilir.

Oysa bu deneyim karşısında birileri dehşete düşerek geriler; zayıf ve ürkek olan başkaları bunun karşısında gölgeler gibi titrek kalır. Bazı yaratıklar, belki de en iyileri, hemen ölür. En çoğu da bunu unutur ve böylece hepsi ölüme doğru sürüklenir.

Ama gerçekten mutsuz olan bazı kimseler ne geriler, ne sendeler, ne ölür ne de unuturlar. Felaketle, yani hakikatle yüz yüze gelmek sırası kendilerine gelince soğukkanlı adımlarla ona yaklaşır ve korkunç şey! Suların dibinde hissettikleri morarmış, boğulmuş adama âşık olurlar. Onu tutar, yoklar, kucaklarlar; işte artık tanıma arzusuyla sarhoşa dönmüşlerdir; her şeye, sadece daha ötesini görmek için bakarlar; artık şüphelenmek ve denemekten başka bir şey yapamazlar; Tanrı'nın casusları gibi dünyayı araştırırlar; düşünceleri oklar gibi sivrileşir ve bağırlarında bir pars doğar.

Sefahat düşkünlerinin bu çılgınlığa tutulma riski herkesten daha fazladır, bunun nedeni çok basittir: Sıradan hayatı düz ve saydam bir yüzeye benzeten sefahat düşkünleri hızlı akıntılarda her an dibe dokunurlar. Örneğin balo çıkışında soluğu fuhuş evinde alırlar. Bakirenin utangaç elini sıktıktan ve belki de ona bir ürperme verdikten sonra koşar, paltolarını bir yana fırlatır ve ellerini ovuşturarak sofranın başına otururlar. Güzel ve namuslu bir kadına söylemiş oldukları son cümle hâlâ dudaklarındadır, kahkaha ile bunu tekrarlarlar. Dahası var; utanç denen giysiyi, sanki güzelleştirdiği insana bizzat saygı gösterir gibi, ona dokunmadan etrafını saran o gizem dolu peçeyi birkaç gümüş parçası için çıkarmazlar mı? Bu insanlar dünyayı nasıl algılarlar? Onlar bu hayat içinde her an kuliste gezinen aktörler gibidir. Her şeyin iç yüzünü araştırmayı ve her şeye günahkâr ellerini sürme-

yi onlar kadar alışkanlık edinmiş kim vardır? Bakın onlar her şeyden nasıl söz ederler: Her zaman en çiğ, en kaba, en çirkin terimlerle, ancak böyle sözler onlara gerçek görünür, geri kalan ne varsa gösteriş, yapmacık ve önyargıdan ibarettir. Bir hikâye anlatsınlar, hissettikleri şeylerden söz etsinler: daima pis ve maddi sözcük, daima edebiyat, daima ölüm! "Bu kadın beni sevdi" demezler, "Bu kadınla yattım" derler, "Seviyorum" demezler, "Canım çekiyor" derler, asla "Tanrı isterse" demezler, her yerde, "Eğer isteseydim" derler. Bilmem kendileriyle ilgili ne düşünür, kendilerine ne söylerler. Bundan kaçınılmaz olarak ya tembellik, ya merak doğar; çünkü onlar böyle her şeyin en kötü yanlarını görmeye uğraşırlarken, başkalarının iyiliğe inanmaya devam ettiğini duymaktan geri kalmazlar. Şu halde bu adamlar kulaklarını tıkayacak kadar ilgisiz olmalıdırlar, yoksa dünyanın gürültüsü onları yerlerinden hoplatırdı. Baba, oğlunun, bunca insanın gittiği, Cato'nun da devam etmiş olduğu yere gitmesine izin verir, "Gençlik geçip gidiyor," der. Ama dönüşünde oğul, kız kardeşine bakar ve çiğ hakikatle geçirilmiş bir saat bakın onu ne hale koymuştur! Kendi kendine şöyle dese gerek: "Kız kardeşim yanından az önce ayrıldığım yaratığa hiç benzemez!" Ve o günden itibaren artık endişelidir.

Kötülüğe karşı merak her tür kirli temastan doğan aşağılık bir hastalıktır. Bu, mezar taşlarını kaldıran hortlakların serseri içgüdüsüdür; Tanrı'nın, yolunu şaşırmış olanları cezalandırdığı anlaşılmaz işkencedir; onlar herkesin yolunu şaşırabileceğine inanmak isterlerdi ama belki de bu yüzden üzülmüş olurlardı. Ama arayıp soruştururlar, tartışırlar; gönyesini ayarlayan mühendis gibi başlarını bir yana eğerler ve böylece istediklerini görmeye uğraşırlar. Apaçık kötülüğe gülüp geçerler, şüpheli kötülüğün doğruluğuna yemin ederler; iyilikle karşılaştılar mı içyüzünü görmek isterler. Kim bilir? İşte şeytanın göğün kapandığını gördüğü zaman söylediği büyük söz, ilk söz budur! "Ne yazık!" Tek başına bu

söz ne çok kimseyi mutsuz etmiştir! Ne çok yıkım ve ölüm, ekinler büyümeye hazırken tarlalara atılmış ne korkunç tırpanlar! Ne çok yürekte, ne çok ailede bu sözcük duyulalı beri artık yıkıntıdan başka bir şey yoktur! Kim bilir? Kim bilir? İğrenç söz! Bu sözü söylemektense mezbahanın nerede olduğunu bilmeyen ve oraya giderken yolda otlayan koyunlar gibi olmak yeğdir. Bu yerleşmiş inançlara karşı olmaktan ve La Rochefoucauld'yu[37] okumaktan iyidir.

Şu an anlattığımdan daha iyi örnek bulabilir miyim? Sevgilim gitmek istiyordu, tek sözüm yetecekti. Onu mahzun görüyordum, peki neden kalıyordum? Gitmiş olsaydım ne olacaktı? Endişemiz ancak bir an devam edecekti; yolculuğumuzun daha üçüncü gününe gelmeden her şey unutulmuş olacaktı. Yanında yalnızca beni görünce, yalnız beni düşünecekti. Mutluluğumu sarsmayan gizi öğrenmekle ne kazanacaktım? Sevgilim gitmeye razıydı ya bu yeterdi. Gereken şey dudağına öpücük kondurmaktan ibaretti. Bunun yerine bakın ne yaptım.

Smith'in bizde yemeğe kaldığı bir akşam erkenden odama çekilmiş, onları yalnız bırakmıştım. Kapımı kaparken Brigitte'in çay istediğini duydum. Ertesi sabah odasına gidince rastlantıyla masaya yaklaştım ve çaydanlığın yanında sadece tek fincan gördüm. Benden önce kimse içeri girmemişti, bu yüzden uşak dün gece kullanılmış olan şeylerden hiçbirini götürmüş olmazdı. Belki eşyalar üstünde bir başka fincan bulurum diye çevreye baktım, böyle bir şey olmadığına inandım.

"Smith geç vakte kadar kaldı mı?" diye sordum Brigitte'e.

"Gece yarısına kadar kaldı."

"Yatarken yalnız mıydınız, yoksa sizi yatırması için birini çağırdınız mı?"

"Yalnız yattım, evde herkes uyuyordu."

---

37 La Rochefoucauld (1613-1680): Fransız ahlakçı yazar. (ç.n.)

Hâlâ aranıyordum ve ellerim titriyordu. Hangi maskara komedyada bir fincanın ne olduğunu araştıracak kadar ahmak bir kıskanç görülmüştür? Smith'le Madam Pierson ne diye aynı fincandan içsinler? Bu da ne müthiş fikirdi ama!

Bununla birlikte fincanı elimde tutuyor ve odada fır dönüyordum. Kahkaha atmaktan kendimi alamadım ve fincanı yere çaldım. Orada bin parça oldu, ayaklarımla çiğnedim.

Brigitte ağzını açmadan beni izledi. Bu olayı izleyen iki gün boyunca, bana hor görür gibi soğuk davrandı ve Smith'e karşı her zamankinden daha serbest ve daha iyi bir tavır takınır göründüğünü fark ettim. Onu vaftiz adıyla Henri diye çağırıyor ve ona teklifsizce gülümsüyordu.

Akşam yemeğinden sonra, "Biraz hava almak istiyordum," dedi. "Operaya gelir misiniz Octave? Canım yürüyerek gitmek istiyor."

"Hayır, ben gitmeyeceğim, siz gidin."

Smith'in koluna girdi ve dışarı çıktı. Bütün gece yalnız oturdum; önümde kâğıt vardı ve düşüncelerimi saptamak için yazmak istiyordum, ancak başaramadım.

Yalnız kalır kalmaz sevgilisinin yazmış olduğu mektubu koynundan çıkaran ve kıymetli bir hayale dalan âşık gibi, derin bir yalnızlık hissine zevkle gömülüyor ve şüphe etmek için odama kapanıyordum. Smith'le Brigitte'in biraz önce oturmuş olduğu sandalyeler gözümün önündeydi; bana bir şey öğretebilirlermiş gibi aç gözlerle onlara bakıyordum. Görüp duyduklarımı yeniden zihnimden geçiriyordum; arada bir kapıya gidiyor, duvara dayalı duran ve bir aydan beri bekleyen bavullarımıza göz atıyordum, onları usulca aralıyor, o küçücük nazik ve temiz ellerin düzenli bir şekilde yerleştirdiği kıyafetleri, kitapları gözden geçiriyordum; geçen arabaların gürültüsüne kulak veriyordum, bu gürültüler kalbimi çarptırıyordu. Masaya, önceleri o pek tatlı tasarıların tanığı olan Avrupa haritamızı yayıyordum, orada bütün bu umutlarımın huzurunda, onları tasarlanmış ve gerçekleşme-

lerine ramak kaldığını görmüş olduğum bu odada en korkunç önsezilere kendimi açıkça kaptırıyordum.

Bu nasıl olabiliyordu? Ne öfke, ne kıskançlık ama yine de sınırsız bir acı duyuyordum. Şüphelenmiyordum, oysa emin değildim. İnsan ruhu o kadar gariptir ki gördüklerine bakarak ve gördüklerine karşın kendine bin türlü üzüntü konusu yaratmasını bilir. Gerçekte onun beyni, ne amacı ne de biçimi anlaşılan ve görünce insanın kendine bunlar acaba kerpeten mi, yoksa oyuncak mı diye sorduğu bir sürü işkence aletiyle duvarları kaplanmış bir Engizisyon zindanına benzer. Sorarım size, insanın sevgilisine "Bütün kadınlar ihanet eder" demesiyle, "Beni aldatıyor musunuz?" demesi arasında ne fark var?

Ama yine de aklımdan geçenler belki en ince safsatacılık kadar kurnazca idi. Sanki aklımla vicdanım arasında bir tür konuşmaydı. Aklım diyordu ki, "Ya Brigitte'i kaybedersem?" *Seninle birlikte gidiyordu ya,* diyordu vicdanım. "Ya beni aldatıyorsa?" *Seni nasıl aldatabilir? Vasiyetini yazmamış ve orada senin için dua etmelerini söylememiş miydi?* "Ya Smith onu seviyorsa?" *Deli! Sana ne, mademki sevdiği erkeğin sen olduğunu biliyorsun?* "Beni seviyorsa neden kederli?" *Bu onun sırrı, ona saygı göster.* "Neden o adam kendisine bakınca gözlerini kaçırır gibi bir hali var?" *Çünkü kadındır, öteki de genç.* "Neden Brigitte kendisine bakınca bu adam birdenbire sararıyor?" *Çünkü erkektir, Brigitte de güzel bir kadın.* "Onu evinde ziyaret ettiğim zaman neden ağlayarak kollarıma atıldı? Neden bir gün eliyle alnına vurmuştu?" *Bilmemen gereken şeyleri sorma!* "Neden bunları bilmeyeyim?" *Çünkü sen çaresiz ve güçsüz bir insansın ve sırları yalnız Tanrı bilir.* "Peki ama neden ıstırap çekiyorum? Neden bunu ne zaman düşünsem ruhum ürperiyor?" *Babanı ve iyilik yapmayı düşün.* "Ama neden bunlar elimden gelmiyor? Neden kötülük beni kendine çekiyor?" *Diz çök, günah çıkar; kötülüğe inanıyorsan, demek ki kötülük etmiş-*

sin. "Ettimse suç bende mi? Neden iyilik benden uzaklaştı?" *Sen karanlığa gömülüysen; bu aydınlığı yadsımana sebep mi? Kötülüğe sapanlar varsa neden sen de onlardan birisin?* "Çünkü aldatılmaktan korkuyorum." *Neden gecelerini uykusuz geçiriyorsun? Süt çocukları bu saatte uyurlar. Neden şimdi yalnızsın?* "Çünkü düşünüyorum, kuşkulanıyorum ve korkuyorum." *Ne zaman dua edeceksin?* "Ne zaman iman edersem. Neden bana yalan söylediler?" *Korkak herif! Neden şu anda bile yalan söylüyorsun? Istırap çekmeyi bilmiyorsan ne diye ölmüyorsun?*

İşte içimde iki korkunç ve zıt ses böyle söyleniyor ve homurdanıyordu ve bir üçüncüsü de haykırıyordu: "Yazık! Yazık, benim masumiyetim! Yazık! Yazık eski günlerim!"

Beşinci Bölüm

İnsan düşüncesi ne korkunç bir kaldıraç! O bizim savunmamız, kurtarıcımız, Tanrı'nın bize en güzel armağanıdır. O bizimdir ve bize boyun eğer, onu boşluğa fırlatabiliriz ve bir kez bu cılız kafatasımızdan dışarı fırladı mı, artık ondan sorumlu olamayız.

Yolculuğu her gün ertesi güne bırakırken, gücümü ve uykumu kaybediyor, farkına varmadan hayattan yavaş yavaş usanıyordum. Sofraya oturduğum zaman ölümcül bir tiksinti duyuyordum; gün boyu seyrettiğim iki solgun yüz, Smith'le Brigitte'in yüzleri geceleri korkulu rüyalarımda peşimi bırakmıyordu.

Gece tiyatroya gittiklerinde, onlarla birlikte gitmeyi reddediyordum; sonra ben de oraya gidiyordum ve koltukların arkasına gizlenerek onları izliyordum. Bitişik odada bir iş uydurarak saatlerce konuşmalarını dinliyordum. Bazen Smith'le kavga çıkarma ve onu düelloya mecbur etme düşüncesi beni şiddetle sarıyordu; bana bir şey söylediğinde ona arkamı dönüyordum, sonra elini uzatarak bana geldiğini hayretle görüyordum. Bazen de evde yalnız bulunduğum ve herkesin uykuda olduğu sıralarda Brigitte'in çekmecesini karıştırarak kâğıtlarını okuma hevesine kapılıyordum. Bir kez bu hevese karşı koyabilmek için sokağa çıkmak zorunda

kaldım. Ne diyeyim, bir gün elime bıçak alıp, ölümle tehdit ederek bu kadar üzgün olmalarının nedenini öğrenmek istiyordum; bir başka gün, kudurganlığımı kendime çevirmek istiyordum. Bunları ne büyük utançla yazıyorum! Beni böyle davranmaya yönelten sebebin ne olduğunu sorsalar, ne söyleyeceğimi bilemezdim.

Görmek, bilmek, kuşkulanmak, araştırmak, endişelenmek ve kendimi sefil duruma düşürmek; günlerimi kulağım kirişte geçirmek ve geceleri gözyaşlarına boğulmak; kederimden öleceğimi kendi kendime tekrarlamak ve bunun için bir sebebim olduğunu sanmak; yalnızlık ve zayıflığın kalbimden umudu söküp attığını hissetmek; karanlıkta ateşli nabzımın atışını dinlemekten başka şey yapamazken gözetlediğimi düşünmek; "Hayat bir düştür, bu dünyada kalıcı olan hiçbir şey yok!" gibi herkesin ağzında dolaşan sıradan cümleleri durmadan tekrarlamak, sonunda kendi çaresizliğim ve kaprisim yüzünden Tanrı'ya lanet okumak ve küfretmek! İşte bütün zevkim bunlardı, bu aziz uğraş için her şeyden, aşktan, açık havadan, özgürlükten vazgeçmiştim!

Öncesiz-sonrasız Tanrı, özgürlük! Evet, her şeye karşın gene özgürlüğü düşündüğüm anlar oluyordu. Bunca delilik, tuhaflık ve ahmaklık içinde beni benliğimden kurtaran bazı atılımlarım oluyordu. Zindanımdan dışarı çıktığım sırada yüzüme çarpan taze hava, o yergici denen ve her şeyi parçalamaları ve güya felsefe yapmalarının kamu sağlığı adına yasaklanması gereken modern iftiracılardan başka birinin kitabını okuma fırsatını bulduğum zamanlar, okuduğum kitabın bir sayfası. Mademki iyi anlarımdan söz açtım, bunlar o kadar seyrek oldular ki birini anlatmak isterim. Bir gece Constant'ın[38] anılarını okurken şu satırları gördüm: "Wagram Savaşı'nda bir obüs, Prens Christian'a bağlı Saksonya-

38 Louis Constant Wairy (1778-1845): 1806-1814 yılları arasında Napoléon'un başyaverliğini yaptı. Daha sonra *I. Napoléon'un Özel Anıları* adlı altı ciltlik bir hatırat onun imzasıyla yayımlandı. (ç.n.)

lı Cerrah Salsdorf'un bacağını kırmıştı. Neredeyse cansız halde toprakta yatıyordu. Kendisinden on beş adım ötede, yaver (kimin olduğunu unuttum) Amédée de Kerbourg göğsüne gülle yiyerek yere düşüyor ve kan kusuyor. Salsdorf görüyor ki bu gence yardım edilmezse beyin kanamasından ölecek, gücünü topluyor, sürünerek ona yaklaşıyor, yaralıdan kan alıyor ve onu kurtarıyor. Bu olaydan sonra Salsdorf, Viyana'da, bacağının kesilmesinden dört gün sonra öldü."

Bunları okuyunca kitabı fırlattım ve ağlamaya başladım. Gözyaşlarıma acımıyorum, sayelerinde güzel bir gün geçirdim, çünkü o gün hep Salsdorf'tan söz ettim ve başka hiçbir şeye aldırmadım. Kesinlikle o gün kimseden kuşkulanmak aklımdan geçmedi. Zavallı hayalci! O vakit iyi olduğumu mu hatırlamalıydım? Mustarip kollarımı göğe kaldırmak, dünyaya ne diye gelmiş olduğumu kendi kendime sormak ve beni sonsuza dek kurtaracak bir mermi var mı diye çevreme bakınmak... Bütün bunlar ne işime yarayacaktı? Ne yazık! Bu, içinde yaşadığım karanlığı bir an için aydınlatan bir şimşekten başka bir şey değildi.

Baş dönmesiyle kendinden geçen çılgın dervişler gibi kendi ekseninde dönen düşünce, kendini oymaktan bitkin hale gelince, gereksiz çalışmadan yorgun düşerek dehşetle durur. İnsan neredeyse boşalmış gibidir ve kendi içine ine ine sarmalın son basamağına erişir. Orada, dağların tepesinde ve maden ocaklarının dibinde olduğu gibi hava yoktur ve Tanrı daha ileri gidilmesine izin vermez. O zaman ölümcül soğuk darbeyi yiyen kalp, unutuşa susamış gibi yeniden doğmak için dışarı fırlamak ister, çevresindekilere kendisine hayatı vermeleri için yalvarır, havayı bütün gücüyle ciğerlerine çeker, çevresinde, kaybetmiş olduğu güçle canlandırdığı hayaletlerden başka şey bulamaz, kendi eseri olan hayaletler acımasız hortlaklar gibi onu kuşatır.

Olayların uzun süre böyle devam etmesi olanaksızdı. Belirsizlikten usanarak, gerçeği bulmak için bir deneme yapmaya karar verdim.

Akşam saat onda atları hazırlamalarını istedim. Araba kiralamıştık ve o saatte her şeyin hazır olmasını söyledim. Aynı zamanda Madam Pierson'a bu konuda bir şey söylenmesini yasakladım. Smith akşam yemeğine geldi; sofraya otururken her zamankinden daha neşeli olmaya çalıştım ve onlara amacımı belli etmeden sözü yolculuğumuza getirdim. Brigitte'e, "Israrla istediğini bilmeseydim bundan vazgeçerdim," dedim; Paris'ten çok hoşlandığımı, onun da hoşuna gittiği sürece burada kalmak istediğimi söyledim. Bu şehirden başka yerde bulunmayan bütün eğlenceleri sayıp döktüm; balolardan, tiyatrolardan, her adımda rastlanan bunca eğlence fırsatından söz ettim. Kısacası mademki mutluyduk, ne diye yolculuğa çıkacağımızı anlamıyordum ve gitmek konusunda hiç de acele etme niyetinde değildim.

Cenevre'ye gitme düşüncemiz üzerinde ısrar etmesini bekliyordum, gerçekten bundan geri durmadı. Bununla birlikte ısrarı çok coşkulu değildi ama daha ilk sözcükleri söyler söylemez, ısrarlarına dayanamayarak kabul etmiş gibi yaptım; sonra sözü değiştirerek kesin karar verilmiş gibi önemsiz şeylerden söz ettim.

"Hem neden Smith de bizle gelmesin?" diye ekledim. "Gerçi burada kalmasını gerektiren işler var ama izin koparamaz mı? Aslında sahip olduğu ve yararlanmak istemediği yetenekleri ona her yerde özgür ve onurlu bir hayat sağlamaya yetmez mi? Geliversin işte, araba büyük, ona bir yer veririz. Genç bir adam dünyayı görmelidir ve o yaşta sınırlı bir çevreye kapanmak kadar hazin bir şey olamaz." Brigitte'e, "Doğru değil mi?" dedim. "Haydi azizem, ben söyleyince reddedebileceği şeyi üzerindeki etkinizle ona siz kabul ettiriniz; altı haftasını bize ayırmaya onu razı ediniz. Birlikte gezeriz ve İsviçre'de atacağımız bir tur, dairesine ve işlerine keyifle dönmesine yardımcı olur."

Brigitte davetimin şakacıktan olduğunu bilmesine karşın fikrime katıldı. Smith, Paris'ten ayrılırsa işini kaybedebile-

ceği için önerimizi kabul edemeyeceğini üzüntüyle söyledi. O sırada bir şişe şarap getirtmiştim, bir yandan onu sıkıştırırken yarı gülüşerek, yarı ciddi üçümüz de canlandık. Yemekten sonra buyruklarımın yerine getirilmiş olup olmadığını anlamak için on beş dakika kadar sokağa çıktım, sonra neşeli bir tavırla döndüm ve piyanonun başına oturarak bir şeyler çalmayı önerdim. "Akşamı burada geçirelim," dedim. "Bana sorarsanız tiyatroya gitmeyelim, size yardım edemesem de dinleyiciniz olabilirim. Canı sıkılırsa Smith piyano çalar ve böylece daha hoş vakit geçiririz."

Brigitte fazla ısrar ettirmedi ve istekle şarkı söyledi; Smith viyolonseliyle ona eşlik ediyordu. Punç yapmak için gerekli şeyler getirilmişti ve az sonra sıcak rom alevi bize aydınlığıyla neşe kattı. Piyanoyu bırakarak sofraya geçtik; sonra yine çalgı çaldık; kâğıt oynadık; her şey istediğim gibi oldu ve eğlenceden başka şey düşünmedik.

Gözlerim hep duvardaki saatteydi, saatin onu göstermesini sabırsızlıkla bekliyordum. Endişe içimi kemiriyordu ama bunu gizleyecek gücü kendimde buldum. Sonunda belirlenen an geldi: Kırbaç sesini ve atların avluya girdiklerini duydum. Brigitte yanıma oturmuştu, elini avucuma aldım ve gitmeye hazır olup olmadığını sordum. Herhalde şaka yaptığımı sanarak hayretle baktı. Yemekte kendisini pek istekli gördüğüm için atları getirttiğimi ve biraz önce bunun için dışarı çıkmış olduğumu söyledim. Aynı anda garson içeri girerek eşyaların arabaya yüklendiğini ve bizi beklediklerini söyledi.

Brigitte, "Ciddi misiniz?" diye sordu. "Bu gece mi gitmek istiyorsunuz?"

"Neden olmasın?" cevabını verdim. "Madem Paris'ten uzaklaşma konusunda anlaştık."

"Nasıl, şimdi mi? Hemen şu dakika mı?"

"Elbette, bir aydan beri her şey hazır değil mi? Görüyorsunuz ki eşyalarımızı arabaya yüklemekten başka yapacak şey kalmamıştı; mademki burada kalmamaya karar verdik,

bir an önce yola çıkmak daha iyi olmaz mı? Ben her konuda böyle yapmaktan ve hiçbir şeyi yarına bırakmamaktan yanayım. Bu gece yola çıkmaya heveslisiniz, bu fırsattan hemen yararlanmak istiyorum. Beklemenin ve hep başka güne bırakmanın ne anlamı var? Böyle yaşamaya dayanamam. Gitmek istiyorsunuz, öyle değil mi? Şu halde gidelim, siz isteyin yalnızca."

Derin bir sessizlik oldu. Brigitte pencereye gitti ve gerçekten arabanın hazır olduğunu gördü. Zaten söyleyiş tarzım şüphe etmesine olanak vermezdi ve ona ne kadar ani görünürse görünsün bu karar onun tarafından verilmişti. Sözlerini geri alamaz ve geciktirmek için bahane gösteremezdi. Hemen kararını verdi; önce her şeyin yolunda olup olmadığını anlamak istiyormuş gibi birkaç soru sordu, hiçbir şeyin unutulmamış olduğunu görünce çevreyi araştırdı. Atkısını ve şapkasını aldı, tekrar bıraktı, sonra gene bir şeyler aradı. "Hazırım!" dedi. "Hadi, demek gidiyoruz? Hemen gidiyor muyuz?" Eline bir ışık aldı, benim odamı, kendi odasını gezdi, sandıkları, dolapları açtı. Çekmecesinin anahtarını kaybettiğini söylüyor ve onu arıyordu. Bu anahtar nereye gitmiş olabilir? Daha az önce elindeydi. Büyük bir telaş ve heyecan içinde, "Hadi hadi, hazırım," diye tekrarlıyordu; "gidelim Octave, inelim." Böyle söylerken aramaya devam ediyordu. Sonra gelip yanımıza oturdu.

Kanepeden kalkmamıştım ve karşımda ayakta duran Smith'e bakıyordum. Tavrını değiştirmemişti ve ne sıkkın ne de şaşırmış görünüyordu ama şakaklarından iki damla ter aşağı iniyordu. Elinde tuttuğu fildişi markanın parmakları arasında çatırdadığını duydum, parçalar yere döküldü. İki elini birden bize uzattı, "İyi yolculuklar dostlarım!" dedi.

Yeniden sessizlik; onu gözlüyor ve bir sözcük eklemesini bekliyordum. "Eğer burada bir giz varsa, şu anda değilse ne zaman öğreneceğim? Şimdi bu giz ikisinin de dudaklarında olmalı. Gölgesi bir dışarı sızsın, hemen yakalayacağım."

Brigitte, "Octave'cığım," dedi, "nerede duraklayacağımızı tasarladınız mı? Bize yazacaksınız değil mi Henri? Ailemi unutmayacaksınız ve benim için elinizden geleni yapacaksınız değil mi?"

Smith duygulu bir sesle, ancak dingin görünerek tüm kalbiyle ona hizmet etmeye çalışacağını ve bu konuda her çabayı göstereceğini söyledi. "Ama hiçbir şeyin güvencesini veremem," dedi, "aldığınız mektuplara göre pek az umut var. Çok geçmeden size hayırlı haber göndermezsem suç bende olmayacak. Size bağlılığıma güvenebilirsiniz."

Bize daha başka kibar sözler de söyledikten sonra gitmeye hazırlanıyordu. Ayağa kalktım ve ondan önce dışarı çıktım; onları son bir kez bir an için yalnız bırakmak istiyordum; ardımdan kapıyı çeker çekmez, sarsılan kıskançlığımın tüm hıncıyla alnımı anahtar deliğine dayadım.

"Sizi tekrar ne zaman göreceğim?" dedi Smith.

"Hiçbir zaman," diye cevap verdi Brigitte. "Elveda, Henri!"

Brigitte ona elini uzattı. Smith eğildi, eli dudaklarına götürdü ve ben karanlıkta ancak kendimi geriye atacak kadar zaman bulabildim. Smith beni görmeden geçti ve dışarı çıktı.

Brigitte'le yalnız kalınca kalbimin acıyla burkulduğunu hissettim. Mantosu kolunda beni bekliyordu; geçirdiği heyecan yanılmaya olanak vermeyecek kadar apaçıktı. Aradığı anahtarlarını bulmuştu ve çekmecesi açıktı. Şöminenin yanında oturmaya gittim.

Ona bakmaya cesaret edemedim. "Beni dinleyin!" dedim, "Size karşı o kadar suçluyum ki yakınmaya hakkım olmadan beklemeli ve ıstırap çekmeliyim. Sizde oluşan değişiklikler beni öyle bir umutsuzluğa düşürdü ki size bunun nedenini sormaktan kendimi alamadım ama bugün artık bunu sormuyorum. Gitmek canınızı sıkıyor mu? Söyleyin bana, boyun eğeceğim."

"Gidelim, gidelim!" cevabını verdi.

"Nasıl isterseniz ama açık sözlü olun. Yiyeceğim darbe ne olursa olsun, dahası bunun nereden geldiğini bile sormaya hakkım yok, ses çıkarmadan boyun eğeceğim. Ancak günün birinde sizi kaybedeceksem, beni tekrar umutlandırmayın, çünkü Tanrı bilir, böyle bir acıdan sonra yaşayamam."

Heyecanla bana döndü. "Bana aşkınızdan söz edin," dedi, "acınızdan değil."

"Peki!" dedim. "Seni hayatımdan çok seviyorum! Aşkımın yanında ıstırabım bir rüyadan ibaret. Gel birlikte dünyanın ucuna gidelim, ya öleceğim ya da seninle yaşayacağım!"

Bunları söylerken ona doğru bir adım attım ve onun sarardığını ve gerilediğini gördüm. Büzülmüş dudaklarını gülümsetmek için boşuna çabalıyordu; çekmecenin üzerine eğilerek, "Bir saniye!" dedi. "Bir saniye daha; yakılacak birkaç kâğıdım var." Bana N...'den gelen mektupları gösterdi, bunları yırttı ve ateşe attı; daha başka kâğıtlar alarak tekrar okudu ve masanın üzerine yaydı. Bunlar alışveriş ettiği tüccarların hesap pusulalarıydı ve aralarında henüz ödenmemiş olanlar vardı. Bir yandan bunları gözden geçirirken ateş nöbetine tutulmuş gibi yanakları kızarmıştı, durmadan söylenmeye başladı. Buraya geldiği zamandan beri yaptıklarından ve inatçı sessizliğinden dolayı af diledi. Bana her zamankinden daha çok sıcaklık gösteriyor ve güveniyordu. Gülerek el çırpıyor ve kendi kendine, bunun en güzel yolculuk olacağına dair sözler veriyordu; kısacası aşk kesilip çıkmıştı, hiç değilse öyle görünüyordu. Bu yapmacık neşenin bana ne kadar acı verdiğini anlatamam, kendini böyle yalanlayan bu acıda gözyaşlarından daha korkunç ve sitemlerden daha acı bir hüzün vardı. Böyle kendini yenmek için heyecanlanmaya çalışacağına soğuk ve ilgisiz durmasını isterdim, bana en mutlu anlarımızın alaya alınmasına tanık oluyormuşum gibi geliyordu. Sözler aynıydı, kadın aynıydı, okşayışlar aynıydı ama on beş gün önce beni aşk ve mutluluktan sarhoş eden şey bu şekilde tekrarlanınca bana dehşet veriyordu.

"Brigitte!" dedim ona birdenbire. "Benden sakladığınız sır nedir? Beni seviyorsanız nedir bu karşımda oynadığınız korkunç komedya?"

"Ben mi?" dedi neredeyse gücenik bir tavırla. "Oyun oynadığıma kim sizi inandırıyor?"

"Kim mi inandırıyor? Azizem, bana kalbinizin parçalandığını ve ölüm azabı çektiğinizi söyleyin. İşte kollarım size açık, başınızı dayayın ve ağlayın. O zaman belki sizi götürürüm ama doğrusu, bu durumda değil."

"Gidelim, gidelim!" diye tekrarladı.

"Kesinlikle olmaz! Şimdi olmaz, aramızda maske veya yalan oldukça olmaz. Böyle bir sevince mutsuzluğu tercih ederim." Sözlerine aldanmadığımı ve bütün çabalarına karşın içini okuduğumu görmekten canı sıkılarak sustu. "Birbirimizi aldatmak neden?" diye devam ettim. "Bana sahte bir yüzle görünmenizi gerektirecek kadar gözünüzden düştüm mü? O çaresiz ve hazin yolculuğa mecbur olduğunuzu mu düşünüyorsunuz? Ben zorba ya da zalim miyim? Sizi darağacına sürükleyen bir cellat mıyım? Öfkelenip de size ne yapacağımdan korkuyorsunuz da böyle dolambaçlı yollara sapıyorsunuz? Nasıl bir korku sizi böyle bir yalana itiyor?"

"Haksızsınız," dedi, "yalvarırım tek sözcük daha etmeyin."

"Neden açık sözlü değilsiniz? Sırdaşınız değilsem bana dost gibi olsun davranamaz mısınız? Gözyaşlarınızın nedenini öğrenemiyorsam hiç değilse aktıklarını göremez miyim? Acınıza hürmet ettiğime inanacak kadar olsun bana güvenemez misiniz? Ne yaptım ki bunu benden saklıyorsunuz? Bunlara çare bulmak olanaksız mı?"

"Hayır," diyordu, "yanılıyorsunuz, beni daha fazla sıkıştırırsanız hem kendinize hem de bana yazık edeceksiniz. Gitmemiz yetmez mi?"

"Bu yolculuğun sizi tiksindirdiğini, istemeyerek geldiğinizi ve şimdiden pişmanlık duyduğunuzu görmek için yüzünüze bakmak yeterliyken yola çıkmamızı nasıl istersiniz?

Nedir bu yüce Tanrım! Benden ne saklıyorsunuz? Düşünce şu ayna kadar berrakken sözlerle oynamak neye yarar? Bana bu kadar acıyla verdiğiniz şeyi ağzımı açmadan kabul edersem insanların en aşağılığı olmaz mıyım? Oysa nasıl reddedeyim? Söylemezseniz ne yapabilirim?"

"Hayır, peşinizden istemeyerek geliyor değilim, yanılıyorsunuz; sizi seviyorum Octave, bana böyle işkence etmekten vazgeçin."

Bu sözleri o kadar tatlı bir dille söylüyordu ki dizlerine kapandım. Onun bakışına ve kutsal sesine kim dayanabilirdi? "Tanrım," diye haykırdım, "Brigitte, beni seviyor musunuz? Sevgilim, beni seviyor musunuz?"

"Evet, sizi seviyorum, evet, sizinim, beni ne isterseniz yapın. Sizinle geleceğim, beraber gidelim; gelin, Octave, bizi bekliyorlar." Ellerimi elleri arasında sıkıyordu ve beni alnımdan öptü, "Evet," diye fısıldadı, "böyle olmalı; evet, son nefesime kadar bunu istiyorum."

Kendi kendime, "Demek *böyle olmalı*," dedim.

Ayağa kalktım. Masada Brigitte'in gözden geçirdiği son bir kâğıt duruyordu. Brigitte onu aldı, ters çevirdi, sonra yere attı. "Hepsi bu kadar mı?" diye sordum.

"Evet, bu kadar!"

Atları hazırlattığım zaman, gerçekten gideceğimizi düşünmüş değildim. Sadece denemek istiyordum ama olayların akışıyla bu gerçek oluvermişti. Kapıyı açtım. "Böyle olmalı!" diye düşünüyordum. "Böyle olmalı!" diye yüksek sesle tekrarladım. "Bu da ne demek Brigitte? Burada benim bilmediğim ne var? Açıklayın, yoksa gitmiyorum. Neden beni sevmeniz gerekiyor?"

Brigitte kanepeye çöktü ve ıstırapla ellerini ovuşturdu. "Ah zavallı, zavallı çocuk!" dedi, "Sen hiçbir zaman sevmeyi bilmeyeceksin!"

"Eh, belki de evet, ben de öyle sanıyorum ama Tanrı tanığımdır ıstırap çekmesini bilirim. Beni sevmelisiniz, değil

mi? Öyleyse bana cevap da vermelisiniz. Sizi sonsuza dek kaybedecek olsam da, bu duvarların başıma yıkılacağını bilsem de bir aydan beri bana işkence eden o gizemin ne olduğunu öğrenmeden buradan çıkmayacağım. Söyleyin yoksa sizden ayrılırım. Ben deli, çılgın olabilirim. Hayatımı isteyerek zehirliyor, belki de bilmek istemez gibi görünmem gereken şeyleri size soruyor olabilirim, bu açıklama mutluluğumuzu bozarak karşıma aşılmaz bir engel dikebilir ve böylece o kadar arzu ettiğim yolculuğu da olanaksız hale getirmiş bulunabilirim; fakat ikimize neye mal olursa olsun söyleyeceksiniz, yoksa her şeyden vazgeçerim."

"Hayır, hayır söylemeyeceğim!"

"Söyleyeceksiniz! Yalanlarınıza inandığımı mı sanıyorsunuz acaba? Bir gün içinde, gündüzle gece birbirinden ne kadar farklıysa kendinizden o kadar farklı birine dönüştüğünüzü gördüğüm zaman yanıldığımı mı sanıyorsunuz? Okumaya değmeyecek birtakım mektupları bana bahane diye gösterirken, sırf siz başka nedenler aramak zahmetine girmiyorsunuz diye ilk duyduğum bahaneyle yetineceğimi mi sanıyorsunuz? Yüzünüz alçıdan mıdır ki içinizden geçenleri orada okumak güç olsun? Beni ne sanıyorsunuz? Ben sanıldığı kadar kolaylıkla yanılmam, hem dikkat edin, bu kadar inatla benden gizlediğiniz şeyi söz yerine bana sessizliğiniz açık etmesin."

"Sizden neyi gizliyor olmamı istiyorsunuz?"

"Neyi gizliyor olmanızı istiyorum! Bunu bana mı soruyorsunuz? Yüzüme karşı meydan okumak için mi bu sözleri ortaya atıyorsunuz? Amacınız beni kışkırtmak ve benden kurtulmak mı? Evet, yaralanan gururum patlamamı bekliyor. Açıkça fikrimi söylesem, bütün kadın ikiyüzlülüğü hizmetinize hazır olacak; sizi suçlamamı bekliyorsunuz ki sizin gibi bir kadının kendini savunmaya yanaşmayacağı cevabını verebilesiniz. Küçümseyici kibirle dolu bakışlara bürünmesini en iyi bilenler en suçlular ve yalancılardır! Sizin büyük

silahınız sessizlik, bunu daha dün öğrenmedim. Bütün istediğiniz hakarete uğramak, iş bu duruma gelinceye kadar susarsınız; hadi hadi, kalbimle savaşın, onu kalbinizin çarptığı yerde bulacaksınız; ama kafamla savaşmayın, o demirden daha serttir ve sizin bildiğiniz kadarını o da bilir!"

"Zavallı çocuk!" diye mırıldandı Brigitte. "Demek gitmek istemiyorsunuz?"

"Hayır, ben ancak sevgilimle giderim ve siz şimdi benim sevgilim değilsiniz. Yeterince savaştım, yeterince acı çektim, yeterince kalbimi kemirdim! Artık gün doğsun, karanlıkta yaşadığım yeter. Cevap verecek misiniz; evet mi, hayır mı?"

"Hayır!"

"Nasıl isterseniz, beklerim."

Odanın öteki köşesine gidip oturdum, bilmek istediğimi öğrenmeden yerimden kalkmamaya karar vermiştim. O düşünceli görünüyor ve önümde mağrur mağrur yürüyordu.

Sabırsız gözlerle onu izliyordum, susması öfkemi gittikçe artırıyordu. Bunu fark etmesini istemiyordum ve ne yapacağımı bilmiyordum. Pencereyi açtım. "Atların koşumlarını çözsünler," diye haykırdım, "ve parasını versinler! Bu akşam gitmeyeceğim!"

Brigitte, "Zavallıcık!" dedi. Sessizce pencereyi kapadım ve duymazlıktan gelerek yerime oturdum; ama öyle öfkeliydim ki buna dayanamıyordum. Bu soğuk sessizlik, bu olumsuz güç beni çileden çıkarıyordu. Sevdiğim kadın tarafından gerçekten aldatılmış olsaydım ve ihanetinden şüphem olmasaydı bundan daha beter acı duymazdım. Paris'te kalmaya kendi kendimi mecbur eder etmez her ne pahasına olursa olsun Brigitte sırrını söylemeli diye düşündüm. Kafamda onu buna zorlayacak bir çare arıyordum, bu çareyi derhal bulmak için her şeyimi vermeye hazırdım. Ne yapmalı? Ne söylemeli? Brigitte orada sessizce oturuyor, hüzünlü bir şekilde beni seyrediyordu. Atların çözüldüğünü duydum, tırıs yürüyüşle uzaklaştılar ve az sonra çıngıraklarının sesi sokak-

ta kayboldu. Geri gelmeleri için tek hareketim yeterdi, oysa bana sanki onları geri çevirmek olanaksız gibi geliyordu. Kapının sürgüsünü sürdüm; bir şeyler kulağıma, "İşte," diyordu, "şimdi sana hayat ya da ölümü verecek kişiyle karşı karşıya ve yalnızsın!"

Derin düşüncelere dalıp beni hakikate ulaştıracak bir hile araştırırken Diderot'nun[39] bir romanı aklıma geldi; bu romanda âşığını kıskanan bir kadın, şüphelerini aydınlatmak için çok tuhaf bir çare bulur. Adama artık kendisini sevmediğini ve ondan ayrılacağını söyler. Marki de Arcis (âşığının adı buydu) tuzağa düşer ve kendisinin de bu sevgiden usanmış olduğunu itiraf eder. Pek genç yaşta okumuş olduğum bu sahne, bir kurnazlık örneği olarak ilgimi çekmişti ve hatırlayınca gülümsedim.

"Kim bilir?" dedim içimden. "Öyle yaparsam belki Brigitte de faka basar ve bana sırrını açar."

Kudurgan öfkeden birdenbire hile ve aldatma yoluna geçtim. Bir şeyi söylemek istemeyen bir kadını konuşturmak o kadar güç bir iş miydi? Bu kadın benim sevgilimdi, bunu başaramazsam beceriksizin biriydim. Rahat ve kaygısız bir tavırla kanepeye yayıldım, "Eh bir tanem," dedim, "itiraf gününde değiliz ha?"

Bana şaşırmış bir tavırla baktı.

"Eh, Tanrım," diye devam ettim, "er geç hakikatlerimize ulaşmamız gerekecek. Durun, size bir örnek olsun diye ben başlayayım diyorum, bu size güven verir, hem dostlar arasında anlaşmak gibisi yoktur."

Hiç şüphesiz bunları söylerken yüzüm beni ele veriyordu; Brigitte sözlerimi duymuyormuş gibi görünüyor ve gezinmesine devam ediyordu.

"Biliyor musunuz ki tam altı aydır birlikteyiz? Geçirdiğimiz hayat tarzının hiç de gülünecek bir yanı yok. Siz gençsi-

39 Denis Diderot (1713-1784): Fransız yazar ve filozof. Rahatı yerinde burjuva bir aileden gelen Diderot, felsefe, tanrıbilim ve sonra hukuk okudu ve bir bohem hayatı yaşadı. (ç.n.)

niz, ben de gencim; bu baş başa hayattan bıkmış olsaydınız, bunu bana söyleyebilir miydiniz? Doğrusu eğer böyle bir şey olsaydı kendi adıma ben açıkça size itiraf ederdim. Neden olmasın? Sevmek bir suç mudur? Şu halde daha az sevmek ya da artık sevmemek de suç olamaz. Bizim yaşımızda bir insanın değişiklik istemesinde şaşılacak ne var?"

Brigitte durdu. "Bizim yaşımızda!" dedi. "Bana mı söylüyorsunuz? Asıl sizin oynadığınız komedya nedir?"

Kan yüzüme hücum etti. Elini yakaladım. "Otur şuraya," dedim, "beni dinle."

"Neye yarar? Konuşan siz değilsiniz."

Kendi aldatıcılığımdan utanmıştım, bundan vazgeçtim. Kuvvetle tekrarladım, "Beni dinleyin ve çok rica ederim, gelin şuraya yanıma oturun. Susmak niyetindeyseniz hiç olmazsa beni dinlemek lütfunda bulunun."

"Dinliyorum; bana ne diyeceksiniz?"

"Bugün bana, 'Siz bir korkaksınız!' deseler, yirmi iki yaşındayım ve bir defa düello yaptım bile, bütün hayatım, kalbim bu söze başkaldırdı. Ne olduğumu ben anlamıyor muyum? Bununla birlikte, çayıra gitmem, herhangi bir adamın karşısına geçmem, onun hayatına karşı hayatımı ortaya koymam gerekirdi. Niçin? Korkak olmadığımı kanıtlamak için, yoksa herkes buna inanırdı. Yalnız bu söz böyle bir cevap ister, hem de ne zaman ve kimin tarafından söylenmiş olursa olsun."

"Doğru; sözü nereye getirmek istiyorsunuz?"

"Kadınlar dövüşmezler, ancak bugünkü toplumda cinsiyeti ne olursa olsun hiçbir birey yoktur ki, hayatının bazı anlarında, dahası bir saat kadar düzenli ve demir gibi sağlam da olsa bütün varlığının tehlikeye girdiğini görmesin. Düşünün, bu yasanın hükmünden kurtulan kim var? Belki birkaç kişi ama bakın ne oluyor: Eğer o bir erkekse payına düşen şerefsizliktir; kadınsa ne? Unutulmak. Gerçekten yaşayan her birey, yaşadığını kanıtlarla göstermek zorunda... Demek ki bir

erkek için olduğu gibi, bir kadın için de tehlikeyle karşılaşılan anlar vardır. Eğer o kadın mertse, kalkar, kendisini gösterir ve oturur. Bir kılıç darbesi onun adına hiçbir şeyi kanıtlamaz. Kadının yalnız kendini savunması değil, aynı zamanda kılıcını kendi eliyle dövmesi gerekir. Kendisinden şüphe mi ediyorlar? Kim ediyor? Alakasız biri mi? Kadın onu küçümseyebilir, küçümsemelidir de. Sevgilisi mi, bu sevgiliyi kendisi seviyor mu? Eğer seviyorsa, hayatı odur, onu hor göremez."

"Tek cevabı susmaktır!"

"Yanılıyorsunuz, o kadından şüphe eden âşığı bu hareketiyle onun bütün varlığına hakaret etmiş olur, biliyorum; kadın adına cevap veren gözyaşlarıdır, geçmişidir, bağlılığı ve sabrıdır, değil mi? Kadın susarsa ne olur? Âşığı kendi suçu yüzünden onu kaybeder ve zaman kadını haklı çıkarır. Düşünceniz bu değil mi?"

"Belki, ama her şeyden önce susmak."

"Belki diyorsunuz ha? Elbette cevap vermezseniz sizi kaybedeceğim; kararımı verdim, yalnız gidiyorum."

"Peki, Octave..."

"Peki!" diye haykırdım. "Demek zaman sizi haklı çıkaracak ha? Bari buna evet ya da hayır deyin."

"Umarım ki evet."

"Umuyorsunuz! İşte kendinize açıkça sormanızı rica ettiğim budur. Herhalde benim karşımda bunu yapmak için son fırsatınız. Beni sevdiğinizi söylüyorsunuz, buna inanıyorum. Sizden şüpheleniyorum; ben gideyim ve zaman sizi haklı çıkarsın, düşündüğünüz bu mudur?"

"Benden niye şüpheleniyorsunuz?"

"Size söylemek istemiyordum, çünkü görüyorum ki yararı yok. Ancak mademki istiyorsunuz, söyleyeceğim. Beni aldatıyorsunuz, başkasını seviyorsunuz; işte sizin ve benim sırrımız."

"Kimi peki?" diye sordu.

"Smith'i."

Elini ağzıma kapadı ve döndü. Ben de daha fazla konuşamadım, ikimiz de gözlerimiz yere dikili, düşünceli kaldık.

"Beni dinleyin," dedi çabalayarak. "Ben çok acı çektim ve gökler tanığımdır ki uğrunuzda hayatımı vermeye hazırdım. İçimde en küçük umut ışığı kaldıkça gene acılara hazırım; ancak kadın olduğumu söyleyerek tekrar öfkenizi kışkırtacağımı bilsem de ne yapalım ki ben bir kadınım, dostum. İnsanın dayanma gücünü aşacak kadar ileri gitmemeli. Bu konuda size asla cevap vermeyeceğim. Şu anda yapabileceğim tek şey, son bir defa daha diz çökerek gitmemiz için size yalvarmak olacak."

Bu sözleri söylerken eğildi. Ben ayağa kalktım.

"Hayatında bir kez de olsa," dedim içim burkularak, "bir kadından hakikati elde etmek isteyen ahmaktır! Ancak hor görülmeyi elde eder ve gerçekten buna layıktır da! Hakikat! Onu hizmetçi kızları baştan çıkaran ya da uykularında konuştukları saatte onların koyunlarına giren bilir. Kendisi de kadınlaşan ve soysuzluğu sayesinde karanlıkta olup biten her şeye vâkıf olan bilir! Ancak hakikati açıkça soran insan, bu korkunç sadakayı elde etmek için dürüstçe el açan adam, asla buna ulaşamayacaktır! Ona karşı tetikte davranılır; cevap yerine omuz silkilir ve sabrı tükenirse, iffetine leke sürülmek istenen rahibe gibi erdem kesilerek isyan edilir ve dudaklardan o büyük kadın kerameti dökülür: 'Şüphe aşkı öldürür ve cevap verilemeyecek olanı bağışlamak mümkün değildir.' Ah! Hak bilir Tanrım, ne kadar yorgunum! Bütün bunlar ne zaman sona erecek?"

"Siz ne zaman isterseniz," dedi soğuk bir tavırla, "ben de sizin kadar usandım."

"Hemen şimdi, sonsuza dek ayrılıyorum, varsın zaman sizi haklı çıkarsın! Zaman! Zaman! Ey soğuk sevgili, bu vedayı hatırlayın. Zaman! Ya senin güzelliğin, aşkın, ya mutluluk, ne olacak bunlar? Demek beni kaybetmekten hiç pişmanlık duymuyorsun? Ah! Şüphesiz, kıskanç âşık haksız

olduğunu öğrendiği gün, kanıtları gördüğü gün, ne kadar temiz bir kalbi yaralamış olduğunu anlayacak, değil mi? Utancından ağlayacak, artık ne gönlüne sevinç ne de gözüne uyku girecek; mutlu yaşama fırsatını kaçırmış olduğunu hatırlamak için yaşayacak. Ancak o gün, gururlu sevgili belki öcünün alındığını görünce sararacak, kendi kendine, 'Bunu daha önce yapmış olsaydım!' diyecek. Emin olun ki eğer sevmiş ise gurur onu avutamayacaktır."

Sakince konuşmak istemiştim ama artık kendimi tutamıyordum; ben de şimdi heyecanlı bir halde odada gidip geliyordum. Bazı bakışlar vardır ki gerçekten kılıç darbesidir, çelik gibi çarpışırlar; o anda Brigitte'le kesişen bakışlarımız da böyleydi. Bir tutuklu hücrenin kapısına nasıl bakarsa ona öyle bakıyordum. Dudaklarındaki mührü kırmak ve onu konuşmaya mecbur etmek için ikimizin hayatını da tehlikeye atmaktan çekinmezdim.

"Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu. "Size ne dememi istiyorsunuz?"

"Kalbinizdekileri! Bana bunu tekrarlatmak acımasızlık değil mi?"

"Ya siz, ya siz!" diye haykırdı. "Siz yüz kez daha acımasız değil misiniz? Ah! Hakikati öğrenmek isteyen ne ahmaktır, diyorsunuz! Ben de diyebilirim ki kendisine inanılmasını umabilen kadın ne delidir! Gizimi öğrenmek istiyorsunuz, oysa gizim, sizi sevmektir. Ne deliyim! Siz başka bir sır arıyorsunuz. Kendiniz sebep olduğunuz şu yüzümdeki solgunluğu suçluyor, sorguya çekiyorsunuz. Çılgın kadın! Sessizce acı çekmek, size boyun eğişimi adamak istedim; sizden gözyaşlarımı saklamak istedim, siz onları bir suçun tanıkları gibi gözetliyorsunuz. Çılgın kadın! Denizleri aşmak, sizinle birlikte Fransa'dan uzaklaşmak, beni sevmiş olan her şeyden uzakta, bu benden şüphe eden kalbin üstüne başımı yaslayarak ölüme gitmek istedim. Çılgın kadın! Hakikatin bir bakışı, vurgusu olduğunu, söylemeden anlaşıldığını, hürmet

gördüğünü sanıyordun. Ah! Bunları düşündükçe gözyaşları beni boğuyor. Mademki böyle olacaktı, beni sonsuza kadar huzurumu bozacak bir işe sürüklemeye ne gerek vardı? Aklımı yitirdim, ne yaptığımı bilmiyorum."

Ağlayarak üstüme eğildi. İç parçalayıcı bir sesle, "Çılgın! Çılgın kadın!" diye haykırıyordu. "Ne olacak peki?" diye devam etti. "Ne zamana kadar sürdüreceksiniz bu işi? Durmadan tazelenen, durmadan değişen bu şüphelere karşı elimden ne gelir? Kendimi savunmalıymışım diyorsunuz! Hangi konuda? Yolculuğa çıkmak istediğim, sevdiğim, ıstırap çektiğim, umutsuzluğa düştüğüm için mi? Zoraki neşe göstersem, bu neşemden bile alınıyorsunuz. Sizinle gitmek için her şeyimi bırakıyorum, oysa daha biraz yol almadan sizin gözleriniz geriye çevrilecek. Her yerde, her zaman, ne yapsam, ne etsem hakaretle, hiddetle karşılaşmaktan kurtulamayacağım! Ah! Sevgili çocuk, bilseniz kalpten gelen en basit sözlerin bile böyle şüphe ve alayla karşılandığını görmek ne acı, ne ölümcül bir soğukluk! Bu yüzden dünyada var olan tek mutluluktan, huzur içinde sevmekten kendinizi yoksun bırakacaksınız. Sizi sevenlerin kalbinde bütün ince ve soylu duyguları öldüreceksiniz; en kaba şeylerden başka şeye inanamayacak hale geleceksiniz; aşk adına sizde ancak görülen ve elle tutulan şeyler kalacak. Daha gençsiniz, Octave, önünüzde uzun bir ömür var; başka sevgilileriniz olacak. Evet, dediğiniz gibi, gurur büyük bir şey değildir ve beni o avutamaz; fakat Tanrı'dan dilerim ki bir gün gözünüzden akacak bir damla yaş, bana akıttırdığınız yaşların bedelini ödesin."

Ayağa kalktı. "Bunu da söyleyeyim mi? İlla bilmeniz gerekiyor madem, söyleyeyim, altı aydan beri her şeyin faydasız olduğunu ve sizin hiçbir zaman iyileşemeyeceğinizi kendi kendime tekrarlamadan bir gece bile yatağa girmedim; biraz daha denemek gerektiğini düşünmeden sabah yataktan kalkmadım. Bu altı ay içinde bana ettiğiniz tek söz yok ki

bana ayrılmam gerektiğini, bir dokunuşunuz yok ki bana ölümün daha hayırlı olacağını hissettirmiş olmasın! Her gün, her dakika, hep endişeyle umut arasında, bin defa ya aşkımı ya ıstırabımı yenmeye çalıştım. Yanınızda ne zaman kalbimi açacak olsam, o alaycı bakışınızı ta yüreğimin derinliklerine çeviriyordunuz ve ne zaman kalbimi kapasam, orada sanki sadece sizin harcayabileceğiniz bir hazine varmış gibi geliyordu bana. Böyle şeylere önem vermeyenlere çocukça görünen tüm bu zaafları ve sırları size anlatmam mı gerekiyor? Benden öfkeli halde ayrıldığınız zamanlar, ilk mektuplarınızı okumak için odama kapanırdım, sevdiğim bir vals vardı ki sizin gelmenizi büyük bir sabırsızlıkla istediğim zaman çalardım ve çalışım hiçbir zaman boşa çıkmadı. Ah! Çileli kadın! Bütün bu bilinmeden kalmış gözyaşları, zayıf ruhlu kimselerin o pek sevdikleri çılgınlıklar sana ne kadar pahalıya mal olacak! Ağla şimdi; bu işkence de, bu ıstırap da bir şeye yaramadı."

Sözünü kesmek istedim. "Bırakın, bırakın," dedi, "bir gün size de söylemem gerek. Benden ne diye şüpheleniyorsunuz? Altı aydan beri düşüncemle, vücudumla, ruhumla yalnız sizin oldum. Benden hangi konuda şüphelenmeye cesaret ediyorsunuz? İsviçre'ye gitmek istiyor musunuz? Görüyorsunuz ki hazırım. Bir rakibiniz olduğunu mu sanıyorsunuz? Ona benim imzalayacağım bir mektup yazın ve kendi elinizle postaya verin. Ne yapıyoruz, nereye gidiyoruz? Bir şeye karar verelim. Her zaman birlikte değil miyiz? Öyleyse ne diye benden ayrılıyorsun? Senin hem yanında hem uzağında olamam ya! İnsan sevgilisine güvenebilmeli diyorsun, doğru. Aşk ya iyi ya da kötü bir şeydir; iyiyse ona inanmalıyız, kötüyse kendimizi ondan kurtarmalıyız. Görüyorsun ki bütün yaptığımız kumardan ibaret ama bu kumarda kalbimizi ve hayatımızı ortaya koyuyoruz, ne korkunç şey! Ölmek mi istiyorsun? Bu nasıl olsa olacak. Ben kendisinden şüphe edilecek insan mıyım?"

Aynanın önünde durdu. "Kimim ben?" diye tekrarladı. "Kimim ben? Böyle bir şey aklınızdan nasıl geçer? Şu yüzümün haline baksanıza!"

Kendi görüntüsüne bakarak, "Senden şüphe edilsin ha!" diye haykırdı. "Zavallı solgun beniz! Zavallı çökmüş yanaklar, zavallı yorgun gözler, sizden ve gözyaşlarınızdan şüphe ediyorlar! Peki, o zaman bitirin acınızı, sizi kurutmuş olan öpüşler gözkapaklarınızı kapasın! Artık seni taşımayan zavallı titrek vücut, o ıslak toprağa gir! Sen orada yatarken belki sana inanırlar, eğer şüphe ölüme inanırsa. Ey hüzünlü hayalet! Hangi kıyılarda avare dolaşıp inlemek istiyorsun? Seni kavuran bu ateş nedir? Bir ayağının çukurda olduğuna bakmadan yolculuklar tasarlıyorsun! Öl! Tanrı tanığındır, sevmek istedin! Ah! Kalbinde ne zenginlikler, ne aşk güçleri yarattılar! Ah! Sana ne hayaller kurdurdular da sonra seni hangi zehirle öldürdüler! Neydi günahın ki içine seni yakan bu hummayı saldılar? Dudakları sana aşktan söz ederken seni ayağıyla tabuta iten o budala yaratığı hangi delilik buna yöneltiyor? Daha yaşarsan halin ne olur senin? Artık zamanı gelmedi mi? Usanmadın mı hâlâ? Zavallı canlı kanıt, zavallı tanık, sana inanmazlarken ıstırabına nasıl bir kanıt bulabilirsin? Çekmediğin hangi çile kaldı ki onu da çekmek isteyesin? Açgözlü, doymaz aşkı hangi acılarla, hangi özverilerle yatıştırabilirsin? Sadece alay konusu olacaksın; yeryüzünde dolaşıp gelen geçenin seni parmakla göstermeyeceği ıssız bir sokak arayacak, ama bulamayacaksın. Her türlü utancı ve dahası o kadar düşkün olduğun o zayıf erdem görüntüsünü bile kaybedeceksin ve uğrunda kendini bu derece alçalttığın adam, bunun cezasını sana herkesten önce çektirecek. Yalnız onun için yaşamanı, onun uğrunda dünyaya meydan okumanı eleştirecek ve dostların etrafında fısıldaşırken, sevdiğin adam onların gözlerine haddinden fazla merhamet görür müyüm diye bakacak; bir el hâlâ elini tutuyorsa ya da hayatım dediğin çölde kazara haline acıyan biri çıkarsa seni onu

aldatmakla suçlayacak. Ah, Tanrım! Başına beyaz güllerden bir çelenk koydukları o yaz gününü hatırlıyor musun? Onu taşıyan alın bu muydu? Ah! O çelengi dua odasının duvarına asan el henüz onun gibi toz olmadı! Ey benim vadim! Ey şimdi huzur içinde yatan ihtiyar teyzem! Ihlamur ağaçlarım, küçücük beyaz keçim, beni o kadar seven mert köylülerim! Beni mutlu, mağrur, dingin ve dürüst görmüş olduğunuzu hatırlıyor musunuz? Beni bunlardan koparıp almak isteyen o yabancıyı yoluma kim attı? Köyümün patikasından geçme hakkını ona kim verdi? Ah! Çileli kadın! Peşinden geldiği o ilk gün neden dönüp baktın? Neden onu kardeşinmiş gibi karşıladın? Neden ona kapını açtın ve elini uzattın? Octave, Octave, sonu mademki böyle bitecekti, ne diye beni sevdin!"

Kendini kaybetmek üzereydi, onu koltuğa götürdüm, orada başını omzuma yaslayarak kendini bıraktı. Bana bu acı sözleri söylerken gösterdiği çaba onu çok hırpalamıştı. Gücenmiş bir sevgili yerine şimdi karşımda mustarip ve inleyen bir çocuk buluyordum. Gözleri kapandı; kollarımla onu sardım, hareketsiz durdu.

Kendine geldiği zaman, çok uykusu olduğunu söyleyerek tatlı bir sesle yatağına girmesine izin vermemi istedi. Yürüyecek gücü yoktu, onu karyolasına kadar götürdüm ve yavaşça yatağına yatırdım. Yüzünde hiçbir ıstırap izi yoktu, bir yorgunluğu dinlendirir gibi acısını dinlendiriyordu ve görünüşe göre bu acıyı hatırlamıyordu. Zayıf ve narin doğası mücadele etmeden kendini bırakıyordu; dediği gibi ben onun gücünü aşacak kadar ileri gitmiştim. Elimi elleri arasında tutuyordu; onu kucakladım; birbirlerini hâlâ seven dudaklarımız sanki kendiliğinden birleşti ve bu kadar acı sahneden sonra, ilk günkü gibi gülümseyerek göğsümde uyudu.

Altıncı Bölüm

Brigitte uyuyordu. Sessiz ve kımıltısız başucunda oturmuştum. Bir çiftçi fırtınada zarar gören tarlasındaki başaklara nasıl bakarsa, ben de aynı öyle kendi kendimi yokluyor ve yaptığım kötülüğün derecesini ölçüyordum.

Yaptıklarımı düşünür düşünmez bunun onarılamaz olduğuna hükmettim. Bazı ıstıraplar, büyüklükleriyle bize sonlarının yakın olduğunu bildirirler; duyduğum utanç ve vicdan azabı arttığı oranda, böyle bir sahneden sonra birbirimize veda etmekten başka yapacak bir şey kalmadığını daha iyi anlıyordum. Brigitte ne kadar soğukkanlı ve cesur olursa olsun hazin aşkının acı kadehini son yudumuna kadar içmişti; ölmesini istemiyorsam ona dinlenme olanağı vermeliydim. Bana acı sitemlerde bulunduğu çok olmuştu, belki eskiden daha çok öfkelendiği de; ancak bu kez bana söyledikleri kırılmış gururunun söylediği boş sözler değil, içinde hapsedilmiş olduğu kalbi parçalayarak dışarıya taşan hakikatti. Zaten içinde bulunduğumuz durum ve onunla birlikte gitmeyi reddedişim bütün umutları kırmıştı; affetmek istese bile buna gücü yetmeyecekti. Bu uyku, daha fazla acı çekmeyi kaldıramayan vücudun bu geçici ölümü bile buna yeterli bir kanıttı. Birdenbire üstüne çöken dinginlik, o pek hazin ayılışı sırasında gösterdiği tatlılık, o solgun yüz, dahası o öpüş bile bana her şeyin bitmiş olduğunu ve aramızdaki son

bağı da kendi elimle sonsuza dek koparmış olduğumu anlatıyordu. Şimdi nasıl uyuyorsa, besbelli ki benden gelecek ilk ıstıraptan sonra sonsuz uykusuna böyle dalacaktı. Saat çaldı ve ben geçen saatin hayatımı da birlikte götürdüğünü hissettim.

Kimseyi çağırmak istemediğim için Brigitte'in lambasını yakmıştım; cılız ışığa bakıyordum ve düşüncelerim onun kararsız ışınları gibi sanki karanlıkta yüzüyordu.

Tüm söylediklerime ve yaptıklarıma rağmen Brigitte'ten ayrılmayı hiçbir zaman düşünmemiştim. Ondan ayrılmayı yüz kez istemiştim ama bu dünyada sevmiş olup da bunun ne anlama geldiğini bilmeyen var mıdır? Bunlar umutsuzluk ve öfkeyle verilen tepkilerden başka bir şey değildir. O beni sevdiği sürece, onu seveceğimden emindim; aşılmaz zorunluluk aramızda ilk kez yükseliyordu. Derin bir halsizlik hissediyor, hiçbir şeyi açıklıkla ayırt edemiyordum. Karyolanın başucunda iki büklüm olmuştum ve felaketimin büyüklüğünü daha ilk anda görmüş olsam da acısını hissetmiyordum. Sanki zayıf ve ürkek kalbim, beynimin anladığı şeyi görmemek için geri çekiliyor gibiydi. Kendi kendime, "Hadi," diyordum, "olan oldu; bunu kendim istedim ve yaptım; artık birlikte olamayacağımıza en küçük bir şüphe bile yok; bu kadını öldürmek istemiyorum, bu yüzden ondan ayrılmaktan başka yapacak bir şeyim kalmadı. Kararım kesin, yarın gideceğim." Ve içimden bunlar geçerken, ne hatalarımı ne geçmişi ne de geleceği düşünüyordum; o anda ne Smith'i hatırlıyordum ne de herhangi bir şeyi; beni oraya kimin getirmiş olduğunu ve bir saatten beri orada ne yaptığımı sorsalar söyleyemezdim. Odanın duvarlarına bakıyordum ve öyle sanıyorum ki zihnim sadece yarın hangi arabayla gideceğimi düşünmekle meşguldü.

Bu tuhaf dinginlik içinde uzun süre kalmışım. Hançerlenen adam ilk önce bıçağın sokulduğundan başka bir şey hissetmez, yolda birkaç adım daha atar ve sersemlemiş bir

halde, boş gözlerle kendi kendine neye uğradığını sorar. Fakat kan yavaş yavaş, damla damla gelir, yara aralanır ve kana yol verir; yer koyu kızıla boyanır, ölüm yaklaşır; adam, ölümün yaklaştığını hissedince dehşetle ürperir ve yıldırım çarpmış gibi yere yığılır. Ben de görünüşte dingin haldeyken yıkımın yaklaşmasını dinliyordum; Brigitte'in bana söylemiş olduğu şeyleri alçak sesle tekrarlıyordum ve gece için hizmetçilerin her zaman hazırladıkları şeyleri yapıyordum; sonra ona bakıyordum, pencereye gidiyor ve orada, karanlık ve ağır, geniş gökyüzünün karşısında, alnım cama dayalı kalıyordum; sonra tekrar karyolanın yanına dönüyordum. Yarın gitmek; tek düşüncem buydu ve yavaş yavaş bu gitmek sözcüğü bana anlam ifade etmeye başlamıştı. Birdenbire kendi kendime haykırdım: "Aman Tanrım! Zavallı sevgilim, sizi kaybediyorum. Sizi sevmeyi bilemedim!"

Bu sözler üzerine, sanki onları söyleyen ben değilmişim gibi titredim; bu sözler bütün benliğimde tıpkı onu kıracak rüzgâra karşı gerilmiş arp gibi çınladı. Acı dolu iki yıl bir anda kalbimden geçti ve onların ardından, bu yılların sonucu ve son sözüymüş gibi şimdiki zamanın dehşeti beni sardı. Böyle bir acıyı nasıl anlatabilirim? Sevmiş olanlar için belki tek sözcükle. Brigitte'in elini tutmuştum ve o, düş görüyor olmalıydı ki adımı söyledi.

Kalktım, odada gezindim, gözlerimden yaş seli boşanıyordu. Elimden kaçan bütün bu geçmişi tekrar yakalamak ister gibi kollarımı uzatıyordum. "Olabilir mi?" diye tekrarlıyordum, "Nasıl? Sizi kaybediyorum ha? Sizden başkasını sevemem. Nasıl! Siz, hayatım, bir tanem, benden kaçıyorsunuz, sizi demek bir daha hiç göremeyeceğim? Asla, asla!" diye yüksek sesle konuşuyordum ve uyuyan Brigitte'e sanki sesimi duyurabilirmişim gibi seslenerek, "Asla, asla," diyordum, "hiç mümkün değil, asla buna razı olamam! Ne oluyor? Bu kadar gurur da neden? Size ettiğim kötülüğü onarmamın yolu yok mu? Rica ederim, birlikte arayalım.

Beni bin kez affetmediniz mi? Ama beni seviyorsunuz, gidemezsiniz, buna gönlünüz razı olmaz. Sonra ikimiz de ne yaparız?"

Ansızın korkunç, dehşet verici bir delilik sardı beni; saçma sapan sözler söyleyerek, eşyaların üstünde bir ölüm aleti arayarak gidip geliyordum. Nihayet diz üstü yere düştüm ve başımı karyolaya vurdum. Brigitte kımıldadı ve hemen durdum.

Ürpererek, "Ya onu uyandırsaydım!" dedim, "Ne yapıyorsun, zavallı budala? Bırak gün doğana kadar uyusun, onu görmek için daha bir gecen var."

Tekrar yerime oturdum, Brigitte'i uyandırmaktan o kadar korkuyordum ki nefes almaya bile cesaret edemiyordum. Gözyaşlarımla birlikte sanki kalbim de durmuş gibiydi. Beni titreten soğukla buz kesmiştim ve kendimi susmaya zorlamak ister gibi içimden, "Ona bak, ona bak!" diyordum. "Henüz buna izin var."

Sonunda sakinleştim ve daha tatlı yaşların yanaklarımdan yavaşça döküldüğünü hissettim. Biraz önceki cinnetin yerini acıma duygusu almıştı. Bana sanki bir çığlık havayı yırtıyormuş gibi geldi ve koruyucu meleğim sanki onun o çok sevdiğim yüz hatlarını ruhuma kazımamı söylemiş gibi yatağın başucuna eğildim ve Brigitte'e bakakaldım.

Ne kadar solgundu! Mavimsi bir haleyle çevrili iri gözkapakları yaşlarla ıslanmış, hâlâ parlıyordu; eskiden o kadar hafif olan gövdesi yük taşıyormuş gibi bükülmüştü; zayıflamış ve külrengine dönüşmüş yanakları, zayıf ve güçsüz kolu üstünde zarif eline yaslanmıştı; alnı sanki vazgeçişin başını süsleyen o dikenlerden yapılmış kanlı tacın izlerini taşıyor gibiydi. Köydeki evi hatırladım. Altı ay önce ne kadar gençti! Ne kadar neşeli, özgür, kaygısızdı! Ben ne yapmıştım da yitmişti bütün bunlar?

Sanki bilinmez bir ses çoktandır unutmuş olduğum eski şarkıyı bana tekrarlıyor gibiydi:

Altra volta gieri biele,
Blanch'e rossa com'un flore,
Ma ora no. Non son più biele,
Consumatis dal'amore.

Bu ilk sevgilimin söylediği eski bir şarkıydı. Bu hüzünlü taşra şarkısını ilk kez açıkça anlıyordum. Sanki o zamana kadar onu anlamadan belleğimde saklamaktan başka şey yapmamış gibi şarkıyı tekrarlıyordum. Ne diye bunu öğrenmiştim ve hatırlıyordum? Solmuş çiçeğim buradaydı işte, aşk kurbanı olarak ölmeye hazırdı.

Hıçkıra hıçkıra ağlayarak içimden, "Bak ona!" dedim. "Bak ona! Sevgililerinin kendilerini sevmediğinden yakınanları düşün, seninki seni seviyor, senin oldu ama onu kaybediyorsun, onu sevmeyi bilemedin."

Fakat acım çok büyüktü. Kalktım ve yeniden gezinmeye başladım. "Evet," diye devam ettim, "bak, bak ona, can sıkıntısının kemirdiği insanları ve paylaşılmayan acılarını uzaklara sürükleyenleri düşün. Çektiğin ıstırapları başkası da çekmiştir ve hiçbir şey yalnız sana özgü değildir. Anasız, akrabasız, köpeksiz, dostsuz yaşayanları düşün; arayıp da bulamayanları, ağlayıp da alay edilenleri, sevip de hor görülenleri, ölüp de unutulanları düşün. Senin önünde, şu karyolada, belki doğanın senin için yaratmış olduğu insan yatıyor. Zekânın en yüksek doruklarından biçim ve maddenin en çözülmez bilmecelerine kadar, bu ruhla bu beden senin kardeşlerindir. Altı aydan beri ağzından çıkan her söze, kalbinin her atışına bir sözcük, kalp atışı cevap vermiştir ve Tanrı'nın çimenlere çiy tanelerini gönderdiği gibi, sana yolladığı bu kadın senin kalbinde tutunamadı, senden kayıp gitti. Tanrı'nın huzurunda kollarını açarak sana hayatını ve ruhunu vermeye gelen bu kadın bir gölge gibi silinip gidecek ve ondan bir iz bile kalmayacak. Dudakların onun dudaklarına dokunurken, kolların onun boynuna dolanırken, sonsuz aşkın perileri sizi kan ve şehvet bağlarıyla tek beden gibi bir-

birinize sararken, yeryüzünün iki ayrı ucuna sürgün edilmiş iki kişi kadar birbirinize uzaktınız. Bak, bak ona ve sus. Hıçkırıklarınla uyandırmazsan, bir gece daha onu görebilirsin."

Yavaş yavaş kafam kızışıyor, gitgide daha karanlık düşünceler beni harekete geçiriyor ve ürkütüyordu, dayanılmaz bir kuvvet beni kendi içime inmeye zorluyordu.

Kötülük etmek! Demek bana Tanrı'nın dayattığı rol buydu! Ben, kötülük edeyim! Taşkınlıkları sırasında bile vicdanının iyi biri olduğunu söylediği ben! Acımasız bir yazgının eliyle durmaksızın uçurumun dibine sürüklenen ve aynı zamanda içine düştüğü uçurumun derinliğini hızlı ve dehşetle hisseden ben! Ben ki her yerde, her şeye karşın, cinayet işlemiş ve şu ellerle kan dökmüş olsaydım bile, gene de vicdanımın suçlu olmadığını, yanıldığımı, bunu yapanın ben değil kaderim, kötülük perim, içimde yaşayan ama orada doğmamış olan kim bilir hangi yaratık olduğunu tekrarlardım! Ben, kötülük edeyim ha! Altı aydan beri işte ben bunu yapmıştım. Bu aşağılık işle uğraşmadığım tek bir gün geçmemişti, şu anda da bunun kanıtı gözlerimin önündeydi. Brigitte'i sevmiş olan, sonra gücendirmiş, aşağılamış, terk etmiş, şüphelerle çevrelemiş, en sonunda yattığı şu ıstırap yatağına atmış olan adam bendim! Göğsümü yumrukluyordum ve ona bakarak gözlerime inanamıyordum. Brigitte'i seyrediyordum, düş görmediğimden emin olmak ister gibi ona dokunuyordum. Aynada gördüğüm çaresiz yüzüm bana şaşkınlıkla bakıyordu. Benim yüz çizgilerimi taşıyan bu yaratık da neydi? Ağzımla küfürler savuran ve ellerimle işkence eden bu zalim adam da kimdi? Annemin Octave diye çağırdığı o muydu? Eskiden, on beş yaşımdayken, ormanlarda ve çayırlarda su gibi temiz bir kalple üstlerine eğildiğim o dupduru pınarlarda görmüş olduğum o muydu?

Gözlerimi kapıyor ve çocukluğumu düşünüyordum. Bulutlar arasında süzülen güneş ışını gibi, kalbimden binlerce anı süzülüyordu. "Hayır," diyordum, "bunu ben yap-

madım! Bu odada beni çevreleyen her şey imkânsız düşten başka bir şey değil." Hiçbir şey bilmediğim, hayatta attığım ilk adımlarda kalbimin açıldığını hissettiğim zamanları hatırlıyordum. Beni ara sıra sabahları kahvaltıdan sonra yemek artıklarını kendisine götürmek için gönderdikleri, bir çiftliğin kapısı önündeki taş bankta oturan yaşlı dilenciyi hatırlıyordum. Onun buruşuk ellerini uzatarak, güçsüz, iki büklüm gülümseyerek bana hayır duaları ettiğini görür gibiydim. Sabah rüzgârının şakaklarımdan kayıp geçtiğini duyuyor, ruhuma çiy yağıyormuş gibi içimde garip bir serinlik hissediyordum. Sonra ansızın gözlerimi açıyor ve lamba ışığında gerçekliği karşımda buluyordum.

Dehşetle kendi kendime, "Demek suçlu olduğuna inanmıyorsun ha?" diye soruyordum. "Ey daha dünün sapkınlık çırağı! Ağlıyorsun diye kendini masum mu sanıyorsun? Vicdanının tanıklığı dediğin şey belki de vicdan azabından başka bir şey değildir, hangi cani bu acıyı duymamıştır? Erdemin sana azap çektiğini haykırıyorsa, bunu ölmek üzere olduğunu hissettiği için yapmadığından emin misin? Ah sefil! Kalbinde inlediğini duyduğun bu uzaktan gelen sesleri hıçkırıklar sanıyorsun, oysa bu belki de geminin batışını gören fırtınaların uğursuz kuşu martının sesidir. Kana bulanmış olarak ölenlerin çocukluğunu sana hiç anlatan oldu mu? Onlar da zamanında iyi olmuşlardı; onlar da o günlerini hatırlamak için arada elleriyle yüzlerini kaparlar. Kötülük ediyor ve pişmanlık mı duyuyorsun? Neron da annesini öldürdüğü zaman aynı şeyi duymuştu. Gözyaşının bizi yıkadığını sana kim söyledi?

Böyle olsaydı bile, ruhunun bir parçası kötülükten hep uzak kalacak olsaydı bile, kötülüğe ait olan öteki parçasını ne yapacaktın? Sağ elinin açtığı yaraları sol elinle yoklayacaksın, erdemini kefen yapıp cinayetlerini saracaksın, acımadan vuracak ve Brutus gibi kılıcına Platon'un gevezeliklerini kazıyacaksın! Sana kollarını açacak varlığın kalbine

bu cafcaflı ve şimdiden pişmanlık çeken kılıcı saplayacaksın, tutkularının artıklarını mezarlığa götürecek ve mezarların üstünde merhametinin kısır çiçeğini yolarken seni görenlere diyeceksin ki, 'Ne yapayım istiyorsunuz? Bana öldürmeyi öğrettiler ama bakın hâlâ buna ağlıyorum, Tanrı beni daha iyi yaratmıştı.' Gençliğinden söz edecek, Tanrı'nın bağışlayacağına, yaptığın yıkımların elinde olmadan meydana geldiğine kendini inandıracak ve sana bir parça huzur vermeleri için uykusuz gecelerine nutuk çekeceksin.

Ama kim bilir? Daha gençsin. Kalbine ne kadar güvenirsen, gururun da o kadar yoldan saptırır seni. Yolunun üstünde bırakacağın ilk harabe işte bugün karşında. Brigitte yarın ölecek olsa tabutuna kapanıp ağlarsın, ondan ayrılınca nereye gideceksin? Belki üç aylığına yola çıkar, İtalya'ya gezi yaparsın; can sıkıntısının kemirdiği İngiliz gibi paltona sarınacak, günün birinde bir meyhanede içtikten sonra, vicdan azabının yatıştığını ve yeniden yaşamak için unutma zamanının geldiğini düşüneceksin. Sen ki ağlamaya hep geç başlarsın, dikkat et de günün birinde hiç ağlayamaz duruma gelmeyesin. Kim bilir? Hissettiğini sandığın acılarla biri çıkıp da alay eder; bir gün baloda, ölmüş bir sevgiliyi hâlâ hatırladığın kendisine anlatılınca güzel bir kadın sana acıyarak gülümser; bundan onur payı çıkararak bugün seni üzen bu şeyle övünmeye kalkışmaz mısın? Seni titreten ve yüz yüze gelmeye cesaret edemediğin durum geçince, eski bir hikâyeye, hayal meyal bir anıya dönüşünce, bir akşam, hovardalık âleminde koltuğuna yaslanarak, gözlerinde yaşlarla izlemiş olduğun şeyi dudaklarında gülümseyişle anlatmaz mısın acaba? İşte her utanca böyle katlanılır, dünya işte böyledir. İyi olarak başladın, zayıfladın, sonra kötü olacaksın."

"Zavallı dostum," dedim ta kalbimin derinliğinden, "sana bir öğüdüm var: Ölmen gerektiğine inanıyorum. Şu saatte henüz iyi bir insanken, daha kötü olmamak için ya-

rarlan bundan. Sevdiğin kadın karşındayken, ölüm döşeğindeyken, sen de kendinden iğrenirken, elini onun göğsüne uzat; henüz yaşıyor, bu kadarı yeter; kapa gözlerini ve bir daha açma; onun cenazesinde bulunma, yoksa yarın teselli bulursun; taşıdığın kalp onu yaratmış olan Tanrı'yı hâlâ severken göğsüne hançeri sapla. Gençliğin mi durduruyor seni, esirgemek istediğin şey saçlarının rengi mi? Eğer bu gece ak değilse hiçbir zaman saçına ak düşmesine izin verme.

Hem ne yapacaksın ki dünyada? Çıkıp nereye gideceksin? Kalırsan ne umuyorsun? Ah, bu kadına bakarken sanki kalbinde hazine gömülüymüş gibi geliyor sana değil mi? Kaybetmekte olduğun şey olmuş olandan çok, olabilecek olandır ve vedaların en kötüsü daha söyleyeceklerimiz olduğunu hissederken yaptığımızdır, değil mi? Bir saat önce ne diye söyleyeceklerini söylemedin? Şu akrep ile yelkovan şuradayken hâlâ mutlu olabilirdin. Acı mı çekiyordun? Niçin içini açmıyordun? Seviyor muydun, niçin söylemiyordun? İşte hazinesinin üzerinde açlıktan ölen gömücü gibisin; cimri, kapını kapadın, sürgülerin arkasında çırpınıp duruyorsun. Sars bakalım o sürgüleri ama sağlamdır; onları kendi ellerinle yaptın. Ey budala! Arzusuna kavuşmuş ahmak, Tanrı'yı hiç düşünmemiştin! Oyuncağıyla oynayan çocuk gibi mutlulukla oynuyordun ve elindekinin ne kadar az bulunur ve kırılgan bir şey olduğunu düşünmüyordun; onu hor görüyor, onunla alay ediyor ve onun tadını çıkarmayı sonraya bırakıyordun ve bu sırada sana bu kadarcık bir günışığı sağlayabilmek için iyilik meleğinin ne dualar ettiğinin farkında değildin! Ah! Eğer gökyüzünde seni gözeten bir melek varsa, şu anda ne durumdadır? Bir orgun önüne oturmuştur, kanatları yarı açık ve elleri fildişi klavyenin üzerindedir; ezelî bir ilahi çalmaya başlıyor, aşkın ve ölümsüz unutuşun ilahisi. Ama dizleri titriyor; kanatları düşüyor; başı, kırılmış bir kamış gibi eğiliyor; ölüm meleği omzuna dokunmuştur, sonsuzluk içinde yitip gidiyor!

Ve sen, yirmi iki yaşında, tam da soylu ve yüce bir aşkla gençlik gücü belki de senden bir şey yaratacakken yalnız kalıyorsun! Bu kadar uzun sıkıntılardan, yakıcı kederlerden, bunca kararsızlıktan, böyle hovarda bir gençlikten sonra, tam senin için huzurlu ve dupduru bir günün yükseldiğini göreceğin, tapılan bir varlığa adanmış yaşamının tam yeni bir özsuyu ile dolacağı zaman, tam bu sırada önünde her şey yıkılıyor ve kayboluyor! Artık sana kalan belirsiz arzular değil, gerçek pişmanlıklardır; kalbin boş değil, boşalmıştır! Hâlâ kararsız mısın? Ne bekliyorsun? Mademki o artık seni istemiyor, hayatının artık ne değeri olur ki? Mademki o terk ediyor seni, sen de kendini terk et. Senin gençliğini sevmiş olanlar sana ağlasınlar. Pek çok da değildirler ya! Brigitte'in karşısında susmuş olan sonsuza dek susmalıdır! Onun kalbine giren hiç olmazsa izini bozmadan korusun! Ah Tanrım! Hâlâ yaşamak istersen o izi silmek gerekmez mi? O sefil canını korumak için onu yozlaştırmaya son vermekten başka hangi yol var? Evet, şimdi hayatının bedeli budur. Bu hayata katlanmak için aşkı unutman yetmeyecek, varlığını bile aklından çıkarman gerekecek, sende bir zamanlar iyi olan her şeyi yadsıman yetmeyecek, hâlâ iyi kalmış olabilecek yönlerini de öldürmen gerekecek, çünkü bunu hatırlarsan halin nice olur? Bir adım atsan, gülsen, ağlasan, yoksula sadaka versen, on beş dakika iyi bir insan olsan kalbine hücum edecek kanın, Tanrı'nın seni Brigitte'i mutlu edesin diye iyi yaratmış olduğunu haykıracak. En küçük hareketlerin içinde yankılar uyandıracak ve mutsuzluğunu inletecek; ruhunu etkileyecek her şey sende acı uyandıracak ve umut, o Tanrı elçisi, bizi yaşamaya çağıran o kutsal dost bile asla kurtulamayacağın bir hayalete dönüşecek ve geçmişin ikiz kardeşi olacak; bir şeyler elde etmek için her atılımın uzun bir pişmanlıktan başka bir şey olmayacak. Bir cani, bir şeye dokunmaktan ve duvarların kendisini ele vereceğinden korktuğu için karanlıkta yürürken iki elini göğsüne bastırır.

Senin de öyle yapman gerekecek; seçimini yap, ya ruhun ya bedenin, ikisinden birini öldürmek zorundasın. İyiliğin anısı seni kötülüğe yöneltiyor, kötü bir hortlağa dönüşmek istemiyorsan öl! Ah çocuk, çocuk! Dürüst bir insan gibi öl! Hiç değilse mezarının başında ağlayabilsinler!"

Yatağın ayakucuna kendimi attım, öyle korkunç bir ıstırapla kıvranıyordum ki aklım başımdan gitmişti, nerede olduğumu, ne yaptığımı bilemiyordum. Brigitte bir iç çekti ve rahatsızlık veren bir yükün altında ezilmiş gibi üstündeki örtüyü iterek, beyaz ve çıplak göğsünü açtı.

Bu görüntü karşısında bütün duygularım ayaklandı. Kederden mi, yoksa arzudan mı? Bilmiyorum. Korkunç bir düşünce beni birdenbire ürpertmişti. "Nasıl!" diyordum. "Bunu bir başkasına bırakmak! Bu beyaz göğüs yeryüzünün havasını solurken toprağa inmek? Hak bilir Tanrım! Bu ince ve saydam tenin üstünde benimkinden başka bir el! Bu dudaklar üstünde başka ağız ve bu kalpte başka aşk! Burada, bu yatağın başucunda bir başka adam! Brigitte mutlu, hayatta olsun ve sevilsin, bense bir mezarlık köşesinde, çukurun dibinde toz olayım! Yarın hayatta değilsem beni unutması için ne kadar zaman, ne kadar gözyaşı lazım? Belki hiç! Yanına hangi dostu, kim sokulsa ölümümün bir lütuf olduğunu söyleyecek, onu avutmaya koşacak, artık beni düşünmemesi için ona yalvaracak! Ağlasa dikkatini dağıtmak isteyecekler, bir anı onu üzecek olsa, anıyı ortadan kaldıracaklar; aşkı ölümümden sonra devam etse, bir zehirlenmeyi sağaltır gibi onu aşkından kurtaracaklar; hatta kendisi de ilk gün belki benim ardımdan gitmek istediğini söylese de bir ay geçmeden mezarıma dikilmiş söğüdü uzaktan görmemek için başını çevirecek! Başka türlü olabilir mi? İnsan bu kadar güzelken kimin yokluğunu çeker ki? Kederinden ölmek istese bile, bu güzel göğüs ona yaşamayı arzu ettiğini söyleyecek, ayna da onu buna inandıracak. Dinmiş gözyaşlarının yerini ilk gülümseyişinin aldığı gün, acısından kurtulduğu için onu kim

kutlamaz? Sekiz günlük sessizliğin ardından yanında adımın anılmasına tahammül edebilmeye başlayacak; sonra bitkince bir bakışla sanki 'Beni avutun!' der gibi konuyu bizzat kendi açacak; sonra yavaş yavaş artık anılarından sakınmaktansa bunlardan hiç söz etmeyecek ve güzel bahar sabahları kuşlar çiy tanelerinin arasında ötüşürken pencerelerini açacak; hülyalara dalıp 'Sevmiştim!' diyeceği zaman yanında kim olacak? Gene sevmek gerektiğini ona kim söylemeye cesaret edecek? Ah! O zaman ben orada olmayacağım! Sen onu dinleyeceksin, vefasız kadın, açılmak üzere olan gül gibi, kızararak eğileceksin, güzelliğin ve gençliğin çehrende parlayacak! Kalbinin kapalı olduğunu söylerken, kalbinden her ışını bir öpücüğü davet eden o parlak halenin süzülmesine izin vereceksin. Artık sevmediklerini söyleyenler sevilmeyi ne kadar isterler! Şaşılacak ne var bunda? Sen kadınsın; bu vücut, kar beyazı gerdan, bunların değerini bilirsin, sana bunu söylediler; bunları giysinin altında sakladığında, bakireler gibi herkesin sana benzediğini sanmazsın ve çekingenliğinin ödülünün ne olduğunu bilirsin. Övülmüş kadın artık övülmemeye nasıl dayanabilir? Kenarda kaldığı ve güzelliğinin çevresinde sessizliğin sürdüğü zamanlarda hayatta olduğunu düşünür mü? Güzelliği bizzat âşığının övgüsü ve bakışıdır. Hayır, hayır, bundan kuşku duymamalı, sevmiş olan artık sevgisiz yaşayamaz; ölümü duyan hayata bağlanır. Brigitte beni seviyor ve belki bu yüzden ölecek ya da ben kendimi öldüreceğim ve bir başkası ona sahip olacak."

Yatağa yaslanıp eğilerek, "Bir başkası! Bir başkası!" diye içimden tekrarlıyordum ve alnım omzuna hafifçe dokunuyordu. "Dul değil mi?" diye düşündüm; "ölümü daha önce görmedi mi? Bu küçücük zarif eller bir ölüyü sarıp kefenlemedi mi? Bu gözyaşları ne kadar sürdüklerini bilirler ve ikincileri daha da kısa sürer. Ah! Tanrı korusun! Uyurken onu öldürmekten beni alıkoyan nedir? Onu şimdi uyandırsam ve vaktinin geldiğini, son bir öpücükle birlikte öleceğimizi

söylesem, kabul eder. Ama neye yarar? Böylece her şey bitmiş olur mu?"

Masanın üstünde bir bıçak bulmuştum ve onu elimde tutuyordum.

"Korku, alçaklık, boş inançlar! Söyleyenler ne biliyorlar sanki? Bize öteki hayattan söz edilmesi halk yığınları ve cahiller içindir, buna tam içtenlikle kim inanır? Hangi mezarlık bekçimiz ölünün mezarından çıkıp da papazın kapısını çalmaya gittiğini gördü? Hayaletlerin görülmesi eskidendi, polis bizim uygar kentlerimizde böyle şeyleri yasak etmiştir ve artık toprağın derinliklerinden aceleyle gömülmüş canlıların sesinden başka ses çıkmaz. Ölüm eskiden konuşuyorduysa onu kim susturmuştur? Göksel ruhun unutulmaya razı olması, ayin alaylarının artık sokaklarımızı doldurmaya hakkı olmamasından mı? Ölmek, işte son, işte hedef. Kuralı Tanrı koymuş, insanlar onu tartışırlar; ancak herkesin alnında yazılan şudur: 'Ne istersen yap, öleceksin!' Brigitte'i öldürsem ne derlerdi? O da ben de neler söylendiğini duymazdık. Yarın bir gazete Octave de T...'nin sevgilisini öldürdüğünü yazar, öbür gün de artık kimse bundan söz etmez olur. Son yolculukta kim olur bizimle? Hiç kimse evine dönünce yemeğini rahatça yemekten geri kalmazdı ve biz bu bir günlük çamurun bağrında yan yana yatarken üzerimizde gezinseler de ayak sesleri bizi uyandırmazdı. Doğru değil mi, sevgilim, orada pek rahat ederdik, değil mi? Toprak yumuşak bir yataktır; orada hiçbir acı bize erişemez; komşu mezarlar Tanrı'nın huzurunda birleşmemizi dedikodu konusu yapmaz; kemiklerimiz huzur içinde ve gurursuz buluşur: Ölüm avutucudur ve onun düğümlediği şey çözülmez. Hiçlik neden seni korkutsun, ey zavallı vücut, ona adanmadın mı sen? Her çalan saat seni ona doğru sürüklüyor, her attığın adım dayanacağın basamağı çökertiyor; sen sadece ölülerle besleniyorsun; göklerin havası üzerine çöküyor ve seni eziyor, çiğnediğin toprak seni ayak tabanlarından tutup kendi-

ne çekiyor. İn! İn! Bu kadar korku da neden? Seni dehşete düşüren şey bir sözcük mü? Sadece de ki, 'Artık yaşamayacağız!' Bu dinlenmeyi tatlı kılan büyük yorgunluk değil mi? Aradaki tek fark biraz daha erken ya da biraz daha geç olmaksa insanların bu kararsızlığı neden? Madde yok edilemez; dediklerine göre fizikçiler en küçük toz tanesini ne kadar zorlasalar da yok etmeyi asla başaramıyorlarmış. Madde eğer rastlantının ürünü ise, mademki sahip değiştiremez, işkence şeklini değiştirmekle ne kötülük etmiş olur? Aldığım biçim ve acımın girdiği kılık Tanrı'nın ne umurunda? Istırap benim kafatasımda yaşıyor; o bana ait, onu öldürüyorum ama kemikler benim değil, onları bana ödünç vermiş olana geri veriyorum: Varsın bir şair onlardan yeni şarabını içeceği bir kadeh yapsın! Bu yüzden nasıl eleştirilebilirim ve bu eleştiriyi kim yapabilir? Hangi taş yürekli yargıç gelip de bana verileni kötüye kullandığımı söyleyebilir? O ne bilir? İçimde miydi? Eğer her yaratığın yerine getireceği bir görev varsa ve bundan kaçmak suçsa sütninelerinin göğüslerinde can veren çocuklar ne büyük birer suçludur! Neden onlar tenzih ediliyor? Ölümden sonra sorulan hesaplar kime ders olabilir! İnsan yaşamış olduğu için cezalandırılıyorsa gökler bomboş demektir, çünkü yaşamak zorunda olması yeter ve bilmem, ölüm döşeğinde Voltaire'den başka yaşamak isteyen olmuş mudur? Onunki de umutsuz ihtiyar dinsizin haysiyetli son çaresizlik çığlığıdır. Neye yarar? Bunca didişme neden? Yukarıdan bakıp bunca can çekişmeden zevk alan kimdir? Sürekli doğan ve sürekli ölüm döşeğinde olan bir yaratıyı seyrederek eğlenen ve avunan kimdir? Dikilecek binanın yerinde otlar biter; sürüp ekerler, yıldırım düşer; yürürler, ölüm haykırır: 'Nereye!' Ağlarlar, gözyaşları kurur; severler, yüzler buruşur; dua ederler, yerlere kapanıp yalvarırlar, kollarını açarak inlerler ama başaklara tek bir buğday tanesi eklenmez! Sadece bütün yaptıklarının bir hiç olduğunu bilen tek kişi olmanın zevki için bunca uğraşmış olan kimdir? Dünya

ölüyor; Herschell'e[40] göre soğuktan: Bir tuz tanesi için avucunda deniz suyunu buharlaştıran balıkçı gibi elinde bu yoğunlaştırılmış buhar damlasının kuruyuşunu seyreden kim?

Dünyayı gökte yerinde tutan büyük çekim yasası, onu sonsuz bir arzu içinde yıpratıp kemiriyor; her gezegen ekseni üzerinde gıcırdayarak ardından sefaletini sürüklüyor; gökyüzünün bir ucundan öbür ucuna birbirlerini çağırıyor ve dinlenmekten korkarak, önce aralarından hangisinin duracağını araştırıyorlar. Tanrı onları yerlerinde tutar; boş ve yararsız görevlerini itinayla ve hiç durmadan görürler; dönerler, kıvranırlar, yanarlar, sönerler ve tutuşurlar, iner ve çıkarlar, birbirlerini kovalar ve birbirlerinden kaçarlar, halkalar gibi birbirlerine geçerler. Üzerlerinde durmadan yenilenen binlerce varlık taşırlar; bu varlıklar da kımıldar, yolları kesişir; bir saat kucaklaşır, sonra düşerler ve başkaları yükselir. Yaşamın bulunmadığı yere yaşam koşar gelir; hava nerede boşluk hissederse o tarafa atılır; hiçbir kargaşa yoktur, her şey düzenlenmiş, belirlenmiş, altın hatlar ve ateşten simgelerle yazılmıştır, her şey göksel müziğin sesine uyarak dayanılmaz yollarda sonsuzca yürür ve bütün bunlar bir hiçten ibarettir! Ve bizler, çaresiz adsız hülyalar, solgun ve acılı formlar, görünmez mayıssinekleri, sırf ölüm var olabilsin diye saniyelik bir solukla can verilen bizler bir görev yaptığımıza kendimizi inandırmak için ve birileri bizi görüyor diye bitkin düşüyoruz. Göğsümüze küçük bir demir parçası sokmaktan ve omuz silkerek kafamızı uçurmaktan çekiniriz; kendimizi öldürürsek yeniden kaos başlayacak sanırız; ilahi ve insani yasaları kendimiz yazıp düzenlediğimiz halde kitaplardan korkarız; otuz yıl mırıldanmadan acı çekeriz de savaştığımızı sanırız; sonunda acılar üstün gelir, aklımızın kutsal sığınağına bir tutam barut sıkarız ve mezarımızda bir çiçek açar."

---

40 Herschell, Sör William (1738-1822): Britanya kökenli Alman gökbilimci. Modern astronominin kurucularından biridir. (ç.n.)

Bu sözleri bitirirken elimdeki bıçağı Brigitte'in göğsüne yaklaştırmıştım. Artık kendimde değildim ve bu çılgın halimde neler olabilirdi bilmiyorum; kalbi ortaya çıkarmak için örtüyü çektim ve beyaz göğüsler arasındaki küçük abanoz haç gözüme ilişti.

Korkudan çarpılarak geri çekildim, elim açıldı ve bıçak yere düştü. Brigitte'e bu haçı teyzesi ölüm döşeğindeyken vermişti. Ancak haçı üstünde görmüş olduğumu hatırlamıyordum; kuşkusuz onu yola çıkacağı sırada, tehlikelerden koruyucu bir tılsım olarak boynuna asmış olmalıydı. Birdenbire ellerimi kavuşturdum ve yere yığıldığımı hissettim. Titreyerek, "Rabbim!" dedim. "Rabbim, siz oradaydınız!"

İsa'ya inanmayanlar bu sayfayı okusunlar, ben de ona inanmazdım. Ne çocukken, ne okulda ne de büyükken kiliseye gitmiştim; eğer bir dinim vardıysa bunun ne töreni ne de simgesi vardı; şekli, tapınması olmayan ve hiçbir vahyini bilmediğim bir Tanrı'ya inanıyordum. Yeniyetmeliğimden beri önceki yüzyılın yazılarıyla zehirlenmiş, genç yaşta bu eserlerden dinsizliğin kısır sütünü emmiştim. İnsan gururu, bencilliğin tanrısı, dudaklarımı dualara kapatmış, ürkmüş ruhum hiçlik umuduna sığınmıştı. Brigitte'in göğsünde İsa'yı gördüğüm zaman sarhoş ve deli gibiydim; kendim inanmasam da onun inandığını bildiğim için irkilerek geri çekildim. O anda kolumu durduran boşuna bir korku değildi. Beni gören mi vardı? Geceydi, yalnızdım. İnsanoğlunun önyargıları mı söz konusuydu? O küçük kara tahta parçasını gözlerimin önünden uzaklaştırmama kim engeldi? Onu ocağın küllerine atabilirdim, oysa oraya elimdeki bıçağı attım. Ah! Bunu nasıl ruhumun en derinliğine kadar hissettim ve nasıl hâlâ hissediyorum! Bir insanın hayatını kurtarmış olan bir şeyi alay konusu edebilen ne sefil bir yaratıktır! Adın, biçimin, inancın ne önemi var? Her iyi şey kutsal değil midir? Tanrı'ya dokunmaya nasıl cesaret edebiliyorlar?

Güneş yüzü gören karların dağlardan inmesi, gökyüzüne gözdağı veren buzulun eriyip vadide ırmak oluşturması gibi, benim de kalbime bir kaynak boşalıyordu. Pişmanlık saf bir tütsüdür, bütün acılarımdan buram buram yükseliyordu. Neredeyse cinayet işlemiştim ama silah elimden düşer düşmez, kalbimin masum olduğunu hissettim. Tek bir an bana huzuru, gücü ve mantığı yeniden kazandırmıştı; tekrar yatağa doğru ilerledim; putumun üzerine eğildim ve haçını öptüm.

"Rahat uyu," dedim ona, "Tanrı koruyor seni! Bir rüya seni gülümsetirken, hayatının en büyük tehlikesini savdın. Ancak seni tehdit eden el kimseye kötülük etmeyecek; senin İsa'n üzerine yemin ederim, seni de kendimi de öldürmeyeceğim! Ben deliyim, budalayım, kendini adam sanan bir çocuğum. Tanrı'ya şükür! Sen gençsin, hayattasın, güzelsin ve beni unutacaksın. Sana yaptığım kötülüğü bağışlayabilirsen iyileşeceksin. Gün doğana kadar rahat uyu Brigitte ve uyanınca yazgımızı belirle; vereceğin karar ne olursa olsun, hiç sesimi çıkarmadan boyun eğeceğim. Ve sen, onu kurtarmış olan İsa, suçumu bağışla ve ona söyleme. Dinsiz bir yüzyılda doğdum, ödeyecek çok kefaretim var. Tanrı'nın zavallı unutulmuş oğlu, seni sevmeyi bana öğretmediler. Hiçbir zaman seni tapınaklarda aramadım ama Tanrı'ya şükür, seni bulduğum yerde titrememeyi henüz öğrenmedim. Ölmeden önce bir kez olsun seni, seninle dolu bir kalbin üstünde dudaklarımla öpmüş oldum. Hayatta olduğu sürece onu koru, kutsal koruyucu, kalbinin üstünden ayrılma; hatırla ki bir talihsiz seni çarmıhına çivilenmiş görünce acısından ölmeye cesaret edemedi; dinsiz olduğu halde onu kötülükten korudun, eğer inansaydı onu avutabilecektin. Mademki ona pişmanlığı tanıttın, onu imansız kılanların hepsini bağışla, küfredenlerin hepsini bağışla! Hiç kuşku yok ki onlar umutsuzluk zamanlarında seni görmemişlerdir! İnsanca sevinçler alaycıdır, her şeye acımasızca omuz silker: Ey İsa! Bu dünyanın mutluları sana hiçbir zaman ihtiyaçları olmadığını düşünürler! Bağışla; gururları sana ha-

karette bulundu mu, gözyaşları onları er geç vaftiz eder; kendilerini fırtınalardan uzak sandıkları ve sana koşmak için acı derslere muhtaç oldukları için onlara acı. Bizim bilgeliğimiz ve şüpheciliğimiz ellerimizde çocuk oyuncaklarıdır; sen ki Golgotha'da[41] gülümsemiştin, dinsiz olduğumuzu düşünen bizlere acı. Bu geçici sefaletlerimizin en kötüsü, benlik tutkusundan dolayı seni unutmaya çalışmamızdır. Ama görüyorsun, bütün bunlar senin bakışınla yok olup giden gölgelerden başka bir şey değil. Sen de insan olmadın mı? Seni Tanrı kılan acıdır; seni göklere yükselten ve açık kollarınla seni o şanlı babanın bağrına taşıyan bir işkence aletiydi; çile seni babana götürdüğü gibi bizi de sana yöneltiyor; ancak başımızda dikenden taçladır ki resminin önünde eğilmeye geliriz; senin kanayan ayaklarına ancak kana bulanmış ellerle dokunuruz; sen bahtsızların seni sevmesi için can verdin."

Şafağın ilk ışıkları görünmeye başlıyordu, her şey yavaş yavaş uyanıyor, hava uzak ve belirsiz gürültülerle doluyordu. Halsiz ve bitkin halde, biraz dinlenmek üzere Brigitte'in yanından ayrılıyordum. Dışarı çıkarken, koltuğa atılmış bir giysi yere kaydı ve içinden katlanmış bir kâğıt düştü. Eğilerek kâğıdı aldım, bu bir mektuptu. Brigitte'in yazısını tanıdım. Zarf mühürlenmemişti, açtım ve şunları okudum:

"Bu mektubu aldığınız zaman sizden uzakta olacağım, belki de bu hiçbir zaman size ulaşmayacak: Talihim, uğruna her şeyimi feda etmiş olduğum adamın talihine bağlı; onun bensiz yaşaması olanaksız, ben de onun için ölmeye çalışacağım. Sizi seviyorum; elveda, acıyın bize.

23 Aralık 18.."

Okuduktan sonra kâğıdı çevirdim. Adres şöyleydi: "Mösyö Henri Smith'e, N..., postaneden alınacak."

41 İncil'e göre İsa'nın çarmıha gerildiği tepe. (ç.n.)

Yedinci Bölüm

Ertesi gün öğle vakti, güzel bir aralık güneşi altında, kol kola girmiş bir gençle bir kadın Palais-Royal bahçesinden geçtiler. Bir kuyumcuya girerek iki birörnek yüzük seçtiler, gülümseyerek bunları birbirlerine verdiler ve her biri bir tanesini parmağına geçirdi. Kısa bir gezintiden sonra, Frères-Provençaux'da, dünyanın en güzel manzaralarından birine bakan o küçük yüksek odalardan birinde öğle yemeğine gittiler. Garson çekilince, baş başa pencereye yaslandılar ve usulca birbirlerinin ellerini sıktılar. Genç adamın üstünde yol elbisesi vardı; yüzündeki sevince bakılınca, genç karısına Paris yaşamını ve eğlencelerini ilk kez gösteren bir yeni evli sanılırdı. Neşesi, mutluluğun neşesinin her zaman olduğu gibi tatlı ve dingindi. Deneyim sahibi biri bu gencin içinde, daha güvenli bakışları kalbini güçlendirmeye başlayan, erkekliğe adım atan çocuğu görebilirdi. Arada göğe dalıyor, sonra dostuna dönüyor ve gözlerinde yaşlar parlıyordu ama yaşları yanaklarından akmaya bırakıyor, onları silmeden gülümsüyordu. Kadın solgun ve düşünceliydi, yalnız dostuna bakıyordu. Yüz çizgilerinde sanki derin bir ıstırap vardı ki gizlemek için çaba göstermese de gördüğü neşeye karşı koymaya cesaret edemiyordu. Arkadaşı gülümsediğinde kadın da gülümsüyordu ama tek başına gülümsemiyordu; erkek konuştuğu zaman

ona yanıt veriyor, sunduğu şeyleri yiyordu ama onda ancak zaman zaman yaşar gibi görünen bir sessizlik vardı. Kadının mahmurluğunda ve rehavetinde, birbirini seven ve biri ancak ötekinde var olan, ancak bir yankı gibi canlanan iki kişi arasında daha zayıf olanın o kalp yumuşaklığı ve uyku hali fark ediliyordu. Genç adam bunun farkındaydı, kıymetini bilir, bundan övünür gibiydi ama övüncünden bile mutluluğun bu genç için yeni bir şey olduğu anlaşılıyordu. Kadın ansızın hüzünlenip gözlerini yere indirdiğinde erkek ona güven vermek için açık ve kararlı görünmeye çalışıyordu ama bunu her seferinde başaramıyor, bazen kendi de üzüntüye kapılıyordu. Bu güç ve zayıflık, neşe ve keder, hüzün ve huzur karmaşasını her seyirci anlayamazdı; onları dünyanın en mutlu çifti de, en mutsuzu da sanabilirdi; ancak sırlarını bilmese de birlikte acı çektiklerini hissederdi ve gizemli kederlerinin nedeni ne olursa olsun, onu aşktan bile daha kuvvetli bir mühürle, dostlukla mühürlemiş oldukları görülüyordu. Birbirlerinin ellerini sıkarken, bakışları tertemiz kalıyordu; yalnız olmalarına karşın alçak sesle konuşuyorlardı. Sanki düşüncelerinin yükü altında eziliyorlarmış gibi, alınlarını birbirine dayadılar ama dudakları birbirine dokunmadı. İyi olmak isteyen zayıf insanlar gibi sevgi dolu ve ciddi bir tavırla birbirlerine bakıyorlardı. Saat biri vurduğu anda kadın derince iç çekti ve hafif başını çevirerek, "Octave," dedi, "ya yanılıyorsanız!"

Genç adam, "Hayır dostum!" diye cevapladı. "Emin olun! Siz çok, belki çok zaman, bense her zaman acı çekeceğiz, fakat ikimiz de bu dertten kurtulacağız. Siz zamanın, ben de Tanrı'nın yardımıyla."

"Octave, Octave!" diye tekrarladı kadın. "Yanılmadığınızdan tam olarak emin misiniz?"

"Brigitte'ciğim, birbirimizi unutabileceğimizi sanmıyorum, fakat şu anda birbirimizi affedemeyiz, yine de ne pahasına olursa olsun, bir daha birbirimizi hiç görmesek bile, yapmamız gereken bu."

"Niçin bir daha hiç görmeyelim? Niçin günün birinde... Daha o kadar gençsiniz ki!" Ve gülümseyerek ekledi, "Sonraki ilk aşkınızda tehlikesizce birbirimizi görebiliriz."

"Hayır, dostum; çünkü iyi biliniz ki size aşk duymadan asla görüşmem. Sizi kendisine bıraktığım, verdiğim adamın size yaraşır olmasını dilerim! Smith mert, iyi ve dürüst bir adam ama ona karşı sevginiz nasıl olursa olsun, görüyorsunuz ki hâlâ beni seviyorsunuz; çünkü kalmak ya da sizi götürmek istesem kabul edeceksiniz."

"Doğru," dedi kadın.

Genç adam bütün ruhuyla ona yönelerek, "Doğru mu? Doğru mu?" diye tekrarladı. "Doğru, istersem benimle birlikte gelir misiniz?" Sonra usulca devam etti, "İşte bundan dolayı birbirimizi bir daha görmemeliyiz. Bazı aşklar vardır ki kafayı, duyguları, ruhu ve kalbi altüst eder, içlerinde yalnız biri sarsılmaz, içe yerleşir ve ancak içine kök saldığı insanla birlikte ölür."

"Hiç değilse bana yazarsınız değil mi?"

"Evet, önceleri bir süre yazarım; çünkü çekeceğim acı o kadar yoğun olacak ki sevdiğim alışkanlıklardan tamamıyla yoksun kalmak beni öldürür. Siz beni tanımazken, ancak yavaş yavaş ve ölçüyle, ürkerek size yaklaştım, daha samimi oldum ve sonunda... Geçmişten söz etmeyelim. Mektuplarım büsbütün kesilecekleri güne kadar yavaş yavaş azalacak. Bir yıldan beri güçlükle çıkmış olduğum yokuştan aşağı böyle ineceğim. Bu pek hazin, belki de biraz hoş olacak. İnsan mezarlıkta, taşının üstüne iki sevgili isim kazınmış taze ve yeşil bir mezarın önünde durduğu zaman gizem dolu bir acı duyar ve bu acı gözyaşlarını burukluk duymadan akıtır; işte ben de böyle, arada bir önceden yaşamış olduğumu anımsamak isterim."

Kadın bu son sözler üzerine kendini koltuğa attı ve hıçkırarak ağlamaya başladı. Genç adamın gözyaşları boşanmıştı, fakat acısının farkına varmak istemiyormuşçasına

hareketsiz kaldı. Gözyaşları durduğunda, dostuna yaklaştı, elini aldı ve öptü. "İnanın bana," dedi, "sizin tarafınızdan sevilmek, kalbinizde edinilen yerin adı ne olursa olsun insana güç ve cesaret verir. Hiç şüpheniz olmasın Brigitte'im, sizi kimse benim kadar anlamayacak. Bir başkası sizi daha yaraşır şekilde sevecek, ama kimse daha derinden sevemeyecek. Başkası benim üstüne gittiğim huylarınıza hürmet edecek, sizi aşkıyla çevreleyecek; daha iyi bir âşığınız olacak ama daha iyi bir kardeşiniz olmayacak. Bana elinizi verin ve bırakın şu insanlar anlamadıkları yüce bir söze gülsünler: 'Dost kalalım, sonsuza dek elveda!' İlk kez birbirimizin kollarına atıldığımız gün, bir parçamız bir gün birleşeceğimizi uzun zamandan beri biliyordu. Tanrı'nın önünde kucaklaşmış olan bizlerin bu parçası, yeryüzünde birbirimizden ayrıldığımızı bilmesin! Gelip geçici sefil bir kavga bizim sonsuz mutluluğumuzu bozmasın!"

Kadının elini tutuyordu; kadın ayağa kalktı, hâlâ gözleri yaşlarla doluydu, garip bir tebessümle aynaya yaklaşarak makasını çıkardı ve başından uzun bir tutam saç kesti; sonra böylece değişmiş, en güzel süsünden yoksun kalmış yüzünü aynada seyretti ve saçı sevgilisine verdi.

Saat yeniden çaldı, aşağıya inme zamanı gelmişti; galerilerin altından geçerlerken, oraya geldikleri zamanki kadar neşeli görünüyorlardı.

"Ne güzel bir güneş," dedi genç adam.

"Hem ne güzel bir gün," dedi Brigitte. "Bu günü buradan hiçbir şey silemesin!"

Kadın kalbinin üstüne kuvvetle vurdu; ikisi birden adımlarını sıklaştırıp kalabalığın içinde kayboldular.

Bir saat sonra bir posta arabası Fontainebleau kapısının arkasındaki tepecikten geçti. Genç adam bu arabada yalnızdı. Uzaklarda kalan doğduğu kente son kez baktı ve onun yüzünden acı çekmiş üç kişiden ikisinin kurtulmasına izin verdiği için Tanrı'ya şükretti, geriye tek bir bahtsız kalmıştı.

Alfred de Musset (1810-1857): 19.yüzyıl Fransız edebiyatının en önemli isimlerindendir. Victor Hugo, Charles Nodier gibi Romantik yazarların çevresinin müdavimi oldu. 1845 yılında Légion d'honneur'e layık görüldü. 1852 yılında Académie française'e üye olarak seçildi. Yazarın hayatıyla paralellikler arz eden Bir Zamane Çocuğunun İtirafları, *Fransa'nın Napoléon'un ardından içine düştüğü hayal kırıklığını ve yıkıcı manevi boşluğu şiirsel bir dil ve derin bir içgörüyle ele alır. 1836'da yayımlanan roman, Fransız Romantizmini doğuran bu sancılı dönemin en başarılı portrelerinden biri olmanın yanı sıra çalkantılı bir aşk hikâyesi üzerinden insan ruhunun çarpıcı bir analizini sunar.*

Kenan Sarıalioğlu (1946): Trabzon'da doğdu. Şair, felsefeci ve çevirmen. İÜ Felsefe Bölümü'nü "Materyalizm ve Ahlak" teziyle bitirdi. Yalağuz *adlı toplu şiirlerinden sonra* Temmuz Sağanakları *'nı yayımladı. Hayyam'dan Cibran'a, Baudelaire'den Cioran'a, Doğu'dan, Batı'dan birçok şair ve yazarın yapıtını Türkçeye kazandırdı. Halen Mardin Artuklu Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde öğretim üyesidir.*

9 786254 292125